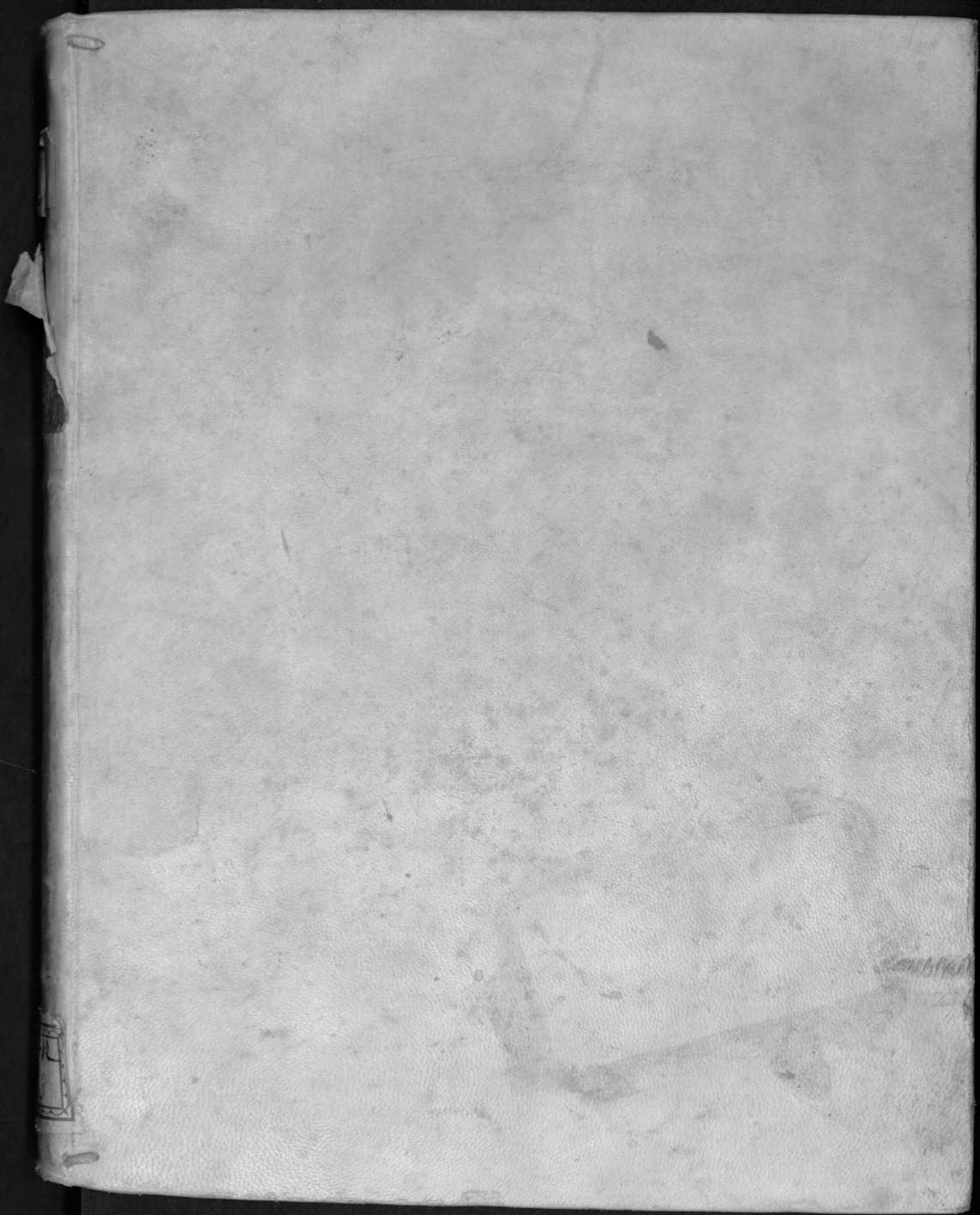

IN LIBROS
S. BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE
COMMENTARII

Critici, Morales, Politici

AUCTORE

D. JOANNESIANDA

A' MONTE REGALI

Abbate ex Ordine Cisterciensi

Congreg. S. BERNARDI Assistente Generali.

ROMÆ, ex Typographia Antonii de Rubeis. 1749.

SUPERIORUM PERMISSU.

IN LIBROS
S. BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE
COMMENTARII

AVCTORE
D. JOHANNES SIANDA
A MONTE REGALI

Abbate ex Ordine Cisterciensis

Georg. S. Bernardi Abbatis Cisterciensis

ROMAE, ex Typographia Antonii de Robertis, 1715.
SUPERIORUM DEE. MUSEI.

I N T R O D U C T I O

AD TOMUM SECUNDUM.

Um duo sint mala, quæ maxime militant adversus animam, vanus scilicet amor mundi, & superfluous amor sui; utrique malo, præsentibus Libri de Consideratione, obviare noscuntur; quandoquidem per sanam doctrinam, quam continent, per admirabiles ascensiones ad quas disponunt seriò legentes, per salutaria monita, quæ exhibent, sarculo disciplinæ Ecclesiasticæ, prava quæque in moribus superflua rescant, & fucum vanitatis sagaciter dissipant, veraciterque distinguunt à luce veritatis.

Opportuna utique medicina, ingruentibus in Ecclesia malis, semper fuit accurata SS. Patrum lectio, & meditatio, quandoque eorum scripta, à legentibus, transferantur in opera. Nihilominus post tot sacras doctrinas, saluberrima monita, & sanctas institutiones, quæ scripserunt ad nostram eruditionem, emendationem, & salutem Patres nostri, quid est hoc, quod

semper minus instructi, semper magis fulcro bonorum operum destituti vivimus, & nihil minus studemus, quàm facere, quæ magistri veritatis studuerunt docere? Utique sicut lux in cassum circumfundit oculos cæcos, & clausos, sic ex lectione Sanctorum Patrum non proficimus, quia oculis clausis interioris mentis, ad eorundem lectionem accedimus. In cæno vanitatum mundi hujus immerfis, certè non datur posse statim exsurgere, ea percipiendo, quæ sunt spiritus Dei; Quia Spiritus Sanctus disciplinæ effugit fictum, quod est vita vanitatibus seculi addicta: numquam Spiritui veritatis, pars ulla erit, cum mundi vanitate. Quæ enim societas ei, quæ desursum est sapientiæ, cum sapientia mundi, quæ stultitia est apud Deum, aut sapientiæ carnis, quæ & ipsa inimica est Deo, cum doctrinà Sanctorum.

Quisquis per lectionem sacrorum librorum, verè cupit proficere, à vanitate sapientiæ mundi, debet cor suum avellere: ab occupationum ingruentium perturbationibus, & animum nimis dissipantium, externarum curarum tumultibus, se subtrahere; siquidem ad intelligentiam sacrorum

rum librorum, solum mentes invitantur pacificæ, quæ scilicet in viâ vitæ ambulare desiderant. Sic ambulanti, & in animo contrito, & humiliato legenti, tunc excitabitur cor ejus ad canticum novum, ut cantare valeat in viis Domini, quoniam bonus, quoniam suavis. Tunc dirigentur gressus ejus in viam pacis, quæ sola ducit, ubi magna est gloria Domini.

Juxta ascensiones, quas quisque disposuit in corde suo, cum ad sacrorum librorum lectionem accedit, à Deo conceditur recedere à vitiis, & ire de virtute in virtutem. Sed si qui sacros libros assumunt, non ad ascensiones, sed fortè ad descensiones dispositi accedant, quid mirum, si in sacra lectione non inveniunt supernam unctionem magistræ. Legimus sacros libros, non ut veritatem apprehendamus, & disciplinam, ne quando irascatur Dominus, sed ut novitatem aliquam deprehendamus; non ut scripta ad nostram salutem, convertamus in facta, sed ut quæ hætenus recepta fuerunt ut immobilia, revocemus ad dubia; non ut scrutemur nos ipsos, lumine spiritualium dogmatum, quod præferunt, sed ut critices eruditi appareamus in scrutatione

ne librorum. Accedat ad lectionem sacram devotus, qui vult abscedere compunctus; accedat humilis, qui vult remanere eruditus. Quotquot, devotis cum sensibus, libros à S. Bernardo Ecclesiæ Doctore mellifluo, superna unctione magistrà, conscriptos pervoluerunt, nonnisi stimulos pietatis intellexisse professi sunt, à quibus cum singulariter Ecclesiasticos, necesse sit excitari, ideo plures Summi Pontifices, Librorum, de Consideratione meditationi addictissimi, etiam quotquot erant de Clero, in Libris de Consideratione pervolvendis, assiduos vivere, sæpenumero hortabantur, in quibus S. Doctor, maximè in tertio, & quarto, perstrinxit omnia pietatis monita, quorum praxi, potest Ecclesiasticus, juxta Sacros Canones, apparere compositus.

SANCTI BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE
LIBRI TERTII
CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS.

Ad considerationem eorum, quæ sunt sub Pontifice, progreditur in hoc primo capite libri tertii de Consideratione S. Bernardus. Cum verò universus Orbis sit sub Pontifice, consequens est, totius terrarum orbis curam, Pontifici esse demandatam: quam veritatem probat Mellifluus Doctor exemplo Apostolorum, quo satis dilucidat, quæ ratione, quo jure, quo titulo, Orbi universo præesse dicatur Summus Pontifex, totius Orbis Dominus nuncupatus; simul, & semel ostendens, quatenus Jus domini Pontificii extenditur, non modò supra omnes Catholicos, sed etiam supra Hæreticos, & Schismaticos, qui à Summo Pontifice, vel corrigendi sunt ne pereant, vel coercendi ne perimant. Quapropter curare debet Summus Pontifex, ut incredulis prædicetur Evangelium. Innuit etiam, quare ex prædicatione Evangelica, non colligat, quem desiderat Ecclesia profectum. Itidem ex avaritia, & am-

& ambitione prædicantium, quot mala procedant. Demum contra ambitionem, S. Bernardi zelus invehitur.

SECTIO PRIMA.

Finis superioris libri, huic principium ponit.

Non modò, quæ consideranda, sed quæ agenda occurrunt à Summo Pontifice, pertractare proposuit S. Bernardus, in his quinque de Consideratione libris. Primi quatuor plus actionis habent, quàm Considerationis. Quintus verò in pura Consideratione versatur. Plus, inquam, actioni, quàm considerationi congruunt priores quatuor libri, in quibus de his, quæ sunt *intrà*, & *extrà* Pontificem differitur. De his verò, quæ *supra* sunt agere, quintus liber sibi omninò vindicat. Circa ea, quæ *intrà* Pontificem sunt, & consideranda occurrunt, primus, & secundus liber integras partes expleverunt; ad ea verò, quæ *extrà* sunt discernenda, tertius, & quartus liber, suas partes absolvunt. Cum verò ea, quæ *extrà* Pontificem sunt (præscindendo ab his, quæ sunt *supra*) alia *infra* sint, alia *circà*; ut ordinata methodo procedat Sanctus Doctor, primò de his quæ sunt *infra* Pontificem loqui aggreditur, in hoc tertio de Consideratione libro; de illis, quæ sunt *circà*, in quarto sermonem facturus.

SECTIO SECUNDA

Itaque juxtà promissum illius, consideranda quæ sub te sunt.

DE his quæ sunt sub Summo Pontifice, sermonem facere promiserat S. Bernardus, in exitu libri secundi: tertium aperiens, promissum absolvit.

SECTIO TERTIA

*Quænam sint ista, non est quòd à me quærendum
putes, Sacerdotum Optime Eugeni.*

Optimum censetur, & dicitur, quidquid in ea perfectionis linea, in qua optimum prædicatur, cæteras quascumque perfectiones, inter sublunaria, quantum compossibile est, videtur excedere. Etiam ad distinguendam supremam dignitatem, quæ alias quascumque dignitates præcellit, extenditur hoc superlativum, *Optimum*. Hinc passim legitur antiquis in monumentis, quæ Imperatoribus Romanis dicata conspiciuntur. *Cæsari, Optimo, Maximimo*. Neque magis honorificum, hætenus eloquentia terminum invenit, quo in Pontificia, aut Cæsarea dignitate constitutos honoraret, quàm *Optimos* prædicare. Certè hoc vocabulum *Optimum*, tot Imperatoribus consecratum, non ad personam, sed ad dignitatem Cæsaream appellare debuit, cum perspicuum sit, plurimos Cæsares, quoad vitam, & mores, non *Optimos* inter homines fuisse, sed pessimos. Quantum quisque cæteros dignitate excedit, tantum virtutibus præminere par est. Optimus dignè commendatur, qui non ratione dignitatis, sed ratione virtutis, studet cæteris prælucere. Hujusmodi fuisse Eugenium III., quem *Optimum* proclamat S. Bernardus, nemo potest ambigere. Procul enim à D. Bernardo, semper fuit adulatorius calamus. Quod si S. Abbas, Eugenium Sacerdotum optimum prædicavit, *Optimum* veneratus est, non modò, quia cæteris præmineret Sacerdotibus, ratione Pontificiæ dignitatis, sed quia in exercitio virtutum, cæteros etiam Sacerdotes sui ævi, præire optimè noverat. Quam veritatem manifestè perhibuit felicissimus Eugenii decessus, in commendationem optimæ probitatis tanti Pontificis, à Deo miraculis illustratus. Omnes Ecclesiastici debent inter Sacerdotes se infimos credere, & indefessa sollicitudine, ità emulari carismata meliora tenentur, ut in *Optimos* Sacerdotes evadant.

S E C T I O Q U A R T A

Rectius fortasse, quæ non sunt quæras.

UNum ovile, unus Pastor in Ecclesia Dei; quod si unus Pastor, non est vel unam ovem invenire, quæ ad Pastoris curam non pertineat, quæve Pontificiæ sollicitudini esse non debeat subjecta, nisi aliquis fortè sit ita amens, qui inter Christi oves computari, aut erubescat, aut recuset; sed etiam renuentes, sollicitus Pastor compellere debet suam introire in caulam. Proinde subjecti sunt Romano Pontifici (quem verum, & supremum Pastorem esse omnium animarum, ex Christi præscripto confiteri tenemur) omnes Catholici, ad hoc ut in Ecclesiæ ovili proficiant, sub Evangelici Pastoris custodia. Etiam Romano Pontifici subjecti sunt à fide aberrantes, ut per ejus sollicitudinem, si fieri potest, qui non sapiunt sapiant, qui desipere resipiscant. Demum Romano Pontifici submissi vivere gloriantur Reges terræ, qui fidei lumine illustrati, optimè percipiunt, se per submisionem, quam præstant Summo Sacerdoti, traduci debere à terreno Regno, ad Cæleste; illi siquidem, cui ad ultimum finem, nempe Cælestem Patriam, pertinet directio animarum, congruum est subjectos vivere, quotquot ad Cælestem Patriam aspirant. Dum igitur de Pontificiæ potestatis plenitudine sermo instituitur, rectius fortassè quæri potest, qui nam sint, qui ejus sollicitudini subjecti non vivant: proinde.

S E C T I O Q U I N T A

Orbe exeundum ei, qui fortè volet explorare, quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes tui destinati sunt, non aliquam regionem, sed totum debellaturi orbem &c.

Qualis fuerit Bernardi sensus, de Summi Pontificis honore, seu potius onere, & de summa illius potestate,

state, super Orbem Universum, identidem colligere est ex illis sensibus, quos suis in operibus passim inservit. Præfatis autem in verbis, expresse S. Doctor asserit, Pontificiam potestatem super orbem universum se extendere, scribens. *Orbe exeundum ei &c.* Cura geri nequit, nisi cui commissæ est cura, etiam sit commissæ potestas, jurisdictio, & auctoritas. Auctoritatem Pontificiam sese extendere super Orbem universum, omnibus in Conciliis semper proclamata fuit hæc innegabilis veritas; quæ ut magis fiat obvia, cuicunque, de hac universali potestate Pontificia, in sano sensu, sermonem instituere volenti, debet esse persuasum, spirituales auctoritates præcellere temporales, & hanc ad illam promovendam, fuisse à Deo ordinatam; si enim Deus, ut par est, semper primariò intendit gloriam suam, quæ non melius elucescit, quàm in acquisitione animarum, per dilatationem Fidei, & Ecclesiæ incrementum, cui acquisitioni, & dilatationi, semper insistere debet Pontificia potestas, ad hoc specialiter à Deo ordinata; consequens est temporalem potestatem, ad spirituales promovendam, fuisse à Deo ordinatam, & hanc tantum illi præcellere, quantum spirituale temporale antecellit. Consequens inquam est temporalem potestatem, ubi agitur de acquisitione animarum, per dilatationem Fidei, & Ecclesiæ incrementum, debere spirituali potestati quodammodo ancillari. Cum autem spiritualis potestas, quæ per universum Orbem extenditur, tota plenè, & plenariè fuerit à Christo, in suo Vicario Romano Pontifice constituta, utique *Orbe exeundum ei, qui fortè velit explorare, quæ non ad Pontificiam curam pertineant*, & quæ sit pars Orbis terræ, in quâ Romanus Pontifex suam exercere non valeat potestatem, jurisditionem, & curam. Christus enim destinavit Apostolos, non aliquas regiones, sed omnem terram suæ legi acquirere. *Ite in universum Orbem.* Dictum est illis, ex quo factum est, *ut nimis confortatus sit Principatus eorum*: eis Romanus Pontifex successit in hæreditatem; quapropter *Orbe exeundum ei,*
B 2
qui

qui fortè volet explorare, quæ non ad Pontificiam curam pertineant.

SECTIO SEXTA

Non enim per omnem reor modum, sed sanè quodantenus, ut mihi videtur, dispensatio tibi super illum tradita est, non data possessio &c.

VErum in omnibus, & per omnia, totius Orbis dominium, Christo competere, & jure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris, quicumque fidei lumine est irradiatus, non potest non cognoscere, & confiteri. Christus ergo verus est, & unicus totius Orbis Dominus, sui que exercitium dominii voluit ab hominibus adimpleri: Dominium quidem temporale, à potestatibus sæcularibus, quas in Regnis, & Principatibus, ad exercendam justitiam assumpsit. Dominium vero spirituale, in lege gratiæ, à D. Petro, ejusque successoribus. Sed ut altiora utriusque dominii, sive spiritualis, sive temporalis principia repetamus. Certum est, quod poterat Christus, verus totius Orbis Dominus, cum inter homines conversatus est in carne visibili, tamquam Rex Regum, & Summus Sacerdos, utramque potestatem, temporalem scilicet, & spirituales exercere, quæ in Patriarchis jam ad plura sæcula unita, ab ipso mundi exordio apparuerat; sed quia ad erudiendos, pro Regno Cælesti acquirendo, sicut Christus venerat, mortales, magis consonum esse noverat, exemplo humilitatis, & mansuetudinis inter homines conversari, non acquievit regia insignia accipere, quæ omni jure, tamquam vero Orbis Domino, ipsi erant debita, & ultrò etiam ipsi fuerunt oblata, cum venerunt homines, ut eum facerent Regem. Sed non ideò, quia regalibus insigniis circumamictus non apparuit, Rex non fuit; imò tamquam Regem, eum Magi adoraverunt; interrogatus insuper, ergo Rex es tu? ego inquit in hoc natus sum, & in hoc veni in mun-

mundum. Christus ergo verus semper fuit Rex pacificus, & Princeps Regum terræ, licet regiæ potestatis exercitium, his, qui tunc principabantur reliquerit, cum venit in mundum in visibili carne, & usque ad finem sæculi, potestatibus sæcularibus, successivè relinquere decreverit. Ità tamen Christus, hoc regalis potestatis exercitium, quod per se exerce noluìt, sæcularibus potestatibus commisit, ut necessariam Summo Pontifici subordinationem, quem tamquam caput Ecclesiæ, suumque Vicarium in terris selegit, servare tenerentur, quandocumque de Ecclesiæ exaltatione, & animarum profectu promovendo ageretur. Ratio autem, propter quam Domini temporales in suo regimine, præfatis in circumstantiis, subordinationem Christi Vicario servare tenentur, est, quia Christus qui Orbis universi possessionem sibi vindicat, & jure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris, sic disposuit, ad universæ Ecclesiæ, & boni spiritualis augmentum, quod Christus primariò semper intendit, salutem scilicet animarum, ad quam facilius obtinendam, Vicarium sibi constituit Summum Pontificem, cui totius curam Orbis commisit: cui sensui inhærens S. Bernardus, scripsit in præfenti ad Eugenium: *Tu curam illius habe*: Sed ità totius curam Orbis commisit, ut semper spirituale respicere debeat incrementum, undè subdit: *Pars tua hæc, ne ultra extendas manum tuam*: idest, ut ea moderatione se gerat Pontifex in cura totius Orbis, ipsi à Christo demandata, per quam in omnibus actionibus suis, manifestè semper appareat, quod solam quærit Dei gloriam, quæ non melius lucet, quàm in lucro animarum.

SECTIO SEPTIMA

Quid inquis? Non negas præesse, & dominari vetas; Placne sic; quasi non benè præsit, qui præest in sollicitudine &c.

FAcilè est transire à dispensatione ad dominationem, nisi oculata moderatio ejus, qui tamquam dispensator à Domino præficatur, humanæ propensionis superbiæ, ad altiora continuò enitenti, ita semper obstitat, ut in dispensatione, dominationem sibi arrogare non valeat. Sæpè repetitum, prophanis, sacrisque in historiis, legimus hoc scandalum, nempe plures à Principibus dispensatores selectos, dominium sibi arrogasse: Imò aliquandò ipsi Principes, dispensatores à Deo designati, non modò dominationem, sed divinitatem affectarunt. Tanta est naturæ humanæ superbia, semper ad altiora anhelantis. Præest utique, qui dispensator à Deo est designatus, sed præest, ut profit, sicut villæ villicus, & parvo Domino Pædagogus, non ut dominetur. Debet unusquisque in suo munere cavere excessum. Felicia sæcula, si qui præsumunt, intrâ suæ limites jurisdictionis, se se continere enixè studerent. Sicut æquum est unumquemque jus suum servare, ità iniquum est, ultrâ debitum, jus suum extendere. Affectatæ, ferè ab omnibus in hoc sæculo, dominationis inditium sunt tituli, qui ut plurimum supra conditionem propriam, ab unoquoque exiguntur. Vix jam congruum titulum est invenire, quo expleri possit mortalium ambitio; ex quibus affectatis titulis, fit ut dispensatio transeat in dominationem: non sic alta quærere nos docuit Christus, cui ratione æternæ filiationis, divinitatis titulus jure debetur: Consequenter Apostoli Christum vocare Dominum, & Magistrum, sed magis in Magistri, quam Domini titulo sibi semper Christus complacuit, quia *Dominus* nomen est majestatis, *Magister* nomen est pietatis. Si enim pium est præbere escam corpori esurienti, multo magis pium est escam animæ impartiri, quod est proprium Magistrorum munus, qui indisciplinatas mentes instituunt, & pabulum eruditionis dispensant. Plus ergo in Magistri, quàm Domini titulo, sibi complacuit Christus, ut nos doceret plus pietatis, quàm majestatis titulos quærere, & ut quicumque, in hoc mundo, dispensatores à Deo sunt constituti, Dominium

nun-

nunquam affectare Christi exemplo ediscerent. Non enim potest non dominari injustitia, ubi plus juris sibi quis vindicat, quàm ex imposito ministerio sibi possit competere.

SECTIO OCTAVA

Adde tamen, & hoc, nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus tibi formido, quàm libidinem dominandi. Certè ut multum tibi tribuas, si multum deceptus non es, nil te existimes plus accepisse à magnis Apostolis.

SI quis consideratione seria velit perpendere illorum laborem, & dolorem, qui libidine dominandi vexantur, utique nullum gladium, plus formidabilem inveniet stimulis ambitionis; quibus farcinis non opprimuntur, qui dominationem ambiunt, qui alta quærunt, qui ambitioni famulantur; erit profecto invenire illos, non modò in labore hominum, sed penè dixerim in labore bestiarum; In his siquidem contendunt, simul contrario labore ambitio, & elatio cordis, altera nidum, altera foveam parat; volare altera jubet, repere monet altera, cum neutrum sit hominis, sed bestiarum; semper invidio oculo, animum indefinenter cruciante, respicit aliorum dominium, dominandi cupidus, & quod alteri est bonum, suum convertit in malum. Si multum decepti non sunt, quotquot Ecclesiasticas Cathedras conscendunt, sciant nihil se plus accepisse à magnis Apostolis, quàm in omnibus se exhibere ministros, non Dominos; Christi exemplo, in Ecclesia Dei, *Non est inglorium ministrare, potius quàm dominari.*

Hoc acutissimo gladio, nempè libidine dominandi, heu? quantos miserè videmus quotidie jugulari etiam in claustris, qui utinam gladium hunc, solum in suum, sed quod deterius est, non alienum convertant in jugulum; quapropter ubi agitur de promotione ad Superioratus, ut licentius dominari valeant, non quos digniores, regendis cum
adi-

ædificatione, & prudentia asceteriis, promovent, sed quos propensiores ad suum promovendum dominium compere-
rint; recensere autem quis valeat, ex ineptâ Superiorum
electione, quot damnis, sive spiritualibus, sive temporali-
bus, regulares familiæ succumbant. Dissipantur patentibus
oculis Monasteriorum substantiæ, ab his qui præcisè ad dis-
pensandum, non ad dominandum promoveri debuerant:
nihilominus, qui ingruenti damno tenerentur occurrere,
altum fervant silentium, ne amittant dominium; nullum
utique venenum, nullum gladium plus formidandum in-
claustris, quàm libidinem dominandi; quâ vexati, utique
non profectum quarunt subditorum, sed quæstum pro-
prium. Transgrediuntur constitutiones à subditis, & qui
continere deberent transgressores, oculos habent, & non
vident, os habent, & non loquuntur, sola spe dominandi,
observantiæ ordinem pervertente. O quam pestiferum gla-
dium, semper fuit, in jugulum observantiæ regularis, domi-
nandi libido: quâ prædominante, videmus aliquandò supe-
riores claustrales, non modo panem non suum comedere,
sed etiam projicere in immoderatis conviviis, frugalitatem
regularem, à Sacris Canonibus præscriptam, excedenti-
bus; in voluptuosis itineribus, in sumptuosis expensis,
cum modestia, & paupertate regulari non consonis. Magna
res, & utique indigens consideratione non minimâ. Pupil-
lorum tutores, si vel modicum excedant in expensis, om-
ninò non necessariis, ad illata pupillis damna, obligantur
bonorum refarcitu suorum, quia commissam dispensatio-
nem, in dominationem converterunt: & impunes evadere
posse arbitramur Superiores regulares, qui dissipant bona
Domini, cum Dominus vineæ rationem villicationis re-
quiret à villico, qui in administratione regularis patrimo-
nii, non veretur excessum? Si quos superiores hujusmodi
sensus est invenire, fortè se excusare conantur dicentes,
non monasterii proventus, sed bona aliundè, suâ indu-
striâ, vel studio acquisita succubuisse voluptuosis expensis.
Sed quis non videat, hoc esse se excusare in peccatis. Quid
po-

potest pro suo arbitrio disponendum acquirere Monachus, qui in professione, nec voluntatem habendi sibi reliquit: qui quidquid acquirit, non sibi, sed monasterio acquirere posse, & debere non ignorat. Idem est ac sibi acquirere, pro libito de acquisitis bonis disponere. Profectò nihil intulimus in hunc mundum, nihil ab hoc mundo morientes auferre poterimus; diversa dispensatio, in his qui mundi substantias expendunt, totam dissimilitudinem facit, inter Sæcularem, & Monachum; quòd ille, pro libito, potest substantias domus suæ, in usus licitos dispensare, hic nonnisi adhibitis in consilio fratribus, debitisque fulcitus permisis, potest proventus, unde quaque acquisitos consumere. Si regularis etiam posset pro libito disponere, nihil prorsus à sæculari, in dispensatione differret: quoniam, ut dictum est, nihil intulimus in hunc mundum; proindè meminere Superiores Ecclesiastici, qui dispensandis patrimoniis præsent, aurei moniti D. Bernardi. *Dispensatio tradita est, non data possessio.*

SECTIONONA

Recordare nunc vocis illius. Sapientibus, & insipientibus debitor sum, & si non indebitam tibi ipsam censes. Hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomen, servienti potius, quàm dominantì congruere. Servus in Evangelio audit. Quantum debes Domino meo.

URgere prosequitur S. Doctor popositum argumentum, quo in Eugenio docere satagit, omnes Prælatos procul vivere debere à libidine dominandi; ostendens Apostoli verbis, qui sapientibus, & insipientibus se debitorem profitetur: *Molestum hoc nomen debitoris, servienti potius, quàm dominantì congruere.* Quòd si debitores sunt Præsules Ecclesiastici, enixo studio satagere tenentur, quomodo suum solvant debitum, & Domino satisfaciant: quale autem, & quantum sit debitum, sequentibus exprimitur sensibus.

S E C T I O D E C I M A

Ergo si te agnoscis sapientibus, & insipientibus non dominatorem, sed debitorem; curandum summopere tibi, & totâ vigilantia considerandum, quomodo, & qui non sapiunt sapiant, & qui sapiunt non desipiant, & qui desipere resipiscant.

Desipientes ideò non sapiunt, sapientes desipiunt, prævaricatores non resipiscunt, quia debita sollicitudine, ad eorum custodiam Pastores non vigilant: omnibus suæ curæ commissis debitores sunt Pastores dominici, ut eos deducant in viam mandatorum Dei, ut qui *non sapiunt sapiant*, quæ scire tenentur. Hujus insipientiæ fomes est Parochorum incuria, supra quos debita sollicitudine invigilare sæpè negligunt, sicuti par esset, Episcopi, ut animadvertant, an Parochi suo muneri satisfaciant: *S. Leo Papa Serm. 8. de jejun. Sacerdotalis officii est, erga omnes Ecclesiæ filios, curam habere communem, in id quod, & rudibus proficit, & doctis.*

S E C T I O U N D E C I M A

At nullum genus insipientiæ infidelitate, ut sic loquar, insipientius est. Ergò & infidelibus debitor es, Græcis, & Gentibus &c.

Inter insipientes, quos summo studio eniti debet Summus Pontifex, ut rectè sapiant, computantur hæretici, qui subversi sunt, & subversores. Genus utique pessimum insipientium, canes ad scissionem, vulpes ad fraudem, demolientes suis versutiis vineam evangelicam. Plus enim officit in vineâ Domini, vel parvus Hæreticorum numerus, quàm Gentilium exercitus. Hæretici siquidem, semper tendunt insidias, ut Catholicos pervertere valeant, & plus timendum ab insidiatore occulto, quàm ab hoste manifesto.

quàm apertus hæreticus , supra perversos Catholicorum mores invigilare tenentur Episcopi , ut Catholici , qui per mores perversos desipere resipiscant ; quapropter inter vulpes demolientes vineam Evangelicam , non modò hæretici , sed perversi Catholici sunt computandi , qui ad vitia declinant , suoque exemplo , alios trahunt ad sequelam vitiorum . Super hoc vulpecularum genus , sollicitè intendere debent Prælati , ut ab invalescentibus in grege suo vitiis , quæ specie sunt palliata virtutum , oves suas custodiant indemnes . Vitia enim , quæ sub specie virtutis apparent , meritò vulpeculis comparantur , quas omni vigilantia , & cautela observare oportet , ut sic capiantur , idest comprehendantur in astutiâ suâ . Ergo cum à sollicitudine Evangelicorum Pastorum proditur dolus , fraus aperitur , convincitur falsitas , tunc rectissimè dicitur capta vulpes , quæ demolitur vineam . Omne vitiorum genus , quod sub virtutis tegmine prodit , id proprium habet , ut agnitum jam minimè noceat , ità ut agnosci sit idem , ac expugnari . Sufficit ergo si capiantur hujusmodi vulpeculæ , sive vitia , sub virtutis velamine debacchantia , hoc est si prodas , & deducas ad medium , quippè quibus apparere , perire est . Quoad cætera vitia , quæ manifestè nocent , apertè sæviunt , & se prodere non verentur , opus est ut Prælatorum sollicitudo ea exterminare enitatur . Quia , verò juxtà allegoriam , vineæ assimilatur Ecclesia , vulpibus verò comparantur , non modo mali Catholici , sed etiam Hæretici , ad ipsos iterum revertitur sermo , supra quorum versutiam , adeò sollicitum Eugenium S. Bernardus jure desiderat ; sunt enim Hæretici , oves habitu , astu vulpes , actu lupi ; operantur ut plurimum mysterium iniquitatis , eò licentiùs quò latentiùs , non apparere , sed serpere student , liquant culicem , & camelum deglutiunt . Hujus fursuris perspicuum est modernos esse hæreticos . Patet istos panè usque ad superstitionem observare minora , impossibilem interim prædicantes observantiam , quoad majora præcepta . Quo fervore , quâ efficaciâ non excitaret contra hos Hæreticos

cos Prælatorum zelum, si iterum adesset Bernardus, certe exclamaret. Juvate me focii ut capiantur vulpes, quas ecce jam diu frustra insequimur. Docete, & suggerite qualiter fraus deprehendatur: & quidem recens vastatio, quam pluribus in provinciis patitur vinea Domini, indicat vulpem adesse, sed nescio, qua arte fingendi, ita sua confundit vestigia callidissimum animal, ut quæ vel intret, vel exeat, haud facile queat ab homine deprehendi. Cumque pateat opus, non apparet author; ita per ea, quæ in facie sunt, cuncta dissimulat. Denique si invalescentium Hæreticorum fidem interroges, nihil fidelius, si conversationem externam, nihil irreprehensibilius. Videas hujusmodi hypocritas frequentare Ecclesiam, honorare Presbyteros, confessionem facere, Sacramentis communicare, quid fidelius, ubi jam vulpes? Nihilominus vinearum demolitio probat vulpes adesse, quæ enim circumferuntur sententiæ, & in juventutis animo inferuntur, eamque retrahunt à Sacramentorum frequentia, qua neglecta, juvenus ad mala proclivis, in peccatis, neglecto salutari remedio, tabescit, quid aliud indicant, quam adesse vulpes; recens enim vastatio, vulpes adesse indicat, demolientes vineam. Vulpes sunt, qui boni videri, mali non videri, sed esse volunt; mali videri timent, ne parum sint mali; etenim minus semper malitia palam cognita nocuit, nec unquam bonus, nisi boni simulatione deceptus est. Ita ergo moderni Hæretici in malum bonorum, boni apparere student, mali apparere nolunt, ut plus liceat malignari: Neque enim est apud illos virtutes colere, sed vitia colorare, quoddam quasi virtutum minio, in hypocrisis loquuntur mendacium. Convincantur itaque, & emendentur à pastoralis sollicitudine, qui ejusmodi sunt, & nostro ævo, tanto vineæ Evangelicæ damno, debaccantur Hæretici, corrigendi ne pereant, ne perimant coercendi.

SECTIO DUODECIMA:

*Eslo de Judæis excusat te tempus, habent terminum suum,
qui præteriri non poterit. Plenitudinem
gentium præire oportet.*

CUM fiet unum Ovile, & unus Pastor, tunc in horreum Ecclesiæ etiam congregabuntur Judæi, qui nunc in suâ perfidiâ tabescunt, quia plenitudinem gentium integram Judæorum conversionem præire oportet. Cum introierit gentium multitudo, tunc omnis Israel salvus erit, idest, etiam Judæi Christi legem suscipient. Quia verò gratia Dei illa est, quæ volentem prævenit ut velit, volentem subsequitur, ne frustrâ velit; nullusque infidelis credere possit sinè prædicante, idèò non minus suprà Gentilium, quàm Judæorum conversionem, debet summus Pontifex esse sollicitus. Videmus enim quod per singulos dies triumphat Ecclesia de Judæis, quorum aliquos passim discernimus, vel convinci, vel converti. Fructus autem sunt hujusmodi conversiones, universalis orationis, quæ fit ab Ecclesia, & offertur pro perfidis Judæis, à solis ortu usque ad occasum, ut Deus, & Dominus auferat velamen de cordibus eorum, ut ad lumen veritatis de suis tenebris eruantur: nisi enim Judæos, Ecclesia, posse fidem Catholicam amplecti, speraret; superfluum videretur, & vanum orare pro ipsis. Quamvis ergo Judæorum plena conversio habeat terminum suum, qui præteriri non poterit, & plenitudinem gentium præire oporteat. Nihilominus etiam Judæis, sinè intermissione dispensari debet verbum Evangelicum, quod omni creaturæ prædicandum esse Christus præcepit. Media igitur prædicatione Evangelica, trahendi sunt ad ovile Christi, sive Judæi, sive Gentiles, sive Hæretici, sive Schismatici.

S E C T I O D E C I M A T E R T I A

Sed de ipsis gentibus quid respondes, imò quid tua consideratio respondet tibi, percunctanti sic &c.

EXigit munus Pontificium, ut incredulis prædicetur indefinenter Evangelium. Hoc est, quod in presenti intulit S. Bernardus, qui fidei dilatandæ ardore æstuans, omnes videre cupiebat conversos ad veram fidem, non modo Hæreticos, sed Schismaticos, Judæos demum, & Gentiles; quia verò nemini credere casu contingit, cum scriptum sit, *quomodo credent sine prædicante*, ideo ad omnes gentes, quantum possibile est, & patiuntur contingentia temporum, debet Romanus Pontifex ministros dirigere, Evangelicos; quorum voci dabit Deus, prout sibi libuerit; vocem virtutis: ita plane, conversio infidelium opus est divinæ virtutis, prævia voce evangelica, cui Deus vocem virtutis, pro suo beneplacito accomodat. Esto nullam, aut modicam reperiri aliquando conversionem inter gentes, ad quas diriguntur Prædicatores Evangelici. Certum tamen est, sinè prævia prædicatione, infideles non posse converti ad Deum. Debet itaque Pontifex incessanter perficere, quod sui est muneris, nempe quantum ipsi possibile est, Evangelizantes dirigere ad infideles, Dei postmodum providentiæ relinquendo, ut ipse evangelizantium voci det illam, quæ sibi libuerit, vocem virtutis, ex quâ vel uberem, vel modicum fructum colligat prædicationis evangelica. Procedunt ab urbe Roma ad prædicandum gentibus ministri Evangelici, sed sæpè vacua revertuntur manu, modicum fructum suæ prædicationis colligentes; nihilominus non debet homo desinere facere quod debet, quia Deus facit quod vult. Christus offerri debet omnibus, qui Christum non habent. Quandoque perveniat gentium plenitudo necesse est. Uberem censet Ecclesia collegisse, ex sparso semine evangelico fructum, si ex integro infidelium regno, vel unam animam possit convertere ad Deum. Pro

con-

conversione unius Eunuchi, destinarunt Apostoli Philippum. Petrus ipse properavit ad Cornelium. Quanto magis pro conversione Provinciarum, debent quotidie insistere operarii evangelici: Hic primus fuit eorum omnium scopus, qui ad Pontificatum fuerunt assumpti, tempore primitivæ Ecclesiæ, & subsequenter sæculis; prædecessorum suorum exemplo insistens B. Gregorius Papa, Augustinum, ex Ordine S. Benedicti, destinavit formam fidei tradere Anglis. Cui Apostolico muneri semper institerunt summi Pontifices, qui non sine magnis impendiis, ab urbe Roma, non desistunt quotidie mittere operarios in vineam Domini, per quos uberes conversionum fructus, etiam in extremis orbis oris, colligere gaudet Ecclesia.

SECTIO DECIMAQUARTA

Ego addo, & de pertinacia Græcorum, qui nobiscum sunt, & nobiscum non sunt juncti fide, pace divisi, quamquam am & in fide ipsa claudicaverint à semitis rectis.

AD Græcorum pertinaciam convellendam per Evangelicos ministros, quoniam tunc temporis Græcorum Schisma valde invalescebat, excitat etiam in hoc capite, Eugenium S. Bernardus, decoris domus Dei zelator eximius. Græcos autem cum Ecclesia Romana, pace divisos esse asserit. Non enim est invenire pacem, ubi Schisma invalescit: Pax unitatem quærit; Schisma scissionem. Cum vero Schisma semper declinet ad hæresim, propterea S. Bernardus, de Græcis sermonem faciens, eosdem in fide claudicantes esse asserit. Ad Græcorum Schisma convellendum Romana Ecclesia, etiam in Conciliis congregata, omnem conatum adhibuit, sed Græcorum pertinacia nunquam optatam curationem admisit. Nihilominus, etiam in fide claudicantium, debet Romanus Pontifex curationi insistere. Propterea ut ad conversionem Græcorum, etiam destinaret Eugenius operarios suos, S. Abbas enixè peroptabat.

SE-

SECTIO DECIMAQUINTA

Et item de hæresi, quæ clam pænè ubique serpit, apud aliquos sævit palam, nam parvulos Ecclesiæ passim, & publice deglutire festinat: Quæris &c.

CUm labor in confutandis hæreticis, etiamsi aliquando frustraneus appareat, nunquam tamen evadat inefficax, ideo ad hæreticorum conversionem, Bernardus Eugenium indefinenter hortatur; ubi enim Hæreticus, ob suam perfidiam, surgere recusat de face, Ecclesia tamen confirmatur in fide; nec propterea nihil se egisse putet, qui Hæreticum, & si non vincit, tamen convincit Hæreticum convincit, qui opitulante Dei gratia, sui efficaciam sermonis, ad veritatis agnitionem perducit: vincit, qui ad veritatis professionem reducit. Si solum convincere contingat, tunc Ecclesia de veritatis Evangelicæ exaltatione triumphat; si verò detur posse vincere, tunc de reductione errantis ovis ad Ecclesiasticum ovile congaudet; Propterea nunquam, intermittenda est prædicatio Evangelica, ex quâ semper Hæreticos, aut convinci, aut vinci posse speramus.

An autem solis argumentis, vel etiam armis, agendum sit cum hæreticis. Sensus quondam fuit Sanctorum Patrum (inter quos Augustinus) Hæreticos capiendos esse argumentis, scilicet, prædicatione Evangelica, non verò armis; cui sententiæ adhæsit aliquando S. Bernardus, quod ex Sermone 64. in Cant. colligitur. At verò alibi mutata sententiâ, sicut etiam S. Augustinus, non modò argumentis, sed etiam armis, ubi illa non proficiunt, & hæretici insurgunt contra Ecclesiam procaces, pugnandum esse, manifestè declarat. Quà de re videri potest ejus Epist. 48. ad Vincentium Rogatianum, ubi multis ostendit, terrore, & legum rigore, salubriter Hæreticos constringi ad legem Catholicam; necnon arma Principum rectè implorari adversus Hæreticos; modò id fiat solo animo eosdem corrigendi, ad quod probandum, utitur Sanctus Augusti-

nus similitudine phrenetici in præceps currentis, cui manus, & vincula injicere, beneficium censetur, ne vel sibi metipsi, se perimendo noceat, aut aliis, quos obviam factos sæpe insultat, nocumentum afferat. Augustini itaque prima erat sententia, neminem ad legis Evangelicæ professionem esse cogendum, sed verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum: ab hac autem opinione cessit, cum maturiori consideratione facta, expertus est suam Civitatem Hipponensem, quæ panè tota erat ex parte Donatistarum, ad unitatem Catholicam, timore legum imperialium, non minus quàm prædicatione Evangelica, fuisse redactam. Et certè, si solum docere, expediret hæreticos, non verò terrere, vetustate consuetudinis obdurati, ad capeffendam viam salutis pigrius moverentur. Huic sententiæ adhærens S. Bernardus Sermone 66. in Cantica, sic loquitur: *Fides suadenda est, non imponenda. Quamquam proculdubio, melius gladio coercerentur, illius videlicet, qui non sine causa gladium portat, quàm in suum errorem multos trajicere permittantur.* Hæretici itaque, de quorum facili conversione spes crescit, tractentur mitius, & doceantur, potiusquam cogantur; at qui venenum perfidiæ in plures diffundere moliuntur, legum severitate præmantur. Unicus hic semper fuit omnium Hæreticorum scopus, ut parvulos Ecclesiæ passim, & publicè deglutire festinent: Quapropter summa opus est super eos sollicitudine, illos maximè, qui sub ovina pelle, in ovium Christi perniciem grassantur. Incessanter opus est, à Pontificia sollicitudine hujusmodi hæreticos persequi, donec si fieri potest comprehendantur, & nullatenus à persequutione desistere, donec fugiant de finibus Catholicorum, quia tutum non est quiescere, ubi sibilant serpentes, sedentes in insidiis occultis, ut interficiant innocentes; intendunt arcum, parant sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde: Sibilabant serpentes, idest hæretici, temporibus S. Bernardi, in terra Austri, sicut ipsemet S. Doctor innuit in præfenti, sic scribens: *Vestri,*
qui

qui terram Austri tam sæpè visitant, ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Quam Christiani Orbis plagam, sub nomine terræ Austri, hic intellexerit S. Bernardus, in quâ potissimum hæresim debacchari, & prædicatores Evangelicos, nullum ex eâ reportantes fructum, reversos conqueritur, non facile potest intelligi. Nihilominus ex contextu, videtur S. Bernardus ibi Sermonem facere de Palestina, quæ tunc temporis, licet tota ferè esset Catholica, nihilominus à multis erat infestata hæreticis. Sub nomine terræ Austri, etiam ex Sacra Scriptura colligitur, posse Palæstinam intelligi, legimus enim: *Deus ab Austro veniet.* Frequentes erant tunc temporis ad Palæstinam peregrinationes, ideoque scribit S. Bernardus; *Vestri qui terram Austri tam sæpè visitant, eunt, & redeunt per medium illorum, sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audivimus.* Plures enim dirigebantur à S. Sede Apostolica (nullis parcente expensis, ut per operarios Evangelicos hæretici in Palæstina, tunc maximè degentes, converterentur) ad Orientalem plagam, sed absque fructu revertentur, quia non inhiabant, ut par erat, operarii animarum lucro: Et plures eorum, fortè nihil plus intendebant, sub specioso colore evangelizandi verbum Dei, quàm aurum accipere, quod à S. Sede copiosè erogabatur illis, qui Palæstinam, Evangelium propagaturi, proficiscebantur, *quorum multis præ auro Hispaniæ, salus populi vilescerat.* Inter omnia Orbis regna, tunc temporis cognita (non enim vastæ, & opulentissimæ Americæ Regionēs Europæis innotuerant) Hispania auro abundabat, unde quasi in adagium erat, *Hispaniæ aurum.* Imò ferè ex sola Hispania, per cæteras Europæ Provincias, aurum diffundebatur, cui semper inhiavit insatiabilis humana cupiditas, ex qua tot damna in universo Orbe originantur. Inter quæ, hoc etiam damnum patiebatur Ecclesia, tempore D. Bernardi (cui utinam nostris temporibus non succumberet) ut nempè præ auro Hispaniæ, salute populorum vilescente, modicum colligeret Ecclesia fructum in Sacris Missionibus,

cum tamen nihil magis, quàm hæreticorum conversionem exoptaret. Hujus damni, quod Ecclesia patitur, ut plurimum, fomes est cupiditas, quæ facit, ut plures evangelizantes, non quæ Dei, sed quæ sua sunt quærant. Hæc est insipientia, quæ ipsam quoque jam propemodum stultam facit sapientiam fidei, contra quam insipientiam, prosequitur Sanctus Bernardus acuere calamum suum sequentibus verbis.

SECTIO DECIMASEXTA

Sed est insipientia, quæ ipsam quoque jam propemodum stultam facit sapientiam fidei &c.

VEh' ubi Ecclesiastici quæ sua sunt quærant, & enixò studio, non satagunt cupiditatis, omnium malorum radices, spinas evellere. Quis perstringere valeat, quot malorum in Ecclesia Dei ferax sit cupiditas. Ab omni terrenarum cupiditatum genere, semper expedit Virum Ecclesiasticum vivere alienum, plus enim concupiscentia mundi, quàm substantia nocet; & hoc fugiendarum divitiarum, præcipuum esse debet argumentum, quòd vix, aut rarò sine angustis, vel absque offensa Dei, valeant possideri; Scripsit Apostolus: *ad Thim. 6. 10. Radix omnium malorum est cupiditas*; non potest alta videre oculus mentis, si in terrenæ cupiditatis pulvere caligat. Quàm dignè, & laudabiliter occupantur Pontifices, adversus tam pestilens insipientiæ genus; hinc plures Ecclesiastici facti sunt omnium peripzema usque adhuc, non propter Christum, sed propter mundum; quandoquidem tota die laborant augendis proventibus, multiplicandis beneficiis, ditandisque nepotibus, ipsa reluctante experientia, quæ semper docuit, quòd quidquid cumulavit Ecclesiasticorum avaritia, nepotum prodigalitas dissipavit. Adversus tam pestilens insipientiæ genus, nempe cupiditatem Ecclesiasticorum, sacri Canones, jam à pluribus seculis, suam exhibuere pro-

videntiam. Optima providentia, si ut servaretur, & sanctè custodiretur, exhibeant etiam, ad quos spectat, sollicitudinem suam. Idem est ac leges non habere, earundem observantiam non custodire.

Inter mala, quæ ex Ecclesiasticorum cupiditate originantur, non modicum est, cum lata in uno beneficiorum pluralitas. *S. Bern. Epist. 2. Nec cuiquam vel adulto plures dignitates in pluribus Ecclesiis habere licet, nisi dispensatorie, quidem ob magnam causam, vel Ecclesiæ necessitatem, vel personæ utilitatem*, in quæ S. Bernardi verba, Ruremundensis Episcopus sic scribit: *Ep. Rurem. p. 2. Neminem ergo Bernardus, in duabus vult conscribi Ecclesiis; necessitati tamen locum facit, & magnæ alicui, ac evidenti utilitati*. Nimis proni sunt mortales ad capiendam ex omni re utilitatem; Qualem hodiè Clerum haberemus, si singulis sufficientia pro suo statu, conditione, & dignitate, assignarentur beneficia; nec ullo jam affectu affixi rebus temporalibus, ad immobilem, & sempiternam contenderent hæreditatem. Nihil profectò intulimus in hunc mundum, haud dubium, quod nec auferre quid possumus. Ad quid ergò, adeò anxie inhiant homines divitiis: nonne qui volunt divites fieri, incidunt in laqueum diaboli! Radix enim malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, inferuerunt se doloribus multis. Sed quò devenit pristinus Cleri decor, quò Clerum avaritia abduxit; non desunt Ecclesiastici, qui ab omni moderatione alieni, semper pinguiora optantes beneficia, quamdiu vivunt, congregant opes, & timere insuper videntur, ne etiam mortui esuriant. Certè pluralitatem beneficiorum Canones non patiuntur; ergo, qui plura beneficia cumulant, Canonibus vim inferunt, ut liceat, quod non licet. Multa fingit pinguium ambitio pensionum, nec ingenium deest ambitioni, & cupiditati, avaritiæ promovendæ; multa comminiscitur, & fingit Clericus ambitiosus, & cupidus, ut depravato obsequatur affectui, sed mentitur iniquitas sibi, & numquam efficiet, ut liceat, quod illicitum est. Erit qui

tan-

tandem iustitias judicabit. Tacito verbere interim semper conscientia quatitur eorum, qui conjungunt domum ad domum, & agrum agro copulant. Undè, aut quandò majus detrimentum passa est Ecclesia, vel ubi major divino cultui, & saluti proximorum irrogatur injuria, quàm dum, in unam eandemque personam cumulantur beneficia, & quæ singula, singulas requirebant personas, Dei, & Ecclesiæ servitio mancipatas, hæc omnia in unum congeruntur Ecclesiasticum, qui vix unius beneficii debito, seu officio par est. Semper detrimenti disciplinæ Ecclesiasticæ administra fuit beneficiorum exuberantia. Solemne multis nunc est, pluralitatem in temporum difficultates conjicere, nimirum aliter non potest modo honestè, & pro ratione status vivi, bellorum clades, annorum sterilitas, rerum in dies pretia majora, unius beneficii proventum non sustinent, ut quotidianis quis possit succumbere necessariis expensis, ergò quærenda ex pluribus beneficiis subsidia. O futilis ratio! ò vani prætextus ad fovendam cupiditatem? quasi inter necessarias expensas Ecclesiasticorum, luxus, vanitas, & oppiparus mensæ apparatus deberent computari: *1. ad Tim. 8. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, contenti simus*, ait Apostolus. Heccine quæ sint necessariae expensæ, alimenta, & indumenta, quæ dignitati, quæ quis in Ecclesia condecoratur, sint congrua. Tollantur de medio superflua, & jam sufficiet ad quotidianas expensas unius beneficii proventus. Quod si mala tempora causamur, bella scilicet, clades, sterilitates, & cætera hujusmodi, nonne horum malorum omnium, nos ipsi sumus in causa; tales nempe mores, talia merentur tempora. Ut Deum nos colimus, sic ille nos visitat. Verum oh' mira, & justa Dei consilia. Videmus penè quotidie Ecclesiasticos, pluribus ditatos beneficiis, à pluralitate nusquam obtinere, quod intendunt; sæpè enim miserius, & sordidius vivunt, qui pluribus onerati sunt beneficiis, quàm qui uno sunt contenti. Imò plurales, minus æris proprii, plus alieni, sæpè relinquere hæredibus, sapiissime probat experien-

rientia, quæ etiam docet divitias à pluralitate beneficiorum collectas, tandem velut spumam evanescere, itaut beneficiati, vel divitiis male acquisitis non fruantur, vel illis certè diutius non gaudeat hæres; nec alium divitiis, à proventu beneficiorum cumulatis, in favorem consanguineorum, parat exitum Deus, qui non potest, non indignè ferre, quòd patrimonium Christi, res Ecclesiæ, subsidia pauperum, in carnales amicos, & propinquos ab Ecclesiasticis Testatoribus conferantur. Quid magis præposterum? Ecclesiasticos itaque beneficiis cumulatos, luculenter, & graviter monet Tridentina Synodus: ne ex redditibus Ecclesiæ, consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis utpotè pauperibus distribuant, quantum necessitas exigit, non quantum affectio suggerit; imò, quàm maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque affectum, pœnitus deponant. De irreligioso cujusdam Episcopi testamento, qui pauperibus, & Ecclesiis prætermisiss, quibus nihil penè adscribebat, & totum quod acquisierat, in favorem nepotis sui adolescentuli sæcularis disposuerat, acuto calamo scribit S. Bernardus ep. 276. Ex quâ utilia monita, pro testamentis rectè, & piè condendis eruerè; nempè ut validè, seu petità licentià, clarè, & perspicuè, denique maturè, & cum sensus vigent, conficiantur. Ne per acrimoniam morbi, stupidi, & turbati, testamentum conficere cogantur, non prout volent, sed prout carnales amici importunè extorquebunt.

SECTIO DECIMASEPTIMA

O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torquens, omnibus places: nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis ejus &c.

Hono-

Honores desiderantibus, honores quidem blandiuntur, sed onera pensantibus tædio sunt, atque formidini; quapropter verissimum est, quod in præsentī scribit Sanctus Bernardus: *Ambitionem, scilicet, esse ambientium crucem, omnes torquere, omnibus placere; nil acerbius ambitione cruciari, nil molestius ambitione inquiri.* Semper, ut plurimum, fuit ambitio insolentiae fomes, elationis occasio. Nihilominus pauci admodum sunt, qui capiant hoc verbum: *Nil apud miseros mortales celebrius negotiis ambitionis.* Et quod magis deplorabile est, nil celebrius etiam apud quosdam Ecclesiasticos: utique tanta fiducia, & alacritate non currerent Ecclesiastici ad honores, si essentirent, & onera; gravari profecto metuerent, nec cum tanto labore, & periculo, quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc vero, quia sola attenditur gloria, & non poena, Sacerdotali caractere solummodo esse insignitum, erubescitur in Ecclesia; seque viles aestimant, qui quocumque sublimiori in loco, non fuerint collocati: *Limina Apostolorum plus ambitio, quàm devotio terit.* Curritur in Clero passim ab omni ætate, & ordine, à doctis pariter, & indoctis ad Ecclesiasticas curas, tamquam sine curis jam quisque victurus sit, cum ad curas pervenerit; nec deterrentur periculis, qui cupiditate cœcati, pericula non vident. *O ambitio ambientium crux, nil apud miseros mortales celebrius negotiis ejus.* Ascendant quantum possunt ambitiosi, acquirant quantum valent cupidi, non ideo eorum corda quiescunt, duplici semper aestuantia desiderio, ut scilicet magis dilatentur in plura, & ad celsiora sublimentur. Videmus proinde Capellanos in Ecclesiis, Canonicatus dignitatem ambire, & utinam ambitio staret sine supplantatione fratris. Factos Canonicos, præposituras desiderare, & semper magis, ac magis studere, quomodo dilatari valeant, & ad celsiora ascendere, & cum ascenderint, neque satiari; sed quid altius somniare. Laboriosis proinde itineribus, sumptuosisque muneribus, statuunt facere sibi amicos de mammonâ iniquitatis, quorum protectione

tectione, & auxilio consequi valeant celsiores Cathedras, ex quo fit, ut *limina Apostolorum, plus ambitio, quàm devotio terat*; Sed undè hæc mala in Ecclesia, nisi quia sola, à pluribus Ecclesiasticis, attenditur gloria, non poena. Sancta, & sæcunda sæpè abortiri fecit otia Summorum Pontificum, inquietum, & inquietans malum ambitionis, & cupiditatis; quo urgente, vidimus aliquando ineptos, implendis dignitatibus Ecclesiasticis, fuisse designatos. Quam Ecclesiæ calamitatem deplorat S. Bernardus; quapropter acuto calamo contra hoc malum invehitur, non modò concisè in his de Consideratione libris, sed & in epistola 271. prolixè satis, sicut & in tractatu de moribus, & officio Episcoporum cap. 7.

Non erit abs re, in præsentī materia, illos excutere, qui à cupiditate, & ambitione sopiti, in suo sensu obdurati, cum difficulter expergefiant, omnem adhibent conatum, ad obtinenda suis filiis beneficia Ecclesiastica, quibus regendis, ob puberem ætatem, omnino sunt impares. Contra hujusmodi abusus invehitur S. Doctor sequentibus sensibus. *Scholares pueri, & impuberes adolescentuli, ob sanguinis dignitatem promoventur ad Ecclesiasticas dignitates, & de sub ferula transferuntur ad principandum Præbyteris, letiores interim, quòd virgas evaserint, quàm quòd obtinuerint Principatum, nec tam illis blanditur adeptum, quàm ademptum magisterium*. Hic ad rem recolenda epistola S. Bernardi 271. ad Teobaldum, Magnum tunc temporis Principem, Campaniæ Comitē, Claravallensium benefactorem insignem, à quo rogatus Bernardus, ut filio suo adhuc puero dignitatem Ecclesiasticam, sua mediatione, obtineret, negavit assensum; significans qualiter bonà conscientia, opitulari haudquaquam poterat ejus petitioni, ad quem in hac causa, sic rescripsit. *Scitis quia diligo vos, me quoque diligi à vobis non dubito, sed propter Deum, quem si offendero, non erit quòd me diligere debeatis, cum jam non fuerit in causa Deus. Ergò ut eum offendam fortassè nec vobis expedit: offendo autem proculdubio, si facio quod*

To. II. E requi-

requiritis: Nam honores, & dignitates Ecclesiasticas, non ignoratis deberi his, qui eas digne, & secundum Deum administrare & velint, & possint. Porro eas acquiri parvulo filio vestro precibus meis, vel vestris, non vobis justum, nec mihi tutum esse noveritis. Ubi verò emerferit, itaut secundum Deum habere possit, probabo me amicum: Verba cedro digna. Non nisi maturum annis, & moribus Episcopum præfidere oportet. Scio multos esse Juniorum, qui super fenes intelligunt, moribus antiquant dies, præveniunt tempora meritis, & quod ætati deest, compensant virtutibus; ideoque monet Apostolus: Ad Tim. 4. Nemo contemnat adolescentiam, meliores enim sunt bonæ indolis adolescentes, quàm inveterati dierum malorum; & item, senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, ætas enim senectutis, vita immaculata. Si hujus ponderis juvenem sit invenire, ad Episcopatum promotum, laudet Ecclesia Deum, hoc opus Dei est, sed potius mirandum, quàm imitandum; perquàm enim rarò suscitatur Deus Samueles, Jeremias, Daniele; Satiùs itaque, & tutius Ecclesiis, ætate, consilio, atque virtutibus maturos præficere, semper enim periclitatur Ecclesia, ubi adolescentior est Præses. Requirit Apostolus in Timotheo, ut nemo adolescentiam ejus contemnat, qui tamen jam adultior annis erat. Nihilominus verebatur Apostolus, ne juvenis esset obnoxia contemptui, quamvis in Timotheo singularis morum maturitas, & prudentia, ætati adderet auctoritatem. Quid diceret S. Apostolus, si impares videret accipere sedes Patrum; Magistros, & Pastores populi dici, qui adhuc opus habent esse sub disciplina. Quàm alienus esset à promovendis junioribus S. Pius Quintus, satis constat ex eo, quod approbare non potuit nepotem Principis Brunsvicensis, ad Episcopatum Halberstadensem electum, hac de re, sic scribens ad Capitulum præfatæ Ecclesiæ: Postquam lectis epistolis vestris, & postulatione vestra cognita, nobiscum de ea re cogitare cœpinus, non potuimus non admirari, his tam calamitosis temporibus, ad hujusmodi consilium

vos descendisse.... Nimis absurdum, nimis alienum ab instituto Pontificatus nostri foret, nimis non Catholicos modò, sed etiam Ecclesiæ adversarios, & hujus S. Sedis inimicos offensurum, si puero, illa ætate, Ecclesia, nobis approbantibus, committeretur. Quam Deo rationem, in tremendo judicii die, facti nostri reddere possemus &c. Ita Pius Pontifex, qui nec dubitavit in similem sensum, ipsi Duci Brunsvicensi, Avo Principis, in Episcopum electi, respondere. Statim Dux Brunsvicensis, Pontificiis Monitis acquiescens, à suà petitione recessit. Dignum factus posteris exemplum, quà submissione debeant Pontificiis sensibus obtemperare. Molestum debitoris nomen, potius servienti, quàm dominanti congruere, ut supra vidimus, S. Beruardus Eugenium, & in eo omnes Ecclesiasticos Præsules docuerat; profectò si in hac meditatione, ut par esset, exardesceret ignis eorum, qui tanto desiderio, inter Ecclesiasticas dignitates, sive in Clero, sive in claustro dominari affectant, magis subesse, quàm dominari studerent, nec ambitio ambientium crux, omnes torquens, omnibus placeret. Sed quia sola attenditur gloria, non poena, heu' quantos ex utroque Clero nunc torquet ambitio. Sed quod deplorabilius est, gladio ambitionis plus jugulari experimur, quos natura ipsa, ut ab infantia umiles esse doceret, non nisi inter umiles fascias à nativitate excœpit. Quantos hujus fursuris videre est, quos si contingat ad dignitates assumi, maximè in claustris, humilis suæ nativitatis obliti, semper magis ambire, dominari, & superbire contendunt. Ita ut ipsis congruat, quod scriptum est: *Superbia eorum ascendit semper*. Hi sunt, qui plus cæteris, & super cæteros, semel ac Prælaturas obtinuerunt, debitoris nomen, quod à quacunque Prælatione Ecclesiastica, maximè regulari, indivisibile est, plus dominant, quàm servienti congruere arbitantes; in victu, in habitu, in ornatu cellularum suarum, tanto cum observantiæ regularis detrimento, introducunt excessus, & in medio domus humilitatis faciunt superbiam, qui in domo sua non nisi humiles apparere potuissent.

CAPUT SECUNDUM

SYNOPSIS.

In satis prolixo hujus tertii libri capite secundo, varia circa appellationum usum, & abusum discutit S. Bernardus: & primo explicat, qualis modus, in appellationibus ad Sedem Apostolicam, sit adhibendus. Deinde suum circa appellationes sensum exprimit, mox appellationem de toto mundo ad Pontificiam Sedem, asserit esse testimonium convincens Primatus Summi Pontificis. Appellationum abusus expendit, quoniam si illicitè sint usurpatæ, nec prosunt appellanti, nec obsunt appellato. Proinde probat necessitatem coercendi contemptum appellationum, pœnas infligendo, injustas appellationes usurpantibus; variisque exemplis declarat, qualis etiam fuerit suo Ævo appellationum abusus.

SECTIO PRIMA

Aliud est, quod ab oppressis clamatur ad te, aliud autem, quod ambitio in Ecclesia per te regnare mollitur. Nec deesse illis, nec huic aliquatenus adsentire oportet &c.

ERigere oppressos, reprimere ambitiosos, non modò utilis, sed indispensabilis occupatio est Principis, cuius omnes sensus, actus, & motus, semper collimare debent ad vindicandam justitiam, quæ non melius, quàm inter oppressos erectos, & ambitiosos repressos triumphat. Ubi oppressis non occurrat, ambitiosis non obsistat Princeps, quid nisi murmur, nisi angustia in subditis, quid nisi ira, odium, & invidia foveri potest inter gentes. Ubi Princeps deest oppressis, & quamvis parum adsentire patitur ambitiosis, gaudent mali, gemunt boni. Quapropter jure oppressi appellant ad Principem: Reges enim, Deus constituit in bonorum

norum subsidium, in malignantium timorem, in impiorum vindictam, honestè viventium in defensionem, laudabilia operantium in remunerationem. Si oppressis non pateret aditus appellationis, sæpè conculcarentur leges, triumpharet iniustitia, totiusque boni regiminis sequeretur subversio, quam præ cæteris vitiis, semper molitur ambitio, quæ adeo callida est suis in versutiis, ut etiam attentare valeat per eos regnare, à quibus suum semper pavere deberet exterminium. Hinc intelligere est, quo sensu dixerit S. Bernardus, quòd ambitio, arreptà appellationum occasione, per Pontificem ipsum, in Ecclesia regnare molitur; cum tamen vigilantia Summorum Pontificum, semper ad hoc collimaverit, ut omnes ambitiosos ab Ecclesia evellet. Docuit ambitio, vel ipso remedio appellationis, ad innocentiae præsidium instituto, ad iniquitatis defensionem abuti; compertum enim habentes facinorosi, quòd appellantes sæpè triumphant, non æquitate causæ, sed ope fautorum, gravamina simulant, ut sub specioso appellationis subterfugio, ab ordinarii Judicis sententia, declinare valeant. Proindè ad Pontificem appellant, scientes nunquam deesse facinorosis patrociniū: ex quò fit, ut injustè appellati, etsi causà justitiæ suffulti, cedere malint, quàm sententiæ succumbere, quæ aliquandò in causa appellationis, favorabilis appellanti, gravis appellato profertur: quia appellantes in primo judicio justè damnati, in secundo proferentes munera, pro retributione absolutionem sæpè reportant. Hinc impudentiores facti injustè appellantes, ubi potius debuissent reprobari, è converso, ope fautorum suorum triumphant: suamque promunt ambitionem. Heccinè quo sensu dixerit S. Bernardus: *Aliud est quòd ab oppressis appellatur ad te, aliud autem, quòd ambitio, in Ecclesia, per te regnare molitur*; scilicet per corruptos ministros, inter quos fortè est reperire, qui extendunt manus suas ad munera, plus parati recipere, quàm dare, plus studentes mammonæ, quàm protegendæ æquitati. Ad quæ avvertenda scandala, opus est Pontificem, summo studio eniti, ut non desit oppressis.

SE-

SECTIO SECUNDA

Et quoniam incidit de Appellationibus sermo, prosequi aliquatenus non erit abs re. Magno in his, & pio opus est intuitu, ne quod magna fuit necessitate provisum, malè utendo reddatur inutile.

ADhibita sine debita cautione remedia, non liniunt, sed exasperant vulnus; ad fulciendam in levamen, oppressorum iustitiam, provisum fuit appellationum remedium; quòd si omnibus, & indiscriminatim, sive oppressis, sive non, semper pateat ad appellationem aditus, facilè iustitia subvertitur; & gravamen illud, de quo indebitè conquaruntur appellantes, opprimit injustè appellatos; qua propter *magno in appellationibus opus est intuitu, ne quod magna fuit necessitate provisum, malè utendo reddatur inutile.* Magna utique necessitate provisum est appellationum remedium. Cujus non solum apud fideles, sed etiam apud Gentiles usus invaluit. Unde legimus, quod Paulus, de injuria sibi illata, appellavit ad Cæsarem; sed adhuc antiquiora appellationum exempla proferuntur. Temporibus siquidem Philippi, patris Magni Alexandri, quædam mulier gravata à Regis sententia, post prandium à Philippo prolata, cum Superiorem non haberet, ad quem posset appellare, appellavit à Philippo ebrio; ad Philippum sobrium, & recognita de factò, die sequenti, à Rege mulieris causa, reparationem obtinuit. Quantæ verò venerationis, & auctoritatis sit appellatio, ex eo satis patet, quod appellante Paulo ad Cæsarem, statim ad Cæsaream fuit dimissus; magis autem extenditur appellatio in Ecclesiastico, quàm in Sæculari foro; nam inter Sæculares, solum appellatur à sententia minoris Judicis, ad majorem. In Ecclesia appellatur à quocumque gravamine, etiam extra judicium illato, ad Romanum Pontificem. Videtur autem, quod appellatio, instinctu ipso naturæ impellente, sit inducta. Providit enim natura, quò fugerent ani-

animalia suis in necessitatibus : Juxta illud in Psalmo : *Petra refugium hœrinaciis* : eodem igitur jure naturæ, debent homines gravati habere refugium. Nulla consuetudine, vel statuto, tolli posse appellationem justam ad Principem, clamat jus naturale. Verum quidem est, quòd pro bono regimine, circumscribi potest appellationis tempus, & modus.

SECTIO TERTIA

Mihi videtur, & in multam eas posse devenire perniciem, si non summo moderamine abtinentur.

Non modo redduntur appellationes inutiles, sed & in multam devenire possunt perniciem, si summo moderamine non abtinentur. Scitè à Philosophis dictum : *Debet esse modus in rebus*. Aliquando contigisse compertum est, ut appellante oppresso, levamen appellationis non fenderit, sed oppressoris prævaluerit causa; quapropter : *Psal. 10. 2. Superbit impius, cum incenditur pauper*. Sæpe qui in primo judicio, ab Ordinario Judice fuerunt justè damnati, ut inflictam poenam effugiant, quam tamen suis excessibus debitam esse non ignorant, introducunt appellationis judicium; cum sic res agitur, tunc proculdubio malus est appellationum usus, redduntur appellationes inutiles, & in multam devenire possunt perniciem; potest enim contingere, ut injustè appellatus, non possit succumbere appellationis expensis, quas unà cum muneribus profundens injustè appellans, sit ut subvertatur judicium, superbiat impius, incendatur pauper, non sine gravi injuria ipsiusmet Judicis, qui in primo judicio justam protulit sententiam. Ad hæc avertenda scandala, non permittendum appellationis judicium, nisi illius partis expensis, quæ debitam sustinere probabitur damnationem. Tàm necessaria sunt pro bono regimine, & civili consortio appellationum judicia, quàm Sol ipse pro sustentatione mor-

talium; nihilominus mortaliter peccare à sententia iusta, appellan-tem, & ad restitutionem damnorum, atque expen- sarum teneri, unanimis est Doctorum sensus. Principis autem est, sua providere solertia, *ne malè utendo, non modò reddantur appellationes inutiles, sed ne in multam deveniant subdiorum perniciem*, quoniam nonnisi magna fuerunt necessitate provisæ; scilicet ad eorum solatium, qui Judicium incuriâ, aut insufficientiâ, vel dolo, possent in primo Judicio gravari.

SECTIO QUARTA

Appellatur de toto mundo ad te, id quidem in testimonium singularis primatus tui.

IN testimonium primatus Petri, ejusque successorum, appellatur de toto mundo ad Romanum Pontificem; ex quo liquet, supra omnes totius mundi Prælatos, admit- tendum esse unum supremum Episcopum, qui omnibus præsit, acta eorum possit recognoscere, confirmare si bo- na, reparare si insubsistentia. Hanc veritatem diversæ evincunt rariones, quarum prima à Divo Thoma profer- tur: 4. *Sentent. dist. 24. q. ult. Ubicumque multa sunt ordinata in unum, necesse est dari aliquod universale re- gimen, super particularia regitiva, quæ solum pro speciali bono promovendo sunt instituta.* Hujusmodi sunt Dioeceses, quibus præficiuntur Episcopi, quæ omnes simul sumptæ unum constituunt ovile, & unum efficiunt corpus, cujus corporis unitas, ut possit servari, necesse est dari aliquam potestatem regitivam totius corporis, nempe totius Eccle- siæ, supra potestatem Episcopalem. Hæc autem est Pon- tificia potestas, *ad quam de toto mundo appellatur, in te- stimonium singularis primatus*, qui à Christo fuit D. Pe- tro, ejusque successoribus collatus. Ipsa etiam naturalis ratio suadet, debere in Ecclesia unum dari, qui supra om- nes præmineat potestate, primatu, & jurisdictione. Una enim

enim est Ecclesia, ad cujus unitatem servandam, debent omnes fideles in una fide convenire: passim verò occurrit, quòd circa aliquos fidei articulos, moventur quæstiones, in quo casu, per diversitatem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in unitate, per unius Supremi Judicis sententiam servaretur, cujus sententiæ prolata, post agitata quæstiones, post rem seriò consideratam, & orationibus commendatam, debeant omnes acquiescere, tamquam sententiæ ejus, cui Deus ex speciali privilegio revelat, quid in occurrentibus difficultatibus, sit credendum: cæterum si hæc prerogativa decidendi in difficultatibus, quæ excitari possunt circa fidem, & mores, non esset uni soli specialiter commissa, nullatenus subsistere posset Ecclesiæ unitas; quandoquidem nullam est quæstionem invenire, quæ si diversorum vota quærantur, divisos hinc indè non inveniat patronos; Proprium enim est humanæ infirmitatis in suo sensu abundare; ideoque illis in rebus, quarum decisio à multitudine dependet, semper ut plurimum disparati sensus inveniuntur. Ad hanc tollendam ab Ecclesia ambagem, ad eandem in unitate servandam, *appellatur de toto mundo ad Pontificem, in testimonium singularis ejus primatus*, tum maximè quia Ecclesia militans, ad similitudinem triumphantis est à Christo instituta; cum ergo in Triumphanti Ecclesia unus præsideat, scilicet Deus, unus etiam præsidere debet in militanti, Christi Vicarius in terris, scilicet Romanus Pontifex, qui supplet præsentia corporali, & visibili Christi, quam Christus Ecclesiæ subtraxit, ex quo in cælum corporaliter ascendit. Experientia semper probavit, optimum regimen multitudinis illud esse, quod in uno capite solidatur: Est autem citra dubium, Christum in Ecclesia sua constituere voluisse illud optimum regimen, à quo unitatem, & pacem melius servari posse pravebat. Hoc autem regimen esse monarchicum, haudquaquam revocari potest in dubium. Videatur hac de re S. Thomas, in tractatu contra errores Græcorum. S. Chrysostomus super Matthæum.

Primatus Romanæ Sedis venerabundi, semper se exhibuerunt totius Catholici orbis Principes, de quibus intelligi potest sermonem fecisse D. Bernardum, dum in præsentì Eugenum alloquens, subnectit *Spiritus subjiciuntur vobis* hanc subjectionem, semper livido oculo respexerunt Hæretici, quapropter ubi contra Pontificiam dignitatem calammum possunt acuere, utique maledictis non parcunt, ut Catholicos, quantum in ipsis est, à debita veneratione erga primam, & excelsam Apostolicam dignitatem amoveant; propterea improbant Principes Catholicos, eò quod in testimonium suæ devotionis erga Pontificem, filii ab eodem vocari, non modò patiantur, sed glorientur, etiam si contingat umilem esse qualitate natalium. Sed quid facilius, quàm præeunte Sacræ Scripturæ lumine, dissipare tam insulsæ reflexionis caliginem. Opus Dei esse Summorum Pontificum electionem, qui facit mirabilia magna solus, satis probat perpetuus, & unanimis Catholicorum consensus. Quis nesciat (*utor verbis S. B. ep. 237.*) *Privatum hominem assumi ad præsidendum Principibus, ad imperandum Episcopis, ad regna, & imperia disponenda.* Utique qui sic insipienter loquuntur, oblii sunt Judiciorum Dei antiquorum, ubi plurimi recensentur ex privata, seu etiam rusticana vita, olim assumpti in voluntate Domini, ad regendum populum, ejus: Nonne, ut unum è pluribus proferam, tali quodam modo, elegit Deus David servum suum, suscepit eum de gregibus, de post fatentes accepit eum; Ita inquam, ita & de Summo Pontifice, in beneplacito Domini, potest contingere. Ergo improbandi erunt tot Prophetæ, tot Judaici Regni, tunc inter Orientis regna florecentis, Proceres, qui tanto obsequio Regem David, de post fatantibus à Deo selectum, venerati sunt in Regem: Redarguant planè illos levitatis, qui sic ineptè de Pontificibus sentiunt, postmodum levitatis incusare poterunt Catholicos, qui Romano Pontifici, Christi Vicario, spirituali omnium Patri, Ecclesiæ universæ Pastori, obsequium præstare gloriantur. Proh! Hæreticorum dementia, quæ nec vult, nec valet intelli- gere

gere, qualiter potens est Deus, suscitare de pulvere egenum, & de stercore erigere pauperem, ut sedeat cum Principibus, & solium gloriæ teneat. Sed iterum contra Hæreticos hic inculcanda D. Bernardi verba, qui in prælaudata epistola, adeò claris notis exprimit, Pontificem assumi ad præsidendum Principibus. Ergo novitas non est præ eminentia Pontificis supra Principes, si etiam vivente D. Bernardo, Pontifex assumebatur ad præsidendum Principibus, ad imperandum Episcopis, ad regna, & imperia disponenda. Ad Conradum Romanorum Regem, Imperatorem Augustum, scribit S. Bernardus, eumque monet, ut Romano Pontifici, tamquam potestati à Deo constitutæ, supra Reges, & Regna, se verè subditum exhibeat. Hæc sunt ejus verba, epist. 183. *In omnium planè Principum animis digna, quæ inferantur. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis moneo custodire, in exhibenda reverentia summæ, & Apostolicæ Sedis, & B. Petri Vicario, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari imperio; ergo si Principes Romano Pontifici, tamquam Christi Vicario se submittere renuerent, Dei ordinationi resisterent. Qua igitur fronte, reprobare audent Hæretici Principum submissionem, adeo laudabiliter ab ipsis, Christi Vicario, exhibitam, quandoquidem à Dei ordinatione præcipitur. Similes passim sensus est legere in Sanctorum Patrum operibus, qui ab Ecclesiæ exordio, usque ad nostra tempora scripserunt. Percurrunt Catholici, non oculo livido, sicut Hæretici, sed pacato animo Ecclesiasticos fastus, & passim inveniunt digniores sæculi Principes, majores fuisse Pontificiæ dignitatis venerabundos; proindè Constantinos, Theodosios, Henricos, Stefanos, Leopoldos, Ludovicos, Sanctios, Amedeos (quorum omnium, aliorumque Catholicorum Principum devota submissio erga S. Sedem adeò commendatur) improbare aggreditur, quisquis irridet obsequium, quod moderni Principes, & universus Catholicorum coetus præ-*

stant Christi Vicario. Quid securius sibi revelatum jactant novatores, quod tot præterierit Sanctos, effugerit sapientes, cum obsequium, quo Catholici omnes Romanum Pontificem excipiunt, impugnare conantur. Hanc certè doctrinam non à Sapiente, non à Propheta, non ab Apostolis acceperunt. Magister gentium accepit à Domino, quod & tradidit nobis; Magister omnium, suam doctrinam fateatur non esse suam, dicens: *Joan. 7. Non enim à me ipso loquor*; Hæretici vero de suo nobis tradunt, & quod à nemine acceperunt. Qui loquitur mendacium, de proprio loquitur. Nos Catholici, Prophetas, Apostolos audimus, obedimus Evangelio, doctrinam sequimur Sanctorum Patrum, qui nos unanimes docent, Summum Pontificem venerari in Christi Vicarium, in spirituales omnium Patrem, ejus se spirituales filios nuncupari etiam Reges gloriantur; nec putant hoc nomen officere Regiæ majestati. Nomen filii est nomen amoris, & ut qualem in Christo custodiunt affectum erga Reges Catholicos, exprimant Summi Pontifices, eos dilectissimos filios appellare consueverunt. Nonne suis in angustiis plures Catholici Principes, sæpè apud Pontificem, paternum experti sunt, & subsidium, & affectum. Quid vetat itaque, Pontificem à Regibus venerari in Patrem. Abba, idest pater vocatur, qui præest uni monasterio; potiori jure pater vocari debet, qui omnibus præest Catholicis, qui sanæ doctrinæ pabulo eos nutrit. Stultitia videtur hæreticis, debitæ devotionis testimonium, quod exhibent Catholici Summo Pontifici. Sed non mirum, quòd qui spiritu dæmonis agitantur, intelligere non valeant, quæ sunt spiritus Dei, quæ sunt mutua pietatis, & devotionis effectus; at si non valent comprehendere, nimis indignum est, quod audeant irridere, & contemnere. Ut Pontificiam dignitatem, quantum in ipsis est, deprimant Hæretici, digniorem non eligi ad Petri Cathedram blaterant, sed eum, quem unicuique electorum propria passio proponit. Si res, ut asserunt, ita se habet, cum unus tantum ex omnibus Cardinalibus eligatur ab omnibus, omnes

nes ergo electores erunt ab una, & eadem passione ducti, & peculiare lucrum, quod unusquisque, in sua electione respicit, jam fiet omnibus Electoribus commune incrementum. Sed quomodo idem peculiare lucrum, omnibus fieri potest commune incrementum: nonne hoc impossibile esse vel pueruli agnoscunt. Si ergo omnes in unius electione conveniunt, jam constat electionem Pontificis, non esse opus privatae passionis, & cabalæ, ut perperam asserunt hæretici, sed esse opus Dei, qui facit mirabilia solus, & habitare facit unanimes in domo. (Unanimis enim electio, numquam fuit opus privatae passionis, sed probitatis, & æquitatis). Ad hoc dignè perficiendum, universus coetus Catholicus, jure merito præventiva, & quotidiana invocatione Sancti Spiritus, ejusdem assistentiam implorant, ad hoc, ut Spiritus ipse, qui quando vult spirat; cum Ecclesiæ proficuum esse noverit, omnium vota in unius electione conciliet. Congregantur Cardinales in conclavi, nec statim eligunt Summum Pontificem, quia nundum, juxta divinam providentiam, cujus judicia humanæ imbecillitati sunt semper abscondita, tempus electionis advenit; & tunc solum eligitur, cum pro Ecclesiæ bono, tempus electionis adesse, Deus decernit; & eò magis indè confirmamur, à Spiritu Sancto Pontificem eligi, quòd electores, ad plures dies, vel menses penè omnes dispares sensu; cum minus cogitant, statim in unius electione unanimes conveniunt, quod certè folius Dei opus esse, qui facit mirabilia magna solus, non est qui ambigere valeat: quam divinam providentiam, potissimum expertus, & veneratus est orbis Catholicus, in electione Regnantis Summi Pontificis BENEDICTI XIV. in cujus assumptione, cum de ea minus cogitabant electores, divino lumine afflante, statim unanimes convenerunt; penè idem fuit proponi, & eligi; sic compertum est, quòd æternus spiritus in omnibus, sed præcipuè in electione Summi Pontificis, ubi vult spirat.

SECTIO QUINTA

*Attamen si sapiſ, non primatu gaudebis, ſed fruſtu. Apoſto-
lis dictum eſt, in hoc nolite gaudere, quòd ſpiritus ſubji-
ciuntur vobis.*

Quiſquis ad Summum Pontificatum erigitur, apicem
ſummi honoris pertingit, ad quem, in hac vita mo-
mentanea, poteſt mortalis homo elevari: omnibus præ-
eſt, omnes antecellit, nulli eſt ſubditus. Ipi, utpote Chri-
ſti Vicario, ſuum Reges exhibere famulatum glorianur, ipſi
curvantur imperia; ſed in tantæ dignitatis, & honoris cel-
ſitudine, non deeſt jugis materia juſti doloris, à quotidianis
damnis, quæ patitur Eccleſia; Proindè quiſquis Pontifex
eligitur, *ſi ſapit, non gaudebit primatu*, ſed enixè curabit
ut gaudere valeat fruſtu, nempe Eccleſiæ progreſſu in ob-
ſervantia diſciplinæ Eccleſiaſtica, in reformatione morum,
in extirpatione Hæreticorum; enim vero, quomodo pri-
matu gaudere valet, ſi deſit gaudium fruſtus. Quò gau-
dium Pontificis ſe ſe poteſt protendere, quandoquidem
legimus, ad Pontificatum aſſumptos, ſerè omnes veritatem
hanc, proprio comprobata experimento, non potuiſſe in-
genue non confiteri, vitam ſcilicet Summorum Pontificum,
vitam eſſe anguſtiis, & vexationibus undique agitatam; ſi
verè Pontifex ſuo ſatagit muneri ſatisfacere, ſi de onere
ſibi impoſito attentè cogitat; ſi de ratione animarum reddenda
ſupremo Domino, tacitus ſecum confiderat; ſi demum quiſ-
quis in Pontificem ſalutatur, ſtatim reſſectit; nonniſi ad paucos
annos, probabiliter ſe poſſe de tam excelfo primatu gaudere:
pauciſſimos enim numeramus, ab institutione Pontificatus, uſ-
que ad noſtra tempora, qui vigefimum annum exceſſerint;
neminem, qui vigefimum quintum, uno D. Petro excepto
attigerit; perpaucos, qui duo luſtra ſupervixerint; Reli-
quos omnes ad paucos annos, vel meſes, vel etiam dies.
O' nimis certè anguſtum temporis ſpatium, pro fruitione
cujuscumque, vel inferioris dignitatis, non modò pro ex-
cel-

celso, & Supremo Pontificatus honore. Quis est, qui cum gaudio dignitatem sibi oblatam reciperet, si simul, & semel de ejus vita, probabilis proferretur sententia, ad quinque lustra non protrahenda.

Sanctus Bernardus, ut Eugenium doceat, non gaudere de primatu, eidem commemorat, quàm brevis ævi sint Romani Pontifices, sic eum alloquens: *S. Ber. epist. 104. Quantonum in brevi Romanorum Pontificum mortes aspersi.* Res pro certo omninò terribilis; si quis seriò perpendat, adeo brevem esse Romanorum Episcoporum vitam, ut solus Petrus vigesimum quintum annum attigerit, cum tamen in aliis Episcopatibus, passim reperiantur Antistites, qui ad duplicatum hujusmodi annorum numerum, vitam suam protraxerunt. Nec suffragatur opponere, ad alios Episcopatus juniores promoveri, ad Romanam verò Sedem, ætate provectos; Ideoque non posse in Pontificatu longum annorum cursum conficere: scimus enim, etiam plures juniores, & in viridi ætate constitutos, anteaëtis temporibus, fuisse ad Cathedram Romanam assumptos, quorum omnium nec unus valuit Petri annos dinumerare; ubi plures recenserì possunt Episcopi, qui propè sexagenarii, ad Episcopatum promoti, ultrà sex lustra, suo muneri satisfacere. Res utique omninò miranda, quod præter Sanctum Petrum, semper ante vigesimum quintum Pontificatus annum, mors præmatura rapuerit omnes Pontifices, sive in viridi, sive in matura ætate fuerint electi. Quapropter, re benè perpenſa, non aliud subſicere juvat, nisi dicere. *Quis novit sensum Domini.* Mirari possumus, sed non intelligere, cur tam brevis vivendi necessitas, in nulla alia totius Orbis Ecclesia reperiatur, itaut Romanorum Pontificum pauci, ultra duo lustra, vitam protraxerint. Sed fortè idcirco hoc judicii cælestis ordo disposuit, ut quisquis ad Pontificatum assumitur, *non gaudeat primatu, sed fructu.* Non superbiat in auro, & gemmis, cum brevi resolvi debeat in vermes; Non fascinetur sublimitate dignitatis, qui brevi temporis intervallo, humiliari debet in tumulto, ubi mors æquat

æquat omnes; sed etiam hoc erit divinæ miserationis arcanum, ut universo humano generi matum mortis incutiat, & discant omnes, quàm despicienda sit temporalis vitæ gloria, quæ etiam in ipso gloriæ principatu est transitoria. Et certè quis tremefactus, ad sui obitus memoriam non provocetur, dum videt præcipuum omnium mortalium, Romanum scilicet Pontificem, tam angusti temporis compendio, morti succumbere. Sic fortè divina disposuit providentia, ad erudiendos, exemplo adeo visibili, omnes homines ad dignitates sublimatos, quatenus statim ac dignitatem consecuti sunt, studere omnino deberent, non de dignitate gaudere, sed contremiscere, dum quo major est dignitas, eò citius mors est ad januam. Nihilominus heu! quantos discernimus, dignitate, quam consecuti sunt, obcecatos, quasi in eadem essent in æternum victuri, propinquæ mortis immemores vivere; cum tamen plurimum fortè jam prædecessorum suorum mortem, suo ævo, suis oculis aspexerint, & ex brevissimo suorum prædecessorum vitæ cursu, in eadem dignitate, quam ipsi actu in amplissimis ministeriis, sive in Magistratibus, sive in martialibus honoribus occupant, suam quoque vitam, similem exitum citò habituram, non possint ignorare. Unicuique ergo ad dignitatem assumpto, paucis mutatis, aptari possunt D. Bernardi verba ad Eugenium: *S. Bern. epist. 104. In omnibus operibus tuis memento te esse hominem, & timor ejus, qui aufert spiritum Principum, semper sit ante oculos tuos. Quantorum in brevi Romanorum Pontificum, (legant alii juxta dignitatem suam, Regum, Episcoporum, Ministrorum Magistratuum) mortem tuis oculis aspexisti, ipsi te prædecessores tui, tuæ certissimæ & citissimæ decessionis admonent, & modicum tempus dominationis eorum, paucitatem dierum tuorum nunciat tibi.* Jugi proindè meditatione, inter hujus transeuntis gloriæ blandimenta, memorare novissima tua, qui illos, quibus successisti in dignitate, sine dubio brevi sequeris ad mortem. Quisquis cum hisce sensibus, dignitatem suam implere satagit, proculdubio *non dignitate gaudebit,*

debit, sed fructu. Alia etiam ratio brevioris vitæ Summorum Pontificum, deduci potest ex divina providentia, quæ sic disposuit rerum seriem, ut inter sublunaria, nihil possit in summo excessu, sive gaudii, sive doloris, sive prosperitatis, sive adversitatis diù permanere. Huic sensui inhærens D. Bernardus lib. primo de Consid. cap. II. scripsit: *Dolor continuus, & acerbus diuturnus esse non patitur*: Contrariorum autem cum eadem sit ratio, dicendum est de felicitate, honore, & gaudio, quod in summo gradu, diù non valent persistere; cum verò inter honores, ad quos potest homo elevari, summum attingat, qui ad Pontificatum assumitur, factus Christi Vicarius in terris, & ab hoc honore adedò excelso, qui semel obtinuit, non possit nisi morte interveniente decidere, nihil interim possit ex Dei dispositione in summo excessu, sive gaudii, sive doloris, sive honoris, sive contumeliæ diù persistere; hinc fortè deduci potest, quare Deus disposuerit, ut breviores sint Summorum Pontificum dies, eosque mors præmatura ita semper rapuerit, ut eorum nemo hactenus potuerit Petri dies dinumerare.

S E C T I O S E X T A

Appellatur ad te dixi, & utinam tam fructuose, quam necessarè; Utinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor, & non superbiat impius, unde incenditur pauper.

Semper consuevit humana malitia aliorum detrimentum suum convertere in lucrum; undè fit, ut ibi superbiat impius, ubi incenditur pauper. Clamat ad tribunalia oppressus, sed quia non habet undè offerat munera, exultat in ejus clamore oppressor, qui copiosis retributionibus studuit prævenire judicium. Utinam in tribunalibus ratio numquam staret pro plus offerentibus. Veh? populis illis, qui venales sortiuntur Judices. Clamare potest oppressus, si oblatio munerum non perorat, semper exultat oppressor, & ibi superbit impius, ubi incenditur pauper.

SECTIO SEPTIMA

Quid tam decorum, ut ad invocationem tui nominis, oppressi refugiant, versuti non effugiant.

ÆQuè indecorum est Judici oppressos non recipere, ac versutis aures præbere: proinde urget Bernardus, curandum Pontifici, ut læsus sentiat opem, lædens indignationem; iniquè appellans, si hoc faciat impunè, certum est ad iniquas appellationes aditum referari, ad cavillationes fomitem admoveri, ad injustitias viam sterni, adeo ut ibi superbiat impius, ubi incenditur pauper.

SECTIO OCTAVA

Quid è regione tam perversum, tam à recto alienum, ut lætetur, qui malum fecit, & qui tulit inaniter fatigetur; inhumanissimè non moveris erga hominem, cui illatæ injuriæ cumulavere dolorem, & labor itineris, & damna expensarum.

DEfectu justitiæ sæpè discoli peragrantur impunes. Imò quod deplorabilius est, juxta quòd scriptum legitur, *gloriantur, & lætantur cum malè fecerint*, & interim *qui malum tulit fatigatur inaniter*; sibi ratus in Curia posse invenire subsidium, non sine magno dispendio Romam progredditur, ut suam proferat causam, oppressionem ut patefaciat, sed nihil indè sæpè reportat, quàm laborem itineris, expensarum damnum, pristinum cumulantia dolorem; clausas siquidem, ut plurimum, fores invenit, qui apertis non ingreditur manibus, & munera offerre aut non valet, aut negligit his, qui possunt ad Judices exhibere accessum. Quantumvis probus sit Judex, vix est invenire Judicem, qui venales non habeat domesticos, hinc nascitur omnis usura, & dolus: adeò ut magis gravati, & dolentes revertantur, quàm accesserint, qui ut ab illato in patria sua gravamine alle-

alleviarentur, tanto dispendio passi sunt laborem itineris. Sæpè domesticus, qui fruitur peculiari gratiâ domini, corruptus à retributione clientum, dominum suum inclinat parti propensum, quæ abundantiora munera obtulit: & ut corrumpatur justitia, licet venalis non sit judex, sufficit ut munera diligat servus: proindè evigilandum à Judicibus, ne hæc incongrua contingant; quod si contigisse reperiant, moveantur necesse est miseratione, moveantur, & indignatione; alteram enim læso, alteram lædenti debent. Proindè provideant, ut recurrentes pro justitia consolentur, damnorum refarcitu suorum. Imo invigilent, ne lædantur ob suorum turpitudinem domesticorum, qui advenis, ad curiam pro justitia adventantibus, aut aditum occludunt, ne coram Judicibus jus suum dicere valeant, aut student prævenire in favorem partis opulentioris, quæ munera obtulit. Evigilent proindè Præsules, dum hæc contingunt; moveantur miseratione, moveantur & indignatione sua: miseratione erga eos, qui expectare coguntur, non sine magnis expensis; indignatione contra eos, qui retributionibus inbiantes, expectantes fatigant, insciis Judicibus: in hoc tamen culpabiles, quòd non evigilant super domesticos suos, ut eorum aviditatem reprimant, prohibentes ne retributionem accipiant ab eis, qui suam ad audientiam accedunt, ne dicere possint advenæ revertentes ab urbe ad propria: *emptum non datum Romæ*; quandoquidem immoderatus expensarum excessus, cui succumbunt, qui ad Romanam Curiam adventant, ferè totus ab insatiabili aviditate eorum, qui in domibus Prælatorum famulantur, suam trahit originem. Hactenus scripta, corrupta tribunalia, corruptis temporibus D. Bernardi, contra quæ calamum acuere fuit coactus, non ævum nostrum respiciunt, quo Judices, ad omnem probitatem compositos veneramur, vix enim nunc temporis, in totius orbis tribunalibus, Curiam est reperire, quæ magis sollicitam exhibeat, quàm Romana in propositis causis, justitiam.

SECTIO NONA

Arbitror idem debere pati illum , qui sine causa fortè appellavit . Formulam hanc justitiæ præfigit tibi , & divinæ incommutabilis ratio æquitatis : & nisi fallor ipsa appellationum lex , ut illicite usurpata appellatio , nec profit appellanti , nec appellato obsit &c.

Contra appellationes injustas , justissimas promulgavit leges Tridentinum Concilium , sessione XIII. de reformatione , capite primo , secundo , & tertio ; quarum si sedulò observaretur praxis , plures utique poeniteret fecisse , quod non timuerunt facere . Et adeò frequentes non essent appellationum usurpationes , quæ sicut ut plurimum profunt injustè appellanti , ità obsunt injustè appellato . Appellationibus aditum referare debet justitiæ zelus ; quapropter antè Ordinarii Judicis sententiam appellare , improbum omninò esse censetur , nisi constet de manifesto gravamine , cui possit succumbere in judicio constitutus antè Judicem , non sine probabili fundamento , sibi suspectum , quem sibi timere possit infensum . Cæterum omnis injusta appellatio semper fuit turpitudini patrociniū . Quapropter , ubi de causa appellationis agitur , primum judicium esse deberet , *an constet de justà appellatione* , de quà si probatur , quòd absque rationabili fundamento fuerit interposita , rejiciendus omninò est appellans , & ad suum Ordinarium Judicem remittendus ; Rejiciendus inquam , imò & puniendus , ne gloriari possit , cum malefecerit , ut hujusmodi punitionis exemplo , discant alii , suis Ordinariis Judicibus debitum deferre honorem , eorum revereri , & timere auctoritatem , & ab injustis demum appellationibus abstinere , quibus admissis , superbit impius , incenditur pauper . Quod vel maximè formidari oportet à turpibus , turpitudini patrocinari non decet .

SECTIO DECIMA

*Appellantur boni à malis, ut non faciant bona,
& supersedent à voce tonitruì tui,
formidantes &c.*

Appellationum damna, quæ contra æquitatem introducuntur, expendit præfatis suis in sensibus S. Bernardus, suo Ævo irrumpentia, quæ utinam nostris etiam non invalescant temporibus. Malè appellati non ignorant, ut plurimum in appellationis judicio, immoderatas expensas excedere lucrum, quod erui potest ex reparatione sententiæ; optimè sciunt, etiam in Curia esse, qui proclivius faveant appellantibus, foveant appellationes. Ideò malè appellati sæpè Romam non confugiunt, suam ostensuri innocentiam, alienam convicturi malitiam; utilius credentes, tamquam contumaces condemnari, quantumvis innocui, quàm illuc se conferre, ubi à longo itinere fatigati, à longiori lite vexati, nihil inde emolumenti sæpè colligunt, quàm expensarum damno succumbere, longè excedente lucrum, quod sperare juvat ex protracta sententia, quamvis justitia causæ suffulti: cum sæpè contingat appellantes triumphare, non æquitate causæ, sed ope fautorum, vel aviditate Curialium, novis semper cavillationibus adinventis, quibus plerique Curiales abundant, ut nova semper à Clientibus emungant stipendia; undè sæpè fit, quòd majus sit damnum expensæ, quàm fructus sententiæ. Quapropter multi etiam hodie malunt substantiis, patrimoniis, & rebus sibi debitis carere, quàm propter illa acquirenda litigare; adeo verum est, quod sæpè satius est cedere, quàm judiciorum aleam subire.

SECTIO UNDECIMA

*Fateor me non omninò discredere his: quem das mihi in
tàm crebris appellationibus, quæ hodiè sunt, qui pro
ex-*

expensis itineris, nummum restituerit illi, quem fortè appellarit? Mirum verò si ità omnes, & appellantes justi, & appellati rei, vestro examini inventi sunt. Diligite, inquit, justitiam, qui judicatis terram. Param est justitiam tenere, nisi & diligas. Qui timent tenent: & qui diligunt zelantur. Amator justitiæ inquit justitiam, & prosequitur eam, omnem injustitiam persequitur &c.

EXemplis, & rationibus prosequitur S. Bernardus in medium adducere appellationum abusus, ut ad eos coercendos excitet Summum Pontificem, ostendens qualiter ipsa ratio justitiæ postulat, de indebitis reintegrari expensis ab injustè appellante, qui contra æquitatem est appellatus. Non enim omnes appellantes innocentes sunt, sicut nec rei omnes appellati inveniuntur. Proindè in appellationis judicio opus est, *non modo justitiam tenere, sed & diligere*. Diligit justitiam, qui odit iniquitatem: injustè appellantes iniquitatem faciunt, propterea non modò justitia retribuenda est injustè appellato, sed & debitis coercendus est poenis, qui injustè appellavit, & ad expensas indebitas adversam compulit partem. Quid sentiendum de judicibus, vel Causidicis, atque Curialibus, si ob eorum malitiam, vel potius avaritiam, & famem auri, expensæ multiplicentur. Veh' Judicibus, qui litigantium causas venationes faciunt. Veh' cum apparebunt in illius judicio, qui justitias judicabit. Quot Judices, cum Deus acceperit tempus ad justitias judicandas, tamquam rei condemnabuntur, eò quòd licet justitiam tenuerint, justà judicantes, justè tamen non judicarunt, causas malitiosè protrahentes; Justitiam tenet, qui justum judicat, diligit qui justè judicat; justum judicat, qui in appellationis judicio priorem sententiam, quam cognoscit non esse æquitatem fulcitam reparat; Justè judicat, qui non modo sententiam reparat, sed per breviorē viam ad sententiam causam perducit, & ad resarcienda damna expensarum, injustè litigantem compellit. Hoc est appellationum judicium

cium ad legitimum usum revocare, nè malè acitato appellationum iudicio, in multam possit devenire perniciem. Appellationum iudicium sicut non contemnendum, utpotè omninò necessarium, ità neque passim usurpandum, maximè cum ad appellationes recurrit caliditas, nec exigit necessitas. Facile erit appellationum coercere contemptum, si iudex malè appellantem debitis subjiciat pœnis. Hic opportunè recolenda epistola D. Bernardi ad Innocentium Pontificem numero 178. in qua, non tam suas, quàm aliorum Gallia Præsulum iustas quarelas exprimit, de corruptione disciplina Ecclesiastica, propter appellationum abusum. Commendat proindè Eugenium in hoc de Consideratione lib. 3. Cap. 2., qui ad retundendas injustas appellationes, sapè negavit appellationum suffragium, & suffugium. Redundum tamen ad præfatam epistolam, in qua, unà cum Gallia Episcopis, conqueritur, quòd perversi quidam homines, interposito appellationis suffragio, in exequendis pravis consiliis, quodammodo videntur Pontificia auctoritate muniri, & interim dignos Præsules, habentes zelum Dei, destitui, & contemni. Zelum itaque suum exerit in hac epist. S. Doctor, liberè, & reverenter Pontificem officii sui admonens, necnon probans disciplinam Ecclesiasticam, propter abusum appellationum corrumpi. *Fidenter loquor, quia fideliter amo, nec enim sincerus est amor, ubi dubietatis scrupulus suspicionis faciem retinet. Querimonia Domini Treverensis non est ejus solius, sed communis multorum, eorumque præcipuè, qui sinceriori affectu vos diligunt? Vox una omnium, qui fidei apud nos cura populis præsumt, justitiam in Ecclesia deperire, anulari Ecclesiæ claves; Episcopalem omnino vilescere auctoritatem, dum nemo Episcoporum in promptu habeat ulcisci injurias Dei; nulli liceat illicita quævis, ne in propria quidem paræcia castigare. Causam referunt in vos, Curiamque Romanam: rectè gesta ab ipsis (ut ajunt) destruitis, justè destructa statuitis. Quique flagitiosi, & contentiosi de populo, sive de Clero, aut etiam ex Monasteriis pulsati, currunt ad vos, redeuntes jactant,*

Etant, & gestiunt se obtinuisse tutores, quos magis ultores sensisse debuerant; An non gladius Fincees promptissime, atque iustissime eductus fuerat ad condemnandum incestuosum concubitum Dragonis, & millis? sed confusus, atque retusus abiit retrorsum, scuto nimirum Apostolicæ defensionis opposito. Proh pudor? quos cachinnos res ista movit, & movet, eisque etiam ipsis, quorum fortasse metu, à recto tramite abducti sunt. Amici confunduntur, fidelibus insultatur, Episcopi ubique in opprobrium veniunt, & contemptum. Quorum dum recta judicia contemnuntur, vestra quoque plurimum derogatur auctoritati. Ipsi sunt enim, qui honorem vestrum zelant; qui vestra pro pace, & exaltatione laborant, fideliter quidem, sed vereor ne inefficaciter; quid vobis minuiatis, quidem robur vestrum deprimitis? Quousque retunditis arma fidelia militancia vobis, humiliatis cornua erecta vestrae virtutis, & salutis. Prosequitur deinde, in eadem epistola, plura recensere incongrua, imò scandala, quæ in diversis Galliæ Ecclesiis, suo ævo producta fuerunt ab appellationibus injustè usurpatis, indebitè admissis, ut moveat Pontificem ad reparanda appellationum damna; gravi proinde quærimonia S. Bernardus honoris Dei, & decoris ministrorum suorum zelator eximius, intempestivas provocationes ad Romanam Curiam, earumque incommoda vehementer perstringit; similes planè quærelas, parique cum Bernardo sensu, & dolore, deponit in sua epist. ad Honorium Secundum Hildebertus Turonensis Archiepiscopus, sic scribens: *Quaslibet igitur appellationes in Romana vigere, & suscipi Ecclesia, cis alpes auditum non est, nec ex sacris traditum institutis. Quod si fortè huiusmodi emerfit novitas, ut placeat omnem indifferenter accipere appellationem, Pontificalis censura peribit, & omnino conteretur Ecclesiasticæ disciplinæ. Quis enim raptor, ad solam anathematis comminationem, non statim appellabit? Quis Clericus, aut Præbyter frustratorie appellationis refugio non putabit, aut etiam sepelietur in stercore suo? Quis Episcopus habebit in promptu, non omnem dico,*

dico, sed aliquam ulcisci inobedientiam; ejus virgam quavis appellatio quassabit, solvet constantiam, severitatem emolliet, adducens & illi silentium, & reis impunitatem delictorum: sic fiet ut sacrilegia, ac rapinae, fornicationes, ac adulteria, pernicioso inundent incremento, cum praesul ad superfluas appellationes clauserit ora, & desierit persequi piorum persecutiones locorum; Cum viduarum injurias desierit ulcisci, & Orphanorum. Dilatione nempe censurae, facinorae fovebuntur; & venient in profundum iniquitatis impune delinquentes; super eos Evangelicum illud implebitur praeceptum: Exi cito in plateas, & vicos civitatis, & pauperes, ac debiles, caecos, ac claudos introduc huc. Quis vel caecum, vel claudum intrare compellet, si caecus cum compellatur appellat? Denique pro delicto Heli nullus Pontificum punietur: Quoniam appellationis excusatione, suam quisque defenderet offensam. Exemplum quaedam censurae semper vivunt, aemulatores ejus vero, quaelibet appellatio sepeliet, & vivos. Hoc unum est, sine discrimine admissum appellationum refugium, ut plurimum transit in suffragium delinquentium; si enim qui timet à suo condemnari Episcopo, ad Archiepiscopum appellat, vel ab Archiepiscopo ad Romanam Curiam, quis non videat hinc referari aditum iusta judicia effugiendi, miscendi aqua iniquis, infima summis; hinc discolos ansam eruere impune delinquendi, saepe enim priusquam absoluta sint appellationum judicia, in judicati in suo crimine tabescunt, & moriuntur delinquentes. Sed forte quis dicet, si ita est, non expedit appellationum judicium, quod tamen adeo necessarium esse perhibet S. Bernardus, sicut necessarius est sol ipse viventibus. Si ita est, qui in primo gravatur iudicio, dura gemere debet sub sarcina injustitiae, neque spes ulla levaminis patere poterit his, qui forte in priori iudicio fuerint oppressi. Absit, absit ut in Ecclesia Dei, quae pia est mater, oppressi, & gementes, apud piam matrem invenire non debeant refugium; Pateat oppressis appellationum iudicium; sed qui injuste appellant, sentiant appellationum iudices, magis

ultores, quàm tutores; admittantur appellationes, sed illæ solum, quas ad levamen oppressorum iustitia exigit, non quas, ad delinquentium suffugium, abusus admittit. *Magno in appellationibus, & pio opus est intuitu, ne quod magna fuit necessitate provisum, malè utendo reddatur inutile.*

CAPUT TERTIUM

SYNOPSIS.

Ecclesiæ Præsules à Deo constituti sunt, non tam ut præsint, quàm ut prosint; Quapropter à Prælati subditorum utilitas quærenda est, non propria. Eugenium laudat à vitio avaritiæ alienum, eò quòd oblata munera recusaverit, quòd certè argumentum fuit Romanis non modicæ admirationis. De Archiepiscopis Moguntino, & Colonienfi differit, qui Romam copiosis onusti muneribus accesserant, ut restituerentur in sua Sede, à quâ fuerant ob simoniæ crimen depositi. Idem quomodo ab Eugenio provisum pauperis Episcopi ægestati, ne immunificus reverteretur ad propria.

SECTIO PRIMA

Et primum quod occurrit, minime transeundum reor.

Præes, & singulariter. Ad quid? eget, tibi dico consideratione.

CUicumque in Solio, sive Sæculari, sive Ecclesiastico constituto, maximè considerandum occurrit, ad quid fuerit à Deo singulariter selectus. Difficile est posse Superiorem, munus suum laudabiliter adimplere, nisi quæ muneris sui sunt, seriatim studeat consideratione prævenire. Porro unusquisque Episcopus eligitur à Deo ut præsit. Sed laudabiliter præesse, hoc opus, hic labor. Hoc primum, quod unicuique in regimine constituto occurrit minime

nimè transeundum ; hoc est quod singulari eget consideratione ; cum tot tantaque sint , quæ ad dignum componendum Principem occurrunt , ut in ipsa considerationis abundantia , considerantis mens penè laboret inopia , & ad rem aptari possit illud Poetæ : *inopem me copia fecit* ; Quis enim adamussim recensere valeat omne debitum . Si recolere Principatus velit primordia , attendere media , memorare novissima ; illa adducent fortè pudorem , media dolorem ingerent , extrema metum incutient . Caveant Præsules , ne adeò necessariae considerationis defectu , adjiciant adhuc ignorare , quæ cognoscere , & intelligere tenentur . Si enim cum in honore sint , intelligere negligunt , periculum imminet , ne in extrema discussione , comparari postmodum debeant à Supremo Rege jumentis infipientibus . Opportunè itaque in præsentī , de munere Principis instruens Bernardus Eugenium , & cum eo omnes Prælatos , & Principes terræ , instat his sensibus : *Primum quod occurrit , minimè transeundum reor ; præes & singulariter* . Quòd autem in his de Consideratione libris S. Bernardus Eugenium alloquens , ceteros etiam , sive Sæculares , sive Ecclesiasticos Principes commonere de suo munere intelligat , exprimit disertis verbis in præsentī capite 3. sic scribens : *Ad te proinde scripserim ista , non propter te , nempe quod tibi scribitur , soli prodesse non decet* . De officio boni Principis , sparsim suis in operibus , recolit S. Doctor , quæ simul collecta , verum Principis characterem exprimunt , inter quæ pauca selegi , quæ hic juvat colligere , & rectam principandi normam unicuique à Deo electo , ut subditis præsit , facile possunt exhibere ; digna itaque , quæ ab unoquoque Principe legantur , & perlegantur sunt , quæ scribit S. Bernardus ad Henricum Principem : *Ad hoc te constituit Principem super terram , Princeps Regum terræ , ut sub eo , & pro eo bonos foveas , malos coerceas , pauperes defendas , facias iudicium injuriam patientibus . Si hæc facis opus Principis facis , & spes est ut tuum Deus dilatare , & roborare valeat principatum ; si non ,*

timendum est tibi, ne hoc ipsum quod videris habere honoris, & potestatis, auferatur à te. Præclaram etiam institutionem de officio Principis dedit Bernardus Theobaldo Campaniæ comiti, eum docens humiliare pauperum oppressores, defendere pupillos, & viduas; misereri, & commodare, sermones disponere in iudicio, providere quieti Ecclesiæ, rationem gladii intelligere, etiam per se ipsum Xenodochia visitare, nec horrere aspectus languentium; in hoc asserens duplicari clementiæ bonum, si Princeps videat, & foveat, consoletur, & reficiat; in præfatis omnibus summam benè principandi artem constituens, & hoc à Principe requiri ex debito, ut laudi bonorum, & vindictæ malorum intendat. Hæc, & similia saluberrima monita, vir Dei scripsit, ad instruendos pro suo munere, avi sui Principes, ad quorum normam plures ex ipsis compositi, factum est ut eorum pietas, & probitas, multis laudibus meruerit postmodum commendari; præfatis saluberrimis Sancti Bernardi monitis, nunc adjicienda, quæ in præfenti Cap. 2. ad Eugenium Pontificem direxit, sunt autem quæ sequuntur.

SECTIO SECUNDA

Præes & singulariter, ad quid numquid ut de subditis crescas? Nequaquam, sed ut ipsi de te. Principem te constituerunt: sed sibi, non tibi; alioquin quo pacto te reputas Superiorem his, à quibus beneficium mendicas? Audi Dominum: Qui potestatem habent super eos benefici vocantur. At istud de his qui foris sunt. Quid ad nos! Tu id mendaciter diceris; si non tam beneficus esse, quàm beneficiis præesse intendis.

Qui verè beneficus est, nihil ultra requirit, quàm beneficium impendere, nec verè dici potest beneficus, qui simul, & semel non est benevolus; quòd si verè benevolus, certè proprium non intendit lucrum, quasi aliis conferendo beneficium, sibi velit ferere incrementum.

mentum, sed in sola benevolentia, quam tenetur rependere ergà beneficium, qui beneficio est cumulatus, totum reponit beneficii fructum. Ita est, verè beneficus est simul, & semel benevolus: benevolo nil carius ipsa benevolentia, quâ & benevolus nominatur, & beneficus est; Denique benevolentia, solus esse debet fructus beneficii gratiosè collati, nisi forte quis se beneficium putet, quòd in spe recipiendi seruerit beneficium, aut timore dimiserit: sed quis non videat hoc relictum, illud venditum, neutrum datum; beneficium nequit nuncupari, vel coactè dimissum, vel in spe mutuae receptionis concessum. Opportet enim beneficium esse omnino gratuitum. Danti ex sola benefaciendi voluntate, rependi quidquam gratiosius ab accipiente non potest, quàm si gratum habuerit, quod gratis accepit, & hæc benevolentia creatur de benevolentia dantis in animo recipientis. Non sic porro, non sic potest contingere, ubi beneficus, in collatione beneficii, plus respicit proprium lucrum, quàm alienum; profecto, qui animo recipiendi, beneficium largitur, nequaquam dici debet beneficus, sed beneficiorum negotiator: dedecent omnes, sed præcipuè Principes hujusmodi sensus. Principes enim, qui Dei imagines sunt in terris, à Deo constituti sunt, ut beneficia subditis impertiantur, ita tamen, ut in beneficiorum exhibitione, splendidam Altissimi beneficentiam æmulentur, qui omnino gratuita sua largitur beneficia, & beneficus esse nescit, nisi simul, & semel appareat benevolus, semper benevolus, quia semper beneficus. *Qui potestatem habent benefici vocantur*; omnes itaque sensus eorum, qui præfunt, ad hoc collimare debent, ut erga subditos suos se probent beneficos, siquidem juxta mensuram beneficiorum, quæ conferunt, suam quodammodo augere videntur potestatem: *qui potestatem habent benefici vocantur*. Quòd si Princeps in beneficiorum collatione sit parcus, utique minorem benevolentiae retributionem à suis subditis recipiet: Undè quodammodo derogare videtur sui Principatus amplitudini; ille enim verè, & cum magnificentia principatur,

patur, qui subditorum corda possidet, non qui eorum substantiis inhiat: corda autem subditorum possidere nequaquam potest, qui non studet esse beneficus; juxta enim mensuram beneficiorum, quæ conferuntur, certum est subditos, erga suos Principes, amorem rependere. Mendaciter dicuntur Superiores, qui non tam benefici esse, quam beneficiis præesse intendunt. Hujusmodi autem sensuum nunc temporis summa experitur inopia: Ut plurimum plus beneficiis præesse studemus, quàm apparere benefici.

SECTIO TERTIA

Parvi, dejectique animi est, de subditis non profectum querere subditorum, sed quæstum proprium. In summo præsertim omnium Pontifice, nihil turpius.

DEfectus, qui in plebe levioris censentur esse momenti, graviores apparent in Principe. Quo major est honoris dignitas, eò major est oneris gravitas. Quia superior subditis præeminet dignitate, tantò magis cæteris præluere tenetur professione virtutum. Turpe est quocumque in homine vitiis succumbere, sed longè turpius est in Superiore vitiis coinquinari: privatis in hominibus vitia vix observantur: In dignitate constitutis, facilius discernuntur, & fiunt aliis incitamenta ad peccandum. Sublimem animum exigit dignitatis sublimitas; *parvi, dejectique animi est, de subditis non profectum querere subditorum, sed quæstum proprium.* Inter cætera singularis primatus insignia, corruscat eripere pauperem de manu fortiorum ejus: *Non quæ vestra sunt, sed vos quæro*, dicebat Apostolus, instruens his verbis, quotquot præsumunt, ut non quæstum proprium quærant, sed profectum subditorum.

SECTIO QUARTA

Quàm pulchrè magister gentium, parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parentibus. Non mediocris gloriæ vox illa identidem ipsius: Non requiro datum, sed fructum.

UTinam inter Prælatos non sit invenire, qui thesaurizantes, nesciunt cui congregaverint ea, quia in quæstum proprium convertunt, quæ erogare debuerant in subditorum profectum. Utique in Episcopo nihil turpius, quàm de subditis *non profectum quærere subditorum, sed proprium*; Non filii parentibus, sed parentes filiis thesaurizare tenentur: si in hoc sensu abundarent plures Præsules, procliviores essent ad infligendas salutes poenitentias, quàm pecuniarias multas, quas convertentes in proprium quæstum, quodammodo filios suos cogunt thesaurizare parentibus; quapropter peccantibus subditis, avidius cogitant, de poena infligenda, quàm de vitio emendando, *requirentes datum, non fructum*: Certè quotquot sic se gerunt, non thesaurizant filiis, sed sibi. Proindè avaritia eos docuit comedere peccata subditorum, non emendare.

SECTIO QUINTA

At jam transeamus ex hinc, ne quis moram in his meam, avaritiæ in te notam interpretetur, quæ quàm longe sit à te, in libro secundo testatus sum, sciens quanta, & in quanta tua necessitate respueris.

IN necessitate constitutum, etiam spontè oblata respuere, evidens est argumentum animi, ab avaritiæ vitio omnino immunis. Inter cæteras laudes, quibus jure merito à D. Bernardo commendatur Eugenius, non mediocris est illa, quæ eundem prædicat ab avaritia alienum: Hoc enim est vitium, quod insidiare solet Ecclesiasticorum calcaneo, quo-

quorum perplurium vita, ferè Sanctorum fastis potuisset co-
 æquari, si ab avaritiæ vitio coinquinata non apparuisset;
 facile invenire est plures Episcopos castos, sobrios, orna-
 tos, pudicos, continentes, amplectentes eum, qui secun-
 dum doctrinam est fidelem sermonem, hospitales, docto-
 res; sed utinam non sit reperire avaritiæ addictos, qui
 proinde turpe lucrum sectantes, in proprium quæstum con-
 vertunt substantias subditorum.

Procul absit à Clero auri sacra fames, & aurea spe-
 rabimus sæcula. Curritur in Clero passim ab omni ætate,
 & ordine, à doctis pariter, & indoctis ad Ecclesiasticas
 curas, non stimulo, & amore inserviendi Ecclesiæ, sed si-
 bi; non animo quærendi animarum profectum, sed mar-
 supii augmentum; laboriosis itineribus proinde Transalpini,
 & Itali, Romanum statuunt frequentare palatium, quæstuo-
 sas sibi exinde comparaturi amicitias, quibus valeant di-
 gniores Cathedras, & opulentiora obtinere beneficia, quo-
 rum proventus facere valeant quæstum proprium, quos
 Deus destinavit in profectum subditorum. O' insatiabi-
 lis avaritia Ecclesiasticorum, quæ sub specioso titulo inservi-
 endi Ecclesiæ, proprio insudat augmento; Ecclesiasticas
 suscipiens curas, tamquam sive curis jam victurus sit, qui
 ad curas pervenerit; O' insatiabilis avaritia, ex qua ferè
 omnia damna in domo Dei originantur; ubi, ubi est illa
 tetrifica comminatio: *Isaiæ 5. 8. Veh' qui conjungitis do-
 mum, ad domum, & agrum, agro copulatis.* Numquid in
 his dumtaxat veh! Istud metuendum est, non autem, cum
 stimulante avaritia, beneficia beneficiis copulantur ab Eccle-
 siasticis: Nudè nuda loquor, nec retego verenda, sed in-
 verenda confuto: at numquid sic satiabitur eorum avari-
 tia, qui pinguioribus adeptis beneficiis, ab urbe discedunt
 plus onerati, quam ornati; utinam vel sic possent exple-
 ri. Vix patrios attingunt lares, & novum vacare intelligunt
 beneficium, jam obtento opulentius, cum iterum statim Ro-
 mam repetunt muneribus onusti, ut novo beneficio rever-
 tere possint onerati; ex cujus redditibus ditiores effecti,
 dete-

deteriores evadunt, aurum super aurum cumulantes, addunt simul, & semel peccata peccatis; sed hujusmodi Ecclesiasticis, quorum dominia est avaritia, si ut par esset, saperet solus Deus omnium Dominus, non adeò saperet terrena substantia. Auro inhians est sicut hidropicus, quantò plus bibit, tantò plus sitit: Ita ille quantò plus acquirit, tantò plus concupiscit; & quò plura possidet, pluribus eget; quamquam nil minus habeat, quàm quod habere se putat; sed tandem in avaros retorquet divina iustitia; res ipsas, quas amant, in eorum tormenta convertens. Eadem enim pecunia, quæ pauperibus erogata misericordem justificat, & amplius ditat dispensantem, avarum cruciat servata, sicut & prodigum poluit profligata. Quàm turpis in omnibus, sed præcipuè in Ecclesiastico est avaritia. Non solum autem Ecclesiasticis Sæcularibus, sed & Regularibus insidias tendit, ita ut etiam Monachos aliquando sit invenire, non sine magno scandalo, hoc vitio coinquinatos, quippè qui Monasteriorum proventibus præfecti, quodammodo timere vidente, ne ad pauperum angustias redigantur; cum tamen sint paupertatem professi, & postquam sæculi renunciarunt possessionibus, nihilominus implicantur avarorum moribus; eadem cupiditate servantes pauperes supellectiles, quæ custodiunt avari thesauros; nil minus avidi desiderio in claustro, quàm esse possit avarus in sæculo; In hoc solum fortè magis despicabiles, quòd eadem cupiditate laborant in servandis vasis fictilibus, quæ avarus fatigatur in custodiendis thesauris; profectò turpis avaritia in Sæculari, turpior apparet in Ecclesiastico, turpissimè radices figit in Monacho, sed in Episcopo nihil turpius.

S E C T I O S E X T A

Ad te proinde scripserim ista, non propter te; nempe quod tibi scribitur, soli prodesse non decet.

A Urea monita, quæ in his de Consideratione libris S. Bernardus ad Eugenium direxit, omnes afficere, satis constat ex præsentibus verbis: *Ad te proinde scripserim ista, non propter te, nempe quod tibi scribitur, soli prodesse non decet*; undè apertè colligitur; quam rationabiliter, passim in hoc opere, eadem monita ad alios, pro suo munere erudiendos, extendimus; ex quo etiam manifestè patet, quòd S. Bernardus, dum in his libris contra vitia invehitur, Summum Pontificem perstringere non intendit, & incusare, quasi vitiis obnoxium, de quibus sermonem instituit; sed commonere ut, sua quà pollet auctoritate fretus, evellat vitia, quæ in Clero pullulantia discernit.

SECTIO SEPTIMA

Hic locus avaritiam carpit, à quo vitio immunis satis tua opinio est, an & opus, tu videris.

A B avaritiæ vitio Eugenium vixisse immunem, communis erat omnium sensus; nihilominus Procerum Curia avaritiam, ibi perstringit S. Bernardus, non enim propter Pontificem, sed ad eundem, de hoc vitio comminuendo, sermonem instituerat; Ad quid enim propter Eugenium de hoc vitio scribere, si ab eodem, in omnium opinione, Sanctus Pontifex vivebat alienus. Scripsit nihilominus de avaritia ad Eugenium, quia non sufficit in bona opinione hominum vivere, nisi & opera justificata sint apud Deum, qui cum sit scrutator cordium, etiam improbos esse discernit plures eorum, quos opinio hominum tamquam probos commendat; plura sæpè operamur, quæ à recto fine non ducta, à sinistra intentione vitata, licet per se appareant laudabilia, apud Deum condemnantur; Non ergo sufficit quòd iusti vivamus in opinione hominum, nisi & opera apud Altissimum, qui iustitias judicat, justificata appareant; hujus justificationis defectu fortè plurium animas, quas credimus glorificatas in calis, in extremo iudicio

dicio videbimus cruciatus in inferis; hujus iustificationis defectu quot claustrales non reddunt Domino votum paupertatis ut debent, quoniam quæ nonnisi ad usum habent, cum amore possident, & ea quæ minimè habent, ex desiderio quærunt. In voto paupertatis reddendo, plus Deus computat affectum, quàm censum: nec sufficit Regulares in opinione hominum pauperes vivere, nisi etiam se tales exhibeant in opere: etiam pauperes avaritia carpit, quodcumque hi se exhibent æquè solliciti, & anxii in desiderio, & custodia vasis factilis, quàm possit esse avarus in servandis cumulatis pecuniis.

S E C T I O O C T A V A

Vidimus tamen (ut oblata à pauperibus taceam, quæ tangere non acquiescis) germanicos detumuisse saccos, sed prætio non massà. Argentum reputatum est fœnum: sagmarum non levati sarcinis, onusti nihilominus repatriant vel invitati. Nova res, quando hætenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus &c.

AD hujus sectionis intelligentiam, quædam occurrunt prænotanda. Et primo quid sub nomine *Sagmarum* veniat, discutiendum. *Sagmarum* dicuntur onerum bajulatores, & etiam jumenta ad onera ferenda destinata. Hinc æquus *Sagmarius*, mula *Sagmaria*; quærendum etiam, qui nam sint, de quibus hic sermonem instituit S. Bernardus dicens. Duo venerunt ambo locupletes, unus Moguntinus, Colonienfis alter, uni quorum asserit gratiam fuisse à Santa Sede gratis redditam, alteri, utpotè gratiâ indigno, negatam. Moguntinum itaque, citrà dubium est, fuisse Henricum, circa annum 1150. Moguntia Archiepiscopum electum. Hic suorum Canonicorum gravatus calumniis, Sedis Apostolicæ patrociniū implorans, fuit absolutus, sed cum hoc agrè ferrent Canonici, qui alium peroptabant in

Archiepiscopum, corruptis pecuniâ Legatis Apostolicis, ut voti sui compotes essent, tandem obtinuerunt, ut iterum deponeretur: quod anno 1153. contigisse, constat ex historia Archiepiscoporum Moguntinensium, à Conrado conscripta. Hujus Henrici causam defendendam assumpsisse, Sanctum Bernardum, probat Epistola 302. ad Apostolicâ Sedis Legatos directâ. Optatum tamen non reportavit D. Bernardi epistola exitum; quandoquidem Henricus ad Romanum Pontificem, ad quem etiam se contulit, appellavit. Fuerat etiam circâ illa tempora de Simonia accusatus Archiepiscopus Colonienfis, nomine Andreas, jam ab anno 1138. ex Præposito S. Andreae, ad Coloniensem Sedem assumptus, à quâ depositum fuisse fertur, ob probatum Simoniae crimen. Ambo itaque præfati Archiepiscopi, ut reconciliationis gratiam obtinerent, prætiosis onusti muneribus, Romam venerunt, ambo locupletes, ambo rei. Moguntinensis ob suam simplicitatem, videbatur quodammodo à reatu excusandus, & dignus, qui veniam obtineret; Colonienfis verò, à manifesta gravatus malitia, indulgentiæ Apostolicæ aditum excludebat; utriusque causa, coram Pontifice Eugenio, fuit discussa, Moguntino gratia gratis reddita est, Colonienfis verò judicatus fuit indignus, cui gratia redderetur. Ab oblatis muneribus (Venerant enim cum Sagmariis) suas manus servavit innoxias Eugenius, ab avaritia alienus, eorum argentum reputatum est tamquam fœnum, repatriant ambo Archiepiscopi cum Sagmariis onustis, non levatis Sarcinis, sed Colonienfis, qui à primordiis suæ assumptionis ad Cathedram, Archiepiscopatum emerat, & rursus, empturus post depositionem, copiosa munera detulerat, ut suam tentaret sortem, munera Romanis proceribus obtulit, quapropter non omnia, quæ tulerat retulit. Hinc de eodem scribit S. Bernardus: *Quid ille de transmarinis partibus, pœnè à finibus terræ, terra, & mari currens, pro Episcopatu suis, & alienis facultatibus rursus emendo, jam enim emerat prius. Tulit multa, sed retulit, non omnia tamen; Incidit miser in-*
ma-

*in manus alias accipere, quàm dare promptiores. Benè fecisti, tuas in utroque servans innoxias, mammonæ non acquiescens. Nova res visa est, quod munera Romam delata, Roma non acciperet, quando hactenus aurum Roma refudit. Nunquam in Curia defunt, qui inhiant muneribus, & manus habent accipere, quàm dare promptiores. Sed etiam plures ibidem venerantur, qui omninò à muneribus suas manus servant innoxias: in illorum manus incidit Colonienſis, qui proindè ſuo frustratus deſiderio, licet plura tuliffet, non omnia retulit, & patrios lares repetere fuit coactus, absque reconciliatione, quam empturus venerat; diminutis tamen prætioſis, quæ tulerat, muneribus. Certè, pro bono Eccleſiæ, nunquam ſatis cautum à Pontificibus, ut Romani proceres à muneribus abſtineant; *Quando aurum Roma refudit?* Hinc plura in Eccleſia ſcandala, quæ Eccleſiaſtica diſciplinæ rigorem enervant. Curia mos erat, etiam temporibus D. Bernardi, diligere munera, quapropter S. Doctor in præſenti capite ſic ſcribit: *De tuo ſaculo conſultum eſt verecundiæ viri, ſic quoque Curia morem gerens tuo beneficio, invidiam declinavit eorum, qui diligunt munera, dans quod daret, ne immunificus notaretur, accepit clam, quod palam dedit.* Ex præſatis S. Bernardi ſenſibus conſtat, non absque fundamento à nobis ſuperius dictum, morem fuiſſe Curialium diligere munera; ſed ex eo quod legitur, Eugenium pauperi Epifcopo, qui pro gratiâ obtinenda Romam venerat, dediſſe quod daret, ne immunificus notaretur, etiam colligitur receptionem munerum non eſſe omninò improbandam, cum recipiuntur poſt diſcuſſam cauſam, poſt prolataſ ſententiam. Quandoquidem Eugenius pauperi Epifcopo clam dedit, quod palam daret, ne immunificus notaretur. Munera, cum licitè recipiuntur, palam ſunt accipienda; *clam accepit, quod palam daret.* Munera poſt prolataſ ſententiam oblata, cum locum habeant gratioſæ retributionis, palam recipi poſſunt. Et ſicut omninò ſunt improbanda, ſivè clam, ſivè palam recepta ante ſententiam, licitè admittuntur poſt cauſam*

fam discussam; quod si tunc compatibilia non essent, & acceptari non possent, utique Eugenius, qui adeò commendatur à D. Bernardo ab acceptione munerum alienus, pauperi Episcopo clam non dedisset, quod palam daret, ne immunificus notaretur: Nunquam satis laudandus eorum sensus, qui nec antè, nec post collatum beneficium, munera accipiunt, qui semper à muneribus suas servant manus innoxias; nihilominus oblato beneficio, acceptio munerum, non omnino improbanda; sed quàm commendabilis sit omnimoda abstinentia à muneribus, constabit ex his, quæ libro quarto, capite quinto, dicenda occurrent. Certum est, quod munerum amor excæcat Judicium oculos. Qui diligunt munera, non sequuntur justitiæ causam, sed retributionem; qui facilis est ad extendendas manus suas ad munera, difficile est, quòd non lavet manus suas in sanguine peccatoris.

C A P U T Q U A R T U M

S Y N O P S I S.

Plura, & perardua in hoc capite perstringit S. Doctor, quæ si quis seria consideratione velit percurrere, & circa eadem recurrentes difficultates discutere, opus utique esset integros tractatus absolvere. Multiplices esse in Ecclesiastica Hierarchia ordinum gradus, ac dignitatum, perspicuum est, quos non esse temerè confundendos, & perturbandos monet S. Bernardus, & occasione arreptâ agit de exemptionibus, & dispensationibus, de quibus quid sentiat, ex præsentî capite colligitur, ubi mala ab exemptionibus pullulantia expendit; ex quibus gravia in Ecclesia scandala originari deplorat; quapropter instat pro bono regimine, summo studio servandam esse in Ecclesia subordinationem inter Ecclesiasticas potestates, & eò magis, quòd non sola potestas Apostolica est à Christo instituta, quod probat exemplo Hierarchiæ Cælestis, ubi
An-

Angeli subordinantur Archangelis, Archangeli Tronis, & sic successive usque ad ultimum Chorum, qui demum omnes uni Deo subordinantur: Nihil tamen vetat, quod ubi necessitas urget, possit Summus Pontifex à consueta subordinatione dispensare, itaut aliquas Paræcias, Abbatias, Episcopatus, vel etiam personas Ecclesiasticas dispenset, sibi esse immediatè subjectas: quod etiam ex voluntate Fundatorum, annuente Apostolica Sede, circa Abbatias, & Episcopatus alicubi contigisse non ignoramus. Dum verò Sanctus Doctor adedò districtè subordinationem servandam esse monet, non contra dispensationem, sed contra dissipationem calamum acuit, Summosque Pontifices, & in eis omnes Principes instruit, ut quæ pro bono regimine agenda sunt, ex sola ratione, non ex potestate disponant.

S E C T I O P R I M A

Audi aliud, si tamen aliud. Ad idem enim fortassis pertinere, quis dicat. Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur non longè à vero dissentire, qui id fortè inter avaritiæ species locandum putaverit &c.

Propriè conscientia, æquè ac fama, & bonæ opinioni prospicere tenentur omnes, sed illi potissimum, qui cæteris præsunt, siquidem sapientibus æquè, ac insipientibus facti debitores, cum recta ratione, suas ità debent librare actiones, ut & conscientia suæ provideant, & bonæ opinioni: plura, quæ per se licent, non semper expediunt, quia quatenus licita, quamvis non sint contra conscientiam; quæ non expediunt, sunt contra famam, & bonam opinionem; & sicut conscientia non est negligenda amore famæ, ità nec famæ semper providetur fiducia conscientia. Ad omnes pertinet, quod scriptum est: *ad Rom. 12. Providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus*; ideoque sicut nemo est, qui suam conscientiam possit negligere amore famæ, ità neque, qui famam

nam negligere valeat fiducia conscientiae; nam & de ipsa conscientia, quomodo quis sibi blandiri potest, nisi sine quærela sit inter fratres; non enim satis est Prælatus, non scandalizare subditum, imo scandalizat si non ædificat, si testimonium non habet intus, & foris, quantum ad gradum suum spectat, Deum ubique glorificans; itaut in omnibus operibus suis, & famæ consulat, & conscientiae. Quod si malis, quibus non placet nisi malum, quibus justus gravis est etiam ad videndum, Superiorem placere non finit, non Superioris malitia, sed malorum nequitia, qui semper retribuunt mala pro bonis, & odium pro dilectione, tunc Superiorem consolatur ille qui ait: *Luc. 6. Beati eritis cum vos oderint homines.* Ad hoc semper eniti debent, qui præsunt, ut non vincantur à malis, sed vincant in bono malum; quòd tunc proculdubio continget, cum in omnibus operibus suis providere studebunt, & conscientiae, & famæ, ita tamen ut eorum bona opera sint in publico, quatenus eorum intentio maneat in occulto. Quòd si tenentur singuli, & præcipuè qui præsunt, & famæ providere, & conscientiae; quid sentiendum de illis, qui conscientiam negligunt, & opinionem; qui præpositi subditis, fiunt cum subditis ad vitia proclives. Certè si fiat Sacerdos sicut populus, licentius populus fiet sicut Sacerdos; utique si Prælati mundanis illecebris se conformant, qui in mundo sunt, errorem suum, Prælatorum satis versutè, & nimis vero tuebuntur exemplo: Mutuis ad vitia se se aut informabunt, aut fovebunt exemplis, Pastores, & populi, Sæculares, & Religiosi. Promptuaria plena erunt, qui hujusmodi sunt, eructantia ex hoc in illud, aut turpis, aut tepidæ conversationis spiritum pestilentem, ex quo conscientia simul, & fama maculabuntur. *Sanè interest omnibus, & malas res, & malas pariter species devitare, ut in altero conscientiae suæ consulant, in altero famæ.* Quomodo autem famæ consulere valeant, qui pravo præsunt exemplo. Quisquis est in prælatis dignitate constitutus, *putare debet sibi non*
li-

licere, (& si alias fortasse liceat) quidquid malè fuerit coloratum. Quomodo ergo licere poterit, quod apertè constat esse depravatum: ad Theſſalon. Ab omni specie mali abſtinete vos, ait Apoſtolus, quantò magis ab omni opere malo opus eſt præcavere, eum præcipuè, qui à Deo conſtitutus eſt ut cæteris præſit. Oportet Præſulem eſſe fortem in fide, quod idem eſt ac dicere, bonis intentum operibus; Fides enim ſine operibus mortua cenſetur, *decorum in gloria*, itaut ſemper ſtudeat, ne ſit in ejus forma nævus malæ ſpeciei, ſemper conſiderans, neque ſibi licere, (& ſi alias fortasſè) quidquid malè fuerit coloratum. Utique, *malè coloratus* eſt quorundam Prælatorum luxus, qui ſub ſpecioſo prætextu ſervandi ſuæ dignitatis decorem, in expenſis patiuntur exceſſum, & quod impendere deberent pauperum ſuſtentationi, ſuæ faciunt ambitionis alimentum. *Malè coloratus* eſt aliorum labor in vinea Domini, qui ſuis in Evangelicis ſudoribus, ſolum converſionis animarum, fervorem oſtentantes, non tam quærunť vineæ incrementum, quàm quod à ſuis laboribus eruere poſſunt mercenarium emolumentum; *malè colorata* eſt illorum pietas, qui vivunt apparenter toti pietatis operibus addicti, & nihil minus quàm pietatem intendunt, ex hinc ſolius vanitatis bonæ famæ, & opinionis externæ facti venatores, quæ captâ prædâ, poſtmodum valeant alicujus Eccleſiaſtica dignitatis dividere ſpolia. *Malè colorata* eſt quorundam regularium obſervantia, qui non à ſtudio virtutis, ſed à ſtimulo vanitatis excitati, exacti apparent ſui inſtituti æmulatores, omnibus ſe ſubmiſſos exhibent, ut tandem præeſſe, & ad Prælatitias dignitates ſublimari contingat. Nemini licet, & ſi alias fortè liceat, quidquid malè fuerit coloratum. Spirituales conferentiæ, quæ inter Religioſos, & Sæculares in conſabulationes declinant, & pluſquam par ſit protrahuntur, *malè ſunt coloratæ*. Sub titulo urbanitatis, frequentiores quædam viſitationes, quæ immoderati affectus ſunt incentivum *malè ſunt coloratæ*; Aliquando ſatius urbanitati deficere, quam in hac abundare; quæcumque malè

sunt colorata, malas ingerunt species: profectò non modò malas res, sed etiam malas species interest devitare, & ab omni specie mala debet abstinere, quisquis decorem, quisquis vestimenta gloriæ induere satagit, & vestiri duplicibus: *Prov. 31. Quibus fortis illa mulier induere consuevit:* non habeat in conscientia nutantem infirmitatem modicæ fidei, non habeat in fama nævum malæ speciei.

SECTIO SECUNDA

Miraris quorsum hæc, ignarus usque adhuc quid dicere velim, non te tollo diutius; murmur loquor, & quærimoniam Ecclesiarum: truncari se clament, ac demembrari, vel nullæ vel pauce admodum sunt, quæ plagam istam, aut non doleant, aut non timeant, quæris quam? subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis: Bona ne species hæc, mirum si excusari queat, vel opus.

Positi sunt Superiores unicuique servare jus suum, omnibus in operibus suis bonam de se speciem excitare, quod assequuntur, si semper studeant bonis meliora præponere, & exequi; at ubi non modò bonis meliora non præponerent, sed ea facere aggrediantur, quæ à malo excusari nequeunt, undè murmur, & quærimonia suos inter subditos excitatur, quomodo bonam poterunt de se speciem ingerere.

SECTIO TERTIA

Sic factitando, probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed justitiæ fortè non ità.

Non omnia, quæ ex sola plenitudine potestatis operantur, iusta sunt. Decet Principem implere omnem justitiam, quandoquidem etiam hujus implemento Christus ipse

ipse se debitorem professus est ; Implet omnem justitiam , qui non modò justitiam tenet , sed diligit : *Diligite justitiam , qui judicatis terram* : parum est justitiam tenere , nisi & diligas ; qui tenent timent , qui diligunt zelantur ; amator justitiæ inquit justitiam , & prosequitur eam ; profectò deficit ab hoc sensu , qui operatur ex solius plenitudine potestatis : summum jus summa injuria ; qui exple nario jure operatur , sic factitando probat quidem se habere plenitudinem potestatis , sed justitiæ fortè non ita . Plenitudinem Pontificiæ potestatis , quam Christus suo commisit in terris Vicario , Petro scilicet , ejusque successoribus , certum est non esse sub calis , qui infirmare valeat , cum nec ipse Pontifex , suæ possit summae potestatis plenitudini cedere : at verò summam potestatem habenti , id facere laus est quod decet , non quod libet . Cum itaque dicatur quòd Papa omnia potest , credere debet sola sibi licere laudanda . Quòd vero ex justitia non licet , nec per potestatem , quæcumque illa sit , licere posse certum est ; ex quo sequitur quòd , qui ex sola potestate agit , *sic factitando , probat quidem se habere plenitudinem potestatis sed justitiæ fortè non ita* . Plenitudo potestatis à plenitudine justitiæ nunquam debet esse sejuncta .

SECTIO QUARTA

Facitis hoc quia potestis , sed utrum , & debeatis quæstio est . Honorum , ac dignitatum gradus , & ordines , quibusque suos servare possi estis , non invidere : ut quidam vestrorum ait : Ad Rom. 13. Cui honorem , honorem . Spiritualis homo ille , qui omnia dijudicat , ut ipse à nemine dijudicetur , omne opus suum trina quadam consideratione præveniet . Primum quidem an liceat , deindè an deceat , postremò an expediat . Nam etsi constet , in Christiana utique philosophia , non decere nisi quod licet ; non expedire nisi quod decet , & licet ; non continuò tamen omne quod licet , decere , aut expedire consequens erit .

UT rationabiliter, & laudabiliter homo agat quod agit, trina consideratione expedit opus suum prævenire, *an liceat, an deceat, an expediat*. Plura sæpè licent, quæ tamen, attentis temporum circumstantiis, non semper expediunt; item plura licent, quæ semper non decet. Non decet autem, nisi quod licet: omne autem quod licet, non semper decet, aut expedit; quidquid verò rationabiliter expedit, semper licet, & decet. Aptemus tria hæc operi. Licet Principi contra inimicum, sua jura perturbantem, arma impugnare, imò decet Principem sua jura defendere, sed quia perhibet, suæ perturbatorem quietis, esse fortiolem se, & excitato bello, majora posse subditis damna imminere, quantumvis liceat vim vi repellere, non expedit tamen; & satius est aliquando cedendo juri suo vexationem redimere, ut majora quæ ex bello oriri possunt damna, & sibi, & subditis suis devitet, quam periculo se exponere potiori jure expoliari. Licet Pastori Ecclesiastico, qui ad sui vigilat custodiam gregis, errantem ovem, non modò charitativæ admonitionis verbo, ad ovile evocare, sed reluctantem, etiam virga Canoniarum afflictationum reducere; quia tamen prævidet adhibitum pro tunc remedium, majora posse damna excitare, expedit aliquando, & consonum est prudentiæ dictamini, præstolari cum silentio salutare Dei, ex quo manifestum est, quòd non omnia, quæ licent, semper expediunt. Quod autem plura, quæ licent non semper deceant, etiam manifestum fiet, si hoc operi aptemus.

SECTIO QUINTA

Age, aptemus, si possumus, tria hæc operi huic. At quomodo non indecens tibi, voluntate pro lege uti: & quia non est ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem: Tu ne major Domino tuo, qui ait: Non veni facere voluntatem meam: & non veni legem solvere, sed implere.

Irra-

IRrationabiliter operatur quisquis in operibus suis ad solam potestatem, non ad rationem attendit: in tyrannidem potestas declinat, cum sine ratione exercetur. Aliquid facere, præcisè quia possumus, non præmissa consideratione utrum & debeamus, idem est ac voluntate uti pro lege: exultat iustitia, ubi stat pro sola ratione voluntas; nemini licitum velle omnia, quæ potest: rationalis homo ea solum velle debet, non quæ potest, sed quæ rectæ rationi sunt consona.

SECTIO SEXTA

Quamquam non minus dejecti, quàm elati animi est, veluti rationis expertem, non pro ratione, sed pro libitu agere: nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignum cuiusvis utenti ratione, vivere ut pecus: quis in te rectore omnium, tantam contumeliam naturæ, injuriam honoris ferat? Sic degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Indignum omnibus, sed illis maximè, qui ad regendos subditos sunt à Deo selecti, *non pro ratione, sed pro libitu agere*: quò quis cæteris præeminet, eò in humanis sensibus debet abundare. Homo in honore constitutus, agi debet iudicio, quod si agitur appetitu, vivit ut pecus, non sine magna suæ dignitatis injuria, meritò jumentis insipientibus comparandus; *sed quis ferre valeat tantam contumeliam naturæ, injuriam honoris in Principe*, ut generale opprobrium sibi proprium faciat, ita ut non pro ratione, sed pro libitu agens, similis fiat jumentis insipientibus.

SECTIO SEPTIMA

Quid item tam indignum tibi, quàm ut totum tenens, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ universitatis, tanquam non sint tuæ, satagas nescio quomodo adhuc facere tuas? Ubi etiam meminisse te volo parabolæ Nathan; de homine, qui multas oves habens, unam quæ erat pauperis, concupivit. Huc quoque veniat factum, imò facinus Regis Achab: qui rerum summam tenebat, & unam vineam affectavit. Avertat Deus à te, quod ille audivit: Occidisti, & possedisti.

INsatiabilis est humana cupiditas, quò plura possidet, majora desiderat; quamvis copiosis abundet terrenis facultatibus, quibus potest ad saturitatem se ingurgitare, satiari haudquaquam posse arbitratur, nisi & minimis inhiet: multas possidebat oves cupidus ille, de quo secundò regum profertur parabola; nihilominus unam, quæ pauperis erat, concupivit, ut poneret mensam. Copiosas tenebat divitias Achab, atque possessiones, & unam adhuc parvulam vineam affectavit. Aptemus si possumus hoc, nostrorum temporum corruptelis. Quantos est reperire, qui pro sua conditione, & statu, sufficientibus, imò superabundantibus à Deo cumulati divitiis, nihilominus etiam substantias pauperum possidere contendunt. Meminerint, qui hujusmodi sunt, parabolæ Nathan, meminerint facti Regis Achab, & certè sciant se aliquando audituros. *Occidisti, & possedisti*. Similem exprobrationem sustinebunt, qui in aliquo regimine constituti, concessam sibi auctoritatem vertunt in subditorum perniciem, non pro ratione, sed pro libitu agentes. Avertat Deus ab omnibus, qui sive in Regno, sive in Sacerdotio constituti sunt ad præsidendum hominibus, ne in extrema discussione audire illis contingat, quod audivit Achab. *Occidisti, & possedisti*.

SECTIO OCTAVA

Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis illius: nullus est enim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, Monachi etiam dissolutiores fiunt. Quid, quoddam & pauperiores? Inspice diligentius, talium ubique libertorum, & facultates, & vitas; si non pudenda admodum, & tenuitas in his, & in illis secularitas invenitur. Matris noxiæ libertatis gemina soboles hæc &c.

R Ecurrant passim, D. Bernardi temporibus, ad Apostolicam Sedem Episcopi, & Abbates ut libertatem, emancipationis obtinerent, & à subjectione, quam debebant Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis redderentur immunes, ut Summo Pontifici fierent immediatè subiecti, itaut nonnisi ad Christi Vicarium appellari possent, pro quacumque occurrentium decisione causarum: quò privilegio cumlati Abbates, vel Episcopi, incrementum haudquaquam consequerentur Ecclesiæ, eorum curæ commissæ, sed non modicum patiebantur detrimentum; ex obtentis enim emancipationibus, Diocesani insolentiores, relaxationes Monachi videbantur; nam si contingebat Abbates in suo munere, vel Episcopos à debito deflectere officio, cum non possent statim, vel Abbas ab Episcopo, vel Episcopus ab Archiepiscopo emendari, licentius peccabant Abbates, & Episcopi, ipsisque peccantibus, licentius delinquebant eorum respectivè subditi, nempe Diocesani, & Monachi. Aliqui fuerunt Romani Pontifices, ad concedenda emancipationis privilegia proclives, siquidem ex emancipatione videbatur quodammodo ampliari Pontificia potestas. Licet utique Summo Pontifici, ex plenaria sua potestate, huiusmodi emancipationes concedere, quæ tamen non semper expediunt, tunc maximè, cum ex præfatis emancipationibus, scandala oriri posse prævidentur: hucque collimant, quos S. Bernardus in præfenti Capite exprimit sensus, recolens parabolas Nathan, & facinus Achab, concludens:

Occi-

Occidisti, & possedisti: Adeo verum est non semper expedire quæ licent, juxta quod scriptum est: *II. ad Cor. 10. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*: Non facile adduci debet, qui præest, tamquam licitum credere, quod illicita parturit, sicut sæpè contingit in casu de exemptionibus, quæ ut plurimum Ecclesiasticam disciplinam enervare, & Ecclesiasticos proventus dissipare posse previdentur, quoniam ex his, & in patrimonio pudenda tenuitas, & in Ecclesiastico sæcularitas non rarò originatur; quam pudendam tenuitatem in patrimonio monastico invaluisse, ex quo commendata fuerunt monasteria, heu nimium? adhuc in præfens lacrimantur Ordines Regulares. An autem & sæcularitatem in pluribus Ecclesiasticis commendæ parturierint, utinam non nisi invitâ veritate asseri posset.

SECTIONONA

Tunc denique tibi licitum censeas, suis Ecclesias mutilare, membris, confundere ordinem, perturbare terminos, quos posuerunt patres tui? Si justitiæ est, jus cuique servare suum: auferre cuiquam propria, justo quomodo poterit convenire.

AD servandum ordinem Hierarchiæ Ecclesiasticæ, à Christo, & Apostolis constitutum, eliguntur Summi Pontifices, quapropter nisi gravis urgeat causa, exemptionum privilegia non sunt facile concedenda, siquidem per exemptiones Ordo Hierarchicus perturbatur, cum inferior à sui Superioris jurisdictione eximitur.

SECTIONO DECIMA

Erras, si ut summam, ita & solam institutam à Deo vestram Apostolicam potestatem existimas.

DEus à quo est omnis potestas, pro bono regimine Ecclesiæ, diversas instituit potestates, invicem subordini-

ordinatas, quibus omnibus præeminet Pontificia potestas, quæ super universam Ecclesiam quamvis superintendere, debeat, cum tamen per se solam hoc perficere non valeat, (sunt enim humanæ vires limitatæ.) Ideò per constitutas à Deo subordinatas potestates, universi Catholici gregis vigilare debet ad custodiam; quapropter juxta divinam dispositionem, ita se debet in regimine Ecclesiastico gerere, ut relinquat inferiores potestates agere munus suum. Non ne unicus in exercitu Dux copiosam regit militiam, ad cujus nutum moventur castra, obsidentur urbes, committuntur prælia, unanimi totius militiæ consensu; perspicuum tamen est, quòd hæc omnia absque confusione perficere non valeret, si auxilios, & subordinatos non haberet duces, si & infimum militem vellet à suo immediato nutu pendere, si omnibus, quæ pro sustentatione exercitus necessaria sunt, vellet per se providere; magna utique statim sequeretur confusio in populo, quam avertit subordinatorum Ducum, atque ministrorum providentia, & prævidentia, quam unicuique subordinati ministri, pro munere suo exercent, quorum alii milites instruunt, alii castra disponunt, alii alimoniam provident: sic à pari in regimine Ecclesiæ, diversæ institutæ sunt à Deo potestates invicem subordinatæ, quæ omnes à nutu Pontificis pendent, ita tamen ut teneatur Pontifex (nisi gravis causa aliter cogat disponere) relinquere, quòd omnis potestas inferior, secundum quod à Deo ordinata est, agat munus suum, & suo jure potiatur. Caterum si inferiorum potestatum auctoritatem coarctare velit Pontifex, & omnia per se prospicere, utique non sufficiet ad dirigendam Ecclesiam, & sub tam gravis regiminis pondere, non absque magno Ecclesiæ detrimento succumbet. Hicque opportunum erit in praxi consilium, quod Jethro Moysi impendit. Exod. 18. de quo jam disseruimus lib. 1. cap. 3. sess. 11. Sicut itaque non sola potestas Pontificia, in Ecclesia à Domino est constituta, ita sunt & mediocres, sunt & inferiores potestates, quibus honorum, & di-

To. II. L gni-

gnitatum gradus, & ordines suos servare positus est Summus Pontifex. Hujusmodi potestatum partita vigilantia, debet universalis Ecclesiae curam committere, & subdividere, ut cui honorem, honorem servet, juxta dignitatis gradum à Deo ordinatum, ita ut Episcopi in sua Dioecesi, Archiepiscopi in sua Primatia invigilent, & demum Pontifex super omnes superintendat. Ait Apostolus *ad Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, non ait sublimiori, tamquam in uno, sed sublimioribus tamquam in multis: quomodo autem servabitur hoc Apostoli effatum, quod omnis anima subdita sit potestatibus, quandoque Pontifex omnium inferiorum potestatum jura, & munera, ex sua vellet plenaria potestate per se exercere. Posuit Christus in Ecclesia quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios Doctores, & Pastores ad consumationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi. Non autem voluit Prophetas omnes docere, aut Doctores prophetizare, aut Evangelistas pascere, aut Pastoribus Apostolatū credere; proinde hoc corpus, quod Pontifici Paulus, suo verè Apostolico figurans eloquio, & capiti convenientissimè aptat, totum ex eo compactum perhibet, & connexum, per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem, in mensuram uniuscujusque membri augmentum corporis faciens, in aedificationem suis in charitate. Sicut autem monstrum faceret, qui manui submovens digitum, faceret digitum pendere de capite, ita esset, si in Christi corpore, nempe Ecclesia, membra aliter collocarentur, quàm disposuit ipse Christus; ita ut neque Presbyteri ab Episcopis, neque Episcopi ab Archiepiscopis, sed immediatè à supremo capite Ecclesiae Summo Pontifice, per impetratas exemptiones, dependerent. Hæc videtur esse mens D. Bernardi, dum Pontificem admonet, ne sit facilis ad exemptionum privilegia concedenda, ex quibus, ut plurimum, nullum alium fructum est colligere, nisi quod exempti ad peccata perpetranda sæpè ansum.

accipiunt; cum enim statim, ratione exemptionis, coerceri non valeant, ubi deliquerint insolentiores fiunt, & dissolutiores.

SECTIO UNDECIMA

Nec vilem reputes formam hanc, quia in terra est; exemplar habet à cælo. Neque enim filius potest facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem; præsertim, tum ei sub Moysi nomine dictum sit, vide omnia facias secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Viderat hoc qui dicebat. Vidi Civitatem sanctam Hierusalem novam, descendentem de cælo, à Deo paratam. Ego enim propter similitudinem dictum reor; quòd sicut illic Seraphim, & Cherubim, ac cæteri quique usque ad Angelos, & Archangelos, ordinantur sub uno capite Deo: ità hic quoque sub uno Summo Pontifice, Primates, vel Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, vel Abbates, & reliqui in hunc modum. Non est parvi pendendum, quod, & Deum habet auctorem, & de cælo ducit originem. Quod si dicat Episcopus, nolo esse sub Archiepiscopo; aut Abbas nolo obedire Episcopo: hoc de cælo non est: nisi tu fortè Angelorum quempiam dicentem audisti: nolo sub Archangelis esse; aut ex alio quolibet inferiorum ordinum, aliquem non ferentem cuiquam subesse, nisi Deo.

CLaris adeò notis se exprimit in hac Sectione Sanctus Doctor, ut ipse sibi ipsi sit Paraphrastes.

SECTIO DUODECIMA.

Quid inquis? Prohibet dispensare? non sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores: sed in adificationem; Denique queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.

NOtanda D. Bernardi in materia dispensationum sententia, nempe, ut nonnisi necessitate urgente, & communi utilitate suadente, dispensetur. *Tam vereor sæpius dispensari ubi necessitas, & utilitas non est, quàm ubi tantum privata est.* Quid autem hic est dispensare, sensu Bernardi, nisi dissipare; & hic meritò illa ejusdem S. Doctoris verba ingerimus: *Ep. 1. ad Rober. Quod sibi frustra quispiam blanditur de absolutione Apostolica, cujus conscientiam ligatam tenet divina sententia.*

SECTIO DECIMATERTIA

Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est; non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. Nonnulla tamen Monasteria, sita in diversis Episcopatibus, quod specialius pertinuerint, ab ipsa sui fundatione, ad Sedem Apostolicam pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est quod largitur devotio, aliud quod molitur ambitio impatiens subjectionis. Et hæc dicta de his.

QUæ circa disciplinam Ecclesiasticam sancita fuerunt à Patribus, nonnisi ad lucrum, & custodiam charitatis instituta fuisse certum est; quapropter quandiu charitati sancita decreta militant, immobiliter fixa sunt, mutarique omninò, ne ab ipsis quidem Præpositis, sinè offensà charitatis nequeunt; at si in aliquibus casibus, qui ratione circumstantiarum tam varii sunt, semel sancita, contraria fortè charitati, progressu temporis visa fuerint, justissimum esse liquet, ut quæ pro charitate fovenda statuta fuerunt, pro charitate quoque amplianda, ubi expedire videbitur, vel omittantur, vel intermitantur, vel in aliud fortè commodius immutentur. Sed ab his dumtaxat, quibus hoc posse discernere datum, & providere creditum est, Non enim spiritali regimini consonum foret, si oc-
cur-

currentibus in necessitatibus, quæ fuerunt pro sola charitate fovenda sancita, contra charitatem tenerentur, & inexorabiliter dispensationi discretæ non cederent. Ubi ergo necessitas non exigit, inconvertibilia manere debent à Patribus sancita decreta, ubi vero necessitas urget ad utilitatem Ecclesiæ, & charitatis augmentum, qui potestatem habet, dispensationem justè adhibet; ex necessitate enim fieri debet legis mutatio. Sed illis tantum credita est dispensatio, qui cum Apostolis dicere possunt: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei, hoc quippe queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*; & eadem fidelitas exigitur in obtemperando à subditis, quæ à Præpositis in dispensando. Non itaque ex voluntate, sed ex ratione impertiri debet dispensatio; ex quo patet, quòd observantia disciplinæ Ecclesiasticæ, subest ejus qui præest non voluntati, sed rationi, & discretioni: *Itaque ubi necessitas urget dispensatio excusabilis, ubi utilitas Ecclesiæ provocat laudabilis est*. Nulla autem permissio licitum facere potest, quod purum malum est, pura siquidem mala, sicut numquam justè juberi valent, sic nec licitè posse umquam fieri, dispensari potest. Quòd si aliquando dispensationes conversæ sunt in dissipationes; certum est in his casibus Præsules dispensasse, aut circumventos mendacio, aut importunitate victos. Sed non ideò malum esse desiit, aut minoratum est, quia Superior circumventus mendacio, aut importunitate victus concessit, quod non immeritò ipsi etiam à Pontifice dispensati timentes, nec satis de propria causa confidentes, suas agitas conscientias Apostolicà licentià delinire conati sunt. O frivolum satis remedium, quod non est aliud, nisi protoplastorum more, cauteriatis conscientiiis texere peripzomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum. Utinam non licentiam, hujusmodi adventantes pro dispensatione, ad Curiam, quassissent, sed consilium; idest, utinam accessissent ut peterent, non quod liceret, sed ut quærent, an liceret.

Numquam permissio licitum facere potuit, quod purum fuit malum; pura etenim mala sicut numquam justè juberi, sic nec licitè fieri posse, permitti haudquaquam potest. Omnis dispensatio injustè petita, quantumvis obtenta, frivolum remedium est pro conscientiae tranquillitate. Ubi veritas, & quidem veritas necessaria, in causa non est, nec licitè quisquam potest pro dispensatione accedere, tantum abest, quod licitè valeat de obtenta dispensatione, proficere. Mira utique quorundam, non delicata, sed defecata conscientiae cautela, qui malum quod corde concipiunt, opere implere absque licentia verentur; concipiunt dolorem, ut pariant cum subreptitia, vel obreptitia licentia iniquitatem. Certè malum numquam desinit esse malum, quia Pontifex, vel mendacio circumventus, vel importunitate victus dispensavit; Pontifex enim numquam assensum præbere intendit malo, cum dispensationes impertitur; ipsi viderint, qui pro dispensatione accedentes, repræsentant, prout ipsis libet, bonum malum, & malum bonum; quapropter non sine injuria Domini virtutum, qui insubsistentes dispensationes extorquent, eisque abutuntur, virtutibus faciunt injuriam, non attendentes quid sit quod dispensatur. Sed aliud adhuc majus incongruum oriri ex dispensationibus experientia perhibet; ut plurimum enim ex his, Episcopali auctoritati præjudicium infertur, cum tamen eorum auctoritas fuerit semper Clypeus Pontificiae potestatis: Episcopi enim illi sunt, qui honorem summi Sacerdotis zelantur, qui fideliter pro exaltatione summi Pontificatus laborant, sed inefficaciter, si eorum non sustinetur auctoritas, quæ depressa, Pontifex suas sibi minuit vires, suum deprimit robur, quotiescumque in præjudicium Episcopalis auctoritatis, Apostolicis indultis, ab Episcopali jurisdictione, recurrentes eximuntur; certè dispensationis hostiis per quam rarò promeretur Deus, placatur ira, conciliatur gratia, obtinetur misericordia.

CAPUT QUINTUM

SYNOPSIS.

Summo Pontifici cura incumbit de Apostolicis decretis, & majorum institutis per totum orbem servandis, totiusque Ecclesiae statum debet habere perspectum, ut sciat an Canonum observantia vigeat: de eorumdem neglectu conqueritur S. Bernardus, quod probat ex capitulis Rhemensis Concilii, sub Eugenio celebrati, eodemque Pontifice adhuc supersite, à quo fuerant decreta subscripta, eorumdem inobservantiam deplorat; potissimum culpanda Prælatorum negligentia, in quam ferè redundant subditorum culpæ. Potiora Rhemensis Concilii decreta recolit, quorum transgressioni probat incentivum dedisse Prælatorum incuriam, & dissimulationem, ex qua nascitur impunitas, quam plurimum malorum feracissimam esse, semper comprobavit experientia. Demum inordinatam vivendi rationem Clericorum sui temporis perstringit.

SECTIO PRIMA.

Supereſt, ut super univèrſum Ecclesiæ ſtatum intendat conſideratio tua.

SU*i potissimum muneris monentur in hoc Capite Præsules, qua de re pluribi sermonein instituit, suis in operibus, S. Doctor, præcipuè variis in Epistolis ad Pontifices sui temporis directis, nempe Honorium Secundum, Innocentium Secundum, & Eugenium Tertium: tot enim tantaque sunt, quæ ad Pontificii muneris numeros absolvendos occurrunt, ut omnia brevibus perstringere sensibus, penè sit impossibile. Ut igitur Summus Pontifex suæ excelssæ dignitatis muneri satisfaciat; debet imprimis, omnibus in occurrentibus causis fidei, suum proferre iudicium; mox*
ope-

operam dare, ut nascentes hæreses protinus extinguantur, deinde nihil magis decet Summum Pontificem, quam pacem fovere, & concordiam inter Catholicos Principes; & quibuscunque, qui sunt de ovili Ecclesiæ, quos oppressos compererit, opportunum ferre subsidium. Omnino cautè se gerat, ne in Apostolicarum dispensatione gratiarum, subreptiones locum habeant, factus præcipuè inflexibilis adversus carnem, & sanguinem; ita ut in eligendis ministris, in conferendis dignitatibus, virtus, & meritum, non nobilitas, aut propinquitas sanguinis referet aditum; tunc enim dignos seliget ministros, cum cor suum ab omni propensione, & manus suas ab omni munere fervabit immunes, neque erit apud ipsum personarum acceptio, ad solam Dei gloriam, & Ecclesiæ incrementum prospiciens; proinde omnibus ministeriis non probandos, sed probatos viros aptare studebit: unde fiet, ut in toto orbe Catholico Ecclesiasticarum legum observantia florescat. Demum si super universam Ecclesiæ statum (ut ait S. Bernardus) intendere debet consideratio Pontificis, quantus labor eum manet, quam jugis esse debet consideratio ejus, qui à Deo electus est *ut omnibus, quæ ad Ecclesiæ statum pertinent superintendat*, nempe.

SECTIO SECUNDA

Si Plebs Clericis, si Clerici Sacerdotibus, si Sacerdotes Deo, in ea quæ oportet humilitate, subjecti sunt.

Decet humilitas Sacerdotes, decet Clericos, decet omnes Catholicos, qui sub Christo, veræ humilitatis exemplo, militare gloriantur. Sed quæ ratione Clericos illos Sacerdotibus subesse dixeris, qui vix ad minores ordines promoti, statim cum Sacerdotibus altiora quærunt subsellia, & cum inferiores honorum gradus adepti sint in Ecclesia (utinam saltem vitæ merito) interposito Magnatorum patrocinio, vel carnis, aut sanguinis perorante,
præ-

prærogativa, statim ad altiora sublimari contendunt. Hujusmodi Clericorum, insatiabilem ascendendi cupiditatem, perstringit S. Bernardus acuto calamo, tractatu de moribus, & officio Episcoporum, capite septimo: & undè hoc in Ecclesia malum, unde tanta inter Clericos ambitio, nisi quia non desiderio serviendi Deo, & Ecclesiæ, sicut par esset, sed solo animo suæ inserviendi cupiditati, & ambitioni inter Clericos computari voluerunt, cum tamen eorum vocatio eos inclinaret ad sæculum; proindè in statu Clericali illud solum, quod delectat eligunt, & amplectuntur, quod molestum est fugiunt, & declinant; in labore, & humilitate Clericorum esse despiciunt, ideo tenuit eos superbia, & Sacerdotibus subesse recusant. Clericorum vocatio debet summa sollicitudine ab Episcopis examinari, probari, purgari; hinc tota summa observantiæ disciplinæ Ecclesiasticæ pendet in Clero sæculari; sicut & in regulari ex optima novitiorum institutione, & probatione colligitur: alios enim scimus ad professionem Ecclesiasticam non esse vocatos à Deo, sed ab ambitione, & avaritia; aliis vero adhuc parvulis, & forte adhuc nondum natis, Ecclesiastica beneficia, provida parentum sollicitudo paravit, ut ditarentur de bonis Domini, & ut in plures filios paternæ non divideretur hæreditas. Sunt etiam inter regulares, qui veniunt quærentes, non Deum, sed panem, quem cum invenerint satis habent. Quid aliud hoc est, quàm cælestibus terrena mercari. Audiant hujusmodi mercatores quærelas Domini: *Osee 8. Principes extiterunt, & ego non vocavi eos.* Vex illis, qui in domo humilitatis, superbè sapere volunt, qui à sæcularibus segregati, cum sæcularibus moribus commisceri non verentur. Certè nisi abundaverit justitia Clericorum plusquam sæcularium, non intrabunt in regnum cælorum. Laici de mundo sunt, licite proindè cogitant quæ mundi. Clericis, & Sacerdotibus dictum est. *Vos de mundo non estis, sed vos elegi de mundo.* Si in terra pasci gregem videmus, non miramur; pastorem autem similiter incurvari deorsum, similiter inhiare terrenis, &

quæ inferiora sunt quærere, nonne ridiculum est; ita planè ridiculum est eos, qui sunt de ordine Clericali, conspicerè cum sæcularibus commixtos, Deo dicatos mundo addictos, altarium ministros profanis ministeriis intentos: debet unusquisque vivere, & secundum ordinem, & in ordine suo, si post mortem detrudi non vult, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Ut ergo omnia ordinata sint in domo Dei, ad hoc præcipuè intendere debet consideratio Pontificis, ut plebs Clericis, Clerici Sacerdotibus, Sacerdotes Episcopis, Episcopi Christi Vicario, in ea quæ oportet humilitate, subjecti permaneant, & unusquisque consistat in ordine suo; Ecclesiastici ecclesiasticè vivant, Clerici Sacerdotibus coæquari non ambiant, Sacerdotes Episcopis subesse non despiciant, Sæculares Ecclesiasticis honorem deferant, Regulares à Sæcularibus segreges vivant, nullibi misceantur sacra-profanis: reddat unusquisque, quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ sunt Dei Deo.

SECTIO TERTIA

*Si in Monasteriis, & Religiosis locis seruetur ordo.
vigilet disciplina.*

QUantum à fervore primæ institutionis deflexerit ordo Monasticus, pudet dicere, sed magis pudeat acitari, & si pudet audire, utinam non puderet emendare. Properabant olim à sæculo ad Monasterium, idest à divitiis ad paupertatem, à libertate ad obedientiam homines, ut corpori incommoditates quærerent, nunc verò satius dixeris habitum induere monasticum, ut commoda, & voluptates sequantur. Si parentes nostri in cinere, cilicio, jejunio, & in omnibus disciplinæ monasticæ observantiis inceserunt, quam nobis viam nunc sternimus ad cælum, diversas omnino semitas percurrentibus; ipsos abstinentiæ rigor ad finem usque comitatus est, ita ut morientes, sola pelle, & ossibus constare viderentur, imò viventes cada-

cadavera deambulantiâ credidisses; sed nostrorum temporum per plures Monachos, usque ad feretrum pinguedo comitatur. Monachi ethymon est solitudo, & tristitia; quâ ratione itaque cum Monacho convenire possunt ornatus, habitus, & victus, mundi pomipam redolentia; utique inter hos fastus *non servatur ordo, non vigilet disciplina monastica*: sed undè hæc enervatio institutorum regularium, non sine pudore dico, ex Superiorum inobservantia pullulat Monachorum corruptela. Quomodo audeant Superiores subditos suos corrigere, & in disciplina continere, quandoquidem ipsi, penè dixerim, dignitatis obtentæ decus in vita indisciplinata constituunt. Si Superiores in aula hospitum horas noctis inter coenas oppiparas transigunt, noctem vertunt in diem, superfluis assidentes confabulationibus, utique ad horum exemplum componi nequeunt Monachi, ut orationi vacare valeant, jejunio, & silentio, ut in Oratorio inveniantur assidui, divinæ psalmodiæ pensum absoluturi, quandoquidem Superiores penè ab omni Chori obligatione se se absolvunt. Quærunt Superiores ad induendum, non quod utilius, sed quod subtilius, non quod vilius, sed quod venustius; ubi Superior circa indumenta curat de pretio, de colore, de cultura vestimentorum, difficile est quod inferior proficere studeat in profectu virtutum, & quærente Superiore delicias in cilicio, certè non excitatur subditus ad quærendum cilicium, præeunte exemplo deliciarum. Veh nobis, qui sine ordine in ordine, & indisciplinati sub disciplina viventes, regularis instituti quod profiteamur, non solum virtutem amisimus, sed nec speciem retinemus: etiam super hæc intendere debet consideratio Pontificis, & providere ut intelligat: *Si in Monasteriis, & Religiosis in locis servetur ordo, vigilet disciplina*, non modicum enervata ab indisciplinatis moribus illorum Superiorum, qui suis oscitantes in commodis, præire deberent, & excitare exemplo bonorum operum inferiores ad observantiam; sed nil minus quàm de observantia solliciti, statim ac Superiores electi, omnia sibi licere arbitrantur, miserè transeuntes à com-

missa dispensatione ad dominationem; & suis in moribus, in suorum habitaculorum ornatu, non nisi pudendam secularitatem inducunt, matrem noxiæ libertatis, per quam suas constitutiones genio, non genium constitutionibus attemperare præsumunt. Quid mirum interim, si quæ contrà observantiam non verentur palam agere Superiores, inferiores furtivè committant. Æquè inferior, ac Superior tenentur ad observantiam, nec minor ad subditos, quàm ad Superiores substantiarum Monasterii pertinet usus: istis solum tamquam Superioribus commissæ est dispensatio, non dissipatio, non dominium. Quis senserit à Superioribus regularibus, si qui hujus sunt furfuris, servari ordinem, & sufficienter eos reddere Domino vota sua, quandoquidem suis in molitionibus, potius ordinem pervertunt, sola auctoritate, quâ fungi posse præsumunt, abrogantes inveteratos usus, sanctè custoditos à suis prædecessoribus; sic facientes quia volunt, neminem fiscitantes an possint. Omnis observantiæ regularis corruptela, à Superiorum inobservantia suam ducit originem. Invigilent proinde, ad quos spectat *si in Monasteriis, & Religiosis in locis servetur ordo, vigilet disciplina*. Si in Superiorum electione præferantur digniores; an ad quos spectat eligere, potius ad munera respiciant, quàm ad merita: an ratio locum habeat, vel passio; an peculiare emolumentum obsistat communi religionis incremento; an finis protrahendi dominium, & disponendi in ordine ad placitum, feligat vocales, qui semper parati sint dicere, his qui semper dominari contendunt, euge euge. *Sanè magna res est ista, & egens consideratione non minimà.*

Ex quo autem ad regularium ordinum observantiam digressus est sermo, ad quorum incrementum Bernardus Eugenium, & in eo omnes Pontifices excitat, ne mireris lector, occasione arrepta, paulò fusiùs me prosequi ista, *facio non oblitus propositi, sed quod à proposito non judicem alienum* hæc pauca subnectere.

Satis notum est omnibus, quod contra hæreses ope
Ordi-

Ordinum Regularium Ecclesia semper pugnaverit in manu forti, & brachio extento; quoniam ex his tanquam ex castris Altissimi, fortiores Israel progressi sunt ad exterminandos Ecclesiæ inimicos, & dissipandas gentes, quæ bella volunt in domo pacis, & ad destruendam omnem multitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, quæ est fides nostra: nonne Regulares ipsi sunt, qui se disponunt in aciem sacris in missionibus, procedentes ad bella pacifici. Tales sibi elegit Deus, & quotidie colligit ex fortissimis Israel, qui veri lectulum Salomonis vigilanter, fideliterque custodiunt. Nunc autem, pro dolor? quales sunt sensus, qui invalescunt in opprobrium Regularium Ordinum. Suam fortiuntur originem hæc ingruentia damna contra Regulares ordines ab Hæreticorum malitia. Non ignorant Hæretici ordines regulares semper, tamquam fortissimum murum, se opposuisse eorum versutiis; ideo, ut quemadmodum desiderant ad nihilum redigant, student disseminare illos sensus, quibus invalescentibus, tamquam inutiles, & nugaces habeantur in opinione sæculi, quicunque ordinibus regularibus sunt addicti, ita ut jam penè despiciabiles facti apud minus piè, minus sanè sentientes, quasi probro ducat moderna juvenus se recipere in claustris, & habitum induere regularem. Cum regularis professio majori habebatur in veneratione in orbe Catholico, & ad Ecclesiastica fastigia sublimandi, passim assumebantur ex claustris, non modo nobiliores sæculi, sed etiam Principes chlamydem in cucullum monasticum commutabant, se suæque omnia Ecclesiæ devovebant, quæ non modicum facta est dives ex patrimoniis, quæ viri potentes, & divites, una cum se ipsis Ecclesiæ obtulerunt: nunc autem quia mutatus est color optimus, & regularis professionis alumni, tamquam impares, & minus idonei, si non excluduntur, saltem per quam rarò includuntur in numero promovendorum ad Ecclesiastica fastigia, non amplius sæculi optimates, sicut olim, student filios enutrire, qui confluant ad claustra, militaturi Regi Regum: videntes quod Regulares

lares jam prope facti sunt omnium peripzema usque adhuc. Ut reviviscat Regularium ordinum decus, ut gratum Deo, & Ecclesiæ incremento proficuum offeratur sacrificium laudis, ut exterminentur invalescentes contra regulares ordines, qui hodie circumferuntur, sparsi à libertinis, minus Catholici sensus, nil opportunius, quàm si unanimes in Ecclesia, uterque Clerus sæcularis, & Regularis sua incrementa promoveant. Nonne ambo Cleri sunt militares copiae, ad Ecclesiæ defensionem à Deo institutæ? Quid valeat charitati inter utrosque officere sola coloris varietas, quando uterque Clerus, sub unius ducis Jesu Christi, & ejus Vicarii in terris jussu militant: ambo licet per semitas diversas, eundem incendunt in finem, nempe ad promovendam Dei gloriam, & S. R. E. exaltationem: ambo ubi in indissolubili charitate persistant, tamquam inexpugnabiles phalanges fraudibus Hæreticorum se opponent; pugnant, & triumphabunt. Ambo itaque erga se invicem debitum obsequium promoveant. Clerus sæcularis regularem defendat, Regularis ubi opus est pugnet pro sæculari: excludatur ab utroque emulatio, quæ mundanum quid posset redolere; emulentur ambo tantummodo meliora charismata. Gaudeat sæcularis Clerus de profectu regularis; latetur regularis de sæcularis incremento, & in utroque lætabitur Ecclesia, gaudens enutrire filios, ad omnem sanctimoniam compositos.

SECTIO QUARTA

*Si super prava opera, & dogmata censura Ecclesiastica vi-
geat, si floreat vinea honestate, & sanctimonia Sacer-
dotum, si flores fructus parturiant, obedientiam fidelium
populorum. Si demum vestra ipsorum Apostolica manda-
ta, & instituta, eà quæ dignum est sollicitudine obser-
ventur, ne quid in agro Domini tui, aut neglectu incal-
tum, aut fraude subreptum inveniat.*

Summi Pontificis est totius Ecclesiæ statum considerare: an Canones, & decreta servantur, quibus neglectis in pessum ire disciplinam Ecclesiasticam, quotidiana docet experientia. Quapropter de Canonibus utiliter latis in Concilio Rhemenfi, sed non observatis, conquæritur Sanctus Bernardus. Sed quales, & quantæ nunc essent quærimoniæ ejusdem S. Abbatis, disciplinæ Ecclesiasticæ zelatoris eximii, de tot præclaris Concilii Tridentini sanctionibus, ad informationem adeò necessariis, & nihilominus in orbe Christiano neglectis. Nec juvat transgressionis excusationem adducere, quod circa multas sanctiones *ipsa per se injuncti operis qualitas est innoxia*, & proinde culpabilis esse nequeat; nam pondus conciliaris auctoritatis, circa sanctionum observantiam, certum est, quod accedente transgressione, facit obnoxiam. Ibique opportunum erit advertere, quoad ea, quæ à lege Ecclesiastica præciuntur, generalem vigere hanc regulam, quòd quæcumque institutiones Ecclesiasticæ, si per se, aut propter se, nec bonæ sunt, nec malæ, quatenus non iustæ, licet utrumlibet, nempe vel omitti possunt, vel admitti, ubi res graves non concernant, & potius usu devoto, quàm per sacros Canones, & Pontificia decreta sint introductæ; prout verò iustæ sunt, propter adjunctum præipientis auctoritatis pondus, negligi nequeunt sine culpa, nec contemni sine crimine possunt; utique enim, & culpabilis est neglectus, & damnabilis est contemptus. In hoc autem differunt neglectus, & contemptus, quòd neglectus est languor inertiae, contemptus superbiæ tumor: contemptus in omni specie mandatorum semper est pari pondere gravis, & semper damnabilis; neglectus verò, juxta mandati gravitatem plus minusve gravis censetur. Ad hoc ut contemptum omnem, atque neglectum, quantum possibile est, ad nihilum redigat Summus Pontifex, semper debet esse sollicitus: tunc maximè, cum de Apostolicorum decretorum, & canonicarum sanctionum agitur observantia. Si enim in institutis Canonicis observandis, vel levem patiatur ne-
gle-

glectum, statim discernet neglectum transire in contemptum. Summa autem est Pontificis auctoritas, proinde nonnisi gravis esse potest ejusdem mandatorum neglectus, quandoquidem, juxta præcipientis auctoritatem, gravior est legis obligatio, & gravior etiam esse perhibetur transgressio; nam qualitas præceptorum, & auctoritas præcipientium obedientiæ præfigit metam, inobedientiæ terminat culpam; & quò diligentior debetur obsequendi cura, eò gravior culpa incurritur de contemptu, quia ubi reverentior nobis imminet auctoritas præcipientis, eò gravior formidari debet transgressio. Deplorabile utique est, quod quid inveniatur in agro Domini, *neglectu incultum*, sed magis adhuc deplorabile offertur, *quidquid est fraude in Ecclesia subreptum*; ad hæc avertenda mala invigilandum, *an super prava opera, & dogmata, censura Ecclesiastica vigeat, an vineæ floreat honestate, & sanctimonia Sacerdotum, & flores fructus parturiant obedientiam fidelium populorum*. Sancti sint Sacerdotes, & proculdubio sanctus erit populus. Nam sicut Sacerdos, sic & populus. Quotiescunque Superiores præcipiunt, subditi tenentur obedire mandatis. An autem liceat subditis examinare Prælatorum mandata, & ab eorum obedientia, sinè conscientiæ præjudicio, aliquando se possint subtrahere: pro resolutione quæsitum, sciendum quòd obedientiæ virtus semper militare debet veritati, & charitati; quapropter si in executione mandati, adversus veritatem accingitur, obedientia desinit esse: ubi ergo executio mandati, a Superiore propositi, cum subditi conscientia non acquiescit, & citra scandalum exequi non valet, potest imò debet subditus a Superioris se obedientia subtrahere: jam enim constat in hujusmodi casibus obedientiam non militare veritati, & charitati, si exequentis mandatum conscientiam agit, & citra scandalum exequi non valeat. Sed quid ad me (forte dicat aliquis zelo obedientiæ stimulatus) ille viderit, cui mihi contradicere fas non est. Non est discipulus supra Magistrum. Sequi debet, non præire Superiorem subditus, qui docendus, non docturus

Superioris lateri adhæret ; nec subditus attendere debet quale sit quod præcipitur , cum debeat hoc solo esse contentus , quia præcipitur . Utique non est qui asserat , mandata Superiorum esse à subditis dijudicanda , ubi nil juberi deprehenditur , divinis contrarium institutis ; necessaria tamen est in subdito prudentia , quâ discutiat , an quid fortè in executione mandati propositi , legi Dei adversetur , & consequenter propriæ conscientiæ quieti molestiam inferat ; cæterum frustra scripsisset Apostolus : *Omnia probate , quod bonum est tenete* ; Et Christus cum simplicitate columbæ , uniri voluit prudentiam serpentis ; Neque præcipiente superiore contraria legi Dei , ponit intuto subditus conscientiam suam dicens : Nihil habeo interrogare , viderit Superior quid jusserit . Dic quæso , si dato in manus gladio , suum te armari juberet Superior in jugulum , Superiori sic imperanti , statim ne acquiesceres ? Nonnè ab hac obedientia te non subtrahere , meritò crederes tibi in crimen reputari homicidii . Constat ergo debere subditum uti prudentia in exequendis mandatis , tunc maximè , cum secundum recti dictamen judicii probata , bona non esse discernuntur . Hicque præcavendum quòd quædam sunt pura bona , quædam pura mala , & in his nullam deberi hominibus obedientiam , quoniam nec illa omittenda sunt , etiam cum prohibentur , nec ista vel cum jubentur committenda . Porro inter hæc sunt media quædam , quæ pro modo , loco , & tempore , vel persona , idest attentis circumstantiis , & mala possunt esse , & bona , & his lex posita est obedientiæ . In his profectò fas non est sententiam discutere Superiorum ; in his omninò Prælatorum nec jussio , nec prohibitio contemnenda . Pura mala numquam præcipi possunt , pura bona numquam prohiberi , cum nullius prohibitio valeat obviare divinis præceptis , nullius jussio præjudicare prohibitis . Quia verò quædam sunt media , quæ quidem per se nec bona esse noscuntur , nec mala , & in tantum bona , quia præcepta , mala quia prohibita , hæc possunt quidem à Superioribus ,

To. II. N & be-

& benè pariter, & malè, vel prohiberi, vel juberi, sed malè nullatenus in his à subditis poterit obediri.

SECTIO QUINTA

Posse inveniri ne dubites, mihi in promptu est (ut multa, & innumera prætermittam, quæ passim neglecta jacent) nonnulla etiam ex his, quæ plantavit dextera tua, convulsa monstrare. Nonne os tuum in Rhemensi Concilio, subjecta Capitula promulgavit. Quis ea tenet? quis? falleris, si teneri putas. Si non ipse peccasti, aut statuens, quæ non tenerentur, aut quod non tenentur dissimulans.

Statuere, quæ non observentur, aut statutorum observantiam dissimulare, culpa est præcipientis, non minus gravis, quàm transgressoris; & fortè major in illo qui ut adimpleantur statuta non invigilat; siquidem omnium transgressionum, quæ contra promulgatum statutum committuntur reatu gravatur; ubi transgressores, de suâ solum peculiari inobedientia, sunt apud Deum culpabiles.

SECTIO SEXTA

Præcipimus aisti, ut tam Episcopi, quàm Clerici, neque in superfluitate, seu inhonesta varietate colorum, aut fissura vestium: neque in tonsura, intuentium (quorum forma, & exemplum esse debent) offendant aspectum: sed potius ità in suis artibus errata condemnent, & amorem innocentiae conversatione demonstrent, sicut dignitas exigit Ordinis Clericorum &c.

Rhemensis Concilii capitula, sub Eugenio Tertio statuta, hic exhibet S. Bernardus, quæ ipso Pontifice adhuc superstitè, non observata deplorat. Primum Capitulum Clericalis habitus, atque tonsuræ præcipit honestatem,

statem, cujus Canonis observantia, utinam nostris vigerat temporibus, quibus passim obvios habemus Ecclesiasticos, quos forma, & honestas habitus (utinam saltem cultura morum) utique à Sæcularibus non facit discretos. Honorem, & decus Ecclesiasticæ dignitatis, etiam in externo cultu habituum esse repositum, sed magis in cultura morum, & professione virtutum, omnibus satis compertum est. Hanc veritatem mellifluo calamo suadere nititur Sanctus Doctor, tractatu de moribus, & officio Episcoporum, ex cujus sensibus facilè ediscitur, quâ ratione valeant Ecclesiastici honorificare ministerium suum. Quisquis Ecclesiasticæ militiæ nomen dedit, aut mundo placere gestit, aut Deo. Si Mundo, superfluum erat Clericalem assumpsisse tonsuram. Si Deo, quare unâ cum hominibus sæculi, adhuc mundi studet vanitatibus, emendicatis capillorum ornamentis, & luxu habituum. Cum primum quis Clericalem habitum induit, crinium tonsuram suscipit ab Episcopo, ut discat superflua omnia esse ab Ecclesiasticis resecanda; cur itaque in superfluo ornatu reassumere enititur, quod jampridem tamquam superfluum projecerat. Utique vel ut placeat Deo, vel ut placeat hominibus. Si ut placeat Deo fallitur, Deus enim non placatur vanitatibus mundi. Si ut placeat mundo, ergo mentitus est per assumptam tonsuram, quandoquidem in abscissione crinium, se à mundi vanitatibus segregem vivere professus est. Sæpè in sacris Conciliis, per renovatos Canones, luxus vestium, cultura crinium fuere interdicta, sed non restricta, poenâ dictata, sed minimè secuta, ex quo factum est, ut molities vestium inter Ecclesiasticos magis invalesceret, à tempore D. Bernardi usque ad nostram ætatem: Ad evellendos abusus, non sufficit poenam infligere, nisi transgressores cogantur, & poenâ succumbere. Poena statuta, & non inflicta, novæ est transgressionis incentivum, non remedium. Sed agrè se ad modestiam, & frugalitatem, sacra professione condignam, component Clerici, nisi prius juxta Canones se componant Præsules, & suo doceant exemplo,

quod præcipuum Ecclesiastici decus est ordinis, nempe virtus, modestia, & pietas, quorum incremento non parum officit erronea, quæ multorum animos occupavit, opinio, externum scilicet splendorem, proceribus Ecclesiasticis congruere, imò necessarium esse, ut gradus dignitatem tueri valeant; sed hanc inanem persuasionem, Canonum, & Conciliorum auctoritas, unanimis Patrum doctrina, Sanctorum Præfulum exempla, & ratio ipsa convellunt, ex quibus omnibus evincitur, veris solidisque virtutibus, potius quàm externo splendore, honorem, & reverentiam, acquiri. Utique nimis infirma sunt honoris fulcra, quibus plerique Ecclesiastici, mundi vanitatibus addicti, innituntur, indè nitorem acquirere, & decus se posse percipere arbitrantur: imò certum est, quòd potius auctoritati officiant, & tandem pariunt contemptum; facile his consentiet, qui Sanctorum Præfulum, & Ecclesiasticorum exempla percurreret; sed ad quid veterum exempla proponere, quandoquidem nostrismet oculis testes esse possumus, sæculares scilicet venerabundos accedere ad Ecclesiasticum, quem vident moribus, & habitu compositum, & tamquam nugaces contemnere vanitatibus addictos: adeo verum est, quòd honorem, & decus Ecclesiasticorum, non vanitates, sed virtutes conciliant.

SECTIO SEPTIMA

Illud etiam duximus adnectendum, ut nullus in Archidiaconum, vel Decanum, nisi Diaconus, vel Presbyter ordinetur. Archidiaconi verò, Decani, & Præpositi, qui infra ordines prænominatos sunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur.

Contra dispositiones Canonicas accelerati honores, non extollunt, sed deprimunt promotos, imò & promovescentes; per gradus, non per saltus ascendendum est ei, qui in suo profectu non vult sentire defectum. Heu nimium,

nostra ætate, plures videre est, qui vix inter Clericos computati, jam aspirant ad insulas, neque (sicut par esset) ut Ecclesiis deserviant, sed ut Ecclesiis præficiantur, inter Ecclesiasticos computari patiuntur, sedentes in Cathedralibus, priusquam Clerici apparuerint; difficile est expertum militiæ ducem se exhibere, qui in inferioribus militiæ gradibus se se prius non exercuerit, idem censeas, & de militia Ecclesiastica. Qui juxta statuta à sacris Conciliis tempora, in inferioribus Ordinibus, dignà Ecclesiastico probitate, se se non exercuerit, vix evadere poterit in Sacerdotem perfectum.

S E C T I O O C T A V A

Prohibemus autem ne adolescentibus, vel infra sacros Ordines constitutis, sed qui prudentia, & vitæ merito clarescunt, prædicti concedantur honores.

Promotio juniorum ad Ecclesiasticas dignitates, graviter perstringitur in hoc Canone; difficile enim esse noverat Eugenius Pontifex, gravitatem morum, quæ per-necessaria est cuicumque Ecclesiasticas dignitates implenti, cum juventute componere: nam licet nulla ætas Dei gratiæ sit fera, vel præmatura, quamvis aliquando sit invenire juniores, qui super senes intelligunt, moribus antiquant dies, prævenientes tempora meritis, quodque ætati deest compensantes virtutibus; nihilominus experientia comprobatur, quod cum virtus præmatura fulget in junioribus, admirationem potius sibi conciliat, quam venerationem. Ad dignè ministrandum in Ecclesia Dei, per-necessarium est, quod in excellentioribus dignitatibus constituti, non modò ratione virtutis effulgeant, sed etiam, ut ratione gravitatis, quam præfert ætas præmatura, venerationem à subditis exigant. Perspecta Eugenio hæc veritas, cui inhærens, præfato memorabili Canone decrevit

ne adolescentes ad dignitates promoverentur Ecclesiasticas.

Pro-

Profectò, si aliquando contigit juniorem aliquem, in Ecclesia promotum invenire, qui absque quarela subditorum, suo satis fecerit muneri, & impleverit cum omni prudentià, in junioribus annis, dignitatem, opus Dei hoc fuit, mirandum, non imitandum. Per quam difficile est, juvenem posse diù præesse, absque eò quod in scopulum impingat, si non aliundè, saltem defectu experientiæ; esto posse juvenem compensare virtutibus, quod deest ætati; rerum, tamen experientia in sola insidet ætate provecta, neque sinè experientià, quis potest commendabile regimen exhibere; proinde sapienter cautum fuit ab Eugenio, ne adolescentibus Ecclesiastici concederentur honores.

SECTIO NONA

Verba tua hæc, tu sanxisti; quid effectui mancipatum: adhuc adolescentes, adhuc qui infrà sacros Ordines sunt, in Ecclesia promoventur: Quod ad primum capitulum, pertinet, luxus vestium interdictus, sed non restrictus: pœna dictata, sed minime secuta est. Jam quartus annus est, ex quo datum mandatum audivimus; & neminem adhuc Clericorum privatum beneficio, neminem Episcoporum suspensum ab officio luximus. At luctu amarissimo dignum, quod secutum est. Quid hoc? Impunitas, incuriæ soboles, insolentiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutritrix. Et beatus, si omni satagas curâ, malorum omnium primam parentem, cavere incuriam. Sed ad hoc, tu operam dabis. Et nunc leva oculos tuos, & vide si non æquè ut prius, pellicula discolor sacrum ordinem decolorat. Si non æquè ut prius, fissura enormis penè inguina nudat. Solent dicere: Num de vestibus cura est Deo; & non magis de moribus? At forma hæc vestium, deformitatis mentium, & morum indicium est. Quid sibi vult quòd Clerici aliud esse, aliud videri volunt? Id quidem minus castum, minusque sincerum, nempe habitu milites, quæstu Clericos, actu neutrum exhibent.

bent. Nam neque pugnant at milites: neque ut Clerici evangelizant. Cujus Ordinis sunt? Cum utriusque esse, cupiunt: utrumque deserunt, utrumque confundunt. Unusquisque, inquis, in suo ordine resurget. Isti in quo? An qui sine ordine peccaverunt, sine ordine peribunt? Aut si summè sapiens Deus, veraciter creditur à summo usque deorsum nihil inordinatum relinquere: Vereor istos non alibi ordinandos, quàm ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. O miserandam sponsam talibus creditam paranymphis: qui assignata cultui ejus, proprio retinere quæstui non verentur. Non amici profectò sponsæ, sed æmulì sunt. Et de his satis quæ sub te sunt. Et si non ad materiæ copiam, quæ est multa nimis: certè ad id quod proposui ego. Visenda jam quæ circa te sunt: sed ad ea, ostium nobis liber quartus aperiet.

Repetens sanctiones Canonicas, in Concilio Rhemensi, Eugenio Præsidente, emanatas, conqueritur S. Bernardus de earundem sanctionum inobservantia, imò impunes passim reperiri transgressores; sed inferiorum culpas, ad nullos magis referendas esse, quàm ad desides, negligentisque Rectores, longa comprobavit experientia. Semper fuit impunitas incuriæ soboles, insolentiæ mater, impudentiæ radix, transgressionum nutrix. Cavenda proindè incurià à Superioribus, quæ prima est omnium malorum parens; Superior ecclesiasticus semper providere debet, & prævidere, ut subditos suos in spiritu lenitatis avertat à malo, & contineat in bono; ubi opus est præcat exemplo, excitet cohortationibus, adjuvet orationibus; sed etiam, ubi expedire compererit, debet increpare correctionibus, & transgressores Canonicis submittere pœnis, ne ex impunitate oriatur incuria, & langueat disciplina Ecclesiastica, quæ languente confunduntur Ordines, nec cujus ordinis sint Ecclesiastici, vix potest discerni; quapropter à suo ordine deficientes, certè non alibi poterunt ordinari, quàm ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat; ut
igi-

igitur omnia ordinata sint in domo Dei, editæ fuerunt in Sacris Conciliis sanctiones canonicæ, quarum plures ad ordinandam vitam, & honestatem Clericorum collimant. Sub nomine autem Clericorum veniunt personæ omnes, ad Dei servitium in Ecclesia Christi, per collationem Ordinis Ecclesiastici, selectæ. Illi etiam quibus tantum prima tonsura est collata, inter Clericos computantur, quibus insuper adstipulantur quotquot per professionem Religiosam, Deo specialiter se se in aliquo regulari instituto manciparunt, etiamsi nullis postmodum fuerint ordinibus sacris, imò neque minoribus insigniti. Quales sunt Religiosorum institutorum laici, sive conversi, qui propterea cum æquè gaudeant privilegio fori, etiam juxta leges à Sacris Canonibus, pro eorum statu præscriptas, debent suam vitam componere, & honestate vitæ prælucere. Est autem quòd in odiosis, sub nomine Clericorum, non veniant Episcopi, aut quicumque sunt in dignitate Ecclesiastica constituti, imò neque Canonici; nihilominus ubi agitur de observantiâ Canonum, circa vitam, & honestatem Clericorum, comprehenduntur vel maximè Prælati, & quicumque dignitate Ecclesiastica sunt insigniti, imò Religiosi omnes utriusque sexus, sive professi, sive laici. Clericorum itaque, vitæ honestas, pro quâ dirigenda editæ sunt, diversis in Conciliis, maximè in Rhemenfi sub Eugenio Tertio, diversæ sanctiones, alia est interna, externa alia. Internam, quæ in recta intentione, & intimo virtutum exercitio reposita est, dirigere debet uniuscujusque conscientia, & obligatio, quâ unusquisque, pro suo statu, tenetur proficere de die in diem coram Deo; & hoc sub graviore obligatione, quò major est dignitas, ad quam quisque se in domo Dei sublimatum discernit. Quoad externam verò honestatem vitæ, quam præcipuè dirigunt Sacri Canones, quæve lucere debet vir Ecclesiasticus coram hominibus; ad hanc servandam tria requiruntur, *abstinentia à peccatis* in actum externum prodeuntibus, imò etiam à quibusdam actibus, quamvis per se licitis, non verò congruen-

gruentibus iis, qui Dei obsequio se se specialiter obtulerunt; secundò *integritas vitæ*, quæ maximè lucere debet in studio castitatis, sobrietate, mansuetudine, & sedulâ sacri Officii administratione; Tertio *decentia habitus Clericalis*, juxtâ sacros Canone præscripta, & de hac externa Clericalis vitæ honestate, præcipuè agitur, non modò in Concilio Rhemenſi, cujus capitula nunc expendimus, sed & in Concilio Tridentino ſeſſ. 22. c. 1. de reſorm. his verbis: *Quapropter ſic decet omninò Clericos in ſortem Domini vocatos, vitam, moresque ſuos omnes componere, ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliisque omnibus rebus, niſi grave, moderatum, ac religione plenum præſeferant; levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.* Verba utique tam ſacro digna conſeſſu, & perneceſſaria, ut in omnium Clericorum corde, & animo ſculpantur tanquam in ſilice, ut juxta eadem quotidie ſe ſe componere ſtudeant. Si tam ſacri Canonis vigeret obſervantia, non contingeret paſſim obvios habere Eccleſiaſticos, ſive Sæculares ratione habitus, & quod magis dolendum, ratione morum contemptibiles, inſtar mulierum comam criſpantes, cyprio conſpergentes, vel fictitiis crinibus ſe ſe ornantes, virgatas deferentes veſtes, quos vix color à Sæcularium habitibus diſcernit; ſivè regulares, quærentes delicias in cili- cio, & ſequentes, quoad poſſunt, vanitates, & inſanias falſas. Secus ac præſcribant ſacri Canones, Clericis in habitu, in tonsura incedentibus, poena ſuſpenſionis, imò & privationis beneficiorum indiſta. Sed quis eſt ex tot tranſgreſſoribus, qui poenam indiſtam ſentiat, & inſiſtam: poena diſtata, ſed quando ſecuta. Impunes in habitu minus honeſto incedunt Clerici: quid hoc? impunitas incuriæ ſoboles, inſolentiæ mater, radix impudentiæ, tranſgreſſionum nutritrix. Numquam ſatis commendabiles Præſules illi, qui omni cura ſatagunt, malorum omnium primam parentem, in ſuis Dioceſibus cavere incuriam. Summi Pontificis munus eſt ſuper omnes invigilare Epiſcopos,

ut juxtà Canones, suos dirigant Clericos in habitu, in tonsura, in moribus; transgressores verò, non modo sciant poenam indictam, sed etiam sentiant inflictam; Cæterum poena indicta, & numquam inflicta, majorem dat ansam transgressoribus, & generat indicentibus contemptum; quapropter Superioribus Ecclesiasticis, in re tanti momenti, expedit identidem vellicare aures, præfatis S. Bernardi verbis, quæ utique non modicum debent timorem incutere omnibus, qui præsunt in domo Dei: *Inferiorum culpa ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides, negligentefque rectores*: ad quorum desidiam excutiendam, statutum fuerat in Concilio Rhemenfi, ut tamdiu ab officio Episcopali abstinerent, donec poenam constitutam Clericis, à debita honestate vitæ, & habitus declinantibus, imponerent. Peccat autem, qui in his, quæ disciplinam Ecclesiasticam concernunt, aut statuit, quæ teneri nequeant, aut dissimulat, sciens nihilominus quod statuta contemnuntur. *Et de his satis, quæ sub te sunt, & si non ad materiæ copiam, quæ est multa nimis, certè ad id quod proposui ego. Visenda jam quæ circa te sunt, sed ad ea ostium nobis liber quartus aperiet.*

SANCTI BERNARDI ABBATIS
DE CONSIDERATIONE
LIBRI QUARTI
CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS.

Acturus de his, quæ sunt circa Pontificem, præsentis libri quarti tractationem orditur S. Bernardus; Eugenio significans, quæ propè habemus, nostræ commissa sollicitudini, quàm sint cautè regenda, observanda, & custodienda, utpotè quæ vexationem augent, continuæ occupationi reserant aditum, utilitatem minuunt, laborem accrescunt; quapropter opportuna consideratione sunt præveniendæ, ne turbulentius irruant, imò ne obruant. Sub nomine verò eorum, quæ sunt circa Pontificem, spiritus tranquillitati adeò obnoxia, Pontificis animum tam dirè vexantia, quid intelligi debeat, quàm sincerè, tam fidenter exprimit S. Doctor, zelo illo, quo semper æstuabat, impellente, qui cum solius charitatis sit fœtus, loquenti libertatem donat. Amor enim vincit omnia, quid nì zelus sincero, & sancto amore calefcens, quævis prærumpat ob-

stacula, quæ fucare possent veritatem, cujus potissimum inopia reperitur in aulis. Itaque S. Bernardus, decoris domus Dei, & gloriæ sponsi ejus, Summi Pontificis, zelator eximius, Pontificem monet, ut considerationem dirigat ad domesticos suos; de his enim præcipue sermonem instituere intendit, dum in hoc libro, de his quæ sunt circa Pontificem, pertractare aggreditur: sub domesticorum autem, & collateralium nomine, comprehendit Romanæ Curia Ministros, & Pontificis aulicos.

SECTIO PRIMA

Si mihi plenius innotuisset, amantissime Eugeni, priora qualiter acceptaris, secundum hoc, vel fidentius in reliquum processissem, vel cautiùs; aut certè substituissem omnino. Nunc verò quia ob locorum distantiam, id minime datur, non mireris, si prodit exilior sermo, anceps, verecundè fateor, ad medium veniens.

IN materia tam gravi, qualis est præsens, anceps æquè, ac verecundum prodit D. Bernardi eloquium; anceps quidem, quia ob locorum distantiam, nundum sibi plenius innotuerat, qualiter tres priores libri, jam ad Pontificem Eugenium transmissi, fuissent accepti. Quamvis enim, Pontifice præcipiente, præsentis de Consideratione libros, scriberet S. Doctor; nihilominus argumenti gravitas, præcipientis auctoritas, scribentis humilitas, ancipitem faciebant scriptorem, simul & verecundum; maxime quòd discutiendarum rerum, quas pertractandas sibi proposuerat, poscebat ordo, ut in hoc quarto libro, jam propius accederet ad differendum de collateralibus Pontificis, eorumque characterem exprimendo, adamussim innueret, quibus ornari virtutibus, à quibus deflectere vitiis tenerentur; arduam proinde assumebat provinciam; acturus nempe de Collateralibus, scilicet de Aulicis, de Ministris, de Magnatibus, qui ut plurimum plus favent ma-
jesta-

jestati , quàm veritati ; plus gaudent adulari , quàm cor-
 ripi ; plus diligunt retributiones , quàm Principem ; plus
 fortunæ famulantur , quàm æquitati ; plus quæ sua sunt quæ-
 runt , quàm quæ sunt Principis ; plus mundanis innitun-
 tur principiis , quàm Evangelicis . Quapropter omni jure
exilior sermo , ab humili S. Abbate , *profilieus anceps* , &
verecundè veniebat ad medium , siquidem seniores populi ,
 orbis Judices , Romanæ Curia Magnates , Ecclesiastici prin-
 cipatus dynastas , Pontificis Collaterales , Regni ministros ,
 Eugenii domesticos , habere debebat Auditores , fortiri &
 criticos oculatissimos . Nihilominus , cum satis esset Divo
 Bernardo perspectum , quòd quisquis ad solam Dei gloriam ,
 Summo Pontifice , sive Deo per Summum Pontificem præ-
 cipiente , loqui aggreditur reformationem morum , abje-
 ctionem vitiorum , amorem virtutis ; cum steterit ante ,
 Reges , & præfides , cogitare non debet quomodo , aut
 quid loquatur ; datur enim à Deo , pro tempore opportu-
 no , quid loqui opus sit : verecundum quidem , sed since-
 rum , & sancto zelo ferventem , suum in præsentì libro ,
 S. Doctor profert sermonem . Ignitum S. Bernardi elo-
 quium semper apparuit , sed in hoc quarto de Considera-
 tione libro , ignitum apparuit vehementer , dum colla-
 teraliū Summi Pontificis mores discutere , & ubi opus
 esset , ad meliorem frugem reducere intendit , ad hoc ut
 in domo Dei omnia ordinatè se habeant , & nihil coinqui-
 natum videre contingat , ubi maximè *Clerum illum ordi-*
natissimum esse decet , ex quo præcipuè in omnem Ecclesiam ,
Cleri forma debet procedere . Nonnisi verecundè ad me-
 dium venire potest sermo , qui vitiorum verenda debet de-
 tegere ; tunc maximè , cum agitur de vitiis Procerum Re-
 gni , & Ministrorum , qui ut plurimum cum se se inde-
 fectibiles credant , egrè defectibus obnoxios apparere pa-
 tiuntur ; quapropter de suis vitiis altum volunt custodiri
 silentium : hinc est , quòd supra ministros , & domesticos suos ,
 plus quàm supra cæteros subditos , oculati vivere debent
 Principes ; subditorum enim vitam , & mores , regni Pro-
 ceres

ceres satis superque, & sæpè plusquam par sit, discutiunt, ad trutinam revocant, excessus castigant; sed ministrorum errata, solum Principem habere possunt vindicem: sobrià proindè, & intenta consideratione, super eorum gesta opus esse, monet Bernardus Eugenium, & in eo omnes Principes, ut scilicet supra Procerum, Collateralium, & Ministrorum suorum acta, & mores, oculati semper ince-
dant: Non enim omnes qui de domo Principis sunt, qui Principi quotidie assistunt, qui incessanter dicunt Principi euge, euge, semper amici sunt Principis; quæ pro bono regimine magis congrua sunt suggerunt, aut faciunt, vel meliora proponunt, maximè cum scriptum sit: *inimici hominis domestici ejus.*

SECTIO SECUNDA

Primis itaque considerationis partibus, libris prioribus pertractatis, in manibus est de his addere, quæ circa te sunt, & ipsa quidem sub te, sed quò propiora, eò importuniora tibi.

I Nimici hominis domestici ejus, ideò *quæ propiora nobis, ut plurimum importuniora experimur*; tunc maximè, cum inter dominum, & domesticos, quanta est locorum propinquitas, tanta est morum distantia; veh' domui, sub cujus tecto, inter dominum, & domesticos non viget consonantia morum; nonnisi turbulenti, ejus qui præest auribus, resonabunt clamores, eò importuniores; quò propiores; quibus, ut recludatur aditus, nullum opportunius, quàm D. Bernardi consilium. Studeat Dominus, moribus compositos feligere domesticos, invigilet Princeps, ut ambulantes in viâ immaculatâ feligat Ministros, si pacificè, si cum gloriâ vult Principare.

SECTIO TERTIA

Nempè coram posita, incuriam non admittunt, non dissimulationem, non oblivionem. Vehementius urgent, turbulentius irruunt, verendum nè obruant. Circa ejusmodi, quàm sobrià, & intentà consideratione opus sit: proprio te experimento edoctum satis non ambigo.

Regni Proceres, & Regis domestici, semper adstant coram Principe: quò propiores eos habet Princeps, eò promptior esse debet ad emendandum, ubi deficientes animadverterit, *nàm coram posita incuriam non admittunt, non dissimulationem, non oblivionem*: Ubi suos aulicos permittat Princeps in vitiis tabescere, quomodo cæteros à vitiis avertet; ubi mala in domo sua non corrigat, quà ratione dissitos ab aula subditos, si quos noverit ad vitia proclives, emendabit. Non finè reatu, saltem incuriæ Domini, committi possunt à Regni Proceribus, ab aulicis, à domesticis excessus; *nempè coram posita incuriam non admittunt*: circa Collaterales suos sobrià, & intentà consideratione opus habere Principes, jam proprio experimento edoctos satis, non ambigo.

SECTIO QUARTA

Alioquin si non cauta, opportunaque interveniat consideratio: occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & sollicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: Plus laboris, & minus utilitatis.

Inter graves labores sivè corporis, sivè mentis, difficile est, si non intentione, memoria saltem, & cogitatione, spiritum hominis aliquam non pati dissolutionem. Majoris est gratiæ privilegium, externis occupari laboribus, & interius, sine intermissione Deo vacare: vix datur corpore laborare, aut spiritu, absque jactura interioris suavitatis.

vitatis. Occupationes multæ aggravant animam, augent sollicitudines, vexationes multiplicant, tempus absumunt, auferunt libertatem spiritus, itaut sub experientia magistra, confiteri necesse sit, quòd ubi plus laboris, ibi minus est utilitatis, *Ubi labores vehementius urgent, turbulentius irruunt, timendum ne obruant*; in multiplicitate laborum, sobria, & intenta consideratione opus habere, monet Bernardus Eugenium, & cum Eugenio omnes, sive in Regno, sive in Sacerdotio principantes, quippè quibus ratione sui muneris, irruentibus de die in diem occupationibus, ab eorum numero, & pondere obrui sæpè contingit; obrui inquam, quia ad canos deducti, jam instante mortis limine, per quàm rarò, toto vitæ tempore, vix aliquando se intra se collegisse non ignorant, ut seriò considerarent de ratione villicationis reddendæ Domino illi, qui aufert spiritum Principum, & terribilis est apud Reges terræ; apud quem externæ excusatio occupationis, vexationis, & laboris non erit sufficiens, quancumque contigerit laborem externum, etiam ratione, muneris assumptum, animæ Prælatorum, Principum, aut aliorum quorumcumque, & quacumque dignitate fulgentium, fuisse detrimentum; cautè proinde, & opportunè considerare debent Superiores omnes, ne occupationes continuæ ipsis plus pariant laboris, & minus utilitatis; & ne ubi viventes inter occupationum suarum sollicitudines, laboris non habuerunt finem; morientes deindè recipiant, pro suorum mercede laborum, damnationem; vel, quia ut par erat, recta intentione ad solam Dei gloriam, labores suos non direxerunt, vel quia plusquam opus esset, externis intenti laboribus, animam suam neglexerunt, totum vitæ suæ tempus dantes actioni, momentum non invenientes, quod darent orationi, & conscientiæ suæ discussioni: Si quos hujusmodi est invenire, absque utilitate laborant, ipsisque competit, quod scriptum est: *Tota die laborantes nihil cepimus.*

SECTIO QUINTA

*Dico autem instantia illa quotidiana ab Urbe, à Curia,
à domestica Ecclesia tua.*

URbs, Curia, & domestica Ecclesia, illa sunt quæ Pontificis augment laborem; an verò cum laboris augmento, etiam conscientie utilitatem componant, interni spiritus quieti non officiant, hoc opus, hic labor; hoc inquam illud est, circa quod sobria, & intenta consideratione opus habent, qui præsumunt, ne ipsis ad extrema deductis, sed serò nimis, exclamare contingat: tota die laborantes nihil capimus. Urbs, Curia, & domestica Ecclesia, utique Pontificiam exigunt sollicitudinem, sed omnimodam sibi vindicare non debent, cordis, & mentis occupationem, ne internam auferant quietem, quæ sola in cælestium consideratione perfruitur. His salutaribus monitis, non intendit S. Bernardus Pontificem avertere ab occupationibus, cum munere Pontificio necessario connexis, quæve in Urbis, Curie, & domesticæ Ecclesiæ regimine abundant. Sed Præsules hortatur, ut detrahant quotidianæ instantiæ, & ad horam saltem quotidie dimittant sollicitudines, ut se intra se colligant, itaut in Urbis, Curie, & domesticæ Ecclesiæ sollicitudine, non æmulentur; & ad hæc ita intensum non impendant animum, ut postmodum habeant ad æterna, & interna remissum: hæc illa sunt, quæ juxta D. Bernardi sensum, *Non verentur suscitare dilectam, antequam ipsa velit.*

SECTIO SEXTA

Hæc inquam circa te sunt: Clerus, & populus tuus, cui specialiter Episcoparis; ac per hoc specialis curæ teneris debitor. Hi quoque, qui tibi quotidie assistunt, Seniores populi, Orbis Judices, & qui item de domo, & mensa tua sunt, Capellani, Cubicularii, Ministri quoque

diversis deputati officiis in obsequium tui. Hi te familiarius visitant, frequentius pulsant, molestiusque sollicitant. Hi sunt, qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit.

URbi, imò & orbi providere, quæ ad Romanam Curiam, ex toto orbe deferuntur, causas expedire, domesticæ Ecclesiæ prospicere, instantia sunt quotidiana, quæ frequentius pulsant, molestiusque sollicitant Pontificem: itidem circa Clerum, & populum, cui specialiter Pontifex Episcopatur, specialis curæ debitor tenetur, sicut & circa seniores populi, Urbis Judices, æquè ac circa suos domesticos, Capellanos, Cubicularios, cæterosque Ministros, in obsequium Pontificis deputatos, qui quò familiarius Pontificem visitant, ideò frequentius pulsant, molestiusque sollicitant, & quò propiores, eò sæpè importuniores facti, non verentur suscitare dilectam, antequam ipsa velit; idest remove ab orationis quiete, & considerationis studio, cui addictos esse expedit quoscunque, ad Ecclesiastica fastigia sublimatos; nam in pluribus Ecclesiasticorum Procerum aulis, experientia comprobatur quàm verum sit Davidicum illud effatum: *inimici hominis domestici ejus*: Sæpè enim Episcopos plus à domesticis, quàm à cæteris subditis, in tota Diocesi suæ providentiæ commissis, vexationem, & dissipationem mentis pati contingit; quia domesticæ curæ importunius eos pulsant, occupant animum, præoccupant spiritum. Potissimum itaque Prælatorum studium esse debet, domesticos habere moribus compositos, & amatores quietis, non minus propriæ, quàm sui Præfulis, ne importuniores facti, augeant regiminis Ecclesiastici pondus, per se satis arduum, etiam humeris angelicis verendum. Profectò difficile est invenire Diocesim moribus compositam, in charitate unitam, ubi domus Episcopi turbulentos foveat domesticos, importunos nimis, frequentius pulsantes, molestiusque sollicitantes Pastorem; *sed coram posita incuriam non admittunt,*

non dissimulationem, non oblivionem. Singularis curæ debitor tenetur Episcopus circa ea, quæ coram se sunt posita, nempe circa domesticos, atque ministros; siquidem ex eorum probitate, ut plurimum pendet totius Diœcesis compositio. Hinc est quod adeo sollicitè urget Bernardus Eugenium, & in eo omnes Prælatos, ut circa domesticos suos, & ministros, oculatissimi vivant, & incuriam non admittant: hac de re etiam Apostolus suum monuit Timotheum: *Epist. 2. Oportere Episcopum esse domui suæ bene præpositum, nam si quis domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit.* Difficile est Episcopum amplecti eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, potentem esse exhortari in doctrina sana, si domesticos contradicentes, sua nutriet in curia, & vereatur arguere.

CAPUT SECUNDUM

SYNOPSIS.

De Cleri Romani moribus, & quales esse oporteat, in præsentī capite sermo instituitur; siquidem ad normam Ecclesiasticorum Romanæ Curia, cæterarum omnium Ecclesiarum Clericos componendos esse, non est qui ambigat; itidem de populi Romani moribus differit: qui tempore D. Bernardi, instigante Arnaldo Brixienſi, valdè erant corrupti. Emendationi, & curæ subditorum suorum, sine intermissione, Prælati debent semper insistere; nec officit quòd subditi aliquando non emendentur, quavis indefessè Superiores emendationem requirant; Deus enim, ab Ecclesiasticis Pastoribus, ovium suarum curam exigit, non curationem; quapropter sacri Operarii secundum laborem, non juxta proventum laboris, mercedem sunt recepturi. Malæ consuetudines frustra abusibus, & vitiis obtenduntur. Veterum Pastorum cum præsentibus fit comparatio. Tales nunc desiderat, quales olim habuit Ecclesia:

sia: Hinc occasionem nactus S. Bernardus, Ecclesiæ primitivæ statum comparat cum moribus eorum, qui suo ævo aded erant in Urbe bonis moribus infensi, nempe cum Arnaldistis, quorum perditæ mores ansam dedere Bernardo, ut in increpationibus corriperet tunc temporis homines, Romæ debaccantes, & eorum vi rationi prævalente, factum est, ut expulsis Romanis Proceribus, cæterisque omnibus patritiis, Eugenio adhærentibus, Arnaldistæ, qui ferè omnes erant exteri, se veros Cives Romanos esse gloriarentur; proindè Senatus antiqua jura repetere contendebant: ubi notatu dignissimus est zelus S. Bernardi, qui ad solam Dei gloriam collimans, aded liberè scripsit; quis talia nunc diceret, aut scriberet impunè, & tamen mores hodie, in quibusdam regionibus corruptissimi, similem, vel acriorem mererentur censuram.

SECTIO PRIMA

Et primo quidem Clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo præcipuè in omnem Ecclesiam Cleri forma processit.

HÆc est potissima Romanæ prærogativa Ecclesiæ, quæ super cæteras fulget, & præminet Orbis Ecclesias, ut ex eà, utpotè ex majori Orbis Catholici luminari, cæteræ omnes accipiant, tamquam de lumine lumen; quasi Sol in firmamento Ecclesiastico refulgens, reliquis per Orbem dispersis Ecclesiis suum impertitur fulgorem. Ab Urbe Roma, ubi Christi Vicarius confidet, rectam vivendi normam, Prælatitiæ dignitati consonam, omnes Ecclesiæ universalis Præsules, debent ediscere. Ad illorum Ecclesiasticorum formam, qui supremo quotidie adstant Pontifici, debent reliqui Sacerdotes se se componere. Magnum profecto Curia Romanæ onus, magnum opus, si Pontifex, si Præsules, qui adstant Pontifici, debent se exemplum præbere bonorum operum in doctrina, in gravita-

vitate , in verbo fano , & irreprehensibili , omnibus totius
 Orbis Ecclesiasticis ; itaut quicumque exadverso sunt , ve-
 reantur , & nullum possint dicere malum de Curia Roma-
 na . Si ita est , ut planè esse debet , *decet utique Clerum*
illum ordinatissimum esse , ex quo præcipuè in omnem Ec-
clesiam Cleri forma debet procedere . Una inter præcipuas
 Ecclesiæ tentationes hæc esset proculdubio , si informis
 appareret in conspectu gentium Clerus ille , *ex quo præ-*
cipuè in omnem Ecclesiam debet Cleri forma procedere . Si
 juxta quod in Hieremia legitur c. 12. v. 13. *Cleri eorum*
non proderunt eis ; quem scripturæ locum , malis Clericis
 accommodat Hieronymus , Epistola ad Nepotianum : & San-
 ctus Epiphanius Epistola ad Joannem Episcopum Jero-
 solymitanum . Neque minoris est ponderis , omnium Epi-
 scoporum obligatio ; sicut enim Romanæ Curiae debitum
 est , universo Orbi præluere exemplo bonorum operum ,
 ita cujuscumque Episcopi , & suæ domus debitum est ,
 exemplo pariter bonorum operum , totam illustrare Dice-
 cesim , suæ fidei commissam . Veh' *si Cleri eorum non pro-*
deunt eis ; Veh' si Episcopus , aut qui ex domo sua sunt ,
 se se non exhibeant dignam formam totius gregis . Veh'
 magis horrendum , si ex Episcopo , aut ejus Collateralibus ,
 in perniciem subditorum , prodirent scandala . Sed jam
 revertamur ad Clerum illum , à quo in omnem Ecclesiam
 debet Cleri forma procedere . Absit , absit quòd prodeant
 ex Clero Romano Ecclesiastici , spiritu carnis suæ inflati ,
 inanis gloriæ cupidi , qui quæ sua sunt quærant , non quæ Jesu
 Christi ; qui ipsa Ecclesiasticæ dignitatis officia , in tur-
 pem quæstum , & tenebrarum negotium convertant , nec
 salutem animarum , sed luxum quærant divitiarum : ad
 hoc solum frequentantes Ecclesiam , missam celebrantes ,
 psalmos in Basilicis decantantes , quasi pro obtinendis Epi-
 scopatibus , Abbatiis , aliisque dignitatibus decertarent ,
 & ut deinde Ecclesiarum redditus , in superfluos , & va-
 nos usus disperderent ; itaut Ecclesia dolere posset , caput
 suum esse contritum ab eis , qui potissimum invigilare de-
 berent

berent ad indemnitatem Ecclesiæ; quapropter dolente capite, etiam Ecclesiæ membra dolori succumbere cogerentur. Dolor capitis in membra redundat. Statim Ecclesiastici per orbem dispersi expendere substantiam suam vivendo luxuriosè, si Clerus Romanus, à quo debet in omnem Ecclesiam Cleri forma procedere, luxui appareret addictus, abuteretur sacris proventibus, de patrimonio Christi impinguaret carnes, adornaret equos, currus deauraret, & in capitibus omnium platearum Romæ, dispersi apparent lapides Sanctuarii. Lapidēs Sanctuarii sunt Prælati, sunt Collaterales Pontificis, sunt Seniores Ecclesiæ, Orbis Judices, Ministri à Pontifice diversis deputati sublimioribus officiis: Hi sunt capita populi Dei. Veh! Si hæc capita langueant in cupiditatibus suis; ubi languor erit in capitibus, meror apparebit in cordibus. Omne caput languidum, consequens est, quòd omne cor sit mærens; quia ergo languor est in capitibus, meror oboritur in cordibus. Membra Ecclesiæ sunt Ecclesiastici per Orbem dispersi, capita verò, qui ad primarias in Ecclesia sunt dignitates selecti. Veh! Si capita respiciant in vanitates, & insanias falsas; ubi apud Prælatos invalescat cupiditas, non potest, & in membris non refrigescere charitas. Decet itaque Clerum illum ordinatissimum esse, ex quo debet omnis Cleri forma procedere. Veh! Ecclesiasticis omnibus, sed his præcipuè, qui de Clero Romano sunt, si solam habentes speciem pietatis, ejus virtutem operibus abnegarent. Species, & forma exterior habitus Magnatorum Ecclesiæ, inducta est ad exhibendam speciem pietatis, & virtutis, de qua parum, in aliquibus Proceribus est invenire, quamvis pudor sit confiteri, nimium tamen manifestum apparet. Quæ est enim virtus pietatis, nisi charitas non ficta, humilitas vera, patientia longanimis, obedientia non segnis. Proh dolor si invenire esset Ecclesiasticos, qui nomina quidem virtutum, quibus insistere debent scirent, & saporem adhuc ignorarent: nonne iis pudorem pariter, & timorem incutere de-

deberet habitus quem gerunt, sive Prælati sint, sive Judices, sive Ministri sublimioribus deputati Ecclesiæ officii, si contingat nullum ipsis suffragari testimonium virtutis. Quomodo enim tutò usurpare valeant excelsæ dignitatis, quam occupant nomen, si dignitatis obtentæ meritum non habeant, & virtutem. Propterea Ecclesiastici omnes, sed illi præcipuè qui de Clero Romano sunt, ut tutò gloriari possint, in hac quâ corpora sua decorata sunt specie pietatis, ratione obtentæ dignitatis, ponant corda sua in virtute ejus, ut species in corporibus, virtus in cordibus, probatos illos, & cognitos exhibeat Orbi universo, sitque quod scriptum est: *Omnes qui viderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*; Undè in omnem Ecclesiam possit ex illis *omnis Cleri forma procedere*.

SECTIO SECUNDA

Deindè omne quod perperam agitur te præsentem, est tibi turpius.

Subditorum excessus Superior videns, & non corrigens, eorumdem approbator censetur; proindè omnium reatum se complicem facit, qui cum possit, & ex munere debeat, emendare detractat. Tunc agit opus suum Superior, cum portat omnes, & portando sanat, quos sanandos portat. Superiorum gloria est compositos habere domesticos, ignominia verò ferre indisciplinatos: *Omne quod perperam agitur Superiore præsentem, est illi turpius*. Quò excelsior Superioris est dignitas, eò turpior in ejus conspectu commissus excessus. Non sufficit ei, qui præest, mala non facere, nisi studeat & impedire. Qui non prohibet peccare, cum prohibere potest, jubet; nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori negligit obviare. Censetur peccati auctor, qui opportuna auctoritate fretus, nihilominus negligit esse interdictor. Superiorum om-

omnium, sed præcipuè Ecclesiæ Præfulum gloria hæc est, si dicere possint: *Non sedi consilio iniquitatis; qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam;* tacere non licet, cui ex officio incumbit peccatores emendare.

SECTIO TERTIA

Interest gloriæ sanctitatis tuæ, ut quos præ oculis habes; ita ordinati sint, ita informati, quatenus totius honestatis, & ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma: inveniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad Sacramenta, ad plebes erudiendas solliciti, circumspecti ad se se custodiendos in omni castitate.

Verus Ecclesiasticorum character, illorum præcipuè qui adstant Pontifici, ex quibus in omnem Ecclesiam Cleri forma debet procedere, hic perstringitur à D. Bernardo, qui paucis quidem, sed multa dignis consideratione sensibus, non modo multa, sed & omnia completitur, quæ dignum possunt componere Ecclesiasticum. Vir Ecclesiasticus, totius honestatis, & ordinis esse debet speculum, ad cujus aspectum suos ordinare mores universa plebs possit; itaut in ejus actibus, in ejus moribus, in ejus ore, & opere nil appareat informe, nil quod libertatem sæcularem redoleat, nil quod muliebrem sapiat levitatem, nil affectatum in sermone, in incessu, in habitibus, in ipsamet domestica suppellectili: sciens, quod sicut injuria est alicui militiam profitenti dicere, quod delicatus sit miles, magis exosum est Ecclesiasticæ militiæ addicto, si de eo dici possit, quod delicatus sit Ecclesiasticus. Plures utique in domo Dei sunt Ecclesiastici; sed quo plures sunt numero, faxit Deus, ut pauciores non sint merito. Plures simulatione, pauci fide; specie non virtute; commixtione sæculari, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate: merito debet illustrari dignitas

gnitas Ecclesiasticorum, nobilitate morum, exercitatione virtutum, instantia bonorum operum; quapropter asserit S. Bernardus oportere Ecclesiasticos, *esse expeditos ad officia, idoneos ad sacramenta, ad plebem erudiendam sollicitos, circumspectos ad se se custodiendos in omni castitate*; illos maximè, quos Pontifex habet sub oculis suis, ex quibus in omnem Ecclesiam Cleri forma debet procedere, opus est ut ità sint ordinati, ità informati, quatenus totius honestatis sint speculum, totius ordinis forma. An verò tales se exhibeant, qui sæcularium domos conversationis gratia, quò magis frequentant, rarius videntur in Choro, ut divini Officii pensum absolvant, plus ad confabulationes, quàm ad plebem erudiendam solliciti, magis ad propria quærenda commoda, quàm ad Ecclesiasticæ disciplinæ observantiam vivunt intenti, ipsi sint iudices. Quis sentiat Ecclesiasticos illos *circumspectos vivere ad se se custodiendos in omni castitate*, qui adeò frequenter conversantur, quamvis devoto, famineo tamen cum sexu, ad cujus aspectum semper periclitatur castitas, cujus quotquot zelati sunt custodiam, scimus pepegisse foedus cum oculis suis, ne vel procul, in foemineo vultu, suos figerent oculos, tantum abfuit ut paterentur familiares eorum congressus; utique totius Ordinis formam se exhibere non potest, qui ut plurimum conversatur, ubi nullus est ordo, ubi sola est amica libertas, ubi noctes vertuntur in dies. Verus Ecclesiasticus, quia tamquam totius ordinis forma debet cæteris prælucere, debet ab omni suspitione vitiorum alienus vivere; ex bona opinione, quantum sit ad sanctimoniam compositus, debet innotescere, & in omni opere suo, se debet semper probare æmulatorem virtutis.

SECTIO QUARTA

Quid de populo loquar, populus Romanus est, nec brevius potui, nec expressius tamen aperire de tuis Paræcianis quid sentio. Quid tam notum sæculo, quam protervia,
 To. II. Q & fa-

*Et fastus Romanorum, Gens insueta paci, tumultui assue-
ta, gens immitis, Et intractabilis, Et usque adhuc subdi-
nescia, nisi cum non valet resistere.*

Qua occasione, quo ductus motivo, Bernardus adeò asperè Romanos increpet, jam satis expressimus in introductione ad opus, ubi etiam constat, sub nomine Romanorum, quos hic Bernardus tamquam protervos, tumultuosos, immites, & intractabiles redarguit, non alios intellexisse, quàm Arnaldistas, & Arnaldi fautores, quo hæretico factionem inflammante, antiquæ Reipublicæ, & libertatis formam restituere nitebantur, solâ sacrorum cura Pontifici relictâ; necnon vectigalia, quæ Romano Episcopo, utpotè verò, & legitimo Romanorum, etiam in temporalibus Domino, debentur, sibi vindicare contendebant; jubentes Pontificem decimis, & oblationibus tantum, more prisco contentum vivere, ex qua contentione excitata Romæ rebellio, & in Eugenium Tertium acrius concitata. Hunc fuisse D. Bernardi sensum, colligitur ex ejus Epistola 243. Huic sensui adhærent Otho Frisingensis in Chron. lib. 7. cap. 31., & Baronius ad annum 1145. Esto inter factiosos, ab Arnaldo contra jura Pontificis concitados, plures fuisse ex minuta plebe Romanos; longa semper comprobavit experientia, in omnibus rebellionibus contra legitimum Principem excitatis, nonnisi viliorem plebem consuevisse facere tumultum, quæ sæpè in populi furore prævaluit, ex quo aliquando factum est, ut aliqui ex nobilioribus, aut metu inducti, aut per fas, & nefas compulsi, rebellibus adhærent, aut adhærere fingerent. Cæterum nobiliores concives urbium, quas legimus aliquando ad rebelliones excitatas, semper ut plurimum, suo Principi debitam servasse fidem, & devotionem, notabili quamvis facultatum suarum cum detrimento, non ignoramus; Sicut & in præsentī rebellionē, Romæ contra Eugenium commota, contigisse historici perhibent; nihilominus, quā in Urbe rebellio prævaluit, statim tota

Urbs

Urbs hanc apud Scriptores passa est injuriam, ut rebellis nuncuparetur, proterva, tumultuosa, immitis, & instabilis, quia bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu: Nihil tamen integritati, & decori concivium, qui fideles in devotione, erga suum Principem, tumultuante plebe, permanserunt, officere unquam potuit vilioris plebis rebellio, & protervia. Negari utique haudquaquam potest, quod populus Romanus contra Eugenium, instigante Arnaldo, rebellionem fecerit, quem proinde populum insuetum paci, tumultui assuetum increpat in hoc capite S. Bernardus, ad primos nascentis Romæ mores alludens, quæ cum ex collectione perditorum virorum, ut omnibus notum est, coaluisset in Rempublicam, quodammodo ferocitatem, quam in lacte genitorum suorum suxit, transfudit ad posteros, qui proinde ad plura sæcula vixerunt insueti paci, tumultui assueti, protervi, fastus amantissimi, subdi nescii, nisi cum non valuerunt resistere; usque dum propulsata gentilitate, fidei lumine illustrati, & in schola Evangelii edocti, totius Orbis adificatione, & exemplo, Urbs statim apparuit ad omnes saniores mores composita. Quod autem S. Bernardus, post tot sæcula, in quorum circulo Roma, per suos probatissimos in omni probitate Concives, tot perhibuerat suæ integritatis testimonia, adhuc de Romanis scripserit, *Gens insueta paci &c.*, liquido constat appellare voluisse ad primos nascentis Romæ mores, quos in Arnalditis tumultuantibus, quasi reviviscentes redarguebat. Certum enim est, sub nomine Romani populi, non alios intellexisse exprimere, quam viliores ex plebe, Arnaldi Brixienfis fautores, qui contra Romanos Patritios, in Pontificis obsequio indefessos, ratione multitudinis prævaluerant: Minutum populum in omnibus Urbibus, numero semper prævalere nobilibus, non est qui ignoret; quapropter ubi de excitanda rebellionem agitur, ut plurimum præponderat vilioris plebis sensus, ad rebellionem proclivis; quippè quæ semper invidio oculo divitias, quibus nobiliores affluunt, respiciens

tamquam sibi subtractas, & malè compartitas, imò utpote ad suam sublevandam inopiam, sibi si non in toto, saltem in parte debitas, rebellionum occasionem quærit, & latanter amplectitur, sciens nullum magis opportunum tempus posse nancisci, suæ egestati propitium, quàm tempus rebellionis, quo videtur impunè posse alienas facultates surripere, & suæ necessitati subvenire. Interim quâ in Urbe rebellionis calamitas excitatur, licet à minuta plebe, & insolentiori populo solummodo sit commota, quantumvis nobiliores Urbis, suo Principi rebellis factæ, in sui Principis devotione fideles perseverent, tota Urbs indiscriminatim, tamquam rebellis, & proterva, insueta paci, tumultui assueta, immitis, & intractabilis, subdi nescia, nisi cum non valet resistere, proclamatur. Hanc Roma injuriam passa est, excitante Arnaldo, cum suis fautoribus, contra Eugenium rebellionem. Nihilominus Romanæ Urbis Nobiles, & Optimates, quorum gloriosa merita, numquam satis ab omnibus scriptoribus commendantur, qui in pace, & bello, prudentia, consilio, & gloriosis gestis semper patriam illustrarunt, *viri sublimes, illustres, gloriosi* etiam à D. Bernardo in prælaudata Epistola nuncupantur, & commendantur. Undè apertè patet, Sanctum Bernardum, in hoc libro de Consideratione, scribentem: *Romanos esse protervos, insuetos paci, tumultui assuetos, immites, & intractabiles*; ad minutum populum, tunc temporis contra Eugenium, Arnaldo Duce, ad rebellionem seductum, suos direxisse sensus; quod & apertè profitetur in præfata Epistola his verbis: *Is populus, quem nihilominus constat esse seductum*. Seducti utique non fuerunt Nobiles, & Optimates, qui Eugenium profugum secuti, bonorum suorum direptionem, ab Arnaldistis tumultuantibus invicto animo pertulerunt, imò non modò in direptione bonorum, sed etiam in perferendis cruciatibus, suam probarunt constantiam, & devotionem erga Pontificem; quandoquidem plures ex Nobilioribus, & Optimatibus Urbis, quibus Eugenium comitari profugum, datum non fuerat,

rat, à furore populi, qui eos noverat in Eugenii devotione constantes persistere, ludibria, flagella, irrisiones, & cruciatus perpeffi sunt. Non ergo contra veros Patrios, & Urbis Proceres, sed contra Arnaldistas, D. Bernardus calamum acuit.

SECTIO QUINTA

En plaga tibi incumbit, cura hæc, dissimulare non licet. Rides me forsitan fore rem incurabilem persuasum, noli diffidere, curam exigeris, non curationem; denique audisti, curam illius habe, & non cura, vel sana illum. Verum quidam dixit. Non est in medico, semper relevetur ut aeger.

NE umquam desperent, sed nihilominus semper timeant, de suo munere rectè adimplendo, quicumque in Ecclesia ad Prælaturas assumpti sunt, hic commonentur de indefessa ab eis impendenda cura animabus, quàm exigit Altissimus, quamvis optatam curationem fortiri non valeant; propterea attendant sibi, quicumque opus Ministerii hujus fortiri sunt, & oneroso ministerio, quod ipsis creditum est, ut animas suæ fidei commissas à vitiis subtrahant, ad virtutes excitent, in semitam rectam deducant. Fortè incurabilem sibi persuadent hanc plagam; nolint diffidere, cura ab eis exigitur, non curatio. Cura exigitur, ò magnum timoris argumentum: curatio non exigitur, ò magnum spei, & confidentiæ subsidium. Cura exigitur, proindè boni sollicitique pastores cessare non debent impinguare animas, sibi commissas, bonis exemplis, magisque suis, quàm alienis; esto quod adhibità curâ proprii exempli, animæ, ad quarum curationem invigilant, non proficiant, non sanentur. Curationis exitus supernæ pietati est relinquendus, ut quod minus est efficax in exemplo Superioris, suppleat divina clementia, & quod perperam, ipsa corrigat. Interim bonus Pastor curare debet,

bet, ut secundum Evangelium, habeat sal boni exempli in semetipso; quia sermo sale conditus, quantum placuerit ad gratiam, tantum proderit ad curationem. Sciant igitur Prælati, & incessanter considerent, ad quid sublimati fuerint ad Cathedram: proculdubio ad indefessam curam animarum, ut fortes sint ad propulsandas injurias, quas ab animabus infirmis patitur Christus; ut sint spirituales ad deprehendendas insidias; fideles, ut non quæ sua sunt quarant, sed quæ Jesu Christi; cum multa diligentia, Ecclesiastica disciplinæ censuram custodientes, adeo perneckariam ad mores corrigendos; semper intenti ad curam animarum, quam sine intermissione exigit ab eis Altissimus; Itaque de cura non exhibita, non de curatione non obtenta, reddent rationem Superiores. Veh' Pastoribus, qui in hoc munere adimplendo desides apparebunt in extremo judicio: desidia Prælatorum est perditio animarum; proindè ad illos, si qui fortè inveniuntur, vox illa Domini, quærimoniam exprimens per os David: *Amici mei, & proximi mei adversum me appropinquaverunt, & steterunt*; steterunt inquam adversum me, quia curam animabus, quas meo redemi sanguine, ut par erat, non impenderunt, æquè in opere desides, ac in sermone. Justa omninò quærimonia, ad nostram fortè etiam referenda ætatem, in quâ parum est pluribus pastoribus, quòd non servant, quòd non curant oves suas, nisi & perdant; alto quippe demersi oblivionis somno, ad nullum dominicæ comminationis tonitrum expergiscuntur, ut suo muneri pastoralis satisfaciant, ut vel suum ipsorum periculum expavescant: indè est quòd curam aliis non impendunt, qui non sunt de propria solliciti; non parcut suis, qui non parcut sibi, perimentes pariter, & pereuntes. Quisquis in Ecclesia Dei curam animarum suscepit, statim ac se oneri sui ministerii alligavit, eodem momento noverit se factum Deo debitorem curæ, à quâ pastorale munus indivisibile est, & quòd frustra de sui novitate ministerii, aut de imperitia excusationem assumere contende-

tenderet; Deus enim qui ad ministerium feligit, etiam necessariam gratiam, ad munus implendum, impertitur: excusatio insufficientiæ, sterilis verecundia est, quæ grata esse Deo nequit; sicut nec humilitas præter humilitatem laudabilis: ad ministerium ergò, & ad debitum suum attendat, quisquis animabus à Deo præficatur. Cura exigitur, non curatio. Sed non sum, (dices) ad ista sufficiens, & frustra cura impenditur, ubi malum incurabile exhibetur. Quidquid nihilominus sit de malo incurabili, cura exigitur, non curatio; de solo tuo debito respondere paratus esto, securus de reliquo; si dare non potes omne quod debes, dà quod potes, nempè quod habes; quod enim non habes, à te non exigit Deus: de solo credito talento respondere debes, si multum accepisti dà multum, quod si modicum est, & id tribue, scilicet age quod agis, quantum potes, quantum scis, quantum vales; memento opus esse dare voci tuæ vocem virtutis, nempè ut opera tua, verbis concinant, imò verba operibus; bonam exhibes curam, si curas prius facere, mox docere. Tria, ad bonam animabus commissis impendendam curam, Episcopo necessaria: exemplum, verbum, & oratio. Vocis virtus est opus, sed & voci, & operi gratiam, efficaciamque promeretur oratio.

SECTIO SEXTA

At melius de tuis propono tibi. Paulus loquitur. Plus omnibus laboravi. Non ait: plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificavi: Verbum insolens religiosissimè vitans. Alias autem noverat homo, quem docuit Deus, quia unusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum proventum. Et ob hoc in laboribus potius, quàm in profectibus gloriandum putavit, sicut alibi quoque habes ipsum dicentem. In laboribus plurimis. Ità quaeso fac tu quod tuum est: Nam Deus quod suum est, satis absque tua sollicitudine, & anxietate curabit. Planta, riga, fer

fer curam, & tuas explicuisti partes. Sanè incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu; ubi fortè noluerit, tibi deperit nihil, dicente Scriptura: Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum suorum. Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus. Et hoc dixerim, absque præjudicio divinæ potentiae, & bonitatis. Scio induratum esse cor populi hujus: sed potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. Quis scit si revertatur, & cognoscat: convertat, & sanet eos. Sed non est propositi mei, dictare Deo quid facere debeat; tibi utinam possim, quæ oportet, & prout oportet, suadere.

OMnibus in operibus nostris, plus computat Dominus affectum, quàm pensum, plus laborem, quàm fructum, plus intentionem, quàm rationem: in nostro munere adimplendo, quærit à nobis Deus, ut faciamus quod nostrum est; laborum autem nostrorum exitus, Divinæ dispositionis, & providentiæ opus est; proindè quisquis ad Episcopalem curam assumptus es, planta, riga, insta opere, sermone, & oratione, & tuas explevistis partes: reddet Deus mercedem laborum tuorum, etiam si pro sua dispositione inscrutabili, dare noluerit laboribus tuis optatum incrementum. Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus; propterea labor tuus sit assiduus, sit indefessus, sciens quòd pro ratione labris, non modo congruam, sed superabundantem retributionem semper sis recepturus. Dura fortè cervicis populus est, cui præes, intractabilis, immorigeratus: emendari posse impossibile arbitraris: plagam credis incurabilem: non officit, siquidem non est impossibile apud Deum omne verbum; quidquid itaque sit de exitu, curam age, remedium applica exempli, verbi, & orationis; tibi incumbit cura hæc, de exitu noli esse sollicitus; curationem, ubi voluerit, faciet Deus; quod si fortè noluerit, tibi deperit nihil; neque potes desinere facere quod debes, quia Deus facit quod vult; incrementum quod pro tuo labore, hodiè non vult dare Altissimus,

simus, fortè cras abundantius exhibebit: tibi cura incumbit, curatio tota est opus divinæ miserationis, & ob hoc *in laboribus potius, quàm in profectibus gloriandum.*

SECTIO SEPTIMA

At locus dubius, & scrupulosa incidit disputatio. Nam ubi adoriar dicere, quod sentio? Video satis quid imminet. Clamabitur insuetum: Nam justum negari non poterit. Ego verò, ne insuetum quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio, ac per hoc in dissuetum potuisse venire, sed non redire in insuetum. An verò assuetum quis neget, quod constat non modo aliquando factum, sed aliquandiu factitatum.

HÆc est corruptæ ætatis calamitas, ut quod magis est æquum, ferè magis clâmetur insuetum. Hinc fit ut nova statuta, quæ ad reparandam languentem disciplinam Ecclesiasticam, ad obviandum vitiis, ad excolendas virtutes, à zelo Prælatorum promulgantur, statim tamquam insueta proclamantur, ab illis maximè, quibus nimis grave est, intrâ terminos Ecclesiastici decoris incedere; sui muneris debito satisfacere; in suo quem profiteri tenentur humilitatis statu se continere; ea solum, quæ æquitas commendat perficere; propterea tamquam insuetum poenè contemnitur omne mandatum, quod libertatem, ad quam natura nostra inclinatur, excludit. Exigit Prælatus à Clericis honestatem habitus, & statim clamant; *insuetum, insuetum.* Prohibet sacularium domorum frequentiam, ad publica spectacula accessum, alearum usum, venationis abusum, & statim clamant, *insuetum, insuetum*; At quando insuetum, si hæc omnia statuta, jam à prisca temporibus adeò inculcarunt sacri Canones, à quorum studio, & observantia, corruptela nostræ ætatis docet plures Ecclesiasticos vivere alienos; sed non ideo insuetum proclamari potest, quod potius humana malitia facit

venire in dissuetum . Non insuetum , sed dissuetum clamare debent , qui exosa libertatis amatores , non nisi aggreferunt reparationem abusuum , quos inter Ecclesiasticos humana malitia jamdiu fecit consuetos . Clament autem libertini quantum sapiunt , quantum possunt *insuetum* ; nihilominus liberè debent Præsules se se opponere , & contradicentibus resistere fortes , obsistentium non metuentes clamorem , *insuetum* vocem non expavescentes , & ubi opus fuerit , prompti agonizare pro iustitia , & ad vindicandam collabentem disciplinam Ecclesiasticam , se se exhibentes paratos , & in carcerem , & in mortem ire ; utique abiit in dissuetum , sed non fuit insuetus inter Ecclesiasticos candor morum , ex quo primitivæ Ecclesiæ mutatus est color optimus . Quis neget per plura sæcula invaluisse in Ecclesia sacrorum Canonum observantiam , quam nunc adeo difficile est ad praxim revocare ; ex quo pravalentibus non modò inter sæculares , sed etiam inter Ecclesiasticos vitiis , ita invaluit ambitio , ut confunderet ordines , avaritia ut extenuaret eleemosynas , luxus ut disperderet in superfluos fastus sacros proventus , cupiditas ut accumularet in uno beneficia , quæ plurium congruæ sustentationi sufficerent ; quemadmodum adhuc in præsens satius esset factitari , sicut aliquando factitatum negare non possumus , tunc cum Ecclesiastici humilitati addicti , ab ambitione alieni , à cupiditate immunes , sacros proventus in sacros usus impendebant , & uno contenti beneficio , pluralitati non inhiabant ; sed hac nostra ætate corrupta , si quis Prælatus eniti velit , ut castigatus vivendi modus juxta sacros Canones reflorescat , statim à pluribus clamatur *insuetum* , cum tamen justum esse negari non possit ; imò ne insuetum quidem nemo in sacris fastis vel leviter versatus assenserit , quandoquidem assuetum fuisse negari haudquaquam possit , ac per hoc venisse in *dissuetum* , sed nunquam clamari potest *insuetum* ; insuetum nihilominus videtur illis , quos irretivit , & implicavit vis mala consuetudinis , de quibus legitur : *Operti sunt iniquitate , &*
im-

impietate sua, ut non facile evolvere, & explicare ab illa se valeant; sic enim plures Ecclesiastici, quasi cute quadam operti, & involuti sunt vitiorum consuetudine, ut illam dediscere, ab illa desuescere, illis non tam expoliari sit, quàm excoriari; facile enim vitia, etiam remissioris licentiæ favente opportunitate, trahuntur in affectum, & quasi naturalia efficiuntur; Consuetudo enim est velut altera natura; inducta in vitiis consuetudine, ubi de correctione, & resipiscentia agitur, statim excæcata mens, & vitiis consueta clamat: *insuetum, insuetum*; Magna utique est vis malæ consuetudinis, cui enixè obfistere debent superiores; siquidem omnes abusus ex aliquo malæ consuetudinis usu, ut plurimum suam ducunt originem; vitiata verò consuetudo, quânto diutius, tantò fortius menti inhaeret, eò fortioribus remediis eget, ut extirpetur; quapropter curam exigit diligentiorē: nam nisi assiduo studio, & prudenti opera expugnetur, leniri quidem potest, vinci verò vix potest. Enixa igitur sollicitudine, quotquot præsumunt, invigilare debent, ne virtutes abeant in dissuetum, & vitia in assuetum, quia vitia, quæ consuetudine obtunduntur, difficile est extirpare.

SECTIO OCTAVA

Quid illud sit dicam, & non proderit. Cur? Quia non placebit Satrapis, plus majestati, quam veritati faventibus.

OMnium poenè Aulicorum studium semper fuit, *plus majestati, quàm veritati favere*; hinc est quod in Aulis semper multa est veritatis inopia, quia adulatio & veritas nusquam conveniunt? Idem est majestati favere, ac adulari; nimis placet adulatio in Aulis, ideò Satrapæ *plus favent majestati, quàm veritati*. Caveant Principes ab adulatoribus; nihil enim minus habent quàm affectum,

quem erga suum Principem, adeò blandis verbis simulare enituntur. Nunquam fidelis fuit Aulicus adulator: adulantium sermones moliti sunt super oleum, sed ipsi sunt jacula. Illorum siquidem *euge euge*, eos ad quos dirigitur Orbis fabulam facit. Seligendi proindè à Principibus, qui *plus faveant veritati, quàm majestati*: Nonnè planè ridiculum est Principem reperire, qui adulantium affectet favorem, quasi ab illorum opinione, & sententia dependeat, qui potius esse debent sub Principis censura, quorum nec laude probatus, nec vituperatione reprobis Princeps fieri potest. Opera sunt non adulatio, quæ probant Principem, aut regimini idoneum, aut imbecillem, aut sua virtute laudabilem, aut suis vitiis exosum: cui ad veram laudem propria deest virtus, nihil suffragari potest adulatio, cujus fundamentum semper fuit mendacium. Aut vera sunt, quæ adulator commendat, & retribuit laudem, quæ virtuti jure debetur; aut falsa sunt, & diligit vanitatem, quærens mendacium. Quisquis plus favet majestati, quàm veritati, computandus est inter vanos filios hominum, mendaces in stateris, ut decipiant de vanitate Principem suum; propterea quotquot adulantur, in errorem inducere enituntur eos, quibus dant verba, ut munera ab ipsis reportent. Munera Principis, non Principem diligunt adulatores, & quæ sua sunt quærunt. Ideò dicebat David: *In Psal. Oleum peccatoris non impinguet caput meum*; Utinam, & cum Davide saperent, & intelligerent quotquot principantur dicentes, verba adulatoria non impinguent aures meas; ab adulatoribus enim laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur. Ab his ergò cavere non ego, sed sapiens docet: *Proverb. 1. 10. Fili si te lactaverint peccatores, non acquiescas eis.*

SECTIONONA

Fuerant ante te, qui se totos ovibus pascendis exponerent, pastoris opere, & nomine gloriantes; nil sibi reputantes

indignum; nisi quod saluti ovium obviare putarent: non
indifferentes quæ sua sunt, sed impendentes. Impendere cu-
ram, & se ipsos &c.

Impendere curam, substantiam, & seipsos pro salute
ovium, hoc est veri pastoris munus adimplere. Simi-
les olim Ecclesia habuit, quales nunc etiam desiderat.
Discant hodierni Præsules priscorum exemplo, quatenus
se componere debeant, ut in Ecclesia, cui præsident, ve-
ros Pastores, non mercenarios se exhibeant; impenden-
da est cura, ita ut semper de salute animarum vivant sol-
liciti, non parcentes laboribus, ex quo manum mittere
cæperunt ad fortia. Quisquis ad infulas vocatus est, pri-
mò debet sibi persuadere se ipsum sibi non sufficere, ut
in viam rectam deducere valeat oves sibi creditas, sed
opus habere Collateralium, in quibus non modò sapien-
tia, sed & prudentia abundet, quibus charismatibus om-
nis ad Pontificatum assumptus debet insigniri. Christus
enim priusquam oves suas Petro committeret, in utroque
charismate, prudentiæ scilicet, & sapientiæ probatum vo-
luit. Nunc autem in multitudine pastorum quosdam est
invenire, in utraque gratia non consumatos; in quibus aut
cum prudentia sapientiam, aut cum sapientia prudentiam
inesse non deprehendimus; quotquot autem sunt, quos
utriusque charismatis constat esse expertes. Enim verò, non-
nè sapientiam deesse cognoscimus in illis pastoribus, qui
consilia despicientes, suo soli deferunt sensui, verè sapiens
habitat in consiliis, & eruditis interest cogitationibus, scri-
ptum enim est: *Ego sapientia habito in consiliis*, quibus
utique opus Episcopo, ut primitivæ Ecclesiæ pastorem fa-
ctus prudens, & sapiens æmulator, bonam impendat cu-
ram supra gregem sibi commissum. Utique *curam impen-*
det, substantiam, & se ipsum, quicumque à charitate,
non à cupiditate ad pascendum gregem dominicum fuerit
introducitur. *Impendit curam*, qui regit cum sapientia, &
prudentia, *impendit substantiam*, qui non quærit quæ
sua

sua sunt, *impendit seipsum*, qui non pavet pericula pro salute ovium. Nec desunt pericula ad Episcopale Ministerium assumpto, si enim tentatio est cujuscunque hominis vita super terram, quantis putamus patere periculis vitam Pontificis, qui omnium necesse habet ferre tentationes.

SECTIO DECIMA

Unus erat de subditis quæstus, una pompa, unaque voluptas, si quomodo eos possent parare Domino plebem perfectam. In omnimodis satagebant, etiam in multa contritione cordis, & corporis: in labore, & ærumna, in fame, & siti, in frigore, & nuditate. Ubi nunc quæso, consuetudo hæc. Subiit dissimilis valde: longè in aliud mutata sunt studia; & utinam non in pejus.

Nimis hæc vera nostræ tempestatis mores alicubi esse probant, quæ suo ævo invaluisse perhibet Bernardus, *longè in aliud mutata sunt studia* plurium Episcoporum, quam fuerint olim occupationes sacrorum Pastorum, quorum unus erat de subditis quæstus, una pompa, una voluptas, si quomodo possent de ovibus suis parare Domino plebem perfectam, id omnimodis satagebant; ubi nunc consuetudo hæc, propter avaritiam, propter ambitionem videmus plures Ecclesiasticos multa subire pericula, solum pusillanimes, ubi deberent resistere fortes: *longè in aliud mutata sunt studia*, sed in pejus; siquidem miramur in quibusdam Ecclesiasticis vestium cultum plurimum, virtutum verò aut nullum, aut exiguum; sensibus incubant corporeis, hærent infimis, inhiant terrenis, qui potius ea solum, quæ sursum sunt quærere tenerentur, & sapere: *longè in aliud mutata sunt studia*, utinam non in pejus. Sed quomodo non in pejus, si profectus ovium nunc amplius non sunt gaudia pastorum. Numquid in modernis sensibus abundabant Apostoli, & primi Apostolorum suc-

cesso-

cessores, quorum si acta percurramus, statim discernimus, quod unus solum erat de subditis questus, una pompa, unaque voluptas, si quando eos possent parare Domino plebem perfectam, etiam in multa contritione cordis, in labore, & ærumna, in fame, & siti. Ubi nunc consuetudo hæc; sitiunt, & fame pereunt pauperes, nudi jacent ad januas quorundam Ecclesiasticorum, qui beneficiorum opulentiam impinguati, omnem pro gloria Dei promovenda laborem recusant, & expensam; tantum abest quod in labore, & ærumna, quæ Dei gloriam redolent, promoveri enitentur: *longè utique in aliud mutata sunt studia; ad confusionem nostram dicimus, in pejus mutata sunt.*

SECTIO UNDECIMA

Cura tamen, & anxietas, & æmulatio, & sollicitudo, fa-teor, perseverant. Translata hæc, non imminuta. Testimonium vobis perhibeo, quod nec substantiæ parcitis, non magis quàm ante. Diversa autem locatio dissimilitudinem facit.

IN laboribus vivimus omnes, quotquot laboriosam hanc vitam fortimur: ab ipsa juventute cura, anxietas, æmulatio, & sollicitudo nemini desunt pro sua conditione, & statu. Utinam ex quo non possumus vivere sine anxietate, & sollicitudine, saltem labores nostros ad retributionem æternæ quietis dirigeremus; sed quod magis dolendum est, post transitorios labores, plures transeunt ad æternos angores. Quinimò quod magis hic laboramus, ut tandem in senectute nostra nobis detur à curis, & sollicitudinibus vivere posse immunes, in majoribus de die in diem curis, & laboribus implicamur; itaut etiam quibus à paupertate, ad divitias transire contingit, non idèò absque curis, & sollicitudinibus, jam ad canos deductis, esse concedatur, sed proprio experimento veritatem hanc comprobata perhibent, transferri quidem posse in hæ-

miseram vitam degentibus curas, anxietates, & sollicitudines, sed non imminui: *diversa solum locatio dissimilitudinem facit*. Cæterum ubi anxiatur pauper, ut mundanas acquirat divitias, magis dirè cruciatur dives, ut acquisitas custodiat; quapropter *translata quidem anxietas, sed non imminuta*. Ubi angitur ambitiosus, ut ad dignitates ascendat, ibi cruciatur, qui jam ascendit, semper timens ne corruat; propterea in omni statu, ordine, & conditione, possunt quidem curæ, anxietates, & sollicitudines transferri, sed non imminui; diversa solum, curarum ubique irruentium, locatio dissimilitudinem facit. Testes vos præ cæteris profero, ò Ecclesiastici Proceres, *qui nec substantiæ non magis, quam antea parcitis*: Olim diffundebant Præsules suas substantias in subsidium pauperum, in Ecclesiarum restorationem, nunc fortassè plures ex ipsis etiam substantiæ non parcentes, easdem profundunt in vanitates, & insanias falsas; tam illi itaque, quàm isti substantiæ non parcent, sed magno cum discrimine, diversa locatio dissimilitudinem facit: diversa inquam locatio, sed quo magis in prioribus commendabilis, eò magis detestabilis in subsequens.

SECTIO DUODECIMA

Magna abuso: pauci ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt:

Cum ferè omnes quarant, quæ sua sunt; & propria utilitas nostros poenè omnes dirigat actus, plus intenti sumus ad manus, quàm ad os legislatoris. Loquitur Superior, quæ pro bono regimine ad communem utilitatem magis sunt congrua, leges profert, quibus ad unitatem, ad concordiam, ad pacem, ad professionem virtutum, ad executionem vitiorum suos excitare desiderat subditos, conticent omnes, & ad hoc solum intenti ora tenent, si munificas habeat manus suas, quàm largus sit in profusione auri,

auri , diligunt enim subditi munera plusquam leges , retributiones sequuntur plusquam Canonicas ordinationes : difficile est invenire , qui excutiat manus suas ab omni munere , qui scilicet à peculiari lucro , plusquam à virtutis amore allectus , à spe mercedis , plusquam à debità obedientia erga Principem attractus , ad os legislatoris respiciat , ut quæ ab eo ordinata sunt exequatur : *ad manus omnes respiciunt* , mortua sunt verba , quæ non reviviscunt per munera .

S E C T I O D E C I M A T E R T I A

*Non immeritò tamen . Omne papale negotium
illæ agunt .*

A Uri sacra fames , pauci sunt quos non exagitet ; ubi spes auri non urget , perquam rarò negotia expediuntur : paucos enim invenire est , qui ad manus , plusquam ad os legislatoris non respiciant . Sapè Summi Pontifices ad evellendum munerum , & retributionum invalescentem abusum , sanctissimas promulgarunt leges ; nihilominus *pauci ad os legislatoris , ad manus omnes respiciunt* .

S E C T I O D E C I M A Q U A R T A

*Quem dabis mihi , vel de tota maximà Urbe , qui te
in Papam receperit , pretio , seu spe pretii
non interveniente .*

S Pes sola copiosæ retributionis potest Principi populorum animum reconciliare ; subditi eum vocant patrem , à quo panem accipiunt ; quisquis dominatur populis , si in profusione auri copiosus non appareat , difficile populorum sibi captivabit affectum . Veritatem hanc proprio comprobata experimento perhibuit Eugenius , qui in excitatà contrà ipsum ab Arnaldistis seditione ,

poenè omnes, quos in suà obedientià habuit fideles, *pretio, aut spe pretii interveniente* continuavit, scilicet populares viros, quorum plures Arnaldus à Pontificis devotione subtraxerat; neque de nobilioribus Romanæ Urbis civibus intelligi possunt præfata D. Bernardi verba, quandoquidem eorum pietati S. Abbas Eugenium profugum commendavit, sicut in introductione ad opus demonstratum est. Quæ in hoc capite exaggerat S. Bernardus, hujusque increpationis causam fuisse Arnaldistas, facillè colligere, potest, quisquis D. Bernardi Epistolam numero 247. percurrere voluerit.

SECTIO DECIMAQUINTA

Et tunc potissimum volunt dominari, cum professi fuerint servitutem &c.

Hæreticorum character, de quibus in præsentī agit Sanctus Bernardus, præfatis in sensibus luculenter exprimitur. Hæreticorum mores satis habebat perspectos Sanctus Doctor, cui passim contigit eorundem versutias scrutari, ut posset convellere. Contrà omnes suo ævo debacchantes hæreticos, nempe Henricianos, Petrobusianos, Abailardistas, Porretanos, Arnaldistas, pluresque alios sæpè & linguam, & calamum acuit, quapropter optimè novit, & qualia essent hæreticorum studia, mores, ingenium, propensio, & consilia; undè meritò de iisdem in præsentī scribere potuit, quòd fideles se spondeant, ut opportunius fidentibus noceant; sapientes ut faciant mala, bonum autem facere nesciunt; impii in Deum, temerarii in sancta &c. Siquis autem hæreticorum versutias diffusè magis expressas videre desiderat, percurrat sermones S. Bernardi in Cantica, nempe Serm. 64. 65. 66.

SECTIO DECIMASEXTA

*Jam ad ordinem recurramus . Quale est quod de spoliis
Ecclesiarum emuntur , qui dicunt tibi
euge euge .*

NON alium fuisse in superiori sectione D. Bernardi sensum , quàm hæreticorum tunc Romæ debacchantium , vitam , & mores excutere , satis constat ex his quæ nunc subdit . Jam ad ordinem recurramus . De his quæ sunt circa Pontificem agere sibi in hoc libro proposuerat S. Doctor , cum verò tunc temporis occasione seditionis , Romæ ab hæreticis Arnaldistis excitatæ , plures fortè essent etiam in Aulâ Pontificis Arnaldo adhærentes , licet non omnibus noti , nihilominus à D. Bernardo cogniti , idèd digressus est in hoc capite ad differendum de hæreticis , cum tamen rerum discutiendarum , quas sibi proposuerat ordo posceret , ut de Pontificis Collateralibus ageret , nempe de his quæ sunt circa Pontificem . Memor itaque promissi , jam ad ordinem propositum recurrit ; & primò quidem de Collateralibus acturus , eorum redarguit luxum , qui Ecclesiæ sumptibus tot excedebant in pompis ; propterea subdit , quòd de spoliis Ecclesiarum emuntur , qui dicunt Summo Pontifici euge euge . Heu nimium jam à pluribus sæculis luxus invaluerat , quo stimulante non deerant , qui pinguioribus cumulati beneficiis , opulentioribus præfecti Ecclesiis , dum in Republica Ecclesiastica primas implebant dignitates , de spoliis Ecclesiarum , excessivis supplebant expensis . Interim Ecclesiæ , quibus præficiantur hispidæ manebant , & incultæ , sacra destitutæ suppellectili ; earundem autem proventibus impinguati , non parcebant expensis , ut nitidi , deaurati , circumamicti varietate apparerent ; propterea non sine aliquo fundamento , satis superque vox murmurantium audiebatur , quòd de spoliis Ecclesiarum emerentur , qui dicerent Pontifici euge euge . Absit , absit ut nostro ævo renovata videamus

mala, quæ vivente D. Bernardo angebant Ecclesiam, ità ut de spoliis Ecclesiarum emanant, qui dicant Pontifici euge euge.

SECTIO DECIMASEPTIMA

Pauperum vita, in plateis divitum seminatur. Argentum micat in luto, accurritur undique: tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui fortè citius præcurrit.

QUæ sufficerent ad plurium sustentationem pauperum, qui nuditate, frigore, siti, fame, & inopià laborant, ab uno divite, qui quotidie epulatur splendide, induitur purpura, & bysso, sæpè disperduntur inter vanitates, & luxus; proindè pauperum vita in plateis, sive domibus divitum seminatur, ubi *argentum micat in luto*, quandoquidem cum aliud non sit quàm lutum figmentum nostrum (nam si cum Davide recordamur, pulvis utique sumus) argento, & auro coruscantibus vestibus corpus nostrum obtegimus; proptereà quid aliud reliquum est dicere, nisi quod *argentum micat in luto*. Si tamen dicere magis non congruit, argentum micare in luto, cum homines natalibus viles, & despicabiles, vestibus auro, & argento intextis obductos conspiciamus. Sed Romæ præcipuè argentum micat in luto, ubi aliquando contingit, ut quos heri pauperes, & despicabiles vidimus, hodie ad dignitates assumptos, beneficiis Ecclesiasticis ditatos, statim varietate auri, & argenti circumamictos miremur, & nonnisi in disco argenteo appositi eis sapiunt cibi, quibus vasa figuli deberent sufficere; curritur undique ad obtinendas Ecclesiasticas dignitates, inter quas jam poenè vilescit argentum, quod etiam nunc alicubi fortè micat in luto. Utinam dignitates Ecclesiasticas nunquam obtinerent *fortiores & potentiores, vel qui fortè citius præcurrunt.*

S E C T I O D E C I M A O C T A V A

*A te tamen mos iste, vel potius mors ista non cœpit:
in te utinam desinat.*

ANte D. Bernardi tempora, jam mos iste invaluerat, abusio hæc Ecclesiam infestabat; mors ista, quæ utique decoris Ecclesiastici excidium est, cœperat, ut scilicet non pauperiores, sed fortiores, non digniores, sed potentiores, vel qui fortè citius præcurrebant, beneficia obtinerent Ecclesiastica, ad quæ solum merita, non præpotentia, aditum referare deberet. Utinam sancto zelo gloriæ domus Dei incalescentibus illis, ad quos spectat dignitates, & beneficia dispensare, mos iste, seu potius mors ista desineret, itaut nullo interveniente carnis, aut sanguinis, vel peculiaris inclinationis impulsu, digniores semper promoverentur; in hoc pœnè dixerim sitam esse totam summam optimi cujuscumque regiminis, si illi ad quos spectat dignitates conferre, nulla passione stimulati, solam Dei gloriam, & æquitatem habentes præ oculis, digniores seligant, & præferant potentioribus. Felix Ecclesia, si tam bonæ, & sanctæ voluntatis, semper fortiatur Pastores.

S E C T I O D E C I M A N O N A

Sed reliqua prosequamur. Inter hæc tu pastor procedis deauratus, tam multa circumdatus varietate. Oves quid capiunt. Si auderem dicere: Dæmonum magis, quàm ovium pascua hæc &c.

PAstor pinguis, oves macilentæ; Pastor deauratus, oves sine vellere, sine lacte, sine pascuis, non bene consonant; nihil prorsus capiunt oves à pinguedine, & luxu pastoris. Utique zelus magis dignitati, quàm sanctitati studentium, plus vanitati, quàm humilitati inbian-
tium

tium præposterus est. Zelus S. Bernardi talia scribentis, nunc Deo opitulante, locum non habet, tunc verò propter schisma, & seditiones corrupti mores talem merebantur censuram. Utinam in Ecclesia Dei non sit amplius invenire pastores, qui Ecclesiasticum zelum exerentes *pro sola dignitate tuenda, totum dantes honori, parum aut nihil cogitantes de studio sanctitatis*, prælationis studium in dominatione potius, quàm in pastoralis administratione repellant. Heu nimium invenire est Superiores, qui suos subditos nonnisi voce tumida alloqui, crispata fronte, affectata cum gravitate excipere nesciunt; omne verbum, quod proferunt, quasi oraculum recipi volunt, *paulò submissus se gerere* aut nesciunt, aut despiciunt; sociales se habere detrectant, quasi humilitas, benignitas, humanitas, conniventia, charitas Prælatos non deceant, Superioribus non convenient; cum tamen Superiorum omnium Dominus, semper humilis apparere voluerit, humilitatem docere numquam destiterit, benignè semper inter homines sit conversatus; & neminem legamus à Christo, nisi summa cum benignitate acceptum, atque humanissimis sensibus dimissum. Audiant hæc Præsules, qui sibi commissis semper esse volunt formidinis, utilitatis rarò; erudimini qui judicatis terram: discite subditorum matres vos esse debere, non Dominos: studete magis amari, quàm metui, & si interdum severitate opus est, paterna sit, non superba, matres fovendo, patres corripiendo vos vos exhibeatis. Quid jugum vestrum super eos aggravatis, quorum potius onera portare debetis. Ad Christi exemplum se componant, quotquot in Ecclesia, prælatitia fulgent dignitate, & submissè sapere, humiliter agere despiciunt, quasi cum prælatitio honore concordare nequeant humiles sensus, socialis actio, submissus sermo. Verum Prælatorum munus non melius absolvitur, quàm cum humiliter exercetur. Quid non obtineat humilis Superior à subditis, operum sanctimonia comitè; potens est facere ex feris homines, non modo lapides in Abrahæ filios convertere; sicut

sicut enim virtutis exemplum ad virtutem excitat, sic compatiens misratio, subditis à Superiore benignè impensa, eos sanctificat. Non tantum ad gravitatem, sed ad obligationem respicere debet Superior Ecclesiasticus, impigrum, festinantem, infatigabilem, perseverantem, misericordem, gravem, benignum, prout uniuscujusque mores, naturamque exigere conspexerit, se exhibens; Hunc secretò, alterum palam, illum blandus, alium severus aggrediens, simul, & semel amari studens, & timeri; sed ita ut excitet amor timorem, & timor amorem: nunc autem fortè non desunt Prælati, qui potius timeri gaudent, quàm amari; *omnis eorum zelus fervet pro sola dignitate tuenda*, non pro pastoralis obligatione adimplenda, *honori tantum datur, sanctitati parum aut nihil: omne humile probro ducitur*. Quod si connaturali impellente affectu, vel conscientiae stimulo urgente, velit Superior paulò submissius agere, ac socialius se habere, statim Collaterales domestici clamant, absit, non decet, tempori non congruit, majestati non convenit. Sed quid culpantur tempora, dignitas, & majestas, tanto cum humilitatis præjudicio, quæ neminem magis decet, quàm Christi Discipulos, & Apostolorum successores. Culpentur luxus, ambitio, fastus, vanitas, quæ adeò in Ecclesia Dei, cum Ecclesiasticæ disciplinæ detrimento invaluerunt. Culpentur ipsimet consiliarii, qui dicunt, *non convenit, non decet*. Certè omnis corruptela Principum, & Prælatorum, ut plurimum à malis consiliariis suum ducit exordium; utpotè qui tantum norunt blanda suggerere, ac nonnisi placentia loqui: boni consilii inopia, ut plurimum laborant magna fastigia, & pœnè omnia possidentibus, hoc unum est quod deest, nempe qui verum dicat, qui bona suggerat: pauci admodum sunt in Aulis Principum, qui ex animi sui sententia suadeant, dissuadeantque; sed adulandi certamen est, & aulicorum pœnè omnium officium, atque una esse videtur contentio, nempe blandissimè fallere Principem suum; hujusmodi sunt, qui dicunt Principi, & Prælato

non

*non convenire majestati paulò submissius se gerere, aliquantulo socialius agere, humaniter ac benignè ad se adven-
tantes excipere. Humaniores utique essent Principes, si eos
nemo accenderet; proinde quidquid timere possit subdi-
tus à vehementi Principis genio, plus habet metuere à
Consiliariis, à Collateralibus, qui ea quæ vera, quæ re-
cta, quæ sana, quæ laudabiliora sunt, Principi sæpe non
suggerunt. Quapropter pro bono regimine, pro Princi-
pis decore, hoc potissimum expedit, ut Principes accu-
ratè respiciant, quos in numero familiarium suorum feli-
gunt. Audiant, imò spectent, & sequantur Davidis exem-
plum; ecce dictum, & factum ejus verè regium: in Psal.
Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam,
qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meo-
rum. Aulicorum sui temporis prospectum exhibet in fine
hujus capituli S. Bernardus, audiatur proinde de Aulicis
duodecimi sæculi sic differens S. Doctor: Omne humile pro-
bro ducitur inter Palatinos, ut facilius qui esse, quàm qui
apparere humilis velit, invenias. Timor Domini simplicitas
reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circumspectum, &
amicum propriæ conscientie calumniantur hypocritam. Porro
amatorem quietis, & sibi interdum vacantem, inu-
tilem dicunt; An & temporis nostri moribus aptari pos-
sint, quæ in præsentī profert S. Abbas; an & simile inva-
lescat genium, quisquis ingenuè proferre voluerit quid
sentiat, facilè non absimiles dicet nostri temporis mores.
Nonne etiam nunc temporis timor Domini apud plures
simplicitas reputatur, ne dicam fatuitas; legem cupidita-
tis libentius sequitur misera nostræ naturæ corruptæ con-
ditio, cum tamen nulla sit societas legi cupiditatis, cum
lege charitatis, & timoris Domini; propterea non mirum
si timor Domini reputatur fatuitas. Utinam fatuitas hæc
absorberet quotquot sapientes apparere gloriantur in sæ-
culo; Utinam de vera simplicitate, quæ factus est timoris
Domini, gauderent homines; utique tot adulatoribus non
abundarent aulæ; Christiana enim simplicitas amica est ve-
rita-*

ritatis. Laudabilis simplicitas in Aulicis simulationem excludens, ut oculus Principis caligare non valeat in veritate, cujus tantam hodie Principes patiuntur inopiam, eò quod timor Domini jam poenè fatuitas reputatur; vix est in sæculo qui sæculi calliditates non sectetur, qui illis uti non gaudeat, qui non verecundetur oculos habere columbinos, & non gloriatur habere miluinos; hæc est præsens prudentia carnis. Sed prudentia carnis inimica est Deo; proinde *timor Domini simplicitas reputatur, imò fatuitas. Vir circumspèctus, & amicus propriæ conscientiæ, calumniatur tamquam hypocrita.* In hoc etiam scopulum impingunt hodie castigati scriptores, qui ubi agitur de disciplina morum, profectuque virtutum, in sensu saniorum sententiarum, quas hætenus antiquorum Theologorum auctoritate fulcitas, Canonistarum coetus recepit, abundant: qui hujusmodi sunt, jam ferè calumniantur tanquam hypocritæ, si non adhæreant relaxatis opinionibus, quæ utique cum Sacris Canonibus, & Sanctorum Patrum placitis nullam habent cohærentiam. Theologia adulatrix, quæ in favorem libertatis concludit, sola est, quam nunc delectat præferri, & profiteri. Sententiæ castigationes sanioris Moralis, cui adhæserunt Patres nostri, à novitatis, vel potius libertatis amatoribus, iridentur tanquam abrogatæ, & antiquatæ, neque illas amplius recipit Theologia moderna. Sed ut pace Theologorum conscienciis adulantium loquar: nonne vera Moralis illa est, quæ inducit sensus catholicos, excolit mores compositos, undè virtutes suum augrunt incrementum; quomodo huic morali cohærere jam possunt quædam modernæ opiniones, quæ ad hoc potissimum colimant, ut ferè omnia certatim contendant revocare in dubium. Et ut ex pluribus modernis sententiis una tantum, exempli gratia, proferatur in medium, ex qua de cæteris judicium fiat, & pateat modernæ Theologiæ moralis sententias, novercas esse virtutum. Hætenus tanquam sanctio inconcussa custodiebatur sententia autumans, exuberantes beneficiorum fructus expendendos esse sacros in-

usus, & beneficiis præpositos, fructuum esse dispensatores non Dominos. Nunc Theologia moderna, aulicos professores, linguam, & sensus, docet beneficio insignitos, exuberantium fructuum non esse dispensatores, sed dominos, & de illis ad placitum posse beneficiatos disponere: non monstrabunt, puto, cujus Sacri Canonis, aut Sancti Patris auctoritate fulciatur hæc opinio. Quantum charitatis exercitio obnoxia sit hæc sententia, satis per se patet, nihilominus Moralistæ moderni, quotquot in eorum sensu loqui renuunt, calumniantur tamquam nugaces, & simplices, tamquam scrupulosos, & hypocritas. Hæc & alia plura dicerem, si vulnera detegere, quibus gravati omnem vel levem tactum reformidant, ratio brevitatis propositæ non prohiberet. Satiùs erit concludere, nostris temporibus etiam invalescere calamitatem, quam suo ævo deplorabat S. Bernardus: *Humile probo ducitur: timor Domini simplicitas reputatur; virum circumspexitum & amicum propria conscientia calumniantur hypocritam; amatorem quietis, & sibi interdum vacantem, inutilem dicunt.*

CAPUT TERTIUM

SYNOPSIS.

Monentur hic Ecclesiastici Præsules, veri pastoris officium esse, omnium sibi commissarum ovium saluti invigilare: quantumvis pastoralis sollicitudo pastorem ipsum luporum periculo exponat, non debet verus Pastor, pro suarum salute ovium, pavere pericula. Non autem externo splendore, sed indefessa sollicitudine Ecclesiastici Pastoris munus adimpleri significat S. Bernardus, exemplo D. Petri, qui in frigore, nuditate, siti, paupertate, & ærumnis multis, ministerium suum implevit, cui ministerio succedunt Romani Pontifices, quos quantumvis nunc gemmis ornatos, tectos auro, vestos æquo, stipatos milite, septos ministris, incedentes videant hæretici, non ideo debent ob-
liquis

aliquis oculis, hunc debitum Romano Pontifici decorem, & ornatum respicere; debitum, inquam, ex quo Romanus Pontifex in temporali dominio Constantino successit, qui Romam, & Romanum Regnum Silvestro, suisque successoribus libenter cessit: eodem siquidem jure, quo reliqui omnes totius Orbis Reges in suo regno dominantur, etiam Romanus Pontifex, tamquam temporalis Princeps, in tota sua ditione regalem exercet potestatem: quapropter regalia jure gerit insignia, quæ utique Pontifici debita, non tamen à Pontifice sunt affectanda. Cum verò Pontifex, Rex simul sit, & Sacerdos, utrumque potest evaginare gladium, quotiescumque opus esse compererit pro Ecclesiæ defensione, spirituales scilicet, & temporales; imò utramque potestatem Summo Pontifici competere, utrumque gladium fuisse D. Petro ab ipso Christo concessum, evidenter probant illa verba Lucæ 22. Ecce gladii duo hic: gladio autem spirituali, sub cujus nomine præcipue intelligitur prædicatio evangelica, potissimum uti debent Ecclesiastici Præsules, ad animarum conversionem, ad ovilis custodiam, ad ovium salutem. Qualiter Præsules cum obstinatis, & refractariis se gerere debeant.

SECTIO PRIMA

Quid ergo tu? Evigilas ne adhuc ad istos qui circumderant te laqueos mortis? Quæso, sustine paulisper &c.

ITerum contra Arnaldistas hæreticos, Romæ debacchantes sub Eugenio, hic recurrit sermo, quos proinde lupos, & subversores (nitebantur enim universum populum contra Pontificem subvertere) esse asserit S. Bernardus, excitans Eugenium, ut eorundem conversioni insistat, quidquid cervicosos esse, & obduratos in malo comperiat. Nullus est peccator adeò obstinatus, qui, Divina opitulante gratia, non possit ad Deum converti. Potens est Deus suscitare semen Abraham de lapidibus. Nullius, apud Deum

misericordiarum patrem, desperata est salus; reverti possunt in oves, qui verti potuerunt in lupos; propterea peccatorum conversio indefessam exigit Pastorum sollicitudinem, ut arguant, & increpent in omni patientia; nec unquam de peccatorum resipiscentia debent diffidere, quantumvis improbos esse, & in malo obstinatos animadvertant; quantumvis lupos esse agnoscant, eniti debent, ut revertantur in oves, ex quo potuerunt verti in lupos, semper memores, quod Christus exigit curam, non curationem: cura opus est humanæ vocis, curatio opus est vocis divinæ, siquidem vita in voluntate ejus, qui habet verba vitæ, qui solus cum dixit, facta sunt, dixit fiat lux, & facta est lux, dixit convertimini filii hominum, & conversi sunt. Solius Dei verba sunt facta, quia ipse solus voci suæ dat vocem virtutis, proinde vita in verbo, vita in voluntate ejus; voluntas ejus conversio, salus, & vita nostra est, juxta quod scriptum legitur: *Ezechiel. 28. 23. Numquid voluntatis meæ est mors impii, sed magis ut convertatur, & vivat*; sollicitus itaque sit Pastor de cura animarum, Dei autem providentiæ curationem relinquat. Nec juvat dicere lupi sunt, non oves; sive enim oves, sive lupi sint, Episcopus est Pastor, quod si Pastor, semper viget obligatio, oves suas, quæcumque illæ sint, custodiendi, reducendi errantes, etiam ubi opus sit suis submissis humeris, juxta Evangelicam parabolam, quæ docet non sufficere ad pastoralis muneris implementum, alienos humeros ministerii ponderi submittere, utpotè aliis prædicationem verbi Dei demandare, & cætera pastoralia munera per Vicarios adimplere, sed per seipsum, ubi liceat, ubi opus sit, ubi expediat, ubi valeat, debet Episcopus verbum Dei dispensare, & pastorale munus perficere; nempe oppressis subsidium impendere, sacramenta ministrare, afflictis consolationem exhibere, visitare infirmos, delinquentes corrigere, desidiosos excitare; hæc docuit Pastor Evangelicus, qui non alienos humeros, sed proprios submisit ad ovis errantis reductionem. Hinc Divus

VUS

vus Bernardus Eugenium, & cum eo omnes Pastores Evangelicos, de munere pastoralis, per seipsum quantum possunt, & non per alios adimplendo, instruens scribit. *Tu autem es Pastor*, quod idem est ac dicere, à te non ab aliis requireret, qui te Pastorem constituit, an ubi opus erat, an ubi nullum adfuit impedimentum, per te tuo muneri satisfeceris. *Tu es Pastor*, ergo non aliis debes oves tibi commissas credere, sed per te ad earum custodiam, quantum cum tuo munere compatitur, debes invigilare. *Tu es Pastor*, tu proinde, non mercenarii à te substituti, in extrema discussione vocaberis ad reddendam rationem tibi crediti ovilis. *Tu es Pastor*, tibi itaque novèris imputanda, quæ per tuam incuriam animæ tibi creditæ deliquerint; quas mox parvipendens dissimulas, tamquam parum, aut nihil spectent ad te; quas si parvi feceris, audies contra te animarum graves quærelas, accusationes duras, quarum vixisti stipendiis, nec peccata diluere studuisti. *Tu es Pastor*, lacte propterea, & lana esse debes ovium tuarum contentus, ad congruam sustentationem, non mactare oves, ut de earum carnibus comedas ad saturitatem; Dignus planè est operarius mercede sua, proinde & pastor dignus stipendio, ita ut qui altari servit, de altari vivat: 1. ad Tim. 8. *Alimenta, & quibus tegatur habens*, juxta doctrinam Apostoli, qui Ecclesiasticum Pastorem vult de altari vivere, sed non superbire, non luxuriari, non inde loculos congregare, in vanitates, & superfluitates disperdendos, non extollere de facultatibus Ecclesiæ con sanguineos suos. Facultates Ecclesiæ in sacros usus non expendere, par sacrilegio crimen esse dignoscitur; Profectò sacrilega crudelitate diripiuntur Ecclesiæ bona à Pastoribus, quodcumque ad Ecclesiæ decus, & famelicis ovibus, idest pauperibus, ad pascua exhibenda non impenduntur: nec enim ordinavit Deus his, qui Evangelio serviunt, qui Ecclesiæ patrimonio præficiuntur, de Evangelio quærere, aut habere delicias, sed vivere: ut videlicet sint contenti pro suo munere, dignitate, labore, & ministerio

con-

congrua alimenta accipere, non gulæ irritamenta, aut incentiva libidinis, aut fomenta ambitionis. Utilis consideratio, cui sine intermissione immergi deberent omnes Prælati, ut ad animarum suæ fidei commissarum curam, semper viverent solliciti, à quâ ut se eximant, non juvat opponere. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & dixi semper hi errant corde*; quantumvis errent, quantumvis obdurati sint, & peccatores, semper sunt oves, proindè incessanter ad eas semper clamare debet Episcopus: *Isaia 46. 8. Reddite prævaricatores ad cor. Tu es Pastor.* In hac consideratione proculdubio invenient Episcopi, quomodò suas oves benè custodiant, quomodo errantes reducant, quomodo conversæ in lupos possint iterum in oves reverti, quomodo denique, juxtâ divinam dispositionem, suo muneri satisfaciant.

SECTIO SECUNDA

Hic hic non parco tibi, ut parcat Deus. Pastorem te populo huic, certè aut nega, aut exhibe. Non negabis: ne cujus sedem tenes, te neges hæredem.

Hic hic non parco tibi. Quisquis Episcopus es constitutus, populo tuo te Pastorem aut exhibe, aut nega, idest aut cede muneri, si te minus idoneum credis, ut muneri possis satisfacere, aut Pastorem te exhibe, idest munus tuum imple. *Hic hic non parco tibi, ut parcat Deus.* Quæ quantaque requirantur ad Ecclesiastici Pastoris munus fideliter adimplendum, utique paucis exprimi non potest, omnia tamen mellifluo calamo perstringit S. Bernardus in suo tractatu, quem inscripsit: *De moribus, & officio Episcoporum, ad Henricum Archiepiscopum Senonensem*, cujus assiduæ lectioni, & meditationi deberent omnes Episcopi sinè intermissione insistere, ut in eo tamquam in speculo, veram muneris Episcopalis normam ediscerent, ad quam se componentes, veros Episcopos, & Pastores animarum se possent, ut par est, exhibere.

SECTIO TERTIA

Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando, vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus Ministris. Absque his tamen credidit satis impleri posse salutare mandatum. Si amas me pasce oves meas. In his successisti non Petro, sed Constantino. Consulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito.

EX his, quæ in præsentī scribit S. Bernardus, plura liquet colligere, quibus obstruatur os hæreticorum loquentium iniqua contra decorem regium, quo circumseptus solet incedere Romanus Pontifex. Et primò quidem, novum non est in Ecclesia videre Summum Pontificem gemmis ornatum, auro tectum, milite stipatum, ministris septum, quandoquidem teste D. Bernardo, jam suo ævo hunc viguisse morem comperimus, imò non modò à tempore Eugenii exordium duxerat, sed statim à tempore Constantini venerata est Ecclesia Romanos Pontifices, totius regalis magnificentiae varietate circumdatos; ex quo, opitulante munificentia Constantini, Deo ad Ecclesiae suae decus sic disponente, Romanus Pontifex coepit simul esse Rex, & Summus Sacerdos. Sed quidquid sit de habitu, quem olim gerere potuerint aliqui ex Romanis Pontificibus, certum est habitum, quo à pluribus sæculis usque in præsens utuntur, nonnisi summam redolere parsimoniam, & modestiam: non enim sericis, sed laneis operiuntur vestibus, sobrio etiam victu contenti, itaut sobrietatis, & humilitatis, omnibus Ecclesiasticis proceribus, præbeant exemplum. Caterum prætiosissimis ornati gemmis incedere, consueverunt, etiam in lege veteri, Summi Sacerdotes, ad augendam in populis erga Sacerdotale munus venerationem; quid nì ergo etiam in lege gratiae Summus Sacerdos gemmis, & sericis ornatus appareat, cum non modo Sacerdotali, sed etiam regali jure potiatur. Egrè populi
ad

ad debitam venerationem exhibendam moventur erga eos; qui primas implent dignitates, nisi & peculiari vestium decore videant obductos; proindè quodammodo necesse fuit, ad excitandam in populis ergà Præsules venerationem, Præsules ipsos externo circumamictos splendore incedere, splendore inquam *tolerando*, ut scribit S. Bernardus, *pro tempore, non affectando pro debito*. Si enim præcisè ad pastorale munus attendatur, sinè auro, sinè gemmis, sinè militæ, sinè pompa, potest Sacerdotale munus impleri. Proindè Petrus, qui numquam processit gemmis ornatus, & sericis, credidit sinè fervorum turba, sinè comitatu Collateralium, & in omnimoda paupertate posse Summo Sacerdotio fungi, & pascere oves suas: maximè cum vigentibus in primis Ecclesiæ sæculis persecutionibus, vix haberent Catholici ubi reclinarent caput; tantum aberat, quòd possent ad gloriam externi decoris intendere: Regalem ergo magnificentiam, quam à Constantino habuerunt Summi Pontifices, & improbant invidi hæretici, S. Bernardus non improbat, sed solum asserit non esse affectandam.

SECTIO QUARTA

Ad ea te potius incito, quorum te scio debitorem. Et si purpuratus, et si deauratus incedens: non est tamen quod horreas operam curamve pastorem, pastoris hæres: non est quod erubescas Evangelium. Quamquam si volens evangelizes; inter Apostolos quidem, etiam gloria est tibi. Evangelizare, pascere est, fac opus Evangelistæ, & pastoris opus implesti.

Quisquis in Ecclesia Dei Pastor est constitutus, à pastorali labore haudquaquam se potest subducere; itaut non modò aliorum ope, sed per seipsum evangelizare teneatur: quod idem est, ac evangelica pascua providere. Evangelizare pascere est; faciat Episcopus opus Evangelistæ, & Pastoris opus implevit.

SE-

SECTIO QUINTA

Dracones, inquis, me mones pascere, & scorpiones, non Oves. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro. Quid tu denuo usurpare gladium tentes, quem semel jussus es ponere in vaginam, quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic: Converte gladium tuum in vaginam: Tuus ergo, & ipse: tuo forsitan nutu, etsi non tua manu evaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret, & is dicentibus Apostolis. Ecce, gladii duo hic, non respondiſſet Dominus: Satis est, sed nimis est. Uterque ergo Ecclesie, & spiritualis scilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia exerendus est. Ille Sacerdotis: is militis manu, sed sane ad nutum Sacerdotis, & jussu Imperatoris. Et de hoc alias. Nunc verdè arripe illum, qui tibi ad feriendum creditus est: & vulnera ad salutem, si non omnes, si non multos, certè quos quos possis.

PRæfatis D. Bernardi verbis longa serie utuntur sectarii, imò & politici, facti suorum Principum adulatores, ostensuri non competere Pontifici gladium materiale, sed tantummodo suo nutu, occurrentibus in necessitatibus, evaginandum esse à Principibus sæcularibus. Perperam tamen, tam politici, quàm Sectarii Bernardum intelligunt, si ejus auctoritate probare nituntur, non posse Summum Pontificem, non modo suo nutu, sed etiam sua manu gladium exerere, ubi id Ecclesie necessitas postulet, neque alio medio possint Ecclesie jura servari. Ad Sinagogæ jurà servanda contra hæbraicæ legis inimicos, non modo suo nutu, sed & sua manu, Sacerdotes collecto milite instituerunt prælia, nequaquam metuentes aut de ostium cæde peccatum, aut de sua nece periculum; scientes quòd mors pro Dei gloria vel ferenda, vel inferenda, nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur. Quid ni er-

go, & in lege gratiæ valeat Summus Sacerdos suo nutu, & sua manu, ubi Ecclesiæ necessitas postulat, committere prælium. Sed ut magis constet numquam fuisse sensum D. Bernardi, tam in præsentī capite, quàm Epistola 256., in qua similià præfatis verba habet, concludere non posse Pontificem sua manu gladium materiale exerere, juvat ad rem pauca subnectere; & primò sciendum foret quid intelligant Sectarii, cum ex auctoritate D. Bernardi probare conantur, non posse Pontificem gladium materiale evaginare: utique negare nequeunt duplicem gladium à Christo D. Petro concessum, spirituale scilicet, & materiale, nec minus proprius Pontificis dicendus est spiritualis, quàm materialis gladius, maximè cum scribat S. Doctor Epist. 256., de materiali gladio, utpotè proprio D. Petri. *Suus ergo erat*; quod si suus, quæro à Sectariis, ad quid suus? ad quid Petro concessus? num ut semper reconditum custodiret in vagina: utique superfluum erat concedere, si semper debebat recondere. Vel asserere intelligunt Sectarii, non decere Pontificem, armatum quasi unum ex militibus, ad prælium incedere, cum dicunt non posse Pontificem sua manu gladium evaginare, & in hoc sensu non modo Sectarii, sed etiam Catholici omnes abundant; certum enim est non decere Summum Pontificem, imò quemcumque Prælatus, plus dicam, neque Sacerdotem, aut simplicem Ecclesiasticum, armis stipatum progredi ad prælium. Vel cum dicunt non posse sua manu evaginare gladium, exprimere intelligunt non posse Ecclesiastici patrimonii sumptibus instruere militares copias, easque contra Ecclesiæ inimicos dirigere, & in hoc sensu non posse Pontificem sua manu pugnare, quemadmodum de Principibus Sæcularibus dicitur, quòd sua manu evaginent gladium, quandocumque colligunt exercitus, & per suos duces dirigunt acies; licèt Principes à sua interim Aula non abscedant. Hæc tamen numquam esse potuit mens D. Bernardi, cum scripsit, materiale gladium, non esse manu Pontificis evaginandum, quan-

quandoquidem ipse S. Abbas, jubente Summo Pontifice, exercitum collegit pro defensione Orientalis Ecclesiæ, à Saracenis oppressæ. Esto itaque quod S. Bernardus exprimere intellexerit, non decere Pontificem, tamquam militem, armatum, ad prælia procedere, cum scripsit non debere sua manu gladium exerere; novit tamen Pontificem potestatem habere sua manu materiale gladium exerendi, ubi Ecclesiæ necessitas postulet; idest suo nutu, suo jussu, Ecclesiastici patrimonii expensis; quemadmodum & cæteri Principes suo nutu, suis sumptibus exercitum instruunt, censentur sua manu evaginare gladium, ipsis à Deo pro sui defensione status concessum. Nec minus conveniens est Principem sæcularem ad defensionem suæ ditionis, suo nutu, sua manu gladium evaginare, idest militaribus copiis se præmunire, quàm Pontificem: non enim minus est suæ ditionis Dominus Romanus Pontifex, quàm Princeps sæcularis sit Dominus sui principatus; proinde non minus decet Principem suum statum, quàm Pontificem Ecclesiam, & Ecclesiæ jura, eo meliori modo quo potest custodire.

Sed ut magis contrà Sectarios urgeat argumentum, fiat hypothesis, quod inveniatur Princeps, qui injustè ab alio Principe vexationem patiatur, nec ullum, Principi sic vexato, suppetat medium ad vexationem redimendam, quàm implorare auxilium Pontificis, à quo deposcat, pro retundenda injusta vexatione, militares copias, quas Pontifex juxta quod in sacris paginis scriptum est, *subvenite oppresso*, ultrò concedat; nonne in hoc casu laudabiliter non modò suo nutu, & jussu, sed & sua manu, nempe per suos proprio stipendio ductos milites, Pontifex materiale gladium evaginaret, ut Principi injustè oppresso auxilium impenderet, & ab injustè illatis vexationibus redimeret. Quid ni ergo valeat contrà oppressores Ecclesiæ materiale gladium exerere, cum negari haudquaquam possit utrumque gladium fuisse Pontifici à Christo concessum. Sed planè inutilis fuisset concessio, si urgente Ecclesiæ ne-

cessitate, non posset Pontifex & spiritualem, & materialem gladium adhibere. Ecclesia Orientali inter angustias languente, S. Bernardus excitavit Pontificem ad exerendum etiam materialem gladium; sed potius excitare debuisset Imperatorem, & Principes, si materialis gladii usum Pontifici non competere (ut perperam asserunt Sectarii) arbitrabatur: Ipsa naturalis luminis ratio dicat, improbari haudquaquam posse usum materialis gladii, nutu, jussu, & manu Pontificis evaginandum, quodcumque ad defensionem sibi commissi ovilis Supremo Pastori alia non suppetunt media. Cum moderamine inculpatæ tutelæ potest unusquisque, imò debet ex jure naturæ, prout vires suppetunt, ab invasoribus vitam obsidentibus se defendere, potest in tali casu unusquisque sua manu arma impugnare, nullius expectato nec nutu, nec jussu; invadentibus itaque Ecclesiæ hostibus ovile, poterit, imò debet Pontifex, qui est Pastor, cui sicut vita propria, præciosæ esse debent oves, pro quibus timere non debet ponere animam suam, gladium non modo spiritualem, sed & materialem suo nutu, suo jussu, & sua manu evaginare. Quod si, ut par esset, urgente Ecclesiæ necessitate, Potestates sæculares pro ejusdem defensione, statim suâ manu gladium exercere non ambigerent, certè satius esset Summum Pontificem, solum spiritualem gladium evaginare, temporalem verò suo nutu, per manus Principum Catholicorum impugnare. Sed quoniam sæpè comprobavit experientia (eò quòd ut plurimum unusquisque querat quæ sua sunt) Ecclesiam ab hæreticis, aut schismatis oppressam, etiam jubente Pontifice non obtinuisse imploratum subsidium copiarum militarium. Hinc est quòd Pontifices aliquando, etiam sua manu materialem gladium fuerunt adhibere coacti. Et hæc, pro intelligentia genuini sensus D. Bernardi, in præsentī materia sufficiant. Videri insuper potest Gloss. in cap. *Unam sanctam*, ubi præsens Bernardi locus commodè explicatur. Epistola Gregori Noni, in qua de duplici gladio Pontificis, & usu utriusque

ex professo tractatur: Sicut Baronius ad annum 1053., & demum Sixtus Senensis, ubi prolixè Bernardi verba explicantur, eaque à sinistris interpretationibus hæreticorum vindicantur.

S E C T I O S E X T A

*Non sum inquis melior, quàm patres mei, quem illorum, domus exasperans, non dico audivit, sed non irrisit? Id-
eò tu insiste magis, si fortè audiant, & quiescant: insi-
ste & resistentibus. Dicendo hæc, fortè nimius dicar;
Num nostra illa vox: Insta opportunè. Nunc si audes, ni-
mium appellato. Prophetæ præcipitur: Clama, ne cesses.
Ad quos: nisi ad sceleratos, & peccatores: Annuncia-
tur, inquit, populo meo scelera eorum, & domui Jacob pec-
cata eorum. Prudenter adverte, & sceleratos perhiberi,
& populum Domini &c.*

Pædicatorum munus esse potissimum insistere ad emen-
dationem prævaricantium, docet præfatis verbis S. Ber-
nardus, neque debent ab opere conversionis desistere,
quantumvis scelerati sint, & peccatores, ad quos sua sa-
lutaria dirigunt verba, & monita; quamvis ad irrisionem
potius, quam ad conversionem proclives suos animadver-
tant auditores; ideo debent magis insistere, si fortè au-
diant, & quiescant. *Insta opportunè, importunè*, monet
Doctor Gentium Timotheum, & in eo omnes Episcopos.
Clama ne cesses dicit Isaias. Scelerati sunt, peccatores, &
obdurati qui audiunt, esto, sunt simul, & semel populus
Domini, animæ pretioso Christi sanguine redemptæ: po-
tens est Deus suscitare semen Abraham de lapidibus. Cæci
sunt, potens est Deus oculos peccatorum aperire, qui spu-
to liniens oculos cæci nati, etiam aperuit. Irrident verba
salutis, quæ ad ipsos dirigunt prædicatores evangelici. Es-
to: in hoc gaudent, qui solam quærunt Dei gloriam, &
in hoc solum gloriantur, si valeant propter Christum su-
stine-

stinere opprobrium, opprobrium fieri vicinis suis valde. Christus ipse, pro salute animarum, factus est gentibus stultitia. Sunt dura fronte, & indomito corde, esto, non tamen indomabili. Haftenus obdurati fuerunt in malo, non resipuerunt. Potest fore quod necdum fuit; apud Deum, non est impossibile omne verbum. Munus apostolicum est incessanter operari ad salutem animarum, omnem movere lapidem ut convertantur, ita ut unusquisque ad munus Episcopale assumptus possit dicere: *Popule meus quid debui facere, & non feci*. Si sic fecit in sua Dioecesi Episcopus, & non profecit, nihilominus satisfecit muneri suo. Curam non curationem exigit Deus à pastoribus ecclesiasticis.

CAPUT QUARTUM

SYNOPSIS.

Egregium virtutum cathalogum in præsentì Capite conspiciendum exhibet S. Bernardus, quibus ornari debent Cardinales Legati, & Episcopi, ad quorum justitiam, non sufficit quod iusti sint, nisi pios, & iustos adsciscant collaterales, quibus peccantibus justificari haud quaquam potest Prælati; peccata siquidem collateralium, & domesticorum Episcopi, recidunt in ipsum Episcopum. Quapropter non modo Pontificis, sed omnium Episcoporum potissimum studium esse debet, moribus ornatos seligere collaterales suos; Quanta verò consideratione prævenire debeat electionem Cardinalium Summus Pontifex, numquam satis expressivis sensibus potest enunciari. De toto orbe, digniores utique inter dignos sunt eligendi, qui totius Catholici Orbis iudices constituentur; excludendi proinde, qui ambiunt, & cooptandi, qui tanto oneri se subducunt, qui verentur, qui non ad honorem, sed ad onus respiciunt, qui cooptari timent, non qui sub dola humilitate, vel importunitate adhibita protectorum, obtinere entuntur; si enim non merito, sed humano quocumque
alio

alio motivo impellente, quis promoveatur ad altiora, sic promotus postmodum gravis fiet ipsimet promotori; quotquot enim non meritum, sed patrocinium promovet, statim fastus, & arrogantia fascinant; tunc intelligunt Principes, quod quæ sunt cum respectu ad carnem, aut sanguinem, comitem habent pœnitentiam. Necessè demum in aulis admittere viros probatos, & probos, non probandos: honore dignus est, qui se judicat magis indignum.

SECTIO PRIMA

Veniamus ad Collaterales, & Coadjutores tuos. Hi seduli tibi, hi intimi sunt. Quamobrem si boni sunt, tibi potissimum sunt, si mali, æque plus tibi.

Confidentiam acquirunt Principum, qui in præstando eis obsequio majorem exhibent sedulitatem, nec est ut plurimum, qui se magis sedulum exhibeat Principi, quam adulator. Hinc est quòd sæpe in aulis majores adulatores facti sunt intimi Dominorum suorum. In omnium ore adulatio reprobatur, nihilominus ferè omnibus placet. Ad eò enim versuta facta est, ut blandè sese insinuare noverit, & cor possidere, cui famulari aggreditur. Difficile est Collaterales Principum, simul & semel adultores non esse, propterea quantum seduli, tantum intimi sunt, hinc est quod Principes, non sine sedula consideratione, prævenire debent electionem collateralium suorum; quamobrem *si boni sunt, Principi suo boni sunt, si mali, Principi suo æque plus nocent.*

SECTIO SECUNDA

Nec te dixeris sanum, dolentem latera: hoc est ne te dixeris bonum, malis innitentem.

Quântumvis per se bonus sit Princeps, bonum haudquaquam regimen exhibere potest, si malis circumseptus

septus sit collateralibus; cum enim non possit omnia, quæ ad regimen spectant providere, & necesse habeat ope collateralium uti, si mali sint collaterales, etiam quæ Princeps bene providerit, illi malè dispensando, ipsam Principis bonitatem in regiminis perniciem convertunt; propterea *bonus dici haudquaquam potest Princeps, malis innixus collateralibus*; quod si Princeps bonus non est, neque poterit bona providere populo suo. Siquis de populo deviat solus perit, at Principis error multos in perniciem involvit, & tantis obest, quantis præest. Non præsumunt Principes ut perdant, sed ut fervent. Nihil autem interest sive perdant per suam, sive per malitiam collateralium suorum. Per quem Principes regnant, ipse eos præfecit populis tuendis, non subvertendis: quid autem interest coram Domino, sive populi subvertantur a malitia Principis, sive a versutia collateralium suorum. Calamitas utique numquam satis deplorabilis, videre Principes, qui certè pro sui munere principatus laudabiliter præessent, a malitia collateralium circumventos, vituperabile regimen exhibere: judicium portabunt qui pravis consiliis bonos principes pervertere student. Hoc unum a Principe exigit Deus, ut laudi bonorum, & vindictæ malorum intendat; proinde bonus haudquaquam dici potest Princeps, si malis innititur collateralibus, quorum malo consilio boni regiminis ordo pervertitur, & Principis fama patitur detrimentum: non sufficit Principi bonum esse, nisi & bona provideat; huc collimant sequentes Sancti Bernardi sensus, quibus ad collateralium sanam electionem Eugenium Pontificem excitat.

SECTIO TERTIA

Aut si bonus sis: bonitas tui solius quem fructum asferre potest? sicut in superiore libro dixisse me memini. Quid, inquam, emolumenti affert Ecclesiis Dei, tua unius hominis justitia; ubi sententia prævalet aliter affectorum?
Sed

Sed nec tuta tibi bonitas obsessa malis, non magis quàm sanitas vicino serpente. Non est quò te subducas malo intestino.

Non sufficit esse bonum sibi qui præest, nisi sit bonus & Subditis: Commendabile, imò necesse est Principem esse bonum, esse justum; at esse non potest bonus, & justus aliis, qui non est sibi bonus; sed si sibi soli studeat esse bonus, aliis neglectis suæ providentiæ commissis, jam non bonus, sed malus esse perhibetur; quippe qui non satisfacit muneri suo, quod indispensabiliter exigit eum, qui præest, non modo propriæ, sed aliorum etiam invigilare justificationi; & tam à se, quàm à subditis debet pro viribus omne malum avertere; sed ab illis præcipue, qui quò magis seduli, etiam magis intimi sunt; quòd si intimi, & mali, non est quò se Princeps subducere valeat à malo intestino; morbi quò magis intestini, eò difficilioris sunt curationis.

S E C T I O Q U A R T A

*Et è regione bonum domesticum eò amplius,
quò sæpius juvat.*

Domus Principis ubi sit ad probitatem composita, solatium est Principi, cæterisque incitamentum ad excolendas virtutes. Si fulgeat inter domesticos aula compositio morum, statim in toto regno æmulantur subditi meliora charismata: bonum domesticum, etiam externa bona comitantur; è converso, hæc nihil juvant, ubi domesticum bonum deficiat. Quid enim ei prodesse possunt divitiæ, & honores, ubi inter proprios lares deficit charitas, & affluunt vitia, quæ habitare vetant domesticos unanimes in domo, quorum alii invidiâ, alii ambitione, aut cæteris hujusmodi vitiis fatigantur; proinde nulla pax, nullus ordo, nulla quies, nullum bonum Domino, ubi

à domesticorum malitià gravatur; è regione *bonum domesticum ed amplius*, quò *sæpius juvat*, juvat inquam non tantum ad Domini solatium, quàm ad subditorum profectum.

SECTIO QUINTA

Sed si vè levent, si vè gravent; cui rectius imputandum, quàm tibi; qui tales aut elegisti, aut admisisti.

Peccata Collateralium recidunt in Prælatum, ipsius siquidem est prævidere, ut dignos suo ministerio Collaterales seligat. Certum est quod dominorum bonitatem, domesticorum malitia, Principum gloriam, ministrorum pravitas semper deturpavit. Sibi imputent Principes si gravi sub onere regiminis aliquando succumbunt, quando-cumque regiminis damna ab inconsiderata ineptorum electione ministrorum persæpè proveniunt; studeant itaque in ministros eligere, in Collaterales admittere, qui sic sciant disponere negotia rerum exteriorum, ut norint per omnia præponere lucrum animarum, decorem Principis, utilitatem subditorum, non suum singulare incrementum; qui omnis laboris sui solatium studeant reponere in profectu populorum, suis etiam ultro renunciantes commodis, ut studeant alienis. Veri Ministri, & Collaterales Principis, vix debent sibi vacare, ne se subtrahant subditis; qui tales elegerint, utique alleviatum sentient onus regiminis: *Sed si vè Ministri levent, si vè gravent Principem, cui rectius imputandum, quàm ipsimet Principi, qui quales elegerit, & admisit, tales experietur Ministros suos.*

SECTIO SEXTA

Non de omnibus dico: nam sunt quos non elegisti, sed ipse te. At potestatem non habent, nisi quàm tu eis, aut tri-

tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo revertitur; tibi imputa quidquid pateris ab eo, qui sine te potest facere nihil.

Tanta est Ministrorum auctoritas, quanta est à Principe Ministris collata potestas, potestatem enim non habent, nisi quam eis Princeps, aut tribuerit, aut permiserit; oneri regiminis primariò tenentur ex munere principali Principes ipsi succumbere. Qui onus regiminis ferre recusat, nec regnet: Deus enim per quem Reges regnant, cum iustitias judicabit, primariò à Regibus, non à ministris exigit commissi rationem regiminis. Ubi Principatus pendet à votis, videtur quòd electus in suo regimine propensum se exhibere teneatur electoribus, quos novit in sua electione partiales; quapropter hi sapenumero potestatem sibi arrogant, quam non habent; & pro retributione electionis, quodammodo vellent electum omnia disponere ad eorum placitum: rectè hoc, dummodo citrà præjudicium conscientiae, atque regiminis. Nam electores in voto concludente in favorem assumpti ad Principatum, vel operati sunt juxta conscientiam, digniorem eligentes, & satisfecerunt muneri suo, vel citrà conscientiam, & timere debet Princeps, ne quod perperam fecerint in electione, id & præstent in administratione; itaque invigilet ne majorem potestatem exerceant, *nisi quam eis aut tribuerit, aut permiserit, & sibi soli imputet, si quid patitur ab eo, qui sine se potest facere nihil.*

SECTIO SEPTIMA

His exceptis, de cætero non inconsideratè, ut vides, eligendi quique, seu colligendi sunt in opus ministerii hujus. Tuum est undecumque evocare, & adsciscere tibi, exemplo Moysi senes, non juvenes: sed senes non tam ætate, quàm moribus, quos tu nosti, quia senes populi sunt. An non eligendi de toto orbe, orbem judicaturi.

DE electione Cardinalium utilissimè hic S. Bernardus monet Pontificem, quos non ex una gente, & natione, sed de toto Mundo eligi debere insinuat. Causis, & negotiis, per omnem Ecclesiam emergentibus, cognoscendis, statuque omnium gentium explorando, præficiuntur Cardinales, qui si ex una tantum, aut paucis eligerentur nationibus, utique tot diversarum gentium, quæ genio, moribus, loco, lingua sunt inter se dissitæ, haudquaquam possent sufficientem habere cognitionem, omnino tamen necessariam; ut Ecclesiarum omnium necessitatibus valeant providere; neque enim graviores in regimine committuntur errores, quàm ubi qui præsunt, statum Reipublicæ ignorant. Cum autem Christiana Respublica sit per universum Orbem dispersa, & tot diversas amplectatur nationes; nec fieri possit, ut ex unica natione, viri, perspectos habeant cæterarum orbis nationum mores, indolem, necessitates, divitias, paupertatem, temperiem, complexionem, vires, imbecillitatem, terræ etiam ubertatem, vel sterilitatem, quæ omnia pro discreta Ecclesiarum omnium providentia consideranda sunt, hinc patet necessitas seligendi ex toto orbe Cardinales, qui simul omnia præfata perspecta habeant, ut consonam omnium nationum moribus, in his quæ ad Ecclesiæ regimen spectant, exhibere valeant providentiam. Præterquamquod docet experientia, eos omnes quibus agendarum rerum commissæ est provincia, ut plurimum erga suam nationem se exhibere propensos, magisque inclinare ad promovendam utilitatem suorum concivium; hoc enim quodammodo natura omnibus indidit, ut unusquisque pugnet pro patria sua; & in exhibenda providentia, certum est quòd Ministri magis propensi sunt ad promovendum suæ Nationis, quàm exterarum incrementum; ne igitur in providentia, quæ erga totius Orbis Ecclesias ab Urbe Roma exhibenda est, possit aliqua natio conqueri se esse despectam, eo quod in ministerio Ecclesiastico apud Pontificem, singulares non habeat patronos, ideo de toto

Or.

Orbe eligendi, quantum fieri potest, Orbem iudicaturi, & unamquamque nationem, necesse quodammodo est, peculiarem fortiri ex Cardinalibus apud S. Sedem protectorem, qui sibi specialiter commissæ nationis jura promoveat; ne ulla natio in Ecclesia Catholica, quæ ex omnibus adunata est nationibus sub Romano Pontifice, conqueri possit quasi despecta apud S. Sedem. Hac de causa in initio Ecclesiæ factum est murmur græcorum adversus hæbræos, eò quod despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum: ad avertendum excitatum murmur, sumpserunt consilium Apostoli eligendi ex diversis nationibus probatos viros, quos constituerent super opus, & ministrarent. Quo exemplo docentur Pontifices ex toto Orbe Cardinales eligere, quos providendis universalis Ecclesiæ necessitatibus, peculiare habent Ministros, per quos cum omnium gentium Principibus, & Regibus, pro Ecclesiæ regimine dirigendo, tractare debent: propterea expedit in Concilio esse omnium gentium Optimates, quorum opera, negotia facilius tractentur. Denique ne in Concistorio, & iudicio Ecclesiæ, quod par est omnium esse sincerissimum, studia, & emulationes nationum sentiantur, dum natio aliqua se contemptam esse posset arbitrari, eò quod sibi deessent patroni, & fautores apud S. Sedem, ideo de toto Orbe eligendi Cardinales, totum Orbem iudicaturi, ex quibus cum eligi debeat Pontifex, qui esse debet Pater communis Catholicorum omnium, congruum est seligi ex coetu, in quo de toto Orbe congregati sint electores. Hic fuit sensus Concilii Tridentini sess. 24. c. 1. de reform. ubi sic legitur: *Cardinales Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis nationibus, quantum commodè fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet.* Quare autem Sacra Synodus Cardinales eligendos voluit de toto mundo, nisi ut semper perspectum habeant, quod cum una tantum sit natio Catholica adunata de toto mundo, nulla debet esse amulatio inter filios ejusdem nationis Catholicæ, unam componentes Rempublicam Ecclesiasticam in toto

mun-

mundo, sub uno capite Romano Pontifice, sub quo omnes Catholici sunt unius, & ejusdem corporis membra. Quid juvat dicere ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cepha, ego autem Christi. Divisus est Christus? Ecclesiastica Reipublica membra, omnia membra sunt ejusdem corporis; omnes per Deum vocati sunt in societatem filii ejus Jesu Christi; omnes, quatenus de hac sunt societate, ejusdem sunt nationis, nempe Catholicae: neque attendendum in electione eorum, qui in hac societate sedere debent in soliis indicantium, ego sum Gallus, ego Hispanus, ego Germanus, ego Italus. *Sed eligendi de toto mundo orbem judicaturi.* Digniores eligendi quique, seu colligendi sunt in opus ministerii hujus. Non ad Orbis plagam in qua nati, sed ad merita, & virtutes quibus ornati sint, attendendum. Colligendos itaque Cardinale de toto mundo, asserit S. Bernardus, praecipit Sacra Synodus, ut intelligant exemplo omnium bonorum operum debere toti illucescere mundo. Quod si ita est, utique induere Purpuram, gravem est sibi imponere Sarcinam; nonnisi cum exuviis mortalitatis deponendam. In hac meditatione legimus, quod serio cum exardescerent plures ex illis, inter mortis angustias, sera tamen quarela, auditi sunt exclamare: *Quoniam elevans alligasti me.* Quia in illis extremis constituti, qui electi fuerant de toto Orbe Orbem indicaturi, cum jam propè adstarent quorum toto Orbe à Deo judicandi, suorum judiciorum, quae in hoc mundo exercuerant, accusatores fuerunt sustinere coacti, & confusi, quos in vita supplices ad eorum audientiam accedentes, confusos rejecerant, quibus imploratam opem non impenderant, quos nonnisi tumida facie, & transeunter receperant, quorum necessitatibus intelligendis, & discutiendis, ut imploratam darent providentiam, tempus defecerat, cum tamen, ad audiendos narrantes fabulationes, abundaret: proinde jure timentes, ne quia in vita uniles, & solliciti in suo munere vivere despexerant in domo Dei, destinarentur in morte ad habitacula peccatorum, exclama-

mabant: *quia elevans allisisti me*. Utique qui de toto Orbe eliguntur Orbem indicaturi, si tam serio muneri, ut par est, se pares exhibere satagunt, difficile tempus invenient, quod in aliis negotiis absolvendis impendant.

SECTIO OCTAVA

Sanè huic negotio non se ingerat rogans; consilio non prece agendum est. Sunt quæ necessariò à nobis rogantium aut extorquet importunitas, aut necessitas meretur. At istud in his quæ nostra sunt. Ubi autem non licet, quod volo facere, quis locus roganti: nisi fortè qui me rogat, hoc rogat, ut quod vult, hoc liceat mihi, & non magis ut velim. Alius pro alio; alius forte & pro se rogat; Pro quo rogaris, sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget.

Pontificium opus dignè nequit administrari, pastorale onus haudquaquam potest sustineri sinè ope consilii; sapienter igitur cogitat, qui ad Pontificium ministerium assumptus acquiescit consiliis, nam ipsa consiliorum mater sapientia, de se ipsa loquens, ait: *Ego sapientia habito in consilio*, sed quali consilio, numquid in qualicumque, numquid suggestionibus importunè rogantium inclinat, vel eorum, qui ratione diutinæ consuetudinis cum Pontifice, cum Principe, cum Præsule, eos familiariter visitant, frequentius pulsant, molestius sollicitant, usque dum quæ rogant, quæ consulunt tandem extorqueant. Absit, absit. Ego sapientia habito utique in consilio, sed simul & semel *eruditis intersum cogitationibus*. Pauci admodum sunt viri boni consilii, rara profectò sunt consilia, quæ eruditum foetus sint cogitationum, in quibus scilicet consulentes suam probent simul & semel cum prudentia æquitatem. Solum consilium quod prudentia dictat, & æquitas probat admittendum. Sed veh' nostro generi ab imperfectione

etione sua; vix in multitudine hominum paucos est invenire, qui in utraque gratia prudentiæ, & æquitatis sint consummati, qui scilicet consilium exhibentes, aut imprudentiam suam non manifestent, aut quæ sua sunt non quærant. Quicumque ad consilium vocati rogant, aut præce agunt, jam convincuntur quæ sua sunt quærere; qui ad Principis decus, ad populi solatium consilia sua non dirigunt, jam patet ultra æquitatem sensum suum proferre. Soli itaque ad consilium eligantur, qui cum prudentiâ habeant æquitatem. Talibus consiliariis Princeps bonam servat famam, & conscientiam in operibus suis. In dispensatione dignitatum non se ingerat rogans, quandoquidem in his consilio agendum, non præce; pro quibus rogatur Princeps suspectos habeat, necnon, & pro se rogantem: *Qui rogat pro se jam judicatus est; nec interest pro se, an per alium quis roget.*

SECTIO NONA

Clericum Curiam frequentantem, qui non sit de Curia; ad idem noris pertinere ambientium genus.

CLericos in Curiis frequentes, meritò de ambitu esse suspectos, adeoque honoribus, quos ambiunt indignos, censendum est. Clericus in Curia si ad optandum frequens appareat, non solum de ambitu est suspectus, sed pœnè convictus; unusquisque Clericali militiæ addictus, in eo gradu in quo est constitutus, tenetur in sua respectivè Ecclesiæ ministrare; tam sanctæ plurium Conciliorum sanctioni, utique satisfacere haudquaquam potest, qui cum non sit de Curia, Curiam frequentat, qui hujusmodi est, si non ad ambientium, certè ad otiosorum genus pertinere convincitur: sed nihil interest an Clericus ambitione intumescat, vel otio torpeat, ut se probet indignum militiâ, cui nomen dedit. Sed hoc magis indignum, & minus ferendum, si Præsules, & Prælati neglecti residen-

dentia, & posthabitis ovibus, hæreant in Curiis, & Aulis, ut præbeant se affectas Regum, & Procerum; utique qui tales detinent sinè causa, & non remittunt ad suos, fortè non erunt minus culpabiles. Miserabile certè boni omnes illud judicant spectaculum, cum videntur Episcopi, qui malunt famulari in Aulis, quàm in suà Dioecesi, suum abeundo munus, Christo servire. Nisi gravi de causa, constat Episcopos dispensari haudquaquam posse à sua residentia, quam jus clamare divinum, plurimum est Canonistarum sententia; nam sicut de jure Divino tenentur Episcopi ad ovium sibi commissarum custodiam, nonnisi contra jus Divinum peccantes, à suo se possunt subducere, ovili: Ex Episcoporum absentia, ut plurimum animæ suo viduatæ pastore gementes, gravia sustinent scandala, & graviora paventes expectant pericula; disperguntur enim, peregrinante pastore, sive quas secum comites peregrinationis ducit, sive quas deserit oves. Quà interim ratione Episcopus à sua se subducens Dioecesi, multorum faciendo ruinam, etiam se posse ruere non timeat, & præsumat, cum in hoc positus sit, ut non quod sibi utile, sed magis quod aliis, peragat, nec quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quarere debeat. Quomodo securus abit, qui gregi sibi commissæ omnem aufert securitatem, cum vix sit invenire, qui absente Episcopo occurrat lupis incurfantibus, qui consoletur in tribulationibus, qui provideat in tentationibus, qui denique leoni resistat rugienti, & quærenti quem devoret: patebunt sine dubio morsibus malignantium, qui devorant plebem Christi sicut escam panis. Quæ cum ità sint, judicet Episcopus, qui sub emendicato prætextu vel suæ salutis, vel suæ quietis, Dioecesim suam deserit, quale ejus absentia sibi bonum erit cum tantis malis.

Quanto cum animæ suæ dispendio, à cura pastorali se subducat Episcopus, negotiis alienis, quocumque sub specioso prætextu, vel in Aulis Principum, vel in Curia, vacaturus, manifestius colligitur ex testimonio SS. Patrum, efficacissimisque rationibus probatur, neque propter

divinæ contemplationis quietem, posse eum, qui animarum à Deo constitutus est pastor, animas suæ fidei commissas deferere; aut illum, qui à Deo ad animarum curam vocatur, posse ab eadem se subtrahere, sub colorato pretextu vel insufficientiæ, vel insistendi devotius propriè animæ salutis; Quidquid contra sentientes, positionem suam stabilire studeant exemplo SS. Antistitum, qui ut Deo plenius vacarent, curæ pastorali renunciarunt. Quisquis curam pastorem assumpsit, vel humanis artibus consequi studuit, vel divinæ dispositioni acquievit. Quoad eos itaque, qui spe lucri, honoris, & fastus, ambientium adhibitis artibus, contrà quas canonicæ sanctiones adeò invehuntur, prælaturas adepti sunt, certum est teneri ex debito suæ conscientiæ, sub titulo plenius, & quietius vacandi Deo, prælaturam dimittere, ad quam se per ostium non intrasse, proprio stimulante reatu, ignorare non valent; neque de his sermonem instituere hic intendimus, ubi discutimus an liceat renunciare curæ pastorali, ad quietius vacandum Deo, & propriæ salutis. Sed sermo ad eos dirigitur, qui divinæ acquiescentes voluntati, pastorale onus susceperunt, ut manifestius appareat, quàm grave malum sit, Episcoporum identidem à sua residentia abscedere, quandoquidem neque ad quietius vacandum Deo, & propriæ salutis, licet curam pastorem deferere. Certum itaque est, nullatenus prò contrariâ assertionem suffragari Sanctorum licet Episcoporum exempla, qui amore quietis æternæ, pastorem sarcinam dimiserunt; inter quos proferri potest S. Petrus Damiani, ex Monacho Ordinis Sanctissimi Patriarchæ Benedicti Episcopus, & Cardinalis Hostiensis, qui postquam pro ratione officii, & dignitatis, causam Ecclesiæ annis aliquot strenuè, & mira constantia gessisset, amore solitudinis, & quietis, Cluniacum reversus, abdicato Episcopatu, vitam cum Monachis deinceps in tranquillitate exegit: mirabile utique factum tanti viri, doctrina, & sanctitate conspici. Nihilominus Episcopatum amore quietis internæ abdicare meditantibus, non suffragatur, non modo quia plu-

plura Sanctorum facta scimus potius admiranda esse, quam imitanda, sed quia ignorare non possumus S. Petrum Damiani, hac de re, acriter redargutum fuisse à Summo Pontifice, eò quòd salutem publicam privatæ quieti, vir utilis, & idoneus posthabuisset; sed si legibus potius, quàm exemplis judicandum est; videndum restat quid SS. Patres doceant, quid ratio, & canones præcipiant. Doctor Angelicus sequentibus verbis suam profert sententiam: *S. Thom. Proximorum salutem, ad quam procurandam se se pastor obligavit negligere non debet, nec propter divinæ contemplationis quietem; cum Apostolus ob subditorum necessitatem, etiam à futura vitæ meditatione se differri patienter toleraret.* Sanctus Augustinus non absimilem habuit in præsentī materia sensum, ad Eudoxium Abbatem scribens his sensibus: *Vos autem fratres exhortamur in Domino, ut propositum custodiat, & usque in finem perseveretis, ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideravit, nec elatione avida suscipiat, nec blandiente desidia respuat, sed miti corde obtemperetis Deo, nec otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis.* Sed & plures Pontifices efficacissimis rationibus deterrent Episcopos à dimissione curæ pastoralis, ob motivum quietius vacandi Deo, & propriæ salutis. Videndi proinde, præ cæteris, Liberius Papa Epistola ad omnes Episcopos; Leo Primus ad Rusticum Narbonensem, Innocentius Tertius ad Episcopum Arelatensem. Imitandus profectò ab omnibus Episcopis, Episcoporum norma S. Martinus, qui etsi corporis viribus destitutus, orabat: *Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem.* Quacumque virtute fulgeat homo in hac vita, si charitatem non habeat, nihil habet; nulla autem major charitas, quàm pastorem animam ponere pro ovibus, quandiu earum salutis potest proficere; propterea salus propria à pastoralis regimine non valet excusare, non enim melius operari potest Episcopus propriam salutem, quàm cum ad solam Dei gloriam laborat, & invigilat pro salute ovium suarum; utique sa-

tius est cuicumque Episcopo, Deo ad laborem vocanti acquiescere, quàm propriæ tranquillitati consultum ire, dummodo testem habeat conscientiam suam, se non quævisse, non optasse Episcopatum, non elegisse locum superiorem, non inhiasse honori, imò honorem paratum esse, si liceret (quemadmodum, & libet) abdicare. Cuicumque Episcopo, qui Episcopatum non quæsit, sed soli Dei voluntati, sic de se disponenti, acquievit, dicit Christus in persona Petri: *Si me amas, pascere oves meas*; quis autem erit, qui respondere audeat Domino, nolo pascere oves tuas, nisi plus seipsum amet quàm Deum: nullatenus ergò deponenda est, amore quietis, & propriæ salutis, pastoralis sarcina, quodcumque constet à Deo fuisse impositam, non quæsitam, non optatam, non rogatam, non prætentam, non malis artibus, quibus Bulla contra ambientes dicit anathema, consecutam. Sed fortè sinè causa his immoramur, si mores sæculi nostri respicimus. Nunc in prælaturis capiendis freno potius, quàm calcaribus egemus, jam magis à quærendis hujusmodi dignitatibus, quàm à dimittendis, homines deterrere necesse est. Olim cum ad dignitates Ecclesiasticas promovendi onera pensarent, stimulis opus habebant ad illas suscipiendas, nunc cum honores potius spectentur, & ambitio plusquàm devotio terat limina Apostolorum, frenis potius sunt coercendi homines, qui utcumque ad Ecclesiastica aspirant fastigia.

SECTIO DECIMA

Adulantem, & ad placitum cujusque loquentem; unum de rogantibus puta, etiamsi nihil rogaverit. Scorpionem non est in facie quod formides: sed pungit à cauda.

A Dulatores dant verba, ut munera reportent; proinde adulantem, & ad placitum cujusque loquentem

unum de rogantibus puta, etiamsi nihil rogaverit: vana sunt & verba, & munera; vana hæc, sed illa amplius, propterea decipiunt adulatores de vanitate in idipsum: sed magis decipiuntur adulantium fautores; fautor enim dat adulanti quod utcumque pluris est, sive munus sit, sive beneficium, dat immeritis, dat diligentibus non aliena, sed sua; adulatores munera diligunt, retributiones sequuntur, & aliena quoad possunt mercantur, fucatis verbis pro pretio exhibitis. Blanda, sed periculosa laus adulationis; per hanc enim laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur; habent adulatores in verbis suis lac, & oleum, sed venenosum, sed mortiferum; similes utique scorpionibus, in quorum facie non est quod formides, sed pungunt à cauda. Quis absque dolore cernere valeat Ecclesiæ procures, de labiis adulantium fugere escam mortis, peccati fomitem. Utinam procul ab Aulis semper exules viverent fraudulentis, qui cum in faciem benedicunt, probris omnium, atque ludibriis exponunt eos, quibus dicunt euge, euge. Orbis fabulam faciunt, imò fabulam orbi; Proinde vir probus, & sapiens erit sollicitus servare vineam suam à vulpibus, idest ab assentatoribus. Pessima vulpes adulator blandus, ad placitum cujusque loquitur, tunc magis rogat, cum minus rogare se simulat. Videbitur fortè non esse in facie quid formidare possis ab eo, sed pungit à caudà.

SECTIO UNDECIMA

Si ad talium blanditias, cor tuum, (ut assolet) molliori senseris, memineris scriptum. Omnis homo primum bonum vinum ponit: cum autem inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Pari pondere æstimaveris ejus humilitatem, qui timet, & ejus, qui sperat. Viri, & callidi, & dolosi proprium esse solet, tunc prætere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit. De quibus dicit Scriptura. Est qui se humiliat nequiter, & in-
terio-

teriora ejus plena sunt dolo. De vobis ipsis sume sententia hujus evidens, ac familiare exemplum. Quantos, quos supplices admisistis; postmodum sustinulistis graves, insolentes, contumaces, rebelles. Quod quidem interius malum tegunt principia, posteriora produnt.

SUbdola ambientium humilitas hic perstringitur à Divo Bernardo, qui non minus ad excolendas virtutes, quam ad manifestandas vitiorum versutias, semper fuit intentus, optimè conscius, quòd vitiorum latebras manifestare, idem est ac vitium contere. Non itaque semper humilis est, qui humilis apparere enititur: solet ambitiosus tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere desiderat, & exaltari; proptereà ambienti consonat, quod scriptum est: *Se humiliat nequiter, & interiora ejus plena sunt dolo*; Siquidem propter ambitionem paratum se exhibet universa subire pericula, sustinere odia, dissimulare opprobria, negligere maledicta, & quæ non sustineret propter justitiam, patitur propter ambitionem. O ambitio ambientium Crux, nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebris negotiis ejus. O perversitas, o abusio ambientium, qui cum optimè noverint difficillimum esse ascendere, descendere simulant, ut possint elevari, & ideo humilitatem prætendunt, cum obtinere aliquid volunt. Sententiæ hujus evidens, ac familiare est in Aulis, non modò secularibus, sed etiam Ecclesiasticis exemplum, ubi inveniuntur passim, qui etiam in senili atate infatigabiles se exhibent, non propter gloriam nominis Jesu, sed ut ad nomen grande ascendant, vel Episcopi, vel Patriarchæ, vel Nuncii Apostolici, vel Cardinalis; proptereà hujusmodi honorum onere gravari, & nomine honorari, tantò indignius supplicant, quantò humilior. Quid non facit ambitio, & amor gloriæ. Episcopum agere, Nuncium, Legatum, Cardinalem, sarcina utique, & gravis est humeris, præsertim senilibus, & tamen homines jam ad canos

nos deductos fatigare incessanter videmus, ut ad præfatos honores ascendant; quibus gravior videtur poena, reliquum id breve dierum suorum vivere sinè hac poenà; interim non cogitantes nihil esse magis inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi. A quo majora patiatur damna Ecclesia, an ab ambitiosis, an ab hæreticis, non tam facilis est decisionis? Nunc quidem Ecclesiæ pax à paganis, pax ab hæreticis, sed non est pax ab ambitiosis, qui suis verfutis, & molitionibus, Ecclesiæ bellum continuum intentant; quantum enim Ecclesia in his, qui verè sunt humiles corde exaltatur, tantum ab ambitiosis deprimitur. Propter ambitionem ipsa quoque Ecclesiastica dignitatis officia in turpem quæstum, & tenebrarum negotium transferre, tunc maximè, cum Ecclesiastica officia conferuntur his, qui non salutem animarum, sed luxum quærunt dignitatum: hinc factum est, ut eorum plures, *quos Ecclesia supplices admisit, postmodum graves sustinuerit*. Veh' Ecclesiæ ab ambitiosis, sivè melius dicam ab humilitatem affectantibus, quorum interiora plena sunt dolo; quò majorem humilitatem affectant, eò majorem præsumunt potentiae altitudinem; in amaritudinibus moratur oculus eorum, quoties videre contigerit cui se judicent posteriores, aut putent ab aliis reputari; reputari siquidem à nullo patiuntur, quod esse affectant. Veh' Ecclesiæ, si hujusmodi viros supplices admisit; ullo proculdubio postmodum graves sustinebit, insolentes, contumaces, rebelles. Quanti tamen ex his usque hodiè Ecclesiam infestant: utinam pauci sint, quibus dominandi libido non dominetur; ambitionem humilitatis velo plures tegunt, sed si semel quod ambiunt obtinuerint, *interiora ejus plena dolo apparent*.

SECTIO DUODECIMA

Verboſulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientia sit inanis, non aliud quàm justitiæ hostem reputa-

putes. Pro hujusmodi falsis fratribus dicit tibi Magister; manus citò nemini imposueris.

PLus sapientiæ, quàm eloquentiæ deferendum esse, hic innuit S. Doctor, Eugenium instruens, quos, & quales promovere debeat ad Ecclesiastica fastigia; & quidem multiloquos ab Ecclesiasticis dignitatibus eliminandos satis patet, nam cum difficilè sit in multiloquio effugere peccatum, neque ubi peccatum abundat, esse possit justitia; justitiæ verò amatores esse debeant Ecclesiastici Proceres, satis patet quod *Verbosi, & affectatæ eloquentiæ studentes, sapientiæ sunt inanes, & justitiæ hostes reputandi*; utique ad dignitates Ecclesiasticas non promovendi, dulcedinem habent in lingua, sed non sub lingua; simulata dulcedo est, quæ tantum sonat in lingua, & non sentitur sub ipsa. De quo dici potest, mel & lac sub lingua tua, ipse profectò eructat verbum bonum; non sic verbosuli, eloquentiæ studentes, utique non sic. Dulcedo eorum tota sonat in lingua, sed non sub lingua; multa dicunt, pauca probant, minora exequuntur. Vir sapiens ponit ori suo custodiam, & ostium circumstantiæ labiis suis, loquitur quantum necessitas exigit, non quantum garrulitas suggerit. Ecclesiæ Sponsi esse debent, qualem commendat sapientia in Canticis sponsam suam. Mel, & lac sub lingua ejus; cum itaque Episcopi sint Ecclesiarum sponsi, verbosi autem, futili eloquentiæ studentes, dulcedinem totam habeant in lingua, sed non sub lingua, rectè monet S. Bernardus Eugenium, non esse verbosos ad Ecclesiasticum regimen erigendos, & quibuscumque qui hujus sunt furfuris, non esse citò manus imponendas. Vix est quod majorem exigit circumspectionem, quàm electio Episcoporum. Episcopalis status, status est summæ perfectionis, propterea nonnisi in omni perfectione, quantum possibile est, probati viri, non probandi, sunt eligendi; ex quo consequens est, nemini manus citò esse imponendas.

SECTIO DECIMATERTIA

Excluso itaque Universo hoc pestilenti genere hominum : cura tibi maximè sit introducere tales , quos postmodum introduxisse non pœniteat . Turpe est tibi sapius retractare quod feceris , & iudicium tuum frequenter periclitari non decet . Diligenter proinde omne quod faciendum erit , tracta apud te , & cum his qui te diligunt . Tracta ante factum : Quia post factum , sera retractatio est . Sapientis consilium est . Omnia fac cum consilio , & post factum non pœnitebit .

Promovendi sunt ad dignitates , quos postmodum promovisse non pœniteat : Monitum utique aureum , quod incessanter ad omnium Ecclesiæ , & sæculi Principum aures , semper resonare deberet , proinde juvat repetere . Promovendi ad dignitates , quos postmodum promovisse non pœniteat , promovendi ad dignitates quos solum meritum , non patrocinium commendat ; viros autem , quos meritum dignitatibus aptat , tenentur Principes ex debito sui muneris , & perspectos habere , & distinguere , ut oblata occasione possint promovere : præmium quod à Principe confertur emerito , excitat alios subditos , ut assiduo labore scientiæ , & virtutis acquirendæ , ad promerendas dignitates se se componant : quod si posthabitis emeritis , in promotionibus minus dignos efferant , scientias , & virtutes brevi ingemiscent neglectas . Verissimum est quod solus amor virtutis , ad earundem culturam deberet homines excitare , quia virtus ipsa sibi est merces , sed non omnes capiunt verbum istud ; etiam certissimum est , quod omnis labor optat præmium , quo deficiente , amor ad virtutem refrigescit . Hæc itaque cura maxima omnium Principum , promovere scilicet ad dignitates , quos meritum commendat ; ne secus facientes , postmodum promovisse pœniteat ; scientes turpe esse sapius retractare quod fecerint , statuta destituere , & destituenda statuere ; quæ itaque

To. II. Z que

que statuunt, matura consideratione ita debent prævenire, ut semel facta persistant; nec retractare opus habeant, maximè ubi agitur de collatione dignitatum, de eligendis Collateralibus, de promotione ad ministeria, de promulgandis sanctionibus: hoc assequantur Principes, si pauca loquantur, minora scribant, multa operentur. Viros promovere, quos postmodum promovisse poeniteat, turpe est Principi; nè ergo in suis judiciis, periclitetur auctoritas, (nil enim sic auctoritatem minuit, dignitati derogat, quàm destituenda statuere) consilium quærat priusquam deliberet; qui respuit vocem consilii, audiet vocem judicii.

SECTIO DECIMAQUARTA

Et hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficile in Curia posse probari, & ideò si fieri potest, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in Monasteriis, omnes recipimus spe meliorandi: at Curia bonos facilius recipere, quàm facere consuevit. Quod si plures in eà defecisse bonos, quàm malos profecisse probavimus: quærendi sanè, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpotè jam perfectis.

PRobatos in Aulis admitti debere, non probandos, hoc est quod in præsentì inculcat S. Bernardus, satis conscius plures inveniri bonos, qui in Aulis defecerint, quàm malos qui profecerint. Tamquam prodigium facti sunt multis, qui in Aulis vixerunt innocui: ut plurimum inter Aulicos, quod gloriam redolet, id justum habetur, omne humile probro ducitur, timor Domini simplicitas, devotio hypocrisis reputatur; hinc est quòd facilius in Aulis deficere est, quàm proficere; cooptandi à Principe inter domesticos, inter Aulicos, inter Ministros, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur; qui scilicet jam perfecti sint. Vix enim, & per quam rarò Aula fuerunt hominibus schola probitatis; sapienter itaque dictum: *Probatì in Aulis admitti debent, non probandi.* Secus

cus est de Monasteriis, in quibus omnes recipiuntur, probi quidem, ut iustificentur magis; improbi verò ut meliorerentur. Sunt enim Monasteria schola perfectionis, & qui Monasteriorum regimen assumunt, quamvis semper non sint, tenentur tamen ex munere esse probitatis magistri, & quantis præsunt, tantis esse debent verbo, & exemplo incitamentum ad perfectionem; præterquamquod Regularium professio est regeneratio; Aulicorum verò vita non sic. In Monasteriis proficiunt etiam mali, quia regenerantur in spem vitæ æternæ, in Aulis sæpè deficiunt etiam boni, quia solis inhiant, & vivunt rebus caducis, & temporalibus. In Monasteriis recepti gaudent sustinere in simplicitate opprobrium, & mortificari tota die; in Aulis magis lætatur, qui maiorem promovet gloriam suam: illic homo suspicit ad cælestes divitias, & delectationes, quæ sunt in dexterâ Domini usque in finem, hic ad mundi vanitates, & insanias falsas. Monacali professioni addicti elongant se à sæculo, manent in solitudine, quia sibi proposuerunt custodire vias duras, ut non delinquant in corde suo; ipsis bonum est expectare cum silentio salutare Dei; in Aulis verò, & Curia facilius homines à charitate desciscunt, quia quæ sua sunt quærunt: vident in hoc quod invideant, in illo quod irrideant, fiunt sæpè linguæ eorum gladius acutus, & corda eorum modò per superbiam ad alta se erigunt, modo per invidiam ad ima demerguntur, nunc nequiter tabescunt, nunc inaniter hilarescunt. Has autem animi vicissitudines non patiuntur, qui in Monasteriis statuerunt vivere sua sorte contenti, in quâ nihil quærunt, nihil ambiunt, nisi solum Deum, & iustitiam ejus: læta Aulici semper appetunt, semper tristitia devitant; Monachi nonnisi in solo Deo gaudere discunt, servire Domino in lætitia, ut ire possint de virtute in virtutem, donec perfecti sint, & videre mereantur Deum Deorum in Syon; propterea etiam improbi recepti in Monasteriis spem habent meliorandi, utpotè enutriti in schola veritatis, & è converso, qui probi sunt, ad

Aulæ auram possunt corrumpi, quæ ut plurimum se exhibet magistræ vanitatis; quærendi proinde à Principibus, *quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpotè jam perfectis*. Curia, & Aula facilius bonos recipiunt, quàm faciant; dictum memorabile, & multis fortè mirabile, sed experientia teste nimis verum.

SECTIO DECIMAQUINTA

Itaque non volentes, neque currentes assumito: sed cunctantes, sed renuentes. Etiam coge illos, & compelle intrare. In talibus, ut opinor, requiescet spiritus tuus: qui non sint attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati: qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo. Qui adventantium, non manus attendant, sed necessitates. Qui sent viriliter pro afflictis, & judicent in equitate pro mansuetis terræ &c.

EGregium hic habent cathalogum virtutum, quibus ornari debent omnes Ecclesiæ Prælati, sive Cardinales, sive Episcopi, sive Legati, sive Collaterales Pontificis. Adeo excelsis honoribus digniorem, Pontifex judicare debet, qui se judicat magis indignum, non volentem, non currentem, non sive per se, sive per alios rogantem, non ambientem, non cupidum. Inter Ecclesiasticos Proceres nonnisi digni recipiendi sunt, at digni planè solum sunt, qui fugiunt; plurimi avidè honores desiderant, quia onera non considerant; meditantibus quidem honores blandiuntur, at pensantibus onera, horroris sunt, atque formidinis. Quis credat illos rectè functuros obtentis officiis, qui nequidem eorum onera, vel obligationem norunt, aut curant? probitate, & virtute viri magis insignes, semper inviti, & coacti ad honores, & dignitate pervenerunt, & tamen quò egrius susceperunt impositas dignitates, eò dignius, fideliusque administrarunt. Nimirum qui honorem fugiunt, non blandientem foris speciem, sed latentem intus æquuleum respiciunt, hinc

territi abstinere, & fugiunt. Cum verò, & si reluctantes fugere nequeant, quin se Divinæ providentiæ, & superiorum obedientiæ subiciant, & humeros sarcinæ submittant, necessitas illis virtutis fit calcar, & stimulus, dum hoc sibi incumbere sentiunt, ut omnibus modis studeant suscepto muneri se præstare pares; ideoque non libet otiosi, aut deliciari, sed curant sic præesse ut prosint, & de commissio sibi talento quandoque respondere possint. Quicumque ad Episcopatus trahuntur inviti, merentur esse quod esse nolunt, eoque digniores sunt, qui se clamant indignos. Promovendi itaque non qui vim faciunt ut Episcopi fiant, sed qui vim patiuntur ut Episcopatum accipiant: non prætio, sed præmissis præcibus ordinetur Antistes, qui tantum ab ambitu debet esse sapositus, ut quærat cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat. Non volentes, neque currentes assumendi, sed cunctantes, sed renuentes. Hodiernæ verò deploranda Ecclesiæ facies, & hæc deformitas, quæ ex immoderata cupiditate, tamquam malorum omnium pullulat radice; nonne etiam aliquos est cernere, qui ut beneficia, & Episcopatus obtineant, artes vitæ adhibent, sæpenumero quidem illicitas, semper autem parum honestas, semper ab Ecclesia improbatas, & damnatas, quæ quantum valuit, totam cautelam adhibuit, ut non volentes, non currentes, non ambientes, sed cunctantes promoveret, ut eos respuerit, qui cupiditati suæ omnia indulgent, & quæque media coacervant, ut obtineant dignitates, à quibus vel ipsa sola ambitio deberet semper excludere. Ubi de promotione agitur, spiritus Summi Pontificis requiescere debet super eos, *qui non sunt attritæ frontis, sed verecundi, sed timorati, qui præter Dominum timeant nihil, nihil sperent nisi à Deo.*

Episcopus sit verecundus.

Verecundia ad obtinendas dignitates, sicut auget meritum

ritum, ita conspicuum est in Præsule ornamentum; Verecundus enim nihil usurpat, nil sibi vindicat, nulli machinatur insidias, nec à sui dignitate status inflectit, dignus itaque qui præferatur. Optimus planè, imò necessarius in Ecclesiarum sponsis ornatus est verecundia, quæ quasi aurora quædam, omnium actuum colorat principia, & virtutes reliquas, quibus Ecclesiastici Sponsi ornari debent, virgineo venustat pudore.

Sit timoratus.

Veræ sapientiæ initium est timor Domini, cum autem vera, & consummata sapientia non aliud sit, quam, declinare à malo, & facere bonum, neque hoc perici valeat sine timore Domini, utique timor Domini præluere debet in Præsule, qui cæteris esse debet incitamentum, ut declinent à malo, & faciant bonum. Qui timet Deum sollicitus est scrutator viarum suarum, & in sui scrutinio discit nil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam, quàm si semper coram Deo inveniat nil altum sapere, sed timere; scriptum est enim *Beatus homo, qui semper est pavidus*. Quantum verò expedit Præsules abundare in timore Divino, tantum declinare opus est à timore mundano; propterea præcipuè Episcopis congruit illud Evangelicum monitum: *Nolite timere eos qui occidunt corpus*; debent enim à se excludere spiritum servitutis in timore, si munus suum adimplere fatagunt cum fervore; præter Deum timeant nihil.

Nihil speret nisi à Deo.

Bonum est sperare in Domino, melius quàm sperare in Principibus; utinam veritatem hanc perciperent plures Ecclesiæ proceres, quorum tota spei ratio est sæculi Magnatorum protectio, in quâ, qui speraverunt, confusi sunt; non sic sperantes in Domino, non sic; quis enim spe-

speravit in eo, & confusus est. In Deo tantum sperare, debent, qui populis præsunt, ut discat sperare in eo omnis congregatio populi, effundere coram illo cor suum, & intelligere, quia Deus solus est adiutor noster in aeternum. Sed si populi deprehendant Præsulem suum soli spei mundanae innixum, præbere famulatum hominibus, & plus confidere in homine, quàm in Deo, nonne juxtà exemplum pastoris, prævaricante & grege, unà simul pastor, & populus induent maledictionem pro benedictione. Continuo experimento comprobatum est, quàm verum sit Davidicum illud Oraculum: *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates, & insanias falsas.*

Adventantium non manus attendat, sed necessitates.

Tantum abest quod Episcopus debeat diligere munera, respicere ad retributiones, ut potius munificus apparere debeat, prospiciens necessitatibus populi sui. Non potest mens Præsulis in suis judiciis esse libera, ubi ejus manus non est à munere vacua. Quomodo in excelsis dignitatis Pontificiæ innocens confidere poterit Præsul, ad manus adventantium respiciens, cum scriptum sit; *qui excutit manus suas ab omni munere in excelsis habitabit.* Munerum cupiditas mentem excæcat, justitiam enervat.

Sermo Episcopi sit ædificatio, vita justitia, amabilem se præbeat, non verbo tantum, sed opere, sobrius in zelo, in loquendo modestus.

Magnam vim ad imbuendos virtute subditos habent superiorum exempla, quia superiorum mores, ut plurimum subditi suos faciunt, & in eos sensim se labi sinunt: amabiles itaque se præbeant Præsules cum subditis, non verbo tantum, sed opere: eorum sermo sit ædificatio, vita justitia; agere studeant cum subditis in spiritu lenitatis

tatis, quia sic melius ad bona opera provocantur, quàm si irritationibus, & increpationibus exasperentur. Generosus est animus hominis, libentius se ducere finit, quàm trahi, nam duci hominum est, trahi jumentorum. Errant qui credunt imperium gravius esse, & stabilius, quod profertur voce tumida, & incussione timoris, quàm quod paterno amore blandiente, modestis verbis promulgatur. Verum quidem est, quòd juxta personarum, cum quibus agitur, diversam conditionem, & indolem, variasque temporum, & rerum occurrentium circumstantias, debet Prælatus diversum induere spiritum; quapropter hic opportunè monentur, ut Regibus Joannem se exhibeant, Ægyptiis Moysen, fornicantibus Phinees, Heliam idololatriis, Helisæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum.

Sit in judicio rectus.

Suam Episcopus prolaturus sententiam, æqua lance, pensitet partium, quæ sub ejus judicio constitutæ sunt rationes, ab omni propensione cujuscumque affectus, mentem suam servans immunem; quod si suam non custodiat mentem ab omni affectu vacuum, statim rationes congregare properabit, quibus eam possit tueri partem, ad quam affectus animum facit propensum. Nec desunt judices, qui ut in suo recti judicio appareant, & interim suo obsequantur affectui, ex verbis legum, Canonum, & Doctorum, non genuinum sensum accipere, sed suum illis affigere conantur; hoc quidem ingenii est, sed illud ingenui: nihilominus velut solius ingenii res esset rectum proferre judicium, sic plerique tractant Auctores, interpretantur leges, & Canones, ut non quod illi sentiunt proferant in medium, sed quod illos vellent sentire; nempe ne præjudicatis suis opinionibus, quæ foetus sunt singularis affectus, à quo judex esse debet immunis, Doctores, Leges, & Canones adversarios patiantur: ubi extorquentur

rationes, & Doctores ad tuendam sententiam, nonnisi extortum expectari potest iudicium.

*In otio non sit otiosus, in hospitio non dissolutus,
in convivio non effusus.*

O' quàm dura pluribus Ecclesiasticis erunt ista, quæ hic loquitur S. Doctor, admonens ut non sint otiosi, quandoquidem adeò facile est Ecclesiasticis, qui de Altari vivunt, propterea de modo vivendi cogitare opus non habent, in otiosis sermonibus implicari; multos ex eis advertimus, qui muti simul, & verbosi apparent; muti in necessariis, verbosi in superfluis, non modò otiosa non proferentes, sed patienter audientes: in otio otiosus est, qui ad otiosa paulatim tractus, libenter ea loqui incipit, quæ audire fortè coeperat invitus. Vaniloquii culpam, quæ ut plurimum Ecclesiasticos in otio otiosos facit, gravissimis verbis reprehendunt plures SS. Patres, quæ utique deberent omnium Ecclesiasticorum mentes percellere, & ab omni vitio evocare. Nihil est quod facilius animum à gravitate removeat, quàm inutilium confabulationum frequentia; hæc est, quæ viros facit in hospitio dissolutos, in convivio effusos. Mox enim ac inutilia verba conferimus, paulatim quædam lenocinia confabulationis alternæ surrepunt, quæ omnem animi rigorem indecenter emolliunt, & ferietatis robur in excussum risum, & turpes jocos dissolvunt. Ità debet Prælatus in hospitio, & convivio esse compositus, ut ab illo frugalitatis, modestiæ, continentiæ, & ferietatis exempla petere possint hospites, & comensales.

Episcopus reverendum se exhibeat actu, non fastu.

Erronea multorum animos occupavit opinio, externum fastum Proceribus Ecclesiasticis competere, ut decorem dignitati consentaneum tueri, & reverentiam va-

To. II.

A a

leant

leant conciliare . Caterum veris solidisque virtutibus , quòd idem est ac dicere , *actu non fastu* , honorem , & reverentiam acquiri , gravissimis probatur rationibus , imò & exemplis ; certum est quod fastus potius officit auctoritati , & tandem in contemptum declinat . Si Prælati primitivæ Ecclesiæ , ad suam tuendam auctoritatem , solius adminicula fastus quassissent , jamdudum periisset memoria eorum cum sonitu . Hæc est via certissima venerationis acquirendæ inter homines , si virtus emicet , si integritas , si gravitas , si pietas , si actus virtuosus , non fastus . Ministrorum Dei dignitas , non in humanis ornamentis , sed in religiosis virtutibus est reposita , nec juvat diversitatem temporum obtendere , ad promovendum in Proceribus Ecclesiasticis fastum , ubi adeò remissum est studium circa sublimioris vitæ subsidia : doctrina , pietas , frugalitas , mansuetudo , charitas , humilitas , S. Ambrosium , adeò fecerunt omnibus sui ævi Magnatibus , universo populo , & ipsimet Imperatori Theodosio Venerabilem . Non absimiles virtutes in D. Carlo Borromæo , & Sancto Francisco Salesio , nostris temporibus renovatæ , & fulgentes , eisdem orbi Catholico reverendos fecerunt , & venerabiles . Frustra itaque obtenditur diversitas temporum , ut ad hæc infima , & infirma præsidia fastus recurrant aliqui moderni Præsules , ad suam tuendam auctoritatem .

Cæteras in Prælati Ecclesiasticis necessarias dotes , prosequitur in hoc capite S. Doctor describere , admonens debere viriliter stare pro afflictis , & judicare in æquitate pro mansuetis terræ ; Sicut & se exhibere compositos ad mores , probatos ad sanctimoniam , paratos ad obedientiam &c. , de quibus omnibus dotibus , quæ verum constituunt Pastorem Ecclesiasticum , sparsim in his Commentariis , jam occurrit habere sermonem . Ad normam itaque characteris Prælatitii , quem hic adeò claris notis S. Bernardus describit , quisquis in Ecclesia , Episcopali fulget dignitate , seipsum discutiatur . Vult præ cæteris S. Bernardus , Ecclesiasticos proceres , ut se humiles exhibeant simul , &

reverendos, *sed actu non fastu*, an non talem censeas, qui & genere, & sacra dignitate illustris, plus tamen prophanis, ac gentilitiis titulis, quàm Sacris, & Ecclesiasticis gloriatur, & quodammodo magis de sæcularibus, quàm de sacris gaudet insigniis. Magnus fanè despectus ordinis Sacri, gravis Ecclesiasticæ dignitatis injuria, ut nobiles sæculi adsciti in Clerum, tàm injusti sint utriusque sui status æstimatores, ut nesciant cui plus debeant, quem præferant; satis superque cui plus tribuant, quorundam mores, actiones, habitus, & omnis vitæ ratio ostendunt. An non denominatio à potiori sumenda est, & hierarchicis potius, quàm politicis insigniis prærogativa deferenda? nihilominus magis Marchiones, & Comites, quàm Præsules appellari sunt qui congaudeant; hinc est quòd juxtà nomen quod affectant, etiam consonos instruunt mores. Sed hoc magis indignum, quòd dignitatis minus dignæ munia, sic dignioris officium obstruant, & quasi absorbeant, ut vix ejus vestigium in nonnullis appareat. Utique si spectator adesset Bernardus moribus nostris, aut potius abusibus, iterum exclamaret. O nova, & exosa perversitas, qui Clero militiam, forum anteponit Ecclesiæ, & Altaribus aulam, divinis profectò humana, cælestibus terrena præferre convincitur, & longè ab eorum numero Prælatorum esse reperitur, quos & quales esse, debere Sacri Canones volunt. Sed Canonibus vim inferre ut liceat quod non licet, jam usus, imò abusus invaluit; nec ingenium deest ambitioni, & cupiditati promovendæ. Multa comminiscitur, & fingit intellectus, ut depravato obsequatur affectui, sed mentitur iniquitas sibi, & numquam efficiet ut liceat quod illicitum est: Ubi humilitas statui Ecclesiastico consona, cum tot titulis ambitionis? ubi reverentia actus, ubi solus emicat fastus? Nonne, licet ex illustri progeniti sanguine, cum Clericali militiæ nomen dederunt, sæculi vanitatibus in abrasione criminum renunciarunt; quare itaque, ratione nobilitatis, & sanguinis, etiam ad aras introducere contendunt cipriatos,

tos, crispatosque crines, qui aulicis magis conveniunt? quare magis in sæculari, quàm Ecclesiastico habitu incedere affectant, si à sæculi actibus, & vanitatibus segreges vivere promiserunt? quare sæculi vanitates reassumere, nituntur? Præful quò magis est natalibus illustris, eò magis se exhibere debet compositum ad mores, probatum ad sanctimoniam, paratum ad obedientiam Sacris Canonibus, subiectum ad disciplinam, rigidum ad censuram. At ambitio jam sic invaluit in multis, ut qui ex ordine sunt Ecclesiastico, magis reverentiam sibi conciliare studeant à fastu, quàm ab actu; & contrà fastum, jam poenè frustrà, per renovatos Canones antidoton, & medicina paratur. Ad hoc collimant Ecclesiasticæ leges, ut qui in ordine Ecclesiastico Prælatitiis fulgent dignitatibus, *sint in loquendo modesti, in misericordia non remissi, in curâ rei familiaris non anxii, rei alienæ non cupidi, suæ non prodigi, ut non eant post aurum, de patrimonio Crucifixi se, vel suos ditare non festinent*: utique si Ecclesiastici tales se exhiberent, non invalesceret in Ecclesia cupiditas, omnium malorum radix, pestis Ecclesiæ perniciosissima, vorax bestia, ac fera pessima, omnis freni, ac habenæ impatiens. Multi sunt, qui improbæ cupiditatis affectu, ut de patrimonio Crucifixi, se vel suos ditare valeant, quæ justissimè à sacris Legibus constituta sunt, variis artibus eludere non erubescunt; hi profectò seipsos, non Deum decipiunt; infeliciter divitiæ pereunt, quandiu ex patrimonio Crucifixi congregantur: bona Ecclesiastica, in domo sæculari plantata, numquam radicem figere, numquam crescere, & proficere potuerunt; de patrimonio Crucifixi velle suos ditare, & facultates sacras cum sæcularibus commiscere, nil aliud est, quàm ordinem rerum confundere: Indè quid mirum, si malè congregatæ facultates ab Ecclesiasticis, statim depereunt. Sic sapientia, & cupiditas hujus mundi à Deo semper confunditur, & mera apud Deum stultitia esse probatur. Intolerabilis est apud Deum inordinatus Ecclesiasticorum adversus cognatos affectus, quo

quo, tamquam armatura forti utitur diabolus ad expugnandos etiam fortiores Ecclesiæ proceres, quorum fortitudini invidens Satan, insidias ex latere ponit, dum cognatos pro filiis substituit, eosque ditandos suggerit, in illis extollendam esse, & perpetuandam familiam, & celebrandum apud posteros nomen. Profecto nihil indignius, quàm patrimonium Christi in carnales amicos, & propinquos conferre; Hæc est fraus, hic laqueus diaboli, in quem non pauci, alias boni Ecclesiastici impingunt, victi à cognatorum affectu, ubi in reliquis se pœnè invincibiles fervant. Affectus sanguinis gliscit instar ignis latentis; quò magis illi indulgetur, eò fit insatiabilis; ideò opportunè monet in præsentī S. Bernardus, ut circumspecti vivant Ecclesiastici, ne de dote viduæ, vel patrimonio Christi suos ditare festinent, ne studio augendi marsupii allecti, in curis immergantur sæcularibus, & qui cælestes esse debent, terreni fiant; ne qui animo excelsio omnia mundana debent despicere, ad ea conversi prolabantur: Nonnè planè foret ridiculum, si sæcularis homo regularem domum in spiritualibus regere deposceret; ità planè ridiculum est Ecclesiasticum virum negotiis sæcularibus peragendis incumbere. Ecclesiastici præcipua occupatio esse debet oratio, proptereà in suis monitis S. Bernardus Ecclesiasticos hortatur, ut orandi studium gerant, & usum habeant, ut in omnibus orationi plus fidant, quàm suæ industriæ, vel labori. Sed nunc è converso in solo labore, & industria fidere, non in oratione consuescimus; sacris sæcularia anteponimus; proindè non mirum, si nulla ex æquo tractamus, si pauca ex voto succedunt.

I N C A P U T Q U I N T U M

A N I M A D V E R S I O N E S .

DUobus refertum exemplis est præsens Caput, quæ ad hoc collimant, ut per eadem ante oculos Prælatorum

rum exposita, facilius excitentur Ecclesiastici Præsules ad servandas manus suas innoxias à receptione munerum, quorum usus si invaleseat, omnem rerum agibilia machinam regere, omnia negotia resolvere necesse est. Potentiora enim sunt munera, omnibus in determinationibus, quàm ratio, leges, usus, canones, & cujuscunque præcipientis auctoritas. Munera sæpè causas discutiendas promonent, & absolvunt; munera, clausas fores aperiunt, & ad benignas audientias obtinendas aditum referant. Munera corrumpunt Judices, opprimunt causas pauperum, qui non habent quod offerant, innocuos condemnant, reos absolvunt, dant meritum ad sublimiora obtinenda subselia, itaut non immeritò quis dixerit, munera poenè omnia agibilia dirigere: optimo regimini quantum sint infensa, non est lingua, quantumvis diserta, quæ exprimere valeat; præceteris faciliè corrumpunt eos, qui præsident, ne justa judicent, ne cum expedit corrigant, increpent, puniant, facti tamquam qui *oculos habent, & non vident, aures, & non audiunt*. Votorum, in causis decidendis, etiam arbitrium sibi vindicant munera; hæc efficacius in favorem partis munificæ, quàm ratio ipsa perorant. Contra delinquentes non habet os ad loquendum, qui manus habuit ad recipiendum; qui non est innocens manibus, esse nequit mundo corde. Ideò postquam repetitis vicibus, in suis libris, contra receptionem munerum declamaverat Sanctus Doctor, ut judices suaderet abstinentiam à receptione munerum, duo hic ratus proferre exempla, sciens quod efficacius docentur homines exemplo, quàm verbo. Primum itaque quod proponit exemplum, illud est Martini Presbyteri Cardinalis, secundum Godefridi Carnotensis Episcopi, & Legati Apostolici in Aquitania, ex quibus constat quàm fuerint à receptione munerum alieni. O si talium daretur virorum copia, quid felicius, quid jucundius posset hoc nostro ævo contingere, adeò à familiari, & avidà receptione munerum corrupto. Felices Principes, si talibus stipati essent Collateralibus, & Consiliariis, qua-

quales fuerunt Martinus, & Godefridus. Esculenta, & poculenta, quæ parvi sunt prætii munera, admittere sinè scrupulo, jam ferè ubique adeò usus invaluit, ut sinè integritatis præjudicio recipi posse; communis ferat opinio; nihilominus neque sturgionem, neque paropsides ligneas admisit Godefridus, optimè conscius in receptione munerum, facilè cupiditatem humanam à minimis ad majora declinare, proindè omnibus quantumvis minimis muneribus aditum esse occludendum. Ubi à receptione munerum abstineant ministri, sanctificatæ sunt Aula. De his factis; *ego palpavi, non fodi parietem*, Principibus licet fodere, & videre; mihi progredi non est fas. Proverbialis locutio est ista, quæ utitur S. Doctor. dicens, *palpavi non fodi parietem*, alludens ad verba. *Ezechielis* 8. quasi diceret; ego leviter tantum, & obiter seu blandè, & quasi summis digitis rem tetigi, & insinuavi, Prælatorum est ex officio, omnia altius rimari, & perscrutari; nempe qui abusus deformant Ecclesiam, quæ vitia ministros dedecorare fortè valeant, eaque omnia sedulà curà corrigere.

Unum dico quod in facie est. Felicia tempora, felices aulæ, in quibus unum tantum abusum reperire esset in facie, sed fortè de hoc uno tantum abusu mentionem fecit S. Bernardus, quem in facie esse perhibet, quia vix est aulam invenire, in quæ hic abusus non abundet: nempe contentio, quæ unus aulicus alteri se anteferre conatur. Sæpè fit contentio inter eos, quis eorum videatur esse major, & ab hac contentione, quanta in aulis irrepunt mala. Præminentia cupiditas illa est, quæ potuit confusionem inducere etiam in aula cælesti, à quæ meritò deturbatus fuit Satanas, cum sectatoribus suis, quia præminere contendebat; qui præminentiam affectat, novissimus fieri expectet. Hæc fuit etiam in Cælis in peccato prima, in conflictu postrema, origo omnium scelerum, omnium ruina virtutum; hæc est quæ in aula Assueri, Aman superbia paravit patibulum, quia Mardochæo præminere satis
ut

ut voluisset non poterat ; Nil est à quacumque humilia-
 tione timendum , quantumcumque se homo humiliet ; ubi
 è converso , à quacumque licet modica erectione pavendum
 est ; quemadmodum qui transit per ostium , cuius est su-
 perliminare demissum , quò plus se inclinat securior per-
 transiet , quòd si vel transversi digiti spatio , plusquam pa-
 titur januæ mensura se erexerit , quassatam frontem non
 effugiet ; Utinam veritas hæc , maximè in aulis , esset rece-
 pta , sicut quotidianis exemplis est comprobata , scilicet
 quemcumque , qui ceteris præeminere nîsus est , aut serò ,
 aut statim corruisse . Ignorantia sui sola est , quæ in ho-
 minibus præminentia desiderium fovet : Sedulò itaque ,
 sui ipsius scrutinio , unicuique opus est , ad reprimendos
 omnes superbiæ conatus , & elationis desiderium . Non al-
 tum sapere , sed semper timere , docet nos Sapiencia :
Beatus homo , qui semper est pavidus . Salit Dei gratia in
 humiles , transilit superbos . Hæc attendant , qui præemi-
 nentiam affectant . Multos est invenire , qui non solum
 in gratia apud Deum , sed etiam apud homines , de die in
 diem proficiunt , quia submissè se gerunt , humiliter sa-
 piunt , altiora loca non quærunt ; proindè sive in spiri-
 tualibus , sive in temporalibus , complent sinè offendiculo
 curriculum suum , tam apud Deum Cali , quàm apud Re-
 ges terræ ; statim ac in lapidem offensionis , nempe desi-
 derium præminentia impingunt , corruunt . Declinat pro-
 speritas , & declinat in irà à servo , in quo Dominus su-
 perbiam invenit ; ergo qui stat , maximè in Aulis , si ca-
 dere non vult , se humiliter gerat : abundant impulsores
 in Aulis , qui ad hoc solum enituntur , ut stantes pro-
 sternant ; humilibus innitatur sensibus , qui non vult pa-
 vere ad impulsus . Utique , sicut in præsentî scribit S. Ber-
 nardus , ridiculum esset in Aula Pontificis , quæ esse de-
 beret schola humilitatis , videre quod fiat contentio inter
 Ministros , quis eorum sit major . Mentior si passim in
 Aulis multam causarum copiam , quæ ibi agitantur , non
 excitat præminentia cupiditas . Habeatur congressus , in
 quo

quo majoris ponderis causæ sint promovendæ, primum quod proponitur est præcedentiæ punctum, & quasi in hoc sita esset tota rei summa, congregandorum sollicitudinem, attentionem, & studium sibi vindicat hæc resolutio, circa quam plus suum acuunt ingenium, mentem defatigant, intellectum torquent, quàm insudare potuerint validiores Theologi in resolutionibus difficultatum, in quibus agitur de prædestinatione, & de gratia. Ut plurimum difficilius est in præeminentia eorum, qui ad congressus convocandi sunt, convenire, quàm causam, quæ congressui locum fecit, resolvere: ex quo sæpè factum est, quòd ratione discrepantiæ, *quis eorum videretur esse major*, neglecta discussione causarum, quarum urgebat resolutio, finè successu dissolverentur congressus. Videmus passim abjectos homines, quos ad aliquem, vel mediocrem honorem provexit Ecclesia, plus eorum decepta simulationibus, quàm allecta meritis, statim oblitos quales fuerint, statim supra ceteros affectare, & contendere præeminentiam. Videmus, heu nimium? plerosque in Ecclesia Dei de ignobilibus nobiles, de pauperibus divites factos, subito intumescere, pristina oblivisci abjectionis, genus quoque suum erubescere, pauperes dedignari parentes, & dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo pervenerunt; quodque adepti sunt (si audeo dicere) muneribus à manu, à lingua, vel ab obsequio, suis attribuere meritis; & ab ambitione excæcatos, ridiculam affectare præeminentiam. Videmus etiam (quod magis dolendum est) plures, post spretam sæculi pompam, in schola humilitatis, nempe in claustris, superbiam magis addiscere; non patientes in domo Dei vel minimum contemptum, qui in domo sua, & in sæculo nonnisi contemptibiles esse potuissent; ibique velle honorari supra ceteros, ubi honor contemnitur; profectò non modò ridiculum hoc, sed abominationem exhibet stantem in loco sancto. Nihil ità divinam irritat patientiam, sicut affectare prælationem; hæc

fecit de Angelo diabolum, & de iusto homine impium.
Superbia nusquam recepit disciplinam.

CAPUT SEXTUM

SYNOPSIS.

Postquam de Ministris Pontificis benè instituendis, & prudenter seligendis sermonem habuit S. Bernardus, ad interiora domus perscrutanda descendit. Domini probitas nullibi melius fulget, & clarius probatur, quàm ex ejus domo benè composita; neque ad aliarum rerum curam aptum esse videtur, quem experientia comprobat regendæ suæ domui non esse idoneum; hinc patet quantum expediat Prælatos, qui Ecclesiæ Dei diligentiam habere debent, etiam scire domui suæ benè præesse. Quia verò ut quis benè domui suæ præsit, debet indefessâ vigiliantia, etiam super minima, quæ de domo sua sunt, & in eâ occurrunt intendere; Neque consonum videatur Episcopum ad sublimiora dirigenda, & pertractanda electum, ad minimorum providentiam descendere, suadet Bernardus Eugenium, & cum eo omnes Episcopos, ut per probum, & fidelem æconomum, quotidianis domus suæ emergentibus provideant, quâ mediante providentia, Pontifex à minimorum sollicitudine expeditus, totus sublimioribus prospiciendis vivat addictus. Hac arreptâ occasione, qualitates in provido æconomo necessarias exprimit, necnon virtutes omnes, quibus fulgere debent Præsules describit. Monet insuper qualiter à Pontifice electus, ut domui suæ præsideat, necessaria debeat ab eo auctoritate fulciri, ut possit rectè munus suum implere. Nec enim sufficit ministrum esse fidelem, atque prudentem, si auctoritatem non habeat disponendi, quæ magis pro bono regimine congruere cognoverit; seligatur itaque domus præfectus fidelis, & prudens: quod si utroque di-

ditatum charismate difficile sit invenire; fideli prudentem satius præferre. Deplorat etiam in hoc capite Sanctus Doctor calamitatem Prælatorum illorum, qui magis super domum, & substantiam suam, quam super Ecclesiam invigilant: potissimum expedit, Pontificem invigilare super disciplinam domesticorum, itaut aulicorum vitia, si quæ sunt, non ignoret; temporalia itaque domus suæ, æconomi providentiæ dirigenda remittat, spiritualia verò per se omnino prospiciat. Ad inducendam in domo sua debitam disciplinam, & probatos mores, debet Prælatas miscere cum gravitate affabilitatem; studeat simul, & semel amari, & timeri: sit actu serenus, vultu severus, verbo serius, suosque domesticos sic provideat, ut non indigeant.

SECTIO PRIMA

Tædet jam Curia: exeundum palatio, domi expectant nos. Hi non modo circa, sed quodammodo intrà te sunt. Non est supervacua consideratio, quâ intendis disponere domui tuæ: providere his, qui in sinu tuo, & in gremio tuo sunt &c.

DOmus regimini præesse, & infimis non intendere, impossibile est: summis occupatum, qualis esse debet Episcopus, & in minimis impendere opus suum, cuiusmodi est domesticarum rerum habere sollicitudinem, Pontificiæ dignitati non consonat. Monet nihilominus Apostolus, quòd qui domui suæ præesse nescit, Ecclesiæ Dei diligentiam habere nequit; quâ ratione itaque duo hæc, sibi invicem opposita, poterit Prælatas perficere; nempe domui suæ benè præesse, & summis tantummodo occupari? Methodum utrumque perficiendi suggerit S. Bernardus, qui optimè noverat, quàm necesse sit Præsulem oportere hæc facere, idest summis occupari, & priora non omittere, nempe domui suæ præesse. Inter ea, quæ ab

Episcopo perfici debent, alia sunt quæ per se, alia per alios absque se, alia per se, & alios, facere debet. Agenda domus suæ, sub eo genere locanda censuit S. Doctor, quæ Præsul per alios absque se debet complere, nempe mediâ electione providi ministri, cui domus suæ committat custodiam. Secus enim agendo, impossibile est Episcopum per se posse bene præesse domui suæ, & simul intendere domui Domini sui, nempe Ecclesiæ, de quâ scriptum est: *O Israel quàm magna est domus Domini*, quæ utique totam sibi vindicat Episcopi sollicitudinem; quandoquidem Episcopus in sua Dioecesi, pro bono regimine, magnis, & permultis esse debet intentus; quoniam oportet viriliter stare pro afflictis, judicare inter dissidentes, indisciplinatos instruere ad disciplinam, paratos reddere ad obedientiam, errantes oves reducere, quos novit duræ cervicis paternis monitis emollire, malignantes coercere, propinare verbum Dei, mærentes consolari, orphanorum patrem se exhibere, & omnibus omnia fieri.

SECTIO SECUNDA

Vacuum prorsus à sollicitudine rerum minorum, & viliū, oportet esse animum, tam magnis, & tam multis intentum rebus.

Difficile est, quæ sursum sunt sapere, & his, quæ deorsum sunt animum impendere; clavus clavum trudit; non potest cælestia sapere mens, quæ terrenis addicta est vexationibus; audiant qui terrenis rebus semper intenti, nonnisi terrena sapiunt; de mundanis seminant, transitoria & metent: errant omnino, qui cælestem sapientiam cum sapientia mundi, divinum illud balsamum huic veneno, charismata spiritus cum illecebris terræ misceri posse arbitrantur; nulla conventio veritati, & vanitati; luci, & tenebris; spiritui, & carni; igni, & tepiditati. Vacuum prorsus à sollicitudine rerum

rum minorum, & vilius oportet esse ejus animum, qui superna vult intelligere, & debet ex munere, *tam magnis, & tam multis esse rebus intentus*. Munus Ecclesiastici Præsulis est, spirituales ovium suarum quærere profectum; quomodo spiritualia quæret, qui vix ea quæ spiritus sunt intelligit; quomodo vacuum prorsus à sollicitudine rerum minorum habebunt animum, qui illis solummodo proficere curant in studiis, quæ ad minorum rerum sollicitudinem habendam, ad inferiora hæc temporalia, & transitoria dirigenda sunt instituta; à studiis verò spiritualibus, quæ in lege Dei docent proficere, ad Cælestium cognitionem, & amorem dirigunt, animo alieni vivunt, & nonnisi fastidiosi, libros de æternis veritatibus pertractantes evolvunt. Nihilominus studia juris civilis adeò nunc temporis studiis præferuntur monasticis, ut nonnisi Curiales aptiores esse videantur arduis in Ecclesia rebus dirigendis, sublimioribusque dignitatibus regendis; undè hoc? nisi fortè dixerimus in aliud mutata nunc esse studia militantis Ecclesiæ, ab illis diversa utique studiis, in quibus olim gaudebat versatos seligere, & venerari suos Dynastas, quos per tot sæcula aptiores credidit ad regendas Episcopales cathedras, cum in Theologicis, & Sacris, plusquam in Civilibus, & Prophanis studiis versatos eligere potuit.

Clerus Regularis, qui semper vixit in particulari ab omni habendi cupiditate alienus, qui suis in elucubrationibus, ut par est, spirituale Ecclesiæ augmentum supra temporale ejus incrementum semper quæsivit; optimè conscius, quod juxta promissionem Dei, temporalia adjiciuntur, ubi spiritualia proficiunt, suos alumnos totos voluit spiritualibus, & Theologicis studiis addictos, quippè quæ in solo verbo Dei scripto, aut tradito, in placitis Sanctorum Patrum, in Sacris Conciliorum decretis, in Summorum Pontificum sanctionibus innituntur, & proinde non modò magis consona esse credidit, statum proficenti Ecclesiasticum, sed etiam magis

gis congrua ad instruendos, tanquam ex selectissimo armamentario suos alumnos, quasi tot milites, pro Ecclesiæ defensione, ubi opus esset, decertantes. Clerus verò Sæcularis, consuevit suos alumnos studiis spiritualibus, & Theologicis transeunter, legalibus verò, & curialibus ex professo totos adjicere. Negari utique non potest, quòd in Ecclesiastico viro, hæc sit præpostera vitæ, & studiorum ratio, ut qui ex munere suo toti esse deberent in lege Domini, nunc magis versari studeant in lege Justiniani. Sed si, ut ait S. Bernardus, Ecclesiastici Præsules debent animum habere vacuum ab omni sollicitudine rerum minorum, & vilium, & magnis atque sublimioribus rebus intentum; perspicuum itidem est, à sollicitudine rerum minorum immunem vivere non posse, legalibus studiis addictum, cum studia legum nonnisi ad minora, nempe mundana dirigenda instituta sint, secus verò spiritualia, & theologica, quæ tota in superiorum cognitione immerguntur: veritas hæc prioribus sæculis satis erat perspecta, cum viros Theologos, non Curiales, Spirituales non Legistas quarebat Ecclesia, ut ad fastigia in domo Dei erigeret, quæ Præsulum animum exigunt, quantum ab inferioribus vacuum, tantum superiorum scientiâ repletum.

Hisce veritati inhærens S. Carolus Borromæus, dignorum Præsulum speculum, usitatam juris Consultorum scientiam, quæ fuerat ad normam modernorum Clericorum occupatus adolescens, minimè jam in pastoralis cura ad se pertinere est arbitratus; quæ ad Curia directionem pertinebant, dignis electis Vicariis, & Ministris statim commisit. Ipse verò illi scientiæ se totum devovit, quæ Sanctorum Patrum mores, & acta repræsentans, Ecclesiæ componendæ ad mores verè Catholicos, rationem continebat. Hanc scientiam, quæ appellatur scientia Sanctorum, quæ sanctam inducit reformationem morum, & optimum exercitium virtutum; quæ legem Domini immaculatam convertentem animas complectitur; quæ veram sapientiam præstat, & parvulis, & adultis; quæ per justitias Domini re-

rectas lætificat corda; quæ per lucidum Domini præceptum illuminat oculos; hanc inquam scientiam Episcopo convenire est arbitratus; proinde hanc, non amplius Curialem secutus est, huic se totum devovit, quæ Præsulis animum vacuum facit, ut par est, à sollicitudine rerum minorum, & in majoribus, scilicet in spiritualibus, totum immergit, nempe in profectu spirituali animarum, de quo solum fieri possunt gaudia æterna pastorum. Hæc proinde cura; hæc sollicitudo; hæc sunt studia, quæ potissimum decent Ecclesiasticum. Certum est animarum profectum, quem desiderat Ecclesia, copiosorem ab Episcopo in spiritualibus, & theologicis studiis, non verò in Curialibus instructo, hauriri posse, & expectari. Maximè cum spiritualia, & theologica studia, magis Ecclesiæ semper fuisse proficua, experientia comprobaverit. Ubi in pessum ire disciplinam Ecclesiasticam, invalescere mores corruptos, insurgere, hæreses Ecclesia animadvertit; ad restaurandam disciplinam Ecclesiasticam, ad corrigendos depravatos mores, ad eliminandos hæreticos (quod munus potissimum est Præsulis) Ecclesia numquam quæsit Curiales, & Legistas, sed Spirituales, & Theologos. Non ignoro necessarium quoque esse, pro bono Ecclesiæ regimine, quòd qui præsent, sciant Curiaem morem gerere: passim occurrunt, subreptiones; sæpè deducuntur ad Ecclesiasticum Forum cavillationes, & lites, suspensiones, irregularitates passim contingunt, & non raro producuntur exturbatæ jurisdictionis argumenta, quæ Theologia non solvit, sed Curia resolvit; quæ ratione autem in his emergentibus iudicium faciet, & justitiam Præsul, si nesciat Curiaem morem gerere. Difficultatem solvit verborum, quæ in hoc capite sexto libri quarti de Consideratione profert S. Doctor, discussio. Ait itaque Eugenium instruens: *Procurandus quem implices, qui pro te molat; pro te dico non tecum. Quædam per te met facies; quædam per te, & per alios simul; quædam per alios, & absque te; quis sapiens, & intelliget hæc.* Ego quæ omnino spiritualia sunt, & potiore munere pastoralis

ralis partem sibi vindicant, sub genere eorum locanda censuerim, quæ Episcopus *per se* agere debet; quæ curialia, sub genere eorum, quæ facere *debet per se, & per alios simul*, nempe per idoneum Vicarium, & expertos Ministros; agenda verò domus, & mensæ Episcopalis curam, sub eo genere quod novissimum posui, locari debere non ambigo. Sit ergo Episcopus indispensabiliter asceticis, & theologicis in facultatibus, quod magis fieri potest eruditus: tales olim desiderabat, & seligebat Ecclesia, cum adeò in pastorum sanctitate fulgebat, & de spiritali ovium suarum profectu, lætitiæ fugebat argumentum. Quod si ad Ecclesiarum regimen, ut nunc sentire quidam videntur, necessaria esset Codicis, & Pandectarum cognitio, nonne deploranda esset Ecclesiæ calamitas, quæ per tot sæcula suos venerata est Præsules, spirituales quidem, & Theologos; nullatenus verò Legistas, & Curiales; voluit Christus suos discipulos omnibus spiritalibus charismatibus abundanter quidem imbutos, sed sine scientiâ juris, ad implendum Apostolicum munus, censuit esse posse perfectos.

SECTIO TERTIA

Oportet liberum esse: quem nulla sibi vindicet violenta occupatio.

AB hujus sæculi occupationibus necesse est ut se subtrahat, qui ad supernorum considerationem vult liberam mentem suam dirigere: haudquaquam potest suâ libertate potiri, qui inter violentas hujus mundi vexationes involvitur: violentæ occupationes animum obruunt, ne liber valeat ad superiora meditanda conscendere; omnis violenta occupatio, prædatio est cum tumultu; excitat enim passionem in animo, quibus irretitur, ne liber valeat Deo vacare, & quæ muneris sui sunt adimplere, qui vivere non studet, quantum cum munere suo compatitur,

re-

remotus à mundo, semper magis elongatur à Deo, neque supernis, & magnis potest esse rebus intentus; qui à sollicitudine rerum minorum depuratum non servat animum suum.

SECTIO QUARTA

Oportet ingenuum: quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum: quem nulla seorsum avertat sinistra intentio. Oportet cautum: quem nulla subeat furtiva suspicio. Oportet vigilem: quem nulla à se se abducatur peregrina, & curiosa cogitatio. Oportet firmum: quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet invictum: quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet amplum: quem nulla coarctet rei temporalis amissio.

Quibus deceat Præsulis animum amari charismatibus, claris notis hic exprimit S. Bernardus; *Oportet itaque ut ita esse ingenuum, ut nulla eum trahat indigna affectio.* Inter gravia hominum mala, esse finem affectione, recenset Apostolus; sed est affectio quam caro gignit, & ab hac opus est Præsulem alienum se custodire, cum hac enim non convenit ingenuitas; alia est affectio, quam ratio regit: & hæc verè facit ingenuum; prima legi dæmonis, hæc legi Dei est consentiens; illa contentiosa, hæc pacifica; prima, his qui de mundo sunt, dulcis videtur, sed turpis; secunda gustare incipientibus fortè minus suavis, sed nobilis. Videant nunc quo jure de nobilitate gloriantur, qui nihil minus satagunt, quàm rationi conformes induere mores, concipere sensus, quorum animum totum sibi vindicant affectiones à munere Ecclesiastico dissonæ. Vir Ecclesiasticus omnem indignam affectionem à se debet excludere, tantum abest quod his possit cor suum apponere: Quisquis ab his affectionibus vivit attractus, & illectus, ingenuus non est; an non ingenuus, cujus animum totum sibi vindicant oblectamenta,

mundi. Solum in animo, quem *nulla deorsum trahit indigna affectio*, fulget vera ingenuitas, quam, inter charismata digna quocumque Ecclesiastico, S. Bernardus enumerat; purgatus affectus, semper est rectus, & nulla eum seorsum avertit sinistra intentio; cautus, & nulla surripit furtiva suspicio; vigilans, & nulla abducit curiosa cogitatio. Discamus hinc enixo studio quantum eniti debeamus, ut nostrum purgemus affectum, quandoquidem purgatus affectus tot bonorum est ferax, tot mala propulsat, inter quæ non levis ponderis est, quod animum à curiosa cogitatione non sinit abducere: multos seducit curiositas. Caveamus ne supra nos curiosius alta rimari apponamus cor nostrum; stemus in nobis, ne cadamus à nobis. Quicumque curiosà mente ambulare est ausus in magnis, & in mirabilibus super se, statim cecidit à se; semper perniciosa fuit curiosa otiositas. Oculos non licet levare in montes, nisi ut imploremus auxilium ab his, qui elevati sunt super montes, ut nempe nobis præsideant, non ut curiosè scrutemur quomodo confideant, vel ut eorum altitudinem æmulemur: in hoc scopulum passim impingunt subditi, dum Superiorum suorum facta curiosius investigantes, audent ponere in calum os suum, cum humiles vivere debeant in terra, subditi potestatibus, ut obediant, ut venerentur; non ut sublimiorum Ecclesiæ Præfulum actiones, & gesta curiosè scrutentur; non, ut de illis prohibitu sentiant, & loquantur; non ut sententiam proferant super eos, à quibus debent expectare iudicium. Quid curiosius spectare juvat altitudines, ad quas ut ascendamus, nostræ non suppetunt vires, ad quas ut perveniamus insufficientiæ nostræ pondus nos prohibet. Stet unusquisque in ordine suo, nec ascendere contendat, usque dum dictum sibi à Domino audiat, *amice ascende superius*. Aliud autem est vocari à Domino, Domino sic disponente; aliud est Dominum cogere per importunos impulsus ut vocet. Multi in Ecclesia Dei ad sublimiores vocantur dignitates, non autem à Domino, sed à suis importu-

portunitatibus, quia omnem movent lapidem, ut Dominum eos vocare compellant; qui hujusmodi sunt, non intrant per ostium, sed fures sunt, & latrones; per media enim illicita eas sibi vindicant dignitates, à quibus eos excludit vel ipsa eorum importunitas. Quisquis pro alio, vel fortè pro se importunius rogat, Domino sit semper suspectus. Quidquid rogantium extorquet importunitas, numquam spontè datum censendum est, numquam merito interveniente acquisitum, sed extortum, sed subreptum; non præce agendum est in dignitatibus conferendis, sed soli merito promovendorum deferendum. Nulla utique reperiretur inter homines æmulatio, quæ aded in hierarchia, sive Sæculari, sive Ecclesiastica est perniciosa, si unusquisque sua sorte esset contentus. Perniciosa æmulationis parens semper curiositas fuit: *Caveant igitur Ecclesiastici, ne ulla eos abducat curiosa cogitatio, aut ulla eos concutiat repentina turbatio, aut coarctet rei temporalis amissio.* Hic cecidisse sæpè miserabiliter vidimus etiam Ecclesiasticos viros, qui cum solis debeant inhiare celestibus, ad amissionem temporalium animo concidunt, magisque desolantur in repentina caducarum rerum amissione, quàm in peccatorum, quantumvis gravium, commissione. Morte corripitur consanguineus, quem Ecclesiasticus de bonis pauperum factus dives, suum designaverat hæredem, nonnisi suspiria resonant, & singultus; statim eum concutit repentina turbatio, fatigat tribulatio, coarctat temporalis amissio; pereunt passim sacramentis destituti peccatores, non est qui recogitet: *patientius ferimus Christi jacturam, quàm nostram.*

S E C T I O Q U I N T A

His te non dubites, & bonis privandum, & ferendum, malis, si animum dividens, & Dei rebus, & tuis pariter reculis volueris impertiri.

Impossibile est Deo pariter servire, & mundo: *bonis privatur, & malis feritur* quisquis Deo simul vult famulari, & sæculo: divisus animus, Dei rebus, & re- culis, necessariò desolationi succumbet: aut Dei, aut mundi esse volumus, unum ex duobus seligere necesse est; aut Dei, & bonis repleti caelestibus; aut mundi, & malis feriri æternis.

SECTIO SEXTA

Procurandus quem implices, qui pro te molat, pro te dico, non tecum. Quædam per te met facies: quædam per te, & alios simul: quædam per alios, & absque te. Quis sapiens, & intelliget hæc? Non est quòd inter ista dormitet consideratio tua. Ego verò agenda domus tuæ, sub eo genere, quod novissimum posui, locanda censuerim. Per alium, ut dixi, ista facies.

Vide ad rem, quæ dicta sunt sectione xi.

SECTIO SEPTIMA

At is si fidelis non fuerit, fraudabit; si non fuerit prudens, fraudabitur: quærendus proinde fidelis, & prudens, quem constituas supra familiam tuam.

Fidelem simul, & prudentem, hic advertit Bernardus, esse debere Oeconomum, quem constituere debet Episcopus super familiam suam: fidelem ne deprehendatur in fraude, prudentem fraudari ne valeat; prudentem, inquam, sed non prudentia carnis, quæ ipsa alitur in fraude; invicem enim fraudari apud sæculum, sagacitas, & prudentia nuncupatur. Sit itaque prudens prudentia spiritus, illà scilicet, quæ à Dei timore indivisibilis est. Ubi timor Domini colitur, ibi fidelitas proficitur.

SECTIO OCTAVA

Adhuc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Auctoritas. Quid enim prodest ei velle, & scire quæque disponere, prout necesse est, si quod scit, & vult, non potest. Danda ergo facultas agendi pro libitu &c.

CUM fidelem, & prudentem ministrum Dominus domui suæ præficiendum invenerit, adhuc domui bene præesse non poterit, nisi & sufficienti auctoritate fulcitum præficiat, ut illa omnia, quæ pro ratione disponenda esse cognoverit, etiam possit executioni mandare. Defectu auctoritatis, cum scilicet Dominus, à Ministro prudenter, & fideliter statuta, destituit, debito destituta regimine, in pessum ire opulentiora patrimonialia, sæpè comprobavit experientia. Ubi itaque agitur de Ministro palatii, sive de Œconomo, cum non sit congruum, ad sublimiora in domo Dei pertractanda selectum Præsulem, ad inferiora, quæ domus suæ providentiam concernunt se, inclinare, & in his tempus terere, quod urgentioribus Dioecesis suæ negotiis absolvendis melius potest impendere; necesse est domus suæ Œconomum omnimodâ auctoritate providere fulcitum, tunc maximè cum fidelem, & prudentem Ministrum invenerit; quæ à Ministro statuta fuerint, non modo cavere debet ne destituat, sed sua debet auctoritate roborare, ut Minister possit in suo munere, & timori esse omnibus domesticis, & utilitati; itaut nullum patiatur contradicentem, neminem, qui dicat cur fecisti sic: potestatem proindè habeat in domus agilibus excludere, & admittere quos voluerit, mutare subordinatos Ministros, transferre ministeria ad quos, & quomodo benè judicaverit. Minister autem fidelis, & prudens illæ veræ censendus, qui in suo ministerio ita præesse studet omnibus, ut prosit, & singulis. Quia verò Princeps præter Ministrum Palatii, debet etiam necessariò seligere Ministrum regiminis, cum per se solum non valeat,

leat, omnibus sui Principatus indigentis, necessariam exhibere providentiam, de utroque Ministro quoad auctoritatem dispar est ratio: ille quidem debet absoluta auctoritate fulciri, ut dictum est, iste verò non sic; non enim debet omnimoda auctoritate pollere, in his quæ ad subditorum regimen spectant. Ratio est, quia populorum regimen primario, & immediatè Principibus à Deo est demandatum; & ideo Principes non debent Ministro absolutam, & plenariam auctoritatem conferre, ne ipsi interim à sollicitudine regiminis quasi absoluti, & à gubernii pondere exonerati, liberius valeant solis oblectationibus, aut privatis rebus se totos devovere. Rationem regiminis, quæ subditorum directionem concernit, Deus à Principibus primario exiget, cum justitias indicabit, non verò à Ministris. Quinimò duplici solertia, & super regimen, & super Ministrum, quem regimini præfecerunt, tenentur Principes evigilare; tantum abest, quod in solà Ministri sollicitudine debeant quiescere. Christum, qui in opus ministerii Apostolici, pro Ecclesiarum regimine etiam Joannem selegerat, non legitur quiesvisse supra pectus Joannis, quinimò Joannes supra pectus Domini recubuit. Neque ex electione quantumvis probri, quantumvis fidelis, & prudentis Ministri facta, credere debent Principes coram Deo se constituisse sufficienter innocuos, in his, quæ ad regimen pertinent; quidquid enim sit de probati electione Ministri, per Principem facta, ipse etiam pro munere suo indispensabili, tenetur ad vigilandum super subditos suos, si absque conscientie suæ gravamine, satagit in extrema discussione coram Deo apparere, tamquam qui imposito muneri pro viribus suis satisfecerit. Princeps qui totam regiminis sarcinam in alienis humeris quarit deponere, aut se imbecillem ad regimen probat, aut Regiæ Majestati, & potestati se facit injurium. Qui honore, & commodis quæ exhibet regnandi conditio vult perfrui, necesse est etiam sentire & onus. Mutua est quædam obligatio, subditis tributa Principi solvere, Principi ad subditorum bonum promoven-

movendum invigilare. Benè principare arduum utique opus: facile autem esset Principis munus adimplere, si sufficeret Principi, pro conscientia suæ indemnitate, probum Ministrum seligere, & interim sub aliorum vigilantia quiescere, & in solis oblectationibus aut privatis in studiis se totum immergere. Utique quia Princeps non potest per se omnibus, quæ ad bonum regimen spectant providere, tenetur, & probum Ministrum eligere; nihilominus unà cum selecti Ministri sollicitudine, tenetur & curam suam exhibere; imò in his, quæ potest per se providere, neque debet Ministri operam impendere: Gloria Principis est per se, non per Ministros, opportunam in emergentibus exhibere providentiam.

SECTIO NONA

Clandestinas, & sussuratas delationes non recipias adversus eum: Magis detractiões censueris. Et hanc velim generalem tibi constituas regulam: ut omnem qui palam veretur dicere, quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te judicante dicendum coram, ille renuerit, delatorem iudices, non accusatorem.

Subtile invidiæ rapacitatis genus, semper abundavit in Aulis, clandestina scilicet, & sussurrata delatio, quæ magis detractio censenda est. Ab alienarum rerum subreptione abhorrere, poenè inditus à natura est sensus, in his maximè, qui nobili sunt sanguine progeniti, tamquam vitium nimis discrepans ab ingenuitate natalium: alienas itaque substantias surripere probro ducunt nobiles: utinam, & vererentur alienam famam laceßere; & quemadmodum concupiscere erubescunt alienam possessionem, sic & vererentur lacerare opinionem, *per clandestinas, & sussuratas delationes, quæ ut plurimum magis censendæ sunt detractiões.* Vix ullum est vitium, quod magis acuat ingenium, ut se se diffundat, quàm detractio; hæc siquidem,

dem, non modo sermone, sed etiam silentio novit se propagare; itaut detractor, alterius bonam opinionem, quam apud Principem non audet aliquandò verbo corrodere, studeat ipso silentio surripere, cum scilicet, ipsi satis cognitam proximi sui virtutem, & meritum, quod nonnisi invidio oculo consuevit respicere, debito defraudat testimonio, veramque alterius gloriam, etsi mendacio veretur corrumpere, silentio tamen studet suppressere. Quanti ingenuæ probitatis viri inveniuntur, quorum meritum, quandocumque Principi innotesceret, ad majores in Aulis dignitates eos extolleret; interim abjecti in domo sua vivunt, quia de eorum probitate non est qui debitum proferat testimonium; quapropter eorum virtus, etsi mendacio apud Principem non sit corrupta, invidio est silentio suppressa. Detractio est non tam inopportunum silentium, quàm clandestina, & sussurrata delatio. Opportunè itaque, ad avertendum detractiois vitium, quod in omnibus ferè Aulis invalescit, Eugenium Bernardus monet, ut *clandestinas, & sussurratas delationes, non recipiat, sed magis detractioes eas censeat*: Caveant Principes ab his, quorum os maledictione, & amaritudine plenum cognoverint, veloces utique pedes eorum ad effundendum sanguinem. Proindè *hanc velim generalem omnes sibi constituent regulam, ut eum qui palam veretur dicere, quod in aure locutus est, suspectum habeant, delatorem, judicent, non accusatorem*. Si regula hæc vigeret in Aulis, plures, ut sæpè contingit, non opprimerentur innocui, quos post multa discrimina, frequenter compertum est, hac sola fuisse culpa gravatos, quia scilicet Princeps nimis facilis fuit ad recipiendas contra eos productas clandestinas, & sussurratas delationes, quas magis censere debebat detractioes. Loqui in aure, & palam vereri dicere quod secretò profertur, semper detractorum mos fuit. Timeant ipsimet Principes à clandestinis delatoribus, magisque censeant detractores. Pessima vulpes in Aulis tam adulator blandus, quàm detractor occultus; ubi se exhibit

beat opportunitas ; nec ipsius Principis famæ parcent ; æquè impossibile est adulatorem non simulare , ac non maledicere delatorem occultum .

S E C T I O D E C I M A

Itaque unus omnibus facienda injungat , & uni omnes respondeant . Tu illi habeas fidem ; vacans tibi , & Ecclesiæ Dei . Si quo minus aut fidelis inveniatur , aut prudens ; fideli potius committendum . Sanè è duobus tutius hoc . Quamquam si idoneus non reperitur ; & si minus fidelem , sustinere potius consulo , quam te huic immergere labyrintho . Memento Salvatorem , Judam Æconomum habuisse . Quid Episcopo turpius , quàm incumbere suppellectili , & substantiæ suæ , scrutari omnia , sciscitari de singulis &c.

UT Episcopus à curâ nimis curiosa , & scrupulosa rerum caducarum , qualia sunt substantia domus suæ , nempe redditæ , creditæque pecuniæ , annonæ cæterorumque fructuum proventus , pretium , & consumptio se subtrahat , fidelem debet , juxta Bernardi consilium , Ministrum eligere , cui hæc & similia domus suæ agibilia committat , sicque electo fidem habere , ut sibi tantummodo vacet , & Ecclesiæ suæ fidei commissæ ; Turpe enim nimis Episcopo incumbere suppellectili , & substantiæ domus suæ , qui ut dignioribus rebus sollicitudinem suam impendat à Deo est electus . Suadet Bernardus Episcopum habere fidem Æcono-
 mo suo , etiamsi minus fidelem reperire contingat , exemplo Salvatoris , qui & Judam minus fidelem sustinuit Æconomum , potius quàm se immergere in scrutinio scrupuloso nimis caducarum rerum , & substantiarum suarum ; non enim decet Episcopum de pretio escarum , cum Ministris quotidie discutere , & raras cum Parochis celebrare collationes de profectu ovium , de frequentia Sacramentorum , de concordia animorum . Cura rerum tempo-
 To. II. D d raliū

ralium finè vulnere mentis vix tractari potest; tangere, picem, & non coinquinari ab eà difficile est; haudquaquam possumus rei temporalis sollicitè nimis quærere augmentum, & animæ non pati detrimentum. Quapropter opportunum omnibus, sed præcipuè Episcopis, Bernardi consilium: *Omnimodis consulo studeas avertere à te concursum horum*: omnimodis consulo rescindere nimium ergà carnem, & sanguinem affectum; terrenarum acquisitionis refecare desiderium; quæ pastorale munus non concernunt; non perscrutari curiosius quid agatur in Aulis, quid de pace, & bello circumferatur in scriptis, quem exitum habeant causæ in foro, quos nuptiarum tractatus promoveant sæculares in domo. Transitoria ista, quæ cum sedulâ occupatione muneris Episcopalis stare nullatenus possunt; studeat Episcopus ut hæc à se transeant, non per se. Si potest torrens in agros excurrere sine læsione factorum, & Episcopus ista finè vulnere mentis, tractare posse confidat.

SECTIO UNDECIMA

Multa nescias; plurima dissimules, nonnulla obliviscaris.

Optimi regiminis methodum perstringit præfatum monitum: *Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliviscaris*. *Multa nesciat* quisquis est in regimine constitutus, illa maximè, quæ parvi momenti esse perhibentur, quæ sive sciat, sive nesciat superior, parum aut nihil regimini possunt officere. Aquilarum non est capere muscas. Quòd si omnia etiam minutissima, quæ contingunt scire voluerit, in horum cognitione acquirenda, teret inutiliter tempus, quod multò utilius insumere poterit in majoris momenti rerum discussione. *Multa nesciat*, illa scilicet, quibus opportunum remedium impendere, vetat personæ, temporis, aut circumstantiarum ratio, horum

rum enim cognitio Superioris animum exagitat, potius quàm excitet ad sedulam vigilantiam; & sæpè, eò quod non valeat minimis obviare, ità animo concidit, ut se desidiosum exhibeat in magnis, non modico boni regiminis detrimento. *Plurima etiam necesse est dissimulet*, quisquis aliorum regimen assumit; qui nescit dissimulare nescit regnare. Optima regiminis regula, ubi non potes remedium, dissimulationem adhibere. Omnes subditorum excessus tenetur ex munere, qui præest, quodcumque innotuerint pro viribus corrigere; secus aut sufficientes vires non suppetere Superiori ad corrigendum, subditi arbitrabuntur, & imbecillitatem suam, non sinè notabili suæ auctoritatis præjudicio, manifestat; aut Superiorem velle impunes pati excessus, delinquentes censebunt; propterea ad majora perpetranda delicta aditum referabit: ad tollenda hæc incongrua, satius est pro bono regimine, *plurima dissimulare*, illa maximè, quæ levioris momenti quotidie se offerunt: nihil est in hoc mundo tam emendatum, in quo plura adhuc reperire non sit corrigibilia; velle omnia etiam minutiora corrigere, ipsam corrigendi auctoritatem frequentius adhibitam facit contemptibilem; itaut ubi Superior notabiliores defectus corrigere postmodum aggreditur, vix deinde audiatur. Ex continuo enim corrigendi usu, nimis frequenter adhibito, ipsa correctio, quasi in spretum degenerat apud delinquentes, tantum abest quod coerceat; satius itaque pro bono regimine *plura dissimulare*, ut in majoribus excessibus corrigente Superiore, correctio ipsa majoris facta ponderis, debitum in delinquentibus metum incutiat, & optatam emendationem excutiat. Si ob leviores culpas pueri semper constitui deberent sub ferula, nihil plus ipsis timendum in gravioribus, undè non minus ad leves, quàm ad graves excessus declinarent frequenter: leviora proindè identidem dissimulantur, ut si in graviora ruant, ad corrigendis vocem sensibiliores fiant. Scitè itaque dictum *multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliviscaris*, illa

nempè, quæ ad mentem revocata, Superioris quietem perturbant, & remedium sustinere non possunt.

SECTIO DUODECIMA

Sunt tamen quæ ignorare te nolim, mores quorumque, & studia. Non oportet ut vitia domus tuæ ultimus scias: quod quam plurimis novimus contigisse; quapropter, ut dixi, alius alia dispenset; de disciplina tu provide: illud nemini credas.

IN his quæ ad Ecclesiasticam disciplinam spectant, quæ cultos concinunt mores, vult Bernardus Episcopos omninò per se, non per alios se exhibere sollicitos, ut ad Canonum observantiam invigilent, & quæ contra hanc committuntur nullatenus ignorent: quod si ob suam incuriam ignoraverint, ipsis congruit quod scriptum est. *Ignorans ignorabitur*: nemini credere debet Episcopus hanc fedulitatem; per se debet exquirere an in sua Diœcesi, & in domo sua, juxtà sacros Canones, omnia ordinatè se habeant, an mandata Dei custodiantur: *Quomodo dilexi legem tuam Domine tota die meditatio mea est*. Videant plures Episcopi, an de custodia legis Divinæ, per suam Dioecesim inculcanda, meditentur die ac nocte, qui nihil minus cogitant die ac nocte, quàm de exequendis mandatis Altissimi, tantum abest quod meditentur de legis Divinæ injungenda observantia. Videant an pastoralis muneri satisfaciant, qui sic desidiosè vivunt, ut non modo subditos, sed etiam ignorent seipsos; satis superque adimplevisse quod suum est arbitantes, eò quod constituerint super gregem suum speculatores suos Vicarios. Fallitur Episcopus si vigilante Vicario, se posse dormire securum arbitratur: *De disciplina Tu provide*, ait Bernardus, non verò scribit, constitue super disciplinam Vicarium. *Tu provide*, & ut benè provideas nequaquam ignorare debes mores quoscumque, & studia; nequaquam ultimus scire vitia animarum, quæ
tuam

tuam sollicitudinem exigunt. *Tu provide*, & per te ipsum argue, increpa cum sanam doctrinam Dioecesanos tuos non sustinere compereris. *Tu doce* cum videris coacervare sibi Magistros prurientes auribus, ut à veritate auditum avertant. A te potissimum, idest ab Episcopo, non à Vicario exiget Christus rationem ministerii tui; proinde quantum possibile est, nemini debet Episcopus credere quod per se ex munere tenetur perficere. Mores quorumque, & studia non debet Episcopus ignorare. Sæpè nimia Domini erga aliquem ex subditis propensio, facit ut oculos habeat, & non videat, aures & non audiat; & è converso, quædam in alios aversio, curiosam & scrupulosam nimis exhibet attentionem in eorum moribus discutendis: in hac causâ, neque rigor nimius, nec zelus indiscretus debet Superiorem impellere, sicut nec partialis affectus cohibere; quorumque mores, & studia scire tenetur; quorumque idest nemine excepto, idest absque partialitate, absque scrupulo, absque nimio rigore scrutari debet vias, & studia, mores, & affectus ovium suarum.

SECTIO DECIMATERTIA

Si insolentior coram te, vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua super huiusmodi: tu ulciscere injuriam tuam: Impunitas ausum parit, ausus excessum.

OMne crimen quod cognoscitur fuisse præsumptum, necesse est etiam, pro bono regimine, ut omnibus innotescat fuisse & ultum; semper enim peperit impunitas ausum, & ausus excessum; impunita delicta multa parturiunt puniendâ; ubi non steterit Phinees, ut opportuno remedio placare studeat intumescentes abusus, non cessabit quassatio. Quò verò excelsior est superioris dignitas, eò damnabilior culpa, quam non cohibet venerandæ auctoritatis præsentia; propterea omnis excessus coram Præsule,

sule, cujus sola præsentia deberet sufficere ad incutendum in adstantibus timorem, eò certè est petulantior, quò Præsides venerabilior. Ne ergò impunitas ausum pariat, ausus excessum, ulciscatur Superior injuriam suam, imò magis injuriam Dei, quam cohibere non valuit Superioris præsentia; ita tamen ulciscatur, ut non magis suam ulcisci injuriam, quàm delinquentium ferire culpam videatur; proindè omnis Superior, qui à subditis injuriam patitur, in ultione culparum, non tam poenam culpæ debitam penset, quàm honorem suum consideret, ut scilicet in inflictione poenæ, misericordia judicio superexaltetur, & in sua mansuetudine Deus glorificetur. Utique non debet Superior impunes relinquere subditorum excessus, illos maximè, quos præsentiæ suæ cohibere non valuit auctoritas, ne impunitas ausum pariat, & ausus excessum; sed ità debet plectere, ut qui poenam luit, misericordiam, & judicium cantare possit Domino suo.

SECTIO DECIMAQUARTA

Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas: horum disciplina custos. Sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum, qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Discant à te Coepiscopi tui, comatulos pueros, & comptos adolescentes secum non habere. Certè inter Mitratos, discurrere Calamistratos non decet. Et memento quod sapiens admonet: Filia tibi sunt? Serva corpus illarum, & noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere.

Quantum super disciplinam familiæ suæ, scilicet mores, & studia domesticorum invigilare debeant Præsules, quorum domum decet sanctitudo, numquam satis inculcatum Episcopis, quorum domestici, si cæteris non sint honestiores, utique omnibus fabula erunt. Hoc sibi

sibi debent habere persuasum, quamcumque domesticorum suorum culpam, statim in ore omnium futuram omnibus fabulam; & delicta, quæ in aliis vix vulgus considerat, à domesticis Episcopi perpetrata, graviora etiam, quàm fortè sint apparere; ratio est quia domum Episcopi decet sanctitudo, & quidquid vel leviter ejus sanctimoniam officit, grave est intuentibus, qui nonnisi probitatis exempla hauriri posse, ut par est, arbitrantur. In domibus Babylonis confusiones discernere, vix ullam ingerit speciem; domus, Domus sunt Babylonis, sed in domo Episcopi, *quam decet sanctitudo* peccata committi, domesticos habere minus honestos, modestiæ minus addictos, in sermone insolentes, in habitu vanos, in incessu impudicos, iu vultu incompósitos, grave utique scandalum, quod nequit non fieri statim omnibus fabula. Necesse est, ut qui in sæculo vivunt, discant à Sacerdotibus compositos induere mores, ornari virtutibus, à luxu abhorre, abstinere à vanitatibus. Præbere se debent Sacerdotes sæcularibus exemplum bonorum operum in fide, in doctrina, in gravitate, in verbo sano, & irreprehensibili, itaut populus vereatur, nihil habens dicere malum de ipsis: semper memores sint, quod quicumque exemplum relinquit aliis, particeps erit imitatorum suorum, si vè in præmio si bonum, si vè in supplicio si malum exemplum exhibuerit.

SECTIO DECIMAQUINTA

Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed gravitatem; Illa infirmiores fugat: hæc reprimit leviores. Illa si adsit, odibilem, hæc si desit, contemptibilem reddit. In omnibus tamen, modus melior. Ego nec severius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius; ut non de severitate sis oneri, nec de familiaritate contemptui.

Medium inter austeritatem, & gravitatem sistit Bernardus Episcopum, siquidem illa si sola adsit facit odi-

odibilem, hæc si desit contemptibilem reddit: Neminem proindè Episcopus ità sibi familiarem faciat, quo præfente gravitatem deponat: nec ulli ità se austerum exhibeat, ut se faciat onerosum; utique *in omnibus, & cum omnibus modus melior*; in omni sermone, & opere ejus, qui Pontificia præeminet dignitate, semper debet verecundia enitere, & timor Domini: hic omnia interiora hominis ordinat ad beatitudinem, illa componit exterius ad disciplinam; ædificationem in omnibus operibus suis querere debet Prælatus, non ostentationem; illam acquireret, hanc devitabit, *si medium inter affabilitatem, & austeritatem se se componat*, ut de auctoritate non sit oneri, nec de affabilitate contemptui.

SECTIO DECIMASEXTA

In palatio, Papam; domi te patrem familias exhibe.

Miscenda ab Episcopo cum familiaritate austeritas, cum gravitate affabilitas, sed secundum diversitatem locorum austeritas familiaritati, familiaritas austeritati præferenda. In palatio Papam se exhibeat, cum illa scilicet peragit, quæ omninò muneris sunt Episcopalis, gravitas debet affabilitatem excedere, omnesque Præfulis actus comitari; vox ipsa, & incessus, compositio vultus, & gestus, spirare debent gravitatem, proindè ait Sanctus Bernardus, *in palatio Papam te exhibe, domi verò patrem familias*; quemadmodum paterfamilias cum filiis suis minus gravis apparet, ita & Episcopus cum tamquam pater prò spiritali remedio peccatores, aut pro solatio afflictos ad eum adventantes suscipit, affabilem magis, quàm severum debet se exhibere, ne de nimia austeritate sit oneri, aut de familiaritate contemptui.

SECTIO DECIMASEPTIMA

Ament te domestici tui: si non facito ut timeant.

Satius est pro bono regimine Superiorem amari, quam timeri; ideò eniti debet Superior, ut subditorum suorum amorem sibi conciliet; ubi verò nequeat obtinere amorem, saltem studeat timorem incutere; aut amor, aut timor subditos ad muneris sui obligationem implendam impellunt; ubi utrumque desit, jam impossibile erit in disciplina subditos continere, propterea, *ament te, domestici tui, si non facito ut timeant.*

SECTIO DECIMA OCTAVA

Utilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo ubique frenanda lingua præceptis maximè autem in convivio.

Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis, orabat Rex David, optimè conscius quàm *utilis semper fuerit custodia oris*, his maximè qui præsunt, quos præ cæteris expedit cautos esse, & parcos in verbis, ne ubi fortè in opere non poterunt, neque capiantur in sermone. Perit omnis auctoritas in Superiore, quibuscumque aliis fulgeat charismatibus, si linguà labilem se prodit; ex sermone statim cognoscitur homo quanti sit ponderis, proinde utilis semper in omnibus, sed præcipuè in Prælati custodia oris, ad conciliandam sibi venerationem. Vir in dignitate constitutus, usquedum modici est sermonis, semper vir esse creditur multæ scientiæ, prudentiæ, & habilitatis; cuicumque ad Episcopatum vocato aptari posse deberent illa Ecclesiastici verba: *Eccles. 51. Dominus dedit mihi linguam mercedem meam, & in ipsa laudabo eum*; & item illa Isaïæ 50. *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare*

eum, qui lapsus est verbo. Lingua canum, lingua esse debet Prælatorum, ut lingant ulcera peccatorum. Apostolici viri non norunt linguis loqui, nisi magnalia Dei, non autem locuti sunt aliquando, vel contentiones, aut jura Principum, non de valore, & pretio mercium, non de exitu litium, quæ agitantur in foro, non de rebus vanis, & sæcularibus. Nihil sic derogat auctoritati Superioris, quàm lubricitas linguæ, quæ maximè inter epulas in conviviis solet invalescere; propterea juxtà D. Bernardi monitum, *ubique frenanda lingua præceptum, maximè autem in convivio.* Comendabilis illorum Episcoporum usus, qui D. Caroli Borromei, aliorumque SS. Præfulum imitatores facti, sacram lectionem lubentes adhibent, dum mensæ accumbunt, ut omnem vanum sermonem, qui in convivio facilius gliscere solet, devitent: facilius in convivio lingua labitur; difficilius quod inconsideratè profertur revocatur.

SECTIO DECIMANONA

Ille convenientior habitus; si tu actu quidem severus sis, vultu serenus, verbo serius.

BEnè compositus ad Prælatitiam dignitatem sustinendam erit Episcopus, si se se exhibeat *actu severum, vultu serenum, verbo serius.* *Actu severus*, nulli enim decet Episcopo actus quicumque sit minus remissus. Omnem Episcopi actum semper debet severitas comitari; nulla vel levitas, vel mollities, itaut in omni actione sua castigatus appareat; quidquid sive palam ætitet, sive etiam clauso ostio in cubiculo suo; ubi testes habet actionum, suarum, & Deum, & Angelos; palam & Deum, & homines. *Vultu serenus*; hilarem enim datorem diligit Deus, cui in lætitia cordis famulari debemus, quam indicat ipsa serenitas vultus; hæc maximè decet Episcopum, ut referet ad eum adventantibus, in suis angustiis pro solatio fa-

faciliorem aditum. *Verbo serius*; nugas, & otiosas fabulas facessere opus est ab ore Sacerdotis, quid ni ab ore Episcopi. Itaque verbo sit serius. Seriis tantum, & utilibus patere debet os Antistitis, soli Evangelio consecratum. Frustrà urbanitatis nomine colorantur sermones inutiles, qui cum munere Episcopali non consonant. Hoc prisca, & rigida virtutis exemplum reliquerunt plures Episcopi, qui semper studuerunt devitare sermones, ad quos muneris ratio non compellebat; Sales, facetiæ, dicacitates, non decent Sacerdotes, sed Rethores. Nihil est quod magis animi rigorem emolliat quàm facetiæ, quæ risum excutiant. Hinc mens extra se sparsa confunditur, acies cordis obtunditur, intimus fervor extinguatur, reverentia Sacerdotalis amittitur, & quod pejus est rectè vivendi linea, quæ aliis ad exemplum proponenda est non tenetur. Sit itaque Episcopus, *actu severus, vultu serenus, verbo serius*.

SECTIO VIGESIMA

Capellani, & qui tecum jugiter divinis intersunt officiis, non sint sine honore.

Congruum est, ut qui apud Principem excellentiori sunt insigniti munere, majori etiam cumulentur honore. Fulget decus Principis in honore Ministrorum suorum; majoremque subditi ergà Principem venerationum concipiunt, quò majori honore primarios Ministros condecoratos venerantur. Subsidium Regiæ Majestatis semper fuit auctoritas, decus, & honor Ministrorum ejus. Ubi subditi deferre honorem Ministris non assuescant, neque Regem verebuntur. Valde interest Principi suos honorari Ministros, si suam vult revereri, & timeri Majestatem. Quandocumque subditi coeperunt regios contemnere Ministros, statim contra ipsum Principem insurrexerunt procaces. Domestici Principis non sint sinè honore,

nore, idest honorentur: non sint sine honore idest sint honorati, virtutibus addicti, à vitiis alieni, ambulent in vià immaculatà, & honorificabunt ministerium suum. Gloria patris filius sapiens; honor Domini, domestici honorati.

SECTIO VIGESIMAPRIMA

Tuum est tales tibi providere, qui digni sunt. Serviatur eis ab omnibus, tamquam tibi.

Dignos eligat Princeps Ministros, si sibi submissos, ministerio obedientes satagit subditos continere. Jus boni regiminis exigit, ut ministris tamquam ipsi Regi subditi obediant. Ubi despectum à subditis sit ministerium, sedebit Rex solitarius, & erit quasi fatuus in folio.

SECTIO VIGESIMASECUNDA

Necessaria de manu tua accipiant. His contenti sint, quæ tu provideris illis: tu vide ne egeant.

Quæ ad congruam Ministrorum suorum sustentationem necessaria sunt debet Princeps providere; optimi enim regiminis regula exigit, ut qui regio addicti sunt servitio, abundantia potius, quàm tenuia accipiant stipendia; secus si egeat Minister, numquam manus suas servabit innoxias à munere, & cum raptoribus ponet portionem suam. Minister egenus, & pauper, ut plurimum semper venalis fuit. Fallitur Princeps, si fidelem suo addictum servitio habere posse arbitratur Ministrum, cui sola Principis gratia, & honor sufficere debeat pro stipendio; dignus est omnis operarius, pro ratione muneris, laboris, & oneris, mercede sua. Numquam invenire fuit Ministrum, cui sola Principis gratia, fuerit
tota

tota merces; efficacior est spes lucri, quàm honoris ad augendum in subditis amorem erga Principem suum; si Princeps Ministris ex suo arario sufficienter non providet, student aliundè suum augere emolumentum. Ubi Dominus non est liberalis, servus non est fidelis. Minister egenus non potest vacare regiis negotiis, sed studere, opus habet quomodo suæ provideat egestati. Necessaria itaque de manu Principis accipiant, qui regio addicti sunt ministerio. Caveat Princeps ne egeant, si in eis integritatem desiderat.

SECTIO VIGESIMATERTIA

*Super hoc quem fortè ab adventantibus petere
deprehendes, judica Gestam.*

NOta fatis est omnibus historia Giesi, qui Orbi factus est fabula, propter munera suscepta, oblatore Naaman Syro, à lepra mundato, & ab Elisæo non acceptata; propterea Giesitæ vocantur quotquot ab adventantibus, pro gratia obtinenda, munera petere deprehenduntur. Quòd si quemadmodum Giesi contigit, petentibus importunè munera, lepra adhæreret, passim obvii haberentur leprosi; nam vix sinè præmissis muneribus, possunt nunc temporis negotia proponi.

SECTIO VIGESIMAQUARTA

Id de Ostiariis, id de cæteris officialibus decernendum. Verum hoc ex abundanti, nam formam istam jam olim à te positam recordamur.

QUotquot regio addicti sunt ministerio, vult Bernardus, ut necessaria de manu Principis accipiant, ne egeant: fortè ne opus habeant quærere ab adventantibus superflua; tum quia egestas obtundit mentem, ne libera

bera possit in arduis, & emergentibus negotiis discutendis, illà quà par est sedulitate, se immergere, ut iisdem valeat congruam providentiam exhibere. Minister egenus cum studere debeat quà ratione egestati suæ provideat, non potest simul, & semel animum Regiis negotiis absolvendis devovere. Veritas hæc Eugenio, in Solio Pontificio principanti, satis fuit perspecta; propterea statim ac Pontificium assumptus fuit ad regnum, Bernardo teste, abundantem exhibuit omnibus suis Officialibus providentiam. Non desunt aulae, in quibus nunc opus esset hanc optimi regiminis methodum ad praxim reducere, ubi potissimum studium ferè totum est stipendia diminuere, laborem augere, & vix ad miseram sustentationem officialium necessaria impertiri.

SECTIO VIGESIMAQUINTA

Quid tuo dignius Apostolatu? Quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, utilius ad exemplum: Optimus Canon, qui projicit avaritiam ex calumnia, & non à conscientia tantum.

HIs qui præfunt, nil salubrius ad conscientiam, nil honestius ad famam, nil utilius ad exemplum, quàm reddere unicuique quod suum est, honorem honore dignis, stipendium congruum suo addictis servitio, mercedem laborantibus; vix est quod Principem reddat subditis magis exosum, quàm avaritia; propterea hoc præcæteris sibi persuadere debent, ad conciliandum subditorum affectum, esse pernecessarium projicere avaritiam ex calumnia, non à conscientia tantum. Ad decus, & gloriam Principis, non sufficit projicere avaritiam à conscientia tantum, reddendo omnibus, id quod justitia postulat; sed liberalitate dignà Principe, necesse est etiam projicere avaritiam ex calumnia.

CAPUT SEPTIMUM

SYNOPSIS.

Epilogum seu summam eorum, quæ in Pontifice requiruntur exhibet præsens caput, proferens cathalogum virtutum, & titulorum, quibus opus est ornari Summum Pontificem. Quæ & quanta sit Summi Pontificis auctoritas, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ dignitas, quæ cunctarum totius orbis Ecclesiarum mater nuncupantur.

SECTIO PRIMA

Libet jam, & hunc claudere librum: sed in calce, aliqua velim vel antedicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermisâ. Consideres ante omnia Sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo auctore præes, Ecclesiarum matrem esse, non dominam: Te verò non dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis: porrò fratrem diligentium Deum, & participem timentium eum.

Quis Bernardo sensus fuerit de Summi Pontificis potestate, & primatu, ex his quæ passim, de Romano Pontifice differens, suis inseruit inscriptis, facile colligitur; undè etiam liquet intelligere, quo sensu in præsentis scripserit, Romanum Pontificem unum esse ex Episcopis, fratrem diligentium Deum; quæ verba perperam extorquere nituntur Etherodoxi, ad depressendam auctoritatem Pontificiam, quasi inter Episcopos Romanus Pontifex unus sit inter pares, & non potius tali fulgeat primatu, qui eundem Romanum Pontificem verum Ecclesiæ caput constituat, omnimodà auctoritate, potestate, & dominio condecoratum super cæteros totius Orbis Episcopos; quandoquidem scribit Bernardus: *Consideres te verò non dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis.* Orbis Catholicus

licus in plures divisus est Episcopatus, & quotquot ad eodem inveniuntur assumpti, quatenus suis respectivè præsumunt Ecclesiis, fratres sunt diligentium Deum, & eodem jure in suo Episcopatu, prout Episcopi sunt, omnes potiuntur; quapropter unus ex fratribus diligentium Deum etiam est Romanæ Urbis Antistes, qui fratres cæteros Episcopos appellare consuevit, & in hoc sensu dixit Bernardus Eugenio: *Consideres te non Dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis*. Quatenus verò Romanæ Urbis Episcopus, prout D. Petri successor, & immediatus Christi Vicarius in terris consideratur, utique sicut Romana Ecclesia cæterarum est mater, ita & Romanus Episcopus omnium Episcoporum pater est, stante prærogativa primatus super omnes Ecclesias à Christo D. Petro, & in eo omnibus ejus successoribus collata: de prærogativa primatus Romani Pontificis jam satis in antecedentibus pro nostro Instituto actum est; reliquum est, ut in præsentī colligamus ex D. Bernardi scriptis, qualis fuerit ejusdem sensus de Summi Pontificatus potestate, & primatu super omnes totius Orbis Ecclesias; mellifluo itaque suo calamo Epist. 243. ad Senatum, Populumque Romanum scribens, luculenter satis explicat, Summum Pontificem esse totius Ecclesiæ caput, itaut Romani Pontificis læsio, omnes Catholicos tangere debeat, sicut læso capite omnia membra dolent. Romanum verò Pontificem, non modò Primatem totius Ecclesiæ, sed etiam Dominum meritò nuncupari, expressis verbis scribit S. Doctor Epist. 238. ad Eugenium. Hæc sunt ejus verba cedro digna. *Terribilis prorsus, terribilis est locus iste, locus inquam in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus Principis Apostolorum, ubi steterunt pedes ejus, locus illius est, quem constituit Dominus Dominum domus suæ, & Principem omnis possessionis suæ*. Insuper Apostolicæ Sedi plenitudinem potestatis, super universas Orbis Ecclesias, singulari privilegio esse concessam, constat ex his, quæ S. Doctor scribit Epist. 131. ad Mediolanenses: *Plenitudo siquidem potestatis*

testatis, super universas orbis Ecclesias, singulari prærogativa Apostolicæ Sedi donata est; qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest, si utile judicaverit, novos ordinare Episcopos, ubi hætenus non fuerunt, potest eos qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictaverit, itaut de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & è converso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas Ecclesiasticas evocare, & cogere ad suam præsentiam, non semel, aut bis, sed quoties expedire videbit. Porro in promptu est ei omnem ulcisci inobedientiam, si quis fortè reluctari conatus fuerit. Neminem profectò invenire est ex Sanctis Patribus, qui adeò disertis, & expressis sensibus, de Romani Pontificis auctoritate, potestate, primatu, & dominio super universas Orbis Ecclesias luculentius scripserit. Sed, ad pleniorum Doctoris melliflui intelligentiam, utque melius innotescat qualis fuerit ejus sensus de primatu, & potestate Romani Pontificis, juvat etiam hic subjicere, quæ Epistola 239. ad Eugenium expressit: *Qui locum Petri tenet potest uno ictu extinguere Ananiam, uno Simonem Magum, & ut planius quod loquimur fiat: peremptoriam dare sententiam ad depositionem Episcoporum, solius Romani Pontificis noscitur esse; pro eo nimirum, quòd & si alii multi vocati sunt in partem sollicitudinis, solus ipse plenitudinem habeat potestatis.* Ex hætenus dictis, jam liquidò constat, quo sensu scripserit S. Doctor: *Consideres te verò, non Dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis.*

SECTIO SECUNDA

De cætero oportere te esse considera, formam justitiæ, sanctimonici speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranympum, Cleri ordinatorem, pastorem plebium, Magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatum

miserorum spem , tutorem pupillorum , judicem viduarum , oculum cæcorum , baculum senum , ultorem scelerum , malorum metum , bonorum gloriam &c.

Virtutum series , quibus ornari debet Summus Pontifex , hic epilogando colligitur , de quibus omnibus sparsim , in hoc opere , jam satis pro nostro munere , actum : sola hic potest incidere quæstio , quomodo Pontifex , qui verè dicitur Ecclesiæ sponsus , vocetur à Divo Bernardo sponsæ paranympus , pro cuius rei intelligentia , sciendum quòd propriæ loquendo , Sponsus Ecclesiæ solus est Christus , ipse enim de Ecclesia suo nomine filios generat ; alii autem dicuntur Sponsi , in quantum cooperantur ad generationem spiritualem filiorum , quos quidem non sibi , sed Christo generant ; & ideo Papa in tota Ecclesia universalis Ecclesiæ Sponsus dicitur : est verò paranympus , quia quos Ecclesiæ generat , non sibi , sed Christo desponsat .

SECTIO TERTIA

Ubi malitiæ juncta potentia est : aliquid tibi supra hominem præsumendum . Vultus tuus super facientes mala . Timeat spiritum iræ tuæ , qui hominem non veretur &c.

Quandocumque malitiæ potentia juncta , Apostolicæ Sedi se infensam exhibuit , consueverunt Sanctissimi Pontifices , ad orationes , sive privatas , sive publicas se convertere , arma potentia Deo , nec umquam fraudati sunt à desiderio suo ; levarunt oculos suos in montes , undè venit auxilium ; itaut aliquid supra hominem præsumentes , fortes facti sint contra malitiosam potentiam ; testimonio enim suæ fidei , & orationis probati , castra verterunt exterorum , effugaverunt acies , sola opitulante Dei gratia , quam enixis orationibus implorarunt , & experti sunt propitiam ; memores promissi Dominici , qui dixit
ad

ad Petrum; *portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; ubi itaque humanæ malitiæ junctam potentiam animadvertunt Romani Pontifices, insultantem contra Ecclesiam, sciant in promisso Dei aliquid sibi supra hominem præsumendum; & totius Ecclesiæ orationum suffragio, sperent se posse timorem incutere his, qui pastorales admonitiones contemnunt, qui tandem proprio edocti exemplo confiteri cogentur, quod Deum, non hominem sibi iratum, pavere debet, qui Romanum Pontificem contra se iratum experitur: *S. Ber. serm. ad Clerum in Conc. Rem. congreg. Præter Deum non est similis ei, nec in cælo, nec in terra, secundum officium dico, non secundum meritum, cui enim Angelorum aliquando dixit Deus: quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata, & in cælis.*

IN LIBRUM QUINTUM

Brevis dissertatio, continens totius libri

SYNOPSIS.

Subtiliorum, quæ inter Theologos agitari solent questionum compendium, perstringit quintus de Consideratione liber, qui propterea specialius de Consideratione inscribitur, dum totus in consideratione eorum, quæ supra nos sunt versatur; quatenus de Deo, rebusque divinis sermonem instituit: quæ in re totus præsens liber consumitur, quatuordecim divisus in capita, in quorum primo ostendit S. Doctor, qualiter quisquis hic viator est, opus habet visibilibus rerum scalâ, ut ad invisibilem cognitionem ascendat; quod satis expresse Paulus ad Roman. 1. Non sic Beati, sive Cælestis Jerusalem cives, non sic. Hi siquidem vident verbum, & in verbo facta per verbum. Tres considerationis gradus, & species proponit caput secundum. Deum, & Angelos investigat, caput tertium. De natura, & essentia Angelorum, de eo-

rumdem nominibus, officiis, gradibus, & distinctionibus figillatim agere omninò sibi vindicat caput quartum. De eorundem verò gratiis, & dotibus differere, undè suum ducant initium, quomodo insit homini Angelus, quomodo Deus; quà ratione discriminentur actiones Dei, Angelorum, & hominum, explicat caput quintum. Expendit in sexto quomodo principii, & essentiæ ratio soli Deo conveniat; quà ratione Deus sit suum esse, quid sit Deus, qui sibi soli est principium, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia, & demum ubi sit Deus. De ineffabili Trinitatis Mysterio sermonem instituit capite septimo, & octavo, in quorum primo hæreses de Trinitate malè sentientes convellit; quomodo autem Deus sit Trinus, & simplex; omnium rerum perfectiones eminenter, non formaliter contineantur in Deo; Deus sit trinus, & unus; Trinitas in unitate, & unitas in Trinitate venerari debeat ostendit. In altero verò docet, quà ratione personarum pluralitas in Deo consurgat ex proprietatibus, & nihilominus divina essentia sit semper una, & simplex, & demum concludit, quòd sola fide comprehendi possit Trinitatis Mysterium. In capite nono, & decimo, de duabus Christi naturis in unam coalescentibus personam sermocinatur, ubi docet qualia prædicta ex vi unionis hypostaticæ consurgant in Christo, & arduiores de Mysterio Incarnationis difficultates enodare aggreditur. In capite undecimo recurrit consideratio ad Dei essentiam iterum investigandam. Manifestat caput duodecimum, Deum bonorum operum pium remuneratorem, & scelerum aquisissimum vindicem. In decimotertio de longitudine, latitudine, profunditate, & sublimitate Dei, profundè, & eleganter differit. Claudat librum caput decimumquartum exhibens modum quo prædicta secundum Apostolum possunt comprehendi. Ex hac quinti de Consideratione libri synopsi, patet integros tractatus theologicos necessarium fore contexere, si quis vellet de omnibus quæstionibus, quas in hoc libro perstringit S. Doctor, insertis op-

portunis considerationibus, fusiorem sermonem instituire; quam provinciam pro modulo meo assumpsi in opere à me inscripto: *Schola melliflua, sive cursus scholastico dogmaticus, ad mentem melliflui Ecclesiæ Doctoris S. Bernardi absolutus.*

I N D E X

Præcipuorum Proverbiorum, & Sententiarum, quæ in hoc opere continentur.

L E C T O R I .

Libros S. Bernardi de Consideratione sententiosus pro-
verbiis, gravissimisque sententiis esse refertos, cui-
cumque eosdem percurrenti satis per se est perspicuum,
ex quâ scribendi sententiosa methodo, speciali gratia, &
efficacia præfati libri enitere videntur. Nihil ad gravita-
tem, suavitatem, & efficaciam sermonis præstantius, quàm
in sermone sententias inferere, quarum una sæpè menti
auditoris impressa, sufficit ad persuadendum, quod pro-
lixâ oratione aliquando nequit obtineri. Ut ergo facilius
sententiæ in hoc opere insertæ obviæ fiant legentibus, po-
tiores in unum collectas, hic exhibere Lectori benevolo,
gratum fore sum arbitratus, Gerardi Vosii morem secu-
tus, qui in calce librorum de Consideratione, quos de
mandato Clementis VIII. cum pluribus manuscriptis re-
cognitos typis mandavit, præcipuas sententias, in præfatis
libris contentas, collegit.

E X L I B R O P R I M O .

Sententiæ selectæ.

Non omnia quæ vera, semper dicenda.
Veritas in aulis, nonnisi fucata recipitur.

Prin-

Principem alloquenti bonum est sapere, sed sapere ad sobrietatem.

Poenitere te potest coram Principe locutum fuisse, tacuisse nunquam.

Qui Principem alloquitur est in iudicio; qui de Principe est sub censoribus.

Spes lucri corrumpit amicos.

Satius est sub bonis Consiliariis malum regnare Principem, quàm sub bono Principe malos Consiliarios principare.

Ex una parte ledendus animus, in cæteris debet confoveri.

Principes vix se defectibiles credunt.

Cum Principibus, curâ blandiente bonum est uti.

Nullus est honor sine onere.

Maximus honor, maximum onus.

Omnibus cupiditatibus ardentior est dominandi libido.

Principatus est cura salutis alienæ.

Tum diadema, tum Thyra habent sarcinam suam.

Qui addit honorem, addit & dolorem.

Qui latantur ad ascensum, timeant ad lapsum.

Æger se se non sentiens, periculosius laborat.

Voluptuosa vita, & regnantis conditio incompatibiles sunt.

Dignitates plures occupant, pauci implent.

Dolori factus insensibilis, non dicendus est fortis, sed stupidus.

Vera virtus suspicione caret.

Tolerabilius est giustificare peccatorem, quàm præjudicare innocentem.

Ad Solium Pontificium, aut claros erigit Deus, aut qui eriguntur illustrat.

Facilius proximi vitia, quàm virtutes intendimus.

Nutritur suspicio, ubi abundat invidia.

Plaga recens dolore non caret.

Digne eligitur, qui invitatus eligitur.

Perseverantia est consumatio virtutis.

- Nihil sic detrahit auctoritatis Principis, quàm destituen-
da statuere.
Maximè se novit, qui se nihil putat.
Plato ignorantiam sui genus improbitatis appellat.
Is bene se novit, qui se nihil putat.
Qui malè arat, pejus metit.
Vera quies est vivere de sua salute sollicitum.
Nimia fiducia calamitatibus semper fuit obnoxia.
Egrè reprehendas, quod finis consuescere.
Qui spernit modica paulatim decidet.
Affectui proprio nunquam credendum.
Facilè decipitur, qui proprio credit affectui.
Temerarius est qui non timet, ubi alii pereunt.
Præsumptio firmitatis, firmitatem excludit.
Vitia facilius, quàm virtutes induimus.
Ubi proprius dominatur affectus, non regnat ratio, sed
passio.
Nihil tam fixum animo, quod neglectu, & tempore non
obsolescat.
Facilius præveniuntur morbi, quàm expellantur.
Alienæ reus est culpæ, qui cum possit non emendat.
Præcipiti morbo, præcipiti medicamine obviandum.
Optimus est medicus, qui non finit ægrotos extabe-
scere.
Malum consuetum, quamvis leve, semper timendum.
Qui consuetudini non resistit, vitium in naturam con-
vertit.
Quod fit sæpè, ferè accedit ad semper.
Facile oppugnatur, qui primis motibus non repugnat.
Cupienti declinare à malis habitibus, summa rei est ab-
stinere à primis actibus.
Pudor est tamquam vestis, hæc quò obsoletior, tantò in-
curiosius habetur.
Peccatorum timenda plus multitudo, quàm magnitudo.
Ubi quis diù gliscit, ibi etiam cum noluerit cadit.

Ne-

Nemo diù tutus est, qui periculo proximus est.
Timere ad evidentia pericula, non est timiditas, sed prudentia.
Periculis se offerre temeritas est.
Periculum cum contemnitur, citius invenitur.
Periclitatur pietas in multis negotiis.
Superiorum lapsus sunt ruina multorum.
Assuescat ad se redire, qui ad cor durum non vult transire.
Benè filosofari, est seipsum benè cognoscere.
Ignorantia sui gignit audaciam.
Qui compungitur ad lacrimas, visitatur à Domino.
Ingratus beneficiis nequit habere rationem pietatis.
Ubi majora impertita sunt beneficia, ibi graviora erunt judicia.
Infaustum expectet exitum, qui bonum spernit consilium.
Consilia qui respuit cum accipere potuit, amisit cum percipere voluit.
Verecundia est color virtutis.
Sæpe franguntur pudore, qui non vincuntur ratione.
In periculum non necessarium se spontè conjicere, dementia est.
Prudenti cedens consilio, vitat periculum.
Infrenis est, cui non inculitur timor alio pereunte.
Regium est injurias beneficiis vincere, servile autem mutui odii pertinaciâ pensare.
Princeps non debet plectere injuriam, sed malitiam.
Non passio, sed ratio debet decernere poenam.
In Sapientem non cadit injuria.
Probris moribus mendacem facere contumeliosum, optima vindicta est.
Stultitia est respondere furiosis, sapientia tacere cum provocantibus.
Quod semel expedit, non semper expedit.
Modus optimus captivandi honorem, est honorare.

Non

Non placere pluribus, sed prodesse omnibus studendum.

Qui non tua, sed te diligit quærendus est.

Sicut nulla ætas fera est ad discendum, sic nulla ætas efugere debet consilium.

Deplorare, & non emendare, superfluum est.

Qui patiens est multa gubernatur sapientia, qui autem impatiens, exaltat stultitiam suam.

Tolerasse, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Superat patientia quod non vincitur auro.

Zelus iustus sine peccato irascitur.

Multitudo peccantium non alleviat onus peccati.

Nihil prodest multitudo, ubi singuli de singulis judicabimur.

Nunquam liber est, qui suis nescit dominari passionibus.

Ne quid nimis.

Affiduus labor frangit animum.

Nemo potest valde dolere & diù.

Aut de remedio consolatio, aut de assiduitate stupor.

Libentius suscipitur labor pro desiderio voluntatis, quam pro amore virtutis.

Quidquid in superfluos usus erogatur, profusio est.

Unicuique loquitur conscientia sua.

Vera libertas, & sæculi curæ nusquam conveniunt.

Facilius studemus lucrifacere plura, quam plures.

Mendicitas Clericorum, est ignominia Episcoporum.

Rem alienam possidet, qui superflua possidet.

Sicut qui immittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.

Bonus etiam si serviat liber est, malus etiam si regnet servus est.

Vir Evangelicus evangelicè loquitur.

Ubi multiplicitas legum, ibi exuberantia defectuum.

Nil differt non habere leges, & non custodire.

Fabulationes dissipant recta consilia.
Veritatis in aulis multa est inopia.
Obsequium peccato accomodat, qui cum possit non corrigit.
Errare malum, emendationem negligere pessimum.
In regimine nihil perniciosius præcipitatis actionibus.
Summa est ignavia aliorum salutem quærere, & propriam despiciere.
Habet homo ex se posse peccare, non habet ex se posse resurgere.
Vir bonus est, qui consulta patrum, qui leges, juraque servat.
Lex gregis est flamma pastoris.
Misera Prælatorum conversatio, misera subditorum subversio est.
Quantum quis de alienâ salute est anxius, tantum esse debet de propria sollicitus.
Qui sibi nequam, nemini bonus.
Spes fortunæ, & timor offensæ mali sunt consiliarii.
Tutius est in aulis timiditate, quàm temeritate periclitari.
Sapiens timiditate omnino non caret.
Temeritas cum Sapientia non commiscetur.
Vera sapientia est, præsentis momento semper uti quàm optimè.
Non leges genio, sed genium legibus accomodandum.
Nemo verè militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.
Stultitia seculi eò insipientius de alieno judicat, quò profundius seipsam ignorat.
Vir prudens agit justè, quod justum est.
Facile est linguam contra alios labi, quæ sæpè labitur contrà seipsam.
Quod exemplo Superiorum fit, hoc jure fieri putant subditi.
Duo maximè nos movent, exemplum, & similitudo.
Dignum se probat filium, qui proborum parentum imitatur exemplum.

Terrena declinat, qui cœlestia desiderat.
 Non spirituale propter temporale, sed temporale propter
 spirituale promovendum est.
 Virtus quæ medium non servat, in vitium declinat.
 Necessitati cedendum.
 Omnis actio debet consideratione præveniri.
 Considerandum in omnibus an liceant, an deceant, an
 expediant.
 Sapientis est examinare cōsilia, & non citò facili credu-
 litate prolabi.
 Aggredere tardus agenda, aggressus age constans.
 Nunquam commotioni contemplatio jungitur.
 Nec æquo sine freno, nec fortitudine sine prudentiâ tutò
 quis uti potest.
 Comendabilius prudentiâ, quàm viribus superare inimicum.
 Tàm nutritivus est vitiorum nimius excessus, quàm pa-
 ricida virtutum nimius defectus.
 Ne quid nimis.
 Noli nimium esse justus.
 Non plus sapere, quàm oportet sapere.
 In medio virtus.
 Paucorum prudentia est.
 Qui hoc facit quod nullus, mirantur omnes.
 Contumeliarum patientia, ingens instrumentum ad regnum.
 Ramus incurvus manum violentam non sustinet.
 Correctio incongrua plus exasperat, quàm liniat delin-
 quentem.
 Quos cruciamenta non corrigunt, lenia blandimenta com-
 pescunt.
 Potestas cum habetur cogitanda est ad utilitatem.
 Verè regnat, qui bona jubet, mala prohibet.
 Nullum magis expedit bona scire, meliora operari, quàm
 Principem.
 Qui judicat inauditis partibus, quamvis justum judicet, in-
 justè judicat.
 Sæpè major est sumptus causæ, quam fructus sententiæ.

Multa verba stultam faciunt orationem.
 Multis verbis non eget veritas.
 Loquacitas multos habet errores.
 Principis est non disputare, aut suadere, sed jubere.
 Qui non vult audire, nec regnet.
 Tenetur honorem ministerii deponere, qui renuit onus
 audientiae sustinere.
 Sermo efficax exemplum operis.
 Mores, & vitia Principis imitari, videtur genus obsequii.
 Optimus subditorum liber est Principis vultus.
 Debet Princeps Majestatem cum benignitate componere.
 Tam omnibus parcere crudelitas est, quàm nulli.
 Necesse est condolere naturæ, sed etiam necesse est legi
 suffragari.
 Impunita delicta parant regnis exitium.
 Excæcant munera etiam prudentes.
 Non tam imperio opus est, quàm exemplo.
 Boni Principis vita, bonitatis quædam præscriptio est.

EX LIBRO SECUNDO

Sententiæ selectæ.

Vir probus æquè stat promissis, ac juramento sancitis.
 Promittere, & non adimplere, idem est ac decipere.
 Magnos magna decent.
 Meliora consilia sunt, quæ magis secreta exequuntur.
 In propria causa, rarò proficit propria opinio.
 Reus est, non qui accusatur, sed qui vincitur.
 Nihil prodest si omnes laudent, & conscientia accuset.
 Benè sibi conscius non movetur alienis convitiis.
 Semper desipit, qui cum plura sciat, seipsum ignorat.
 Prima scientia est noscere seipsum.
 Non multa, sed utilia scientem, probat scientiarum Do-
 minus.
 Nihil arduum esse potest in præcepto, ubi salus est in pro-
 misso.

Sapienti nihil alienum, nisi quod suæ salutis est incongruum.

Nec contra, nec præter salutem nihil agendum, vel cogitandum.

Dies, dies sunt salutis, non voluptatis.

Unus exitus homini, & jumento.

Mortale rationale humiliat; rationale mortale confortat.

Mors nescit imperium, nemini parcat.

In statu perfectionis degenti, agere citrà perfectum, prorsus indignum.

Suam probat perfectionem, qui ad perfectum semper enititur.

Magnus est, qui in magnis se minimum reputat.

Honores mutant mores.

Humilitatem in fastigio servare, rara avis in terris.

Vera amicitia non facit verba, sed opera.

Negotiatio est, non amicitia, quæ solum utile quærit.

Sua sorte contentus, semper est hilaris.

Aliorum ruina debet nobis esse cautela.

In alto positum, non altum sapere, difficile est.

Dedignatio subjectionis, prælationis reddit indignum.

Qui vult de Evangelio vivere, debet juxta Evangelium conversari.

Exemplo efficacius docemur, quàm verbo.

Facile persuadet quod intendit, qui probat factibile quod suadet.

Cadit à se, qui attollitur supra se.

Magna felicitas est, à felicitate non vinci.

Non dignitas virtutem, sed virtus dignitatem exornat.

Verè sapiens se inscium putat.

Altior fortuna sæpe casibus est obnoxia.

Humilitas nunquam passa est casum.

Omnia tempus habent.

Tantò quisque vincitur minus sapiens, quantò est minus patiens.

Plures corrumpit prosperitas, quàm adversitas.

Benè providet, qui benè prævidet.
Inter sæculares nugæ, in ore Sacerdotis blasfemiæ.
Pauper est, non qui parum habet, sed qui multum desiderat.
Exiguum natura desiderat, opinio immensum.
Divitiarum acquisitio est laboris, possessio timoris, amissio doloris.
Quantò major es, tantò humilia te in omnibus.
Antequam fuscipias onus, estima opus.
Scienti, & non facienti, peccatum est ei.
Exemplo efficacius docemus, quam verbo.
Humilitas in nobili plus placet, quia plus claret.
In ornatu Pontificis nulla splendidior gemma humilitate.
Gradus summus, animus infimus, monstruosa res.
Bene enititur ad perfectum, qui semper timet defectum.
Omnia illi defunt, qui sibi nihil deesse putat.
Difficile est cum honoribus humilitatem componere.
Veh' hominibus, qui præsident, nisi in ipsis præsideat Deus.
Teneat medium, qui non vult perdere modum.
Zelus à discretione sejunctus, semper est perniciosus.
Bonitas, disciplina, & scientia verum Superiorem componunt.
Mundana fælicitas cui arridet, etiam irridet.
Os evangelio consecratum, fabulis aperire illicitum, af-
fuescere sacrilegum est.
Inefficax doctrina, cui non respondet vita.
Custodiat linguam, qui vult custodire æquitatem.
Qui opus habet mores suos corrigere, non potest alienos reprehendere.
Acceptor personarum, non potest attendere ad merita
causarum.
Genus est avaritiæ desiderium habendi, plus quàm sit ne-
cessè.
Facilis ad credendum levis est corde.
Coram Principe sermo brevis competentior est.

EX LIBRO TERTIO

Sententiæ selectæ.

Facile dispensatio in dominationem convertitur.
In mundum nascentes nihil intulimus, à mundo morientes nihil auferemus.
Dispensatio tradita est, non data possessio.
Tollantur de medio superflua, & abundabunt necessaria.
Humana malitia aliorum detrimentum, suum convertit in lucrum.
Ibit superbit impius, ubi incenditur pauper.
Ubi munera diligit Dominus, venalis est servus.
Pecunia quæ misericordem justificat, avarum condemnat.
In votis reddendis, plus Deus computat affectum, quàm censum.
Potestatem habenti id facere laus est quod decet, non quod libet.
Plenitudo potestatis à plenitudine justitiæ nunquam debet esse sejuncta.
Hæredum prodigalitas dissipat quidquid Ecclesiasticorum avaritia cumulat.
Pro charitate fovenda statuta, pro charitate amplianda possunt destitui.
Vim vi licet repellere.
Plus concupiscentia mundi, quàm substantia nocet.
Nil magis ambitione torquet, nil magis ambitione placet.
Periclitatur regimen ubi adolescentior est gubernator.
Multiplicata remedia exasperant plagam.
Unusquisque in suo sensu abundat.
In pluralitate votantium rara est unanimitas.
Sæpe satius cedere, quàm judiciorum aleam subire.
Non tam præesse, quàm prodesse, munus est Superioris.
Verum beneficium est omninò gratuitum.
Vitia Principum, subditis sunt incitamenta ad peccatum.
Quantò plus acquirimus, tantò plus concupiscimus.

Mu-

Munera excæcant judices.
 Non omnia quæ licent semper expediunt.
 Superior scandalizat, si non ædificat.
 Voluntate uti pro lege, pecudum est.
 Pro ratione, non pro libitu agendum.
 Nunquam est licitum, quod illicita parturit.
 Dispensatio, quam non cohonestat necessitas, est dissipatio.
 Nulla permissio potest facere licitum quod est malum.
 Non probandi, sed probati aptari debent ministeriis.

EX LIBRO QUARTO

Sententiæ selectæ.

COram posita incuriam non admittunt.
 Ubi languor in capite, ibi meror in corde.
 Quod perperam agitur Superiore præsentè, est illi turpius.
 Tacere non licet, cui ex officio loqui incumbit.
 Dissidia Prælatorum est perditio animarum.
 In laboribus potius, quàm in profectibus gloriandum.
 Consuetudo quantò diutius, tantò fortius inhæret.
 Sapiens habitat in consiliis.
 Non sufficit Principi bonum esse, nisi & bona provideat.
 Bonus non est aliis, qui non est sibi.
 Ministrorum pravitas Principum gloriam deturpat.
 Plus sapientiæ, quam eloquentiæ deferendum.
 Post factum sera retractatio est.
 Nihil sic derogat Principi, quàm destituenda statuere.
 Aula facilius recipit, quàm faciat bonos.
 Facilius vitiis, quàm virtutibus natura adhæret.
 Munerum cupiditas justitiam enervat.
 Superiorum mores, subditi suos faciunt.
 Difficile est quæ sursum sunt sapere, & his quæ deorsum occupari.
 Multa nescias, plura dissimules, nonnulla obliviscaris.

Aqui-

Aquilarum non est capere muscas.
 Nec de severitate sis oneri, nec de affabilitate contem-
 ptui.
 Impunitas ausum parit, ausus excessum.
 Relinquens exemplum, particeps est imitatorum suorum.
 Satiùs est Superiorem amari, quam timeri.
 Custodia oris semper fuit utilis.
 Superior sit actu severus, vultu serenus, verbo serius.
 Honor Domini, domestici honorati.
 Minister egenus, ut plurimum venalis.

I N D E X

N O T A B I L I U M

Numerus primus. Tomum, secundus paginam indicat.

A

- A** Busibus initio resistendum. T. 1. p. 26. 160.
 Abusus qua cautela emendandi. 1. 144.
 Abusus introducti contra disciplinam Ecclesiasticam expen-
 duntur. 2. 130.
 Actio semper debet consideratione præveniri. 1. 87.
 Advocatus quare sic dictus. 1. 152.
 Advocatorum munus. ibidem.
 Advocatorum laudes. ibidem.
 Advocatorum versutia. ibid. & seq.
 Advocatus multiloquus, nomine Chtesifons, ejectus à Sena-
 tu. 1. 155.
 Adulationis damna. 2. 132.
 Ab Adulatoribus quantum debeant præcavere Principes.
 2. 131.
 Adulatio ab omnibus reprobata, ferè omnibus placet. 2.
 159.
 Adulatorum caracter. 2. 172. 173.
 Affectui proprio parum credendum.
 Affectus alius carnalis, alius rationalis. 1. 307.
 Affectus Ecclesiasticorum immoderatus adversus cognatos
 perstringitur. 2. 189.
 Agathocles Rex Siciliae, quo stimulo ad regnum assumptus,
 moderationem servaverit. 1. 221.
 Agendum pro ratione, non pro libitu. 2. 77.
 Ambitio quomodo infestet Ecclesiam. 1. 160. 161.
 162.

- Ambitio ferè omnes torquet, & ferè omnibus placet. 2. 32.
 Ambitio nunquam satiatur. ibidem.
 Ambitione ferè magis torquentur, qui magis umiles esse deberent. 2. 35.
 Ambitio Superiorum Regularium, quàm perniciofa observantiæ. 2. 35.
 Ambitio in Clero suum fomentum undè auriat. 2. 88. 89. 90.
 Ambientium doli perstringuntur. 2. 174. 175.
 Antigonus de dominatione quid senserit. 1. 9. Quid Alfonso 11.
 In Angustiis propriis constantes, in alienis condolentes esse debemus. 1. 309.
 Appellationes quàm necessariae. 2. 36. 37.
 Appellationum abusus expenditur. ibidem.
 Appellationum facilitas, quam perniciofa justitiæ. 2. 38.
 Appellationes quantà cum cautelà permittendæ. 39.
 Appellantes injustè, debent succumbere expensis appellatorum. 40.
 Appellantes injustè, non evadant impunes. 2. 50.
 Appellatio de toto mundo ad Romanum Pontificem, testimonium Primatus. 2. 40. 41.
 Appellatio ad Pontificem, quàm necessaria. ibidem.
 Appellationes injustas reprobat Conc. Trid. 2. 52.
 Appellationum contra æquitatem damna. 2. 53.
 Appellationum injustarum fomes. ibidem.
 Appellationum abusus. 2. 54. 55. 56. 57.
 Apostolus quomodo omnium servum se fecerit. 1. 64. 65.
 Apostolus quomodo factus omnia omnibus. 1. 88. 89.
 Apologia D. Bernardi de Sacra expeditione. 1. 174. & seq. item 177.
 Apologia explicans mentem D. Bernardi circa ea, quæ de Populo Romæ scripsit in libro de Consideratione. Vide introductionem ad opus.
 Apologia pro defensione Operis inscripti: *Lexicon Polemicum*. 1. 189. & seq.

- Archiepiscoporum Moguntia, & Colonia causa, tempore
D. Bernardi Romae excussa. 1. 67. 68.
- Argentum ubi micat in luto, & quomodo. 2. 140.
- Avaritiæ vitium, quàm turpe in Ecclesiastico. 2. 65.
- In avaritiæ vitium, quàm facile Ecclesiastici impingant.
1. 326.
- Avaritiæ idolo, quàm pauci sint, qui non præsent obsequium. 1. 327.
- Avaritia plus quàm cetera vitia, insidiatur Ecclesiasticis.
2. 64.
- Aulicorum pietas periclitatur in multis negotiis. 1. 36.
- Ad aulicos Bernardi monitum. ibidem.
- Aulici plus favent majestati, quàm veritati. 2. 108. 109.
- Aula facilius recipit bonos, quàm faciat. 2. 178. 179.
- Differentia inter Aulicum, & Monachum. 2. 179.
- Audientiam exhibere tenetur, qui publicis præsidet rebus. 1. 158.

B

- B**ENEDICTI XIV. electio in Summum Pontificem.
2. 45.
- Beneficiati proventus, qui à convenienti sustentatione superfluent, quomodo expendere debeant. 1. 229.
- Beneficiorum pluralitatem Canones non permittunt. 2. 29.
- Beneficiorum pluralitas, quàm perniciofa. 2. 30.
- Beneficiati in expensis necessariis tantum, non superfluis, possunt fructus expendere. 2. 30.
- Quæ sint expensæ necessariae. ibidem.
- Beneficiis pluribus cumulati, sæpè sordidius vivunt, quàm qui uno contenti. 2. 30.
- Divitiæ per beneficia cumulata, quomodo evanescant.
2. 31.
- Beneficia Ecclesiastica adolescentulis collata, improbat Sanctus Bernardus. 2. 33.

- In hac causà quid scripserit ad Comitem Theobaldum.
ibidem.
- S. Pius V., de Beneficiorum collatione, in hac causà quid
fenserit. 2. 34.
- Beneficia Ecclesiastica conferenda dignioribus, non poten-
tioribus. 2. 141.
- Beneficium debet esse omninò gratuitum. 2. 61.
- S. Bernardus in Philosophicis disciplinis, quàm eruditus.
1. 211.
- Quanta cum ingenuitate loquatur in libris de Confide-
ratione. 1. 270.
- Ejus zelus contra appellationes injustas. 2. 55. 56.
- S. Bernardus in libro de Consideratione scripsit ad Pon-
tificem, non propter Pontificem. 2. 66.
- S. Bernardi monita ad Ecclesiasticos. 2. 90.
- Monita ad Regulares. 2. 90. 91.
- Monita ad Principes. 2. 59. 60.
- S. Bernardus, de moribus, & officio Episcoporum, quid scri-
pserit. 2. 150.
- De Potestate temporali Summi Pontificis, quid fense-
rit. 2. 156.
- Item de Primatu Pontificio. 2. 223. 224.

C

- D**E Canonum Ecclesiasticorum observantia. 2. 95.
- Canones præcipientes honestatem habitus Clerico-
rum. 2. 98. 99. 104.
- Circa honestatem habitus Clericalis monita. ibidem.
- Carismata Episcoporum prudentia, & sapientia. 2. 133.
- De Cardinalium electione. 2. 164. 165.
- Cardinales totius orbis judices, quorum toto orbe judican-
di. 2. 166.
- Quos supplices non admiserunt in vita, accusatores su-
stinebunt in morte. ibidem.

- Cardinales aliqui in morte exclamare coacti : *Quoniam*
elevans allifisti me. ibidem.
- Cathalogus virtutum, quibus decorari debent Ecclesiastici
 Proceres. 2. 180. 181. 182. 183. 184. 185.
- S. Carolus Borromæus factus Episcopus, quid senserit de
 studio juris civilis. 2. 198.
- Causæ quomodo agitandæ. 1. 152. 154.
- Causæ per viam breviorē decidendæ, juxta mentem Con-
 cilio Tridentini & Lateranensis ultimi. 1. 155.
- Causæ pauperum præferendæ. 156.
- Inter causas, & cavillationes distinguendum. 1. 159.
- Cathedra Episcopalis specula. 1. 243.
- Cautè ambulat, qui semper timet offendere. 1. 274.
- Cautela adhibenda in promovendis ad Ordines. 1. 67.
 68.
- Clericorum sub nomine, qui veniant. 2. 104.
- A Clero Romano in omnem Ecclesiam debet Clericalis
 forma procedere. 2. 109. 116. 117. 118. 119.
- Clerici ambitiosi qui censendi. 2. 168.
- Clerus sæcularis, & regularis in quo differant. 2. 94.
- Clerus uterque debent sua promovere incrementa. ibi-
 dem.
- Cognitio sui, quàm necessaria in omnibus, præcipuè in
 Ecclesiasticis. 1. 19.
- Ad cognitionem sui, quid considerandum. 1. 233. & seq.
- Cognitio rerum omnium, sine cognitione sui, superflua.
 1. 206. 207. 208.
- Cognitio nulla admittenda, quæ sit vel contra, vel præ-
 ter salutem. 1. 212.
- Confabulationum frequentia, quàm perniciofa. 2. 185.
- Consuetudinis quanta sit vis. 1. 25. 27. 28. 2. 131.
- Malæ consuetudinis damna. 1. 29.
- Mallis consuetudinibus initio resistendum. 1. 30. 31. 32.
 59.
- Conscientiæ opus consulere, & famæ. 2. 71. 72.
- Conscientia bona, optima cuique excusatio. 1. 187.
- Con-

Conscientiam magis quàm famam opus est attendere. 1.
187.

Considerationis definitio. 1. 124.

Considerationis munus. 125.

Debet omnes actiones praevenire. ibidem & seq.

Considerationis effectus, & proprietates. 1. 127.

Considerationis consideratio. 1. 198.

Ejusdem effectus. ibidem.

Considerationis objectum. 1. 213.

Consideratio, contemplatio, cogitatio, meditatio, an differant. 1. 199. & seq.

Considerationis objectum quotuplex. 1. 202.

Consideratio inchoare debet à cognitione sui. 1. 203.

204. 210.

Considerandum quales sumus, & quales fuimus. 1. 301.

Considerandum quanti, & quales sumus. 1. 289.

De contemplatione. 1. 201.

Concionatoribus monita necessaria. 1. 319. 320. 321.

Conscientia propria unicuique fidelis monitor. 1. 273.

Consiliarius Moysis quis fuerit. 1. 48.

Ad Consiliarios Principum monita. 1. 97. 98.

Consilarii, quàm necessarii Principibus. 1. 49.

Qui eligendi in Consiliarios, & Confessarios. 1. 96.

183. & seq.

Consilarii debent meliora proponere, & quòmodo. 1.
183.

Consilium in arduis rebus quarendum à pluribus. 1. 184.

Consilarii Bernardo pares, quàm necessarii nostris temporibus. 1. 261.

Consilia quò magis secreta, eò meliora. 1. 185.

In convivio Prælatus sit semper compositus. 2. 185.

Cor durum quale sit. 1. 37. 38. 39.

Ad emolliendam cordis duritiam, remedia. 40.

Correctio incongrua plus exasperat, quàm liniat delinquentem. 1. 145.

Crinium tonsura in Clerico, quid significet. 2. 99.

Cupiditas in Ecclesiasticis, omnium malorum radix. 2. 28.
29. 188.

Cupiditatis humanæ insatiabilitas expenditur. 2. 78.

Curam animarum exigit Deus à Prælatiſ, non curationem.
2. 125. 126. 148. 158.

Ad curam impendendam quid neceſſarium. 2. 127.

A' curioſitate cavendum. 2. 202.

Curioſius inveſtigare Superiorum facta, ſubditis non eſt
permiſſum. ibidem.

D

D Eo ſine fraude reſignanda, quæ Dei ſunt. 1. 298.

Qui ſint, qui fideliter non reſignant. 1. 298. 299. 300.

Detrahentium caracter. 1. 324. 325.

Detractiones non licet loqui, nec audire. 1. 324.

Detraçtio familiare vitium in aulis. 2. 207. 208.

Dignitates argumentum doloris. 1. 11. 15. 126. 228.

Ad dignitates inviti promovendi. 1. 16.

Dignitates perfectionem exigunt, ſed non perficiunt. 1.
274.

Dignitas non ornat virtutem, ſed virtus dignitatem. 1.
275.

A' Dignitatibus, quæcumque ſint, poteſt homo decidere,
& quomodo. 1. 282.

Ad Dignitates Eccleſiaſticas aſcendendum per gradus,
non per ſaltus. 2. 100.

Ad Dignitates Eccleſiaſticas juniorum promotio per-
ſtringitur. 101.

Ad Dignitates Eccleſiaſticas, qui promovendi, & ab
iſſdem qui eliminandi. 2. 176. 177. 180. 181.

Promovendi ad Dignitates, quos promoviſſe non poeni-
teat. 2. 177.

Promovendi ad Dignitates viri probati, non proban-
di. 2. 178.

- In Dignitatibus conferendis soli merito deferendum. .
 2. 203.
 Dispensatio, ubi necessitas urget, excusabilis, ubi utilitas
 communis provocat, laudabilis. 2. 84.
 Dispensationes quando transeant in dissipationes. 85.
 Quanta cum cautela dispensandum. ibidem.
 In materia dispensationum S. Bernardus quid senserit.
 86.
 Dispensatio quàm facilè transeat in dominationem. 2.
 14.
 Divitias Ecclesiastici Præsules possunt possidere sine præ-
 judicio sui muneris. 1. 247.
 Qualiter debeant Præsules divitias expendere. 248. &
 seq.
 Disciplina regularis ab indisciplinatis Superioribus ut plu-
 rimum enervata. 2. 90. 91. 92.
 Domesticorum compositio quantum conferat Episcoporum
 quieti. 2. 114.
 Dominandi libido, quàm onerosa. 2. 15.
 Dominandi libido in Superioribus regularibus, quàm per-
 niciosa observantiæ regulari. 2. 16.
 Dominium temporale quo jure cohæreat cum Summo Sa-
 cerdotio. 1. 251. 252. 253. 254.
 Dolus in spiritu nostro quando inveniatur. 1. 297.
 Domui suæ, & Ecclesiæ benè præesse, quomodo possit
 Episcopus. 2. 195. 196.
 Dotes in Ecclesiasticis necessariae. 2. 186.

E

- E**cclesiastici viri character expenditur. 2. 120. 121.
 Ecclesiarum spoliæ quæ sint. 2. 139.
 Ecclesiasticorum servitus undè ducat originem. 1. 57.
 Ecclesiasticus de suis redditibus potest, imo debet subye-
 nire consanguineis, dummodo sinè excessu. 1. 61.

Cum debito decore debet incedere, sed non excedere. 1. 60.

Ecclesiasticum vivere de altari, congruum. 1. 66.

Ecclesiastici, qui non laborant in Ecclesià, non possunt manducare panem Ecclesiæ. 1. 240.

Prohibitio est Apostolica. ibidem.

Ecclesiastici, qui manducant panem non suum, qui sint. ibidem.

Ad Ecclesiasticos, qui vivunt deliciis resoluti, parenesis. 1. 241. 242.

Ecclesiastici pro nepotibus laborantès, quàm miseri. 1. 249.

Ecclesiastici nobiles majoris habent humilitatis argumentum. 1. 224.

Ecclesiasticorum curæ superfluæ, multiplices. 1. 292.

Ecclesiasticus ab avaritia alienus, ut plurimum in omnibus comendabilis. 1. 326. 327.

Ecclesia à quibus sit agitata. 1. 244.

Episcopi pro bono regimine tria debent impendere, curam, substantiam, seipsos. 2. 133.

Episcopus, quantum possibile est, debet per se, non per Vicarios munus suum adimplere. 2. 148. 149.

Episcoporum absentia à Dioecesi quàm perniciofa. 1. 236. 2. 169.

Ad Episcopatum vocatus an possit, sub prætextu vacandi melius Deo, à curà pastorali se subtrahere. 2. 170.

In præsentì materia Sanctorum Patrum sententiæ. 2. 171. 172.

Episcoporum electio quantà cum cautelà facienda. 2. 176.

Episcopi quibus præsidii reverentiam sibi conciliare valeant. 2. 186.

Episcopi domum decet sanctitudo. 2. 214. 215.

Episcopus inter austeritatem, & affabilitatem debet se continere. 2. 215. 216.

Episcopus sit actu severus, vultu serenus, verbo serius. 2. 218.

- Ad Episcopum facilis sit accessus . 1. 50.
 Episcopi procul vivant à strepitu litium . 1. 53.
 Cum debito decore debent incedere , sed non excedere . 1. 60.
 Episcopus tenetur orare pro Dioecesanis . 1. 72.
 Episcopo plus congruit scire legem Domini , quàm Justiniani . 1. 72. & seq.
 Episcoporum debitum expenditur . 1. 91. 248.
 Episcopus primò est debitor sibi , deindè aliis . 1. 94.
 Episcopale munus bene perficere , quàm difficile . 1. 8.
 Episcopalis honor , & labor comparantur . 1. 235. 236.
 Episcopi quidquid laborent , semper eos novus labor expectat . 1. 237.
 Episcopi nomen dominium non sonat , sed officium . 1. 245.
 Episcopus idem sonat ac speculator . 1. 246.
 Episcoporum gloria qualis esse debeat . 1. 256.
 An cum gloria Episcopali cohæreant divitiæ . ibidem.
 Episcopi non laborantes , non sedebunt iudices , sed stabunt iudicandi . 1. 258.
 Episcopis quàm necessarium serium sui scrutinium . 1. 295.
 Qui sint Episcopi deficientes in hoc scrutinio . 296.
 Exemplum Principis quantum efficax in subditis . 1. 169.
 Exemplo Apostolorum excitantur Episcopi . 1. 267.
 Expensarum excessus , in agitatione causarum , undè proveniat . 2. 51.
 In exemptionibus concedendis quanta cum cautela debeat procedere Pontifex . 2. 79.

F

- F**Acta ex eventibus non pensanda . 1. 186.
 Facilitas credulitatis , quàm perniciosa in judiciis . 1. 330.
 Felicitas magis est obnoxia periculis , quàm adversitas . 1. 310.

Felicitates, & angustiae vicissitudinem habent. 1. 311.

Inter felicitates facilius desipimus, quam inter adversitates. 1. 311. 312.

Fraudes quantum invaluerint. 1. 148.

G

Gentilibus incessanter prædicandum Evangelium, quamvis ex prædicatione modicum colligeret Ecclesia fructum. 1. 257.

Gloria Prælatorum in quo reposita. 1. 257.

Gravitati Ecclesiasticæ confabulationes inutiles quantum infensa. 2. 185.

Gradus summus, & animus infimus monstruosa res. 1. 272.

Græcorum pertinacia. 2. 24.

H

Hæreticorum modernorum character. 2. 18. 19. 20. 21.

Ex hæreticis alii vincuntur, alii solum convincuntur. 2. 25.

Hæretici an possint vi armorum reduci ad bonam frugem, vel solis argumentis sit cum ipsis agendum. 2. 25.

Augustini, & Bernardi sensus in præfata materia. 2. 25. 26.

Hæretici, contra Pontificem infensi, reprobantur. 2. 44.

Hæretici, temporibus D. Bernardi debaccantes, perstringuntur. 2. 138. 139.

Hominis definitio expenditur. 1. 214.

In homine duo consideranda, imago, & similitudo. 1. 214.

Filosoficè, & moraliter de humana natura disseritur. ibidem & seq.

Quid,

- Quid, quis, qualis sit homo, considerandum. 1. 213.
 De quo sit factus. 1. 218. 282. & seq.
 Omnis homo, nemine excepto, repletur multis miseriis. 1. 285. 286.
 Homo considerandus, & quantus, & qualis. 1. 287. 288.
 Ad honestatem vitæ Clericalis servandam, tria necessaria.
 2. 104. 105.
 Honorem in honore contemnere, humilitatem in dignitate servare quomodo quis valeat. 1. 222. 223.
 Humilitas debet esse major in Præsule, quò major est ejus nobilitas, & virtus. 1. 224.
 De humilitatis necessitate in Superioribus Ecclesiasticis. 1. 269.
 Humilis an semper censendus, qui humilis apparere contendit. 2. 174.

I

- I**mpunitas est transgressionum fomentum. 2. 105.
 Ingenuitas digna viro Ecclesiastico. 2. 201.
 Injuriis impetitus, quomodo se gerere debeat. 1. 306.
 Irasci aut nihil, aut nimis, utrumque fugiendum. 1. 331.
 Judicium causarum secularium an competat Episcopis. 1. 105. & seq. 109. 110.
 Judices causarum secularium sunt Principes. 1. 113.
 Ecclesiasticarum Episcopi. 114. 115. & seq.
 Judex nunquam debet esse partialis. 1. 151.
 Judicis character. 1. 157.
 Judicium triplex, odii, timoris, & amoris. 1. 329.
 Justum, & justè judicandum est. 1. 331.
 De Judice venali. 2. 49.
 Judex invigilare tenetur ne venales habeat domesticos. 2. 50. 51.
 Justum esse in opinione hominum non sufficit. 2. 66. 67.

L

L Abotus philosophus de Oratore multiloquo quid fenderit. 1. 154.

Libri de Consideratione exterminant amorem mundi, & amorem sui. 2. 3.

Ex lectione SS. Patrum, quare non proficimus. 2. 4.

Ad lectionem Sacrorum librorum quomodo accedendum. 2. 4. 5.

Libri de Consideratione quàm opportuni ad componendum Ecclesiasticum juxta Sacros Canones. 2. 6.

In libris de Consideratione agitur de his quæ sunt *intra*, *extra*, *circa*, *infra*, *supra* Pontificem. 2. 8.

Libido dominandi, quàm miserè torqueat. 2. 15.

Omne licitum an semper expediat. 2. 76. 77.

Libertinorum clamor ubi agitur de reformatione morum. 2. 129. 130.

Longam sibi promittentes vitam, quàm decepti vivant. 1. 291.

Loqui de Principibus quanta cum cautela necesse sit. 1. 5. 186.

Item de Sacerdotibus. ibidem.

Luxus Prælatorum expenditur. 2. 73.

Lyfander quare militem de via deflectentem castigaverit. 1. 13.

M

Magni in minimis, & minimi in magnis, qui censerī debeant. 1. 219. 220.

Magnates, & Aulicos corrigere, quam gravis provincia. 2. 108. 109.

Malo, qua ratione quis uti possit in bonum. 1. 145.

Mandatorum Summi Pontificis neglectus semper est gravis. 2. 96.

Man-

- Mandata Superiorum an liceat subditis examinare. 2. 96.
 97.
 Inter mandata, alia sunt pura bona, alia pura mala, alia media. 97.
 An mandatis omnibus debeat subditus indiscriminatim obedire. ibidem.
 Superior, inobediente subdito, quando gravius peccet, quàm subditus. 2. 98.
 Merces à Deo datur proportionata labori. 1. 257. 258.
 Medium tenere debet, qui non vult perdere modum. 1. 289. 290.
 In Ministris Ecclesiæ, quam servitutem reprobatur S. Bernardus. 1. 70.
 Ministrorum peccata aggravant Principem. 2. 162.
 In sola Ministri providentia quiescens Princeps, non satisfacit debito. 2. 206. 207.
 Ministerio Principis addicti, debent esse honorati. 2. 220.
 Debent sufficienti stipendio sustentari à Principe. 221. 222.
 De Ministrorum electione, documenta. 2. 162.
 De Ministrorum auctoritate. ibidem.
 In Ministros, qui eligendi. 2. 205.
 Ex missionibus quare modicum colligat Ecclesia fructum. 2. 27. 28.
 Morum Ecclesiæ primitivæ cum præsentibus, quanta discrepantia. 1. 148.
 Mors æquat omnes. 1. 281.
 Mortale quomodo rationale humiliet. 1. 215. & seq.
 Monarchicum regimen, inter omnia gubernia, præstantissimum. 2. 41.
 Munera enervant auctoritatem in iudicibus. 1. 169.
 Munus Episcopale rectè implendi gratia, à Deo poscenda. 1. 265.
 Munerum receptio, post discussam causam, permessa. 2. 69.
 Abstinencia omnimoda à receptione munerum, quàm commendabilis. ibidem.

- De receptione munerum . 2. 183.
 De munere Pontificio plura Bernardi monita . 2. 87.
 88.
 Ad munus Episcopale obeundum electis, Deus gratiam
 impertitur . 2. 127.
 De officio, & munere Episcoporum . 2. 157.
 Munerum receptio perstringitur . 2. 190. 191. & 221.
 Munerum receptio quantis malis obnoxia . 2. 190.

N

- N**obilitas in quo sita . 1. 268.
 Nobiles adsciti in Clero, quanta cum injuria sui sta-
 tus, plus deferant nobilitati, quàm characteri Ecclesia-
 stico . 2. 187.
 Nondinatores in Ecclesia qui sint . 1. 163.
 Novitates semper ingerunt admirationem . 1. 143.
 Nugæ in ore sæcularium, in ore religiosorum blasphemiar.
 1. 315. & seq.
 Nugæ nunquam referendæ . 1. 317.

O

- O**cupationes externæ, si nimia, quantum nocivæ . 1.
 34.
 Occupationes, quæ Ecclesiastico non conveniunt, quales sint.
 1. 34. 35. 44. 58. 2. 111. 112.
 Optimi qui censendi . 2. 9.
 In operibus Ecclesiasticorum Deus plus computat labo-
 rem, quàm fructum . 2. 128.
 Oratio esse debet præcipua Ecclesiasticorum occupatio . 2.
 189.
 Oris custodia, quàm utilis . 2. 217. 218.
 Ordo claustrii, & ordo sæculi, quam disparati . 1. 13.
 Otium

- Otium quàm cautè fugiendum. 1. 314.
 Otium inter curas, quomodo etiam triumphare valeat. 1.
 313.

P

- P**apa omnia potest. 2. 75.
 Panem non suum manducantes in Ecclesia. 1. 240.
 Pastorum veterum à modernis discrepantia. 2. 134. &
 seq.
 Pastores inepti qui sint. 1. 266.
 Inter pastorem, & mercenarium differentia. 1. 264.
 Pauper qui censendus. 1. 249.
 Patientia vera quæ sit. 1. 54.
 Patientia quando non expediat. 1. 55. 56.
 Personarum acceptio enervat judicia. 1. 328.
 Pietas multipliciter accipitur. 1. 123.
 Pietas malè colorata. 2. 73.
 Pontificis munus, quàm laboriosum. 1. 8. 9. 15.
 Pontifex quare servus servorum dictus. 1. 64.
 Pontifex in Ecclesiastico regimine à Dei sapientia dirigitur. 1. 182.
 Pontifex distributor bonorum Ecclesiæ.
 Pontifici euge euge, qui dicant. 2. 139.
 Pontifici debetur comitatus Regius. 2. 151.
 Pontifex quàm modestè se gerat in victu, & habitu. 2.
 151.
 Pontifex suo nutu, & sua manu potest evaginare gladium.
 2. 153. & seq.
 Pontifici Romano omnes sunt subjecti. 2. 10.
 Pontificia, inter omnes dignitates, suprema. 2. 46.
 Pontificum dies, quam breves. 2. 46. 47. & seq.
 Potestatis plenitudo semper cum plenitudine justitiæ debet conjungi. 2. 74. 75.
 Potestas temporalis subordinata est spirituali. 2. 11. 12. 13.
 To. II. K k Po.

- Potestates diversæ in Ecclesia à Deo institutæ . 2. 80. 81.
 . Unaquæque debet munus suum perficere. ibidem.
 Prælati , in medio domus Dei facientes superbiam , qui sint.
 1. 229. 230.
 Prælatorum labor quare rusticano schemmate exprimatur.
 1. 231.
 Prælatis Ecclesiæ cum ministerio , etiam collatum à Deo do-
 minium . 1. 232.
 Præminentia cupiditas quot malorum ferax in aulis . 2.
 191. 192. 193.
 Præminentia cupiditas ex sui ignorantia pullulat . 2. 192.
 Præminentia quæstio , quam difficilis solutionis . 2. 192.
 193.
 Principes , quos eligere debeant in consiliarios . 1. 6.
 Principatus onera , quam gravia . 1. 7.
 Princeps quæ recto dictamine movet , promovere debet . 1.
 13.
 Seligere debet in consiliarios , qui suadeant bona , &
 benè . 1. 79. 80.
 Sanis consiliis debet acquiescere . 1. 183.
 Princeps quis censendus . 1. 150.
 Princeps nunquam bonus , ubi mali sint consiliarii . 2.
 159. 160.
 Non sufficit Principem bonum esse sibi , nisi bonus sit
 subditis . 2. 161.
 Principis domus esse debet ad probitatem composita . 2.
 161.
 Principis vultus esse debet amabilis simul , & severus . 1.
 165.
 Attendunt subditi non tam quid loquatur , quam quo
 vultu loquatur . 1. 166.
 Equè crudelis si nunquam dimittat , ac si semper par-
 cat . ibidem.
 In judiciis suis meminerit se esse hominem . ibidem.
 An pro bono regimine debeat potius ad rigorem , quàm
 ad dulcedinem propendere . 1. 167.

Debet esse paratior ad effundendum, quam ad recipiendum. 1. 168.

Damna regiminis ubi nummularii fidere possunt in nummis; ad rem Theodardi, & Totilæ exempla. ibidem.
Principes catholici à Pontifice quare filii vocati. 2. 42.
Principes Christi Vicario submissionem profiteri hortatur S. Bernardus exemplo Conradi Romani Imperatoris. 2. 43.

Exempla aliorum Regum, & Principum proferuntur. ibidem.

Principem agere, quam difficile. 2. 58. 59.

Princeps debet esse beneficus, & benevolus. ibidem.

In Principe defectus graviores, quam in subditis apparent. 2. 62.

Princeps subditorum felicitati debet intendere, plus quam propriæ. 2. 63.

Principi pro libitu agere, non pro ratione, quam indignum. 2. 77.

Principes oculati vivant super ministros suos. 2. 109. & seq.

Moribus compositos eligere debent Ministros, & Collaterales. ibidem.

Principis auctoritati quantum deroget destituenda statuere. 2. 177.

Promittere, & non adimplere, idem ac decipere. 1. 172.

Prosperitas cum moderatione difficile componitur. 1. 313.

Promissa frangere vitium jam penè commune. 1. 172.

Prudentia quare dicatur, quòd paucorum sit. 139. 140.

Q

Quid ante eramus prius considerandum, mox quales simus. 1. 279. 280.

Quies claustralium cum vexationibus sæcularium comparata. 1. 13.

Quis, & quid sit homo. 1. 278.

R

- R**egulares superiores, qui libidine dominandi torquentur. 2. 15. 16.
- Regulares, quamvis Superiores, de rebus Monasterii nequeunt pro libitu disponere. 2. 17.
- Possunt dispensare, non dissipare. ibidem.
- Regulares Ordines Ecclesiæ propugnaculum. 2. 93.
- Qui sensus nunc temporis de Regularibus apud heterodoxos. ibidem.
- Regularis observantiæ corruptela, undè. 2. 92.
- Reverentiam sibi conciliant Ecclesiastici actu, non fastu. 2. 186.
- Rerum sublunarium inconstantia. 1. 311.
- Reus est, non qui accusatur, sed qui vincitur. 1. 186.
- De Romani Pontificis electione. 1. 44. 45.
- Romani populi sub nomine, quos exprimere intellexerit S. Bernardus. 2. 122.
- Romani populi Cives, Nobiles, & Optimates, viri sublimēs, illustres, gloriosi à S. Bernardo nuncupantur eadem in epistola, in qua protervos, tumultui assuetos &c. declamat: argumentum convincens in præfatis convitiis sermonem non habuisse ad Cives Romanos. 2. 124.
- Ruina aliorum nostra debet esse cautela. 1. 186.

S

- S**apiens non est dicendus, qui sibi non est sapiens. 1. 209.
- Sapientia vera quæ sit. 1. 234.
- Sacerdotes multi, operarii pauci. 1. 239.
- Scythicorum Princeps qua pena aulicum de Sacerdote, malè loquentem emendaverit. 1. 5.

- Scripturæ controversias Scriptura semper non solvit . 1.
 193.
 Servitus affectata miserabilior coacta . 1. 81. 82.
 Sermo brevis efficacior . 1. 154.
 Quorum magnatibus competentior . 1. 332.
 Sermones nugaces non decent virum Ecclesiasticum . 1.
 322.
 Superbiæ, & vanitatis origo, undè . 1. 282.
 Subdito an liceat examinare Superioris mandata . 2. 96. 97.
 Subditi plus respiciunt ad retributiones, quàm ad leges .
 2. 137.
 Suspicionis vitium quare sit familiare . 1. 12.
 Maximè in aulis . ibidem.
 Ab Aula sua quomodo Pontifex possit suspicionem aver-
 tere . 1. 13.
 Summus Pontifex habet spiritum interpretativum S. Scri-
 pturæ . 1. 193.
 Summus quis, & quando censendus . 1. 275. 276.
 Superiores tenentur proficere in virtutibus . 1. 302. 303.
 Superior, qui sinè quærela præest apud homines, non idèò
 semper est sinè culpa apud Deum . 1. 332.
 Superiorum incuria, quàm grave malum . 2. 103.
 Superiores desides inferiorum culpis dant fomentum . 2.
 106.
 Superiore præsentè quidquid perperam agitur est illi tur-
 pius . 2. 119.
 Superior humilis facilè promovet subditorum sanctimo-
 niam . 2. 142.
 Superiorum fastus perstringitur . 2. 143. 144.
 Superior non est necesse, ut omnia sciat . 2. 210.
 Plura debet dissimulare, nonnulla oblivisci . ibidem & seq.
 Quæ nescire expediat, dissimulare, & oblivisci . ibidem.
 Quæ sint, quæ ignorare non debet . 2. 212.
 Superior in ultione culparum, quomodò debeat se gere-
 re . 2. 214.
 Superiorem amari satius est, quàm timeri . 2. 217.

- Statuta pro charitate fovenda, pro charitate amplianda
possunt destitui. 2. 84.
Studia Juris civilis quare magis frequentata à modernis
Clericis. 2. 197.
Studiis Monasticis, plus quàm Curialibus, opus habet Ec-
clesia. 2. 199. 200.

T

- T**Empus redimendum in sapientia. 1. 147.
Tempora longa qui sibi metitur, ingreditur iter ex-
terminii. 1. 294.
Temporis ratio, & cura habenda. 1. 314.
Terra australis nomine, quam orbis oram intelligat San-
ctus Bernardus. 2. 27.
Theologia moderna, quam plerique sequuntur. 2. 145.
146.
Titulis plus profanis, quàm sacris gloriantur plures Eccle-
siastici. 2. 187.
Titulorum affectatio, dominationis indicium. 2. 14.
Tituli humilitatis potius quærendi. 2. 14.
De titulis affectatis. 2. 187.
Timor Domini in aulis simplicitas reputatur. 2. 144.
Tribulationes quantum proficiunt ad compositionem morum.
1. 313.
Tridentini Concilii monita ad Clericos. 2. 105.

V

- V**Aniloquii culpa quanta cum sollicitudine fugienda.
2. 185.
Quam facile in eam impingant Ecclesiastici. ibidem.
Veritatis inopia multa in aulis, & quare. 1. 5.

Ve-

- Vexationes humanæ, quam futes. 1. 21.
 Vexationi Episcoporum sæpe plus conferunt domestici,
 quàm exteri. 2. 144.
 Verbum otiosum quale sit. 1. 323.
 Viri boni consilii, quam rari. 2. 167. 168.
 Virtutis medutulum an sit ipsa virtus. 1. 137.
 De Virtutibus Cardinalibus. 1. 129.
 Virtutes aliæ internæ, aliæ externæ. 1. 302.
 Vitia quare sæpe non reparantur à Superioribus. 1. 160.
 Vitia Principis magis infensa bono regimini, quàm vitia
 subditorum. 1. 271.
 Villegisi Episcopi humilitatis exemplum. 1. 225.
 Visitatio Diœcesis, quam necessaria. 1. 244.
 Documenta ad visitationem benè instituendam. 1. 245.
 Vocatio ad Episcopatum, quàm seriò examinanda. 1. 260.
 Urbis, & Orbis providentia, instantia quotidiana Pontifi-
 ciæ sollicitudinis. 2. 114.
 Vulpes demolientes vineam evangelicam. 2. 20.
 Urbanitatis nomine frustra colorantur sermones inutiles.
 2. 219.

Z

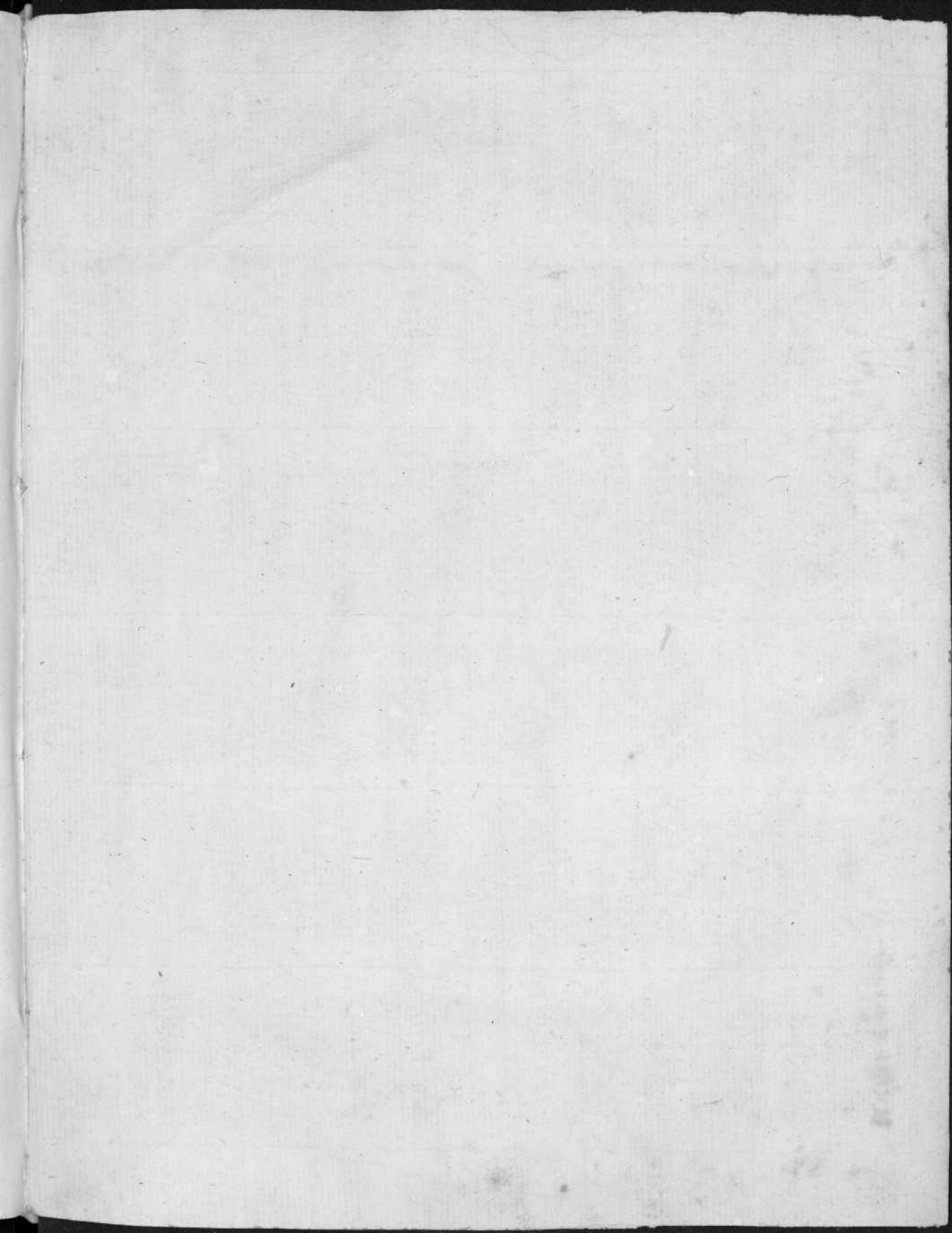
- D**E zelo, clementia, & discretionem differitur. 1. 304.
 Zelus debet habere comitem clementiam, & discre-
 tionem. 1. 305.
 Item bonitatem, disciplinam, & scientiam. ibidem.
 In zelo exercendo habenda est ratio loci, & tempo-
 ris. 1. 306.

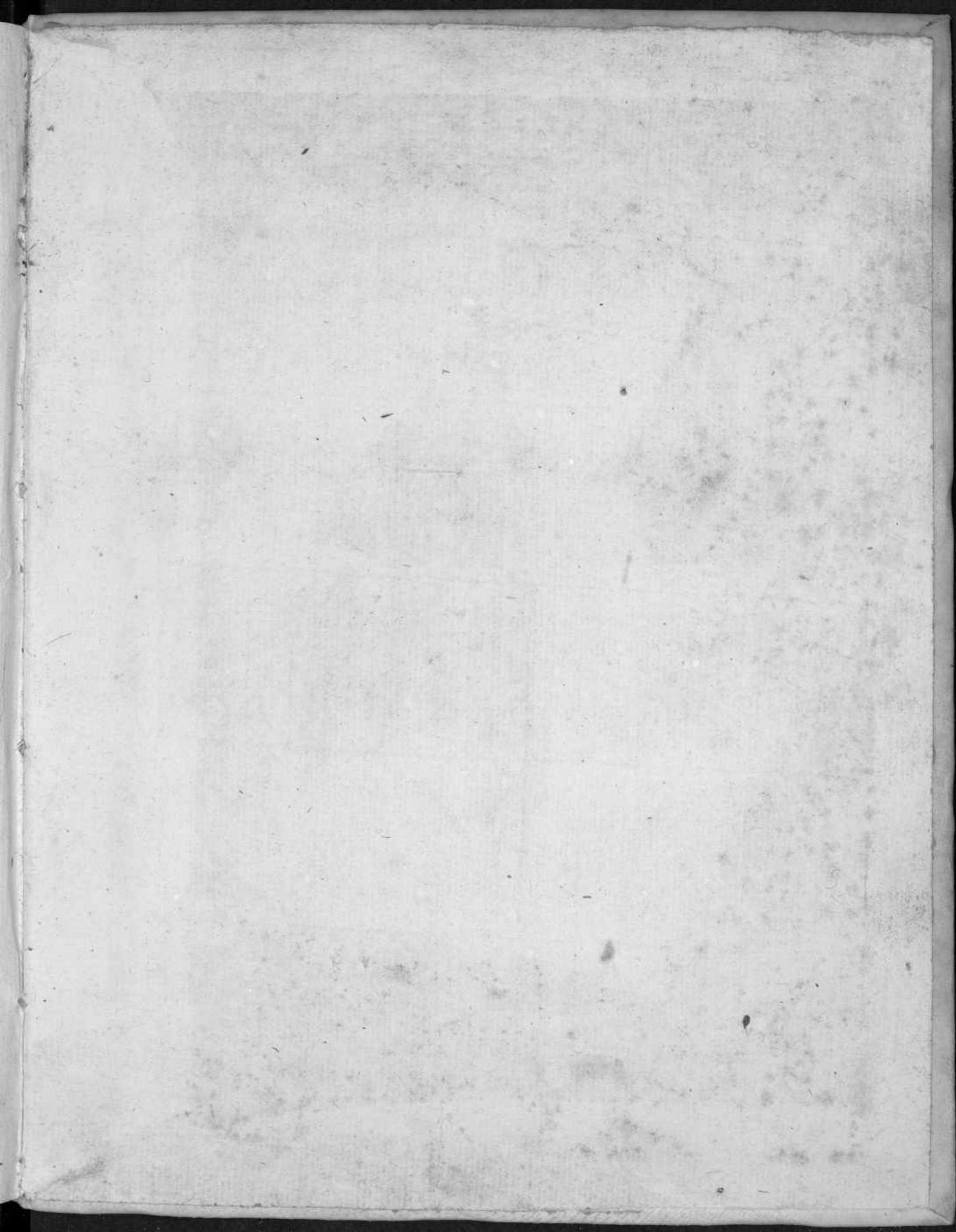
Vexationes humane, quoniam alicuius. 1. 21.
 Vexationi Episcoporum tempus plus conferunt domesticis,
 quam extrinsecis. 2. 144.
 Verbum celorum quale sit. 1. 323.
 Viri boni consilii, quoniam rari. 2. 167. 168.
 Virtutis modulum an sit ipsa virtus. 1. 137.
 De Virtutibus Cardinalibus. 1. 129.
 Virtutes alie interius, alie exterius. 1. 302.
 Viri quare sepe non reputantur a superioribus. 1. 160.
 Viri Principis magis inuisa bono regimini, quam viris
 subditum. 1. 271.
 Villis Episcopi humilitatis expugnatio. 1. 227.
 Visitatione Pueri, quoniam necessaria. 1. 247.
 Documenta ad visitationem pueri insinuantur. 1. 247.
 Vocatio ad Episcopatum, quoniam serio examinanda. 1. 260.
 Urbis, & Orbis providentia, instantia quondam Pontifi-
 cis sollicitudinis. 2. 114.
 Vulpes demolientes vineam evangelicam. 2. 20.
 Urbanitas nomine fustis coloratur terminos iustitiae.
 2. 219.

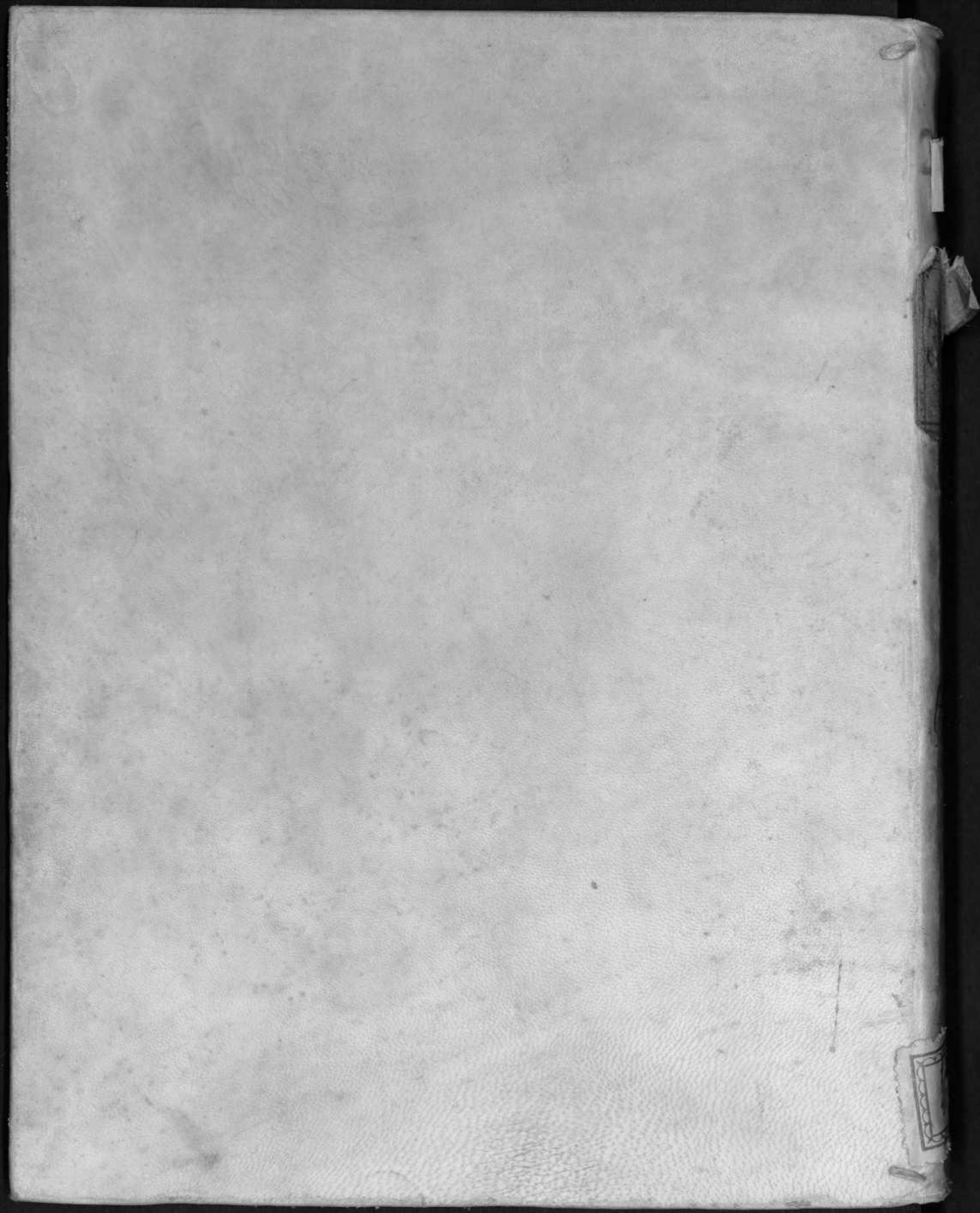
Σ

In zelo, clementia, & dilectione differunt. 1. 304.
 Zelus debet habere comitem clementiam, & dilec-
 tionem. 1. 305.
 Item bonitatem, disciplinam, & scientiam, ibidem.
 In zelo exercendo habenda est ratio loci, & tempo-
 ris. 1. 306.

FINIS INDICIS.

3
18

BERN
CONST
T. II

1712

1712
4193